

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Факультет іноземної філології
Кафедра прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
Кафедра англійської філології**

**FOREIGN PHILOLOGY
FACULTY**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
II Міжнародної науково-практичної
конференції
“ФІЛОСОФІЯ МОВИ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ
В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ Й ЛІНГВІСТИЦІ”
28-29 березня 2019 року, м. Київ**

**COLLECTION OF PAPERS
of Second International Scientific and Practical Conference
“LANGUAGE PHILOSOPHY AND NEW TRENDS
IN TRANSLATION AND LANGUAGE STUDIES”
March 28-29, 2019, Kyiv**

Міністерство освіти і науки України



**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА**

**Факультет іноземної філології
Кафедра прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
Кафедра англійської філології**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
II Міжнародної науково-практичної конференції
“ФІЛОСОФІЯ МОВИ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ
В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ Й ЛІНГВІСТИЦІ”**

**28-29 березня 2019 року
м. Київ**

**March 28-29, 2019
Kyiv**

**COLLECTION OF PAPERS
of Second International Scientific and Practical Conference
“LANGUAGE PHILOSOPHY AND NEW TRENDS
IN TRANSLATION AND LANGUAGE STUDIES”**

УДК 1:811]:81'25(063)
ББК 87:80/84я431
З-41

Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (358 с.). Київ, 2019.

У збірнику матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції “Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці” розглянуто низку актуальних питань, що стосуються теорії та методології лінгвофілософських студій, нових тенденцій в перекладознавстві та формуванні іншомовної компетенції, теорії та практики наукового, технічного та художнього перекладу, корпусної лінгвістики, мовних контактів в контексті глобалізаційних процесів та етнокультурних факторів міжкультурної комунікації, проблем когнітивної семантики та когнітивного синтаксису, а також сучасних проблем і перспектив лінгвопрагматики.

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії:

Леміш Н.Є., доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу.

Члени редакційної колегії:

Dr. Barbara Miceli – Ph.D., Assistant Professor in American Studies, Uniwersytet Gdański Instytut Anglistyki i Amerykanistyki, Neofilologia, Gdańsk, Poland;

Матвєєва С.А. – кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу;

Анохіна Т.О. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу;

Орлова Ю.В. – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу.

Відповідальні секретарі:

Ломачевська І.В., лаборант кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу;

Односум Н.В., магістр, спеціаліст кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу.

Друкується за рішенням Вченої ради факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 8 від 08.04.2019 р.).

Наукові роботи друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКИХ СТУДІЙ / THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF LINGUISTIC AND PHILOSOPHICAL STUDIES	7
<i>Деменчук О.</i> Мовна семантика в аспекті положень філософії інтервальності	7
<i>Керножицька О.</i> Гендер у мовному аспекті	11
<i>Войтовська Ю.</i> Основні етапи дослідження слів категорії стану	14
ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ МОВНОЇ ОСВІТИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ/ PHILOSOPHICAL BASES FOR LANGUAGE EDUCATION AND LINGUISTIC DIDACTICS	18
<i>Горохова І., Третяк Л.</i> Critical Thinking Skills in English Language Teaching	18
НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ ТА ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ / NEW TRENDS IN TRANSLATION STUDIES AND FOREIGN LANGUAGES COMPETENCE FORMATION	24
<i>Швачко С.</i> Семантизація лексем vs. поліфункціональність	24
<i>Мозгова Я., Маніло М.</i> Theoretical Aspects of Studying Slang in the English Language	28
<i>Сердюк Н.</i> Трендові онлайн-сервіси у формуванні іншомовної компетенції майбутніх вчителів іноземних мов і перекладачів	32
<i>Швець Т.</i> Навчальний віртуальний тур як засіб формування франкомовної комунікативної компетенції студентів	36
<i>Волошкова Н.</i> Переклад і влада: перекладачі британських тревелогів на варті імперських інтересів (XIX ст.)	41
<i>Марченко Н.</i> Die modernen Methoden und Prinzipien für den DaF-Unterricht	45
<i>Желобицька Т.</i> The Art of Translation	50
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА НАУКОВОГО, ТЕХНІЧНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ / THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES OF SCIENTIFIC, TECHNICAL AND FICTION TRANSLATION	54
<i>Іваницька Н.Б., Іваницька Н.Л.</i> Навчальний переклад у професійній підготовці перекладачів	54
<i>Ангерчік Є.</i> Б'юті-термінологія: перекладацький аспект	57
<i>Довганець В., Котькова В.</i> English Scientific and Technical Texts: Peculiarities and Ways of Translation into Ukrainian	62
<i>Довганець В., Лябах В.</i> The Phraseological Units with Numeral Component: Lexical, Semantic and Translation Aspect	66
<i>Литнєва Г., Литвиненко К.</i> Психолінгвістичний підхід до перекладу рекламних текстів у галузі автомобільного бізнесу та автомобілебудування	69
<i>Личук С.</i> Новелістика В. Стефаника в перекладах німецькою мовою	73
<i>Мозгова Я., Анохіна О.</i> Особливості перекладу засобів образності в текстах публіцистичного стилю	76
<i>Мозгова Я., Безвенюк А.</i> Лексичні особливості перекладу юридичних текстів українською мовою	79
<i>Мозгова Я., Сватуха Н.</i> Peculiarities of English Journalistic Texts Headlines Translation	82
<i>Скляренко О.</i> Typology of Translation	86
<i>Шемуда М.</i> Синхронний переклад як засіб подолання мовного та культурного бар'єрів	89
<i>Мошковська Л., Дармограй В.</i> Semantic and Functional Peculiarities of English Language Terminology as a Sublanguage of Construction Technologies: Translation Aspect	93
<i>Мошковська Л., Хилюк М.</i> Стилiстична характеристика мовних засобів у назвах англomовних фiльмiв	97
<i>Столярська О.</i> Особливості перекладу термінів у науково-технічній літературі	102

<i>Вовкогон А.</i> Вживання англійських прислівників міри та ступеня і специфіка їх відтворення українською мовою	107
<i>Гончарук Д.</i> Особливості перекладу англійських прислівників способу дії українською мовою.	111
<i>Іванько Я.</i> Специфіка вживання англійських зворотних займенників та особливості їх відтворення українською мовою	114
<i>Кононенко В.</i> Вживання англійських загальних іменників і специфіка їх відтворення українською мовою	118
<i>Лович А.</i> Nouns of English Education Vocabulary and Peculiarities in Their Translating into Ukrainian	122
<i>Романенко А.</i> Специфіка відтворення дієслів на позначення магічних дій українською мовою	126
<i>Шпачук Д.</i> Специфіка відтворення англійських підсилюючих часток українською мовою	129
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА / CURRENT TRENDS IN MODERN LITERATURE STUDIES	135
<i>Коноваленко Т., Нікіренкова А.</i> Містичне у сприйнятті героїв роману Ренсома Пітгза “Miss Peregrine’s Home for Peculiar Children”	135
<i>Сидоренко І.</i> Композиція художнього тексту як відображення ідіостилю автора	140
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО І КОРПУСНА ЛІНГВІСТИКА / TRANSLATION STUDIES AND CORPUS LINGUISTICS CHALLENGES	145
<i>Анохіна Т., Корольова А.</i> Практичне застосування англо-українських бітекстів в перекладознавстві	145
<i>Каліберда О.</i> Типологія існуючих корпусів текстів	148
<i>Маньковська О.</i> Перекладознавство і корпусний підхід	151
<i>Назаров Б.</i> Критерії диференціювання в лінгвістиці модальних і дискурсивних часток в німецькій мові	154
<i>Бублик А.</i> Типи англійських якісних прикметників та особливості їх перекладу	157
<i>Капуста А.</i> Вживання модальних дієслів <i>can, may, must</i> та специфіка їх відтворення українською мовою: корпусний підхід	161
<i>Комар А.</i> Відносні прикметники в романі Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і філософський камінь” і специфіка їх відтворення українською мовою: корпусний підхід	164
<i>Нечипоренко Д.</i> Вживання особових займенників в романі Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і філософський камінь”: корпусний підхід	166
<i>Чебелець Н.</i> Реалізація категорії роду англійських іменників в романі Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і філософський камінь: корпусний підхід	169
<i>Бойко Ю.</i> Граматичні категорії іменника в українській і англійській мовах: зіставний аспект	173
МОВНІ КОНТАКТИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ / LANGUAGE CONTACTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION PROCESSES, AND ETHNIC AND CULTURAL FACTORS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION	177
<i>Леміш Н., Матвєєва С.</i> Міжкультурна комунікація крізь призму психолінгвістичного експерименту	177
<i>Мізін К.</i> Культурна лінгвістика та лінгвокультурологія як “західний” і “пострадянський” варіанти людинознавчої лінгвістики	182
<i>Качанов В., Дерев’янка М., Кодалашвілі О.</i> Вивчення іноземних мов як складова міжкультурної комунікації в освітньому просторі	186
<i>Позніхіренко Ю.</i> Номінативна структура назв закладів харчування України	189
<i>Швець Н.</i> Трансформація антропоніміву складі римованого сленгу	193

<i>Шовкопляс Ю.</i> Культурні моделі американської цивілізації (історична парадигма)	197
<i>Лисак А.</i> Переклад у процесі міжкультурної комунікації	201
<i>Цаль М.</i> African-American English in Media and Spoken Registers	205
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНОЇ СЕМАНТИКИ ТА КОГНІТИВНОГО СИНТАКСИСУ / TOPICAL ISSUES OF COGNITIVE SEMANTICS AND COGNITIVE SYNTAX	210
<i>Балабан О.</i> Концепт-прототип у споріднених мовах (на матеріалі концепт-прототипу “сучасна жінка”)	210
<i>Борисова Н.</i> Метафора як засіб увиразнення в новелах О. Генрі	215
<i>Венгринюк М.</i> Функціональне навантаження бінарної опозиції “світло / темрява” в романі Ентоні Дорра “Все те незриме світло”	219
<i>Ізюмцева Г.</i> Лінгвометафорологічні дослідження: теоретичні засади, сучасний стан	223
<i>Кобякова І.</i> Linguistic mechanism of humour	227
<i>Стефанова Н.</i> Асоціативний експеримент: загальна програма і нові форми проведення, ресурсні витрати, класифікації асоціацій	232
<i>Титаренко О.</i> Граматичні та лексико-семантичні характеристики дієслова в англійському художньому тексті	237
<i>Попова Л.</i> English and Ukrainian Vocabulary in the Field of Modern Information Technology	240
<i>Швець О.</i> Номінативні речення як засіб вербалізації результатів концептуалізації об’єктивної дійсності індивідом	245
<i>Шеверун Н., Ткаченко М.</i> Metaphor as Reflection of the National Vivid Thinking in English	249
<i>Вайноренс І.</i> Словотвірне гніздо з вершиною “ефект” в українській та вершиною “effect” в англійській мовах: зіставний аспект	252
<i>Орлова Ю., Зернецька А.</i> Архетипно-символьне відображення концепту ВІК ЛЮДИНИ у свідомості носіїв української, російської та англійської мов	257
<i>Вдовиченко Л.</i> Термінологічна омонімія (на матеріалі французької філософської термінологіки)	263
<i>Маслова Я.</i> Кореляція понять “пропозиція”, “предикат” і “аргумент” в сучасній лінгвістиці	267
<i>Нечитайло М.</i> “Типове значення” як один із критеріїв систематизації синтаксичних моделей	272
<i>Дуброва О.</i> Відокремлене узгоджене означення як різновид ускладнення речення	275
<i>Люлька О.</i> The TIME Concept Organization in the English Literature Discourse	280
<i>Костюк Д.</i> Специфіка відтворення англійських прикметників на позначення магічних ознак українською мовою	284
<i>Сергієнко Ю.</i> Морфологічна класифікація прикметників	287
<i>Токарська А.</i> Функціонування мовної гри на фонетичному рівні (на матеріалі англомовної реклами)	291
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ / CHALLENGES AND PROSPECTIVES IN LINGUISTIC PRAGMATICS	295
<i>Алексєєва О., Губань Р.</i> Особливості функціонування соціальних термінів в політичному дискурсі Дональда Трампа	295
<i>Кравченко Н.</i> Тенденції розвитку сучасної прагмалінгвістики	300
<i>Блинова І.</i> Особливості відбиття національного гумору в художній прозовій комунікації	304
<i>Литвинов О.</i> Speech-Act Properties of Eye Behaviour Labels	309
<i>Павлик Н.</i> Повтори як адресатно-спрямовані загально мовленнєві акти підтримки контакту адресата	314
<i>Юденко О.</i> Імплікатура і пресуппозиція: до проблеми розмежування і взаємодії	319

Мошковська Л., Проскурін Є. Linguo-Pragmatic Aspects of the True Information Realization in Narrative Discourse	324
Сорочинська І. Категорія загально часовості в педагогічних афоризмах	328
Народовська О. Determining the Main Characteristics of Functional Language Styles Problems in the Modern Language Space	333
Мусаєва М. Засоби мовної маніпуляції в заголовку новинної стрічки (на матеріалі американських та британських новинних порталів)	337
Василенко Т. Маркування граматичної категорії ступенів порівняння	341
Гришкова В. Класифікація вставних конструкцій	346
Литвинченко Ю. Специфіка англійських вигуків як засобів вербалізації емоцій	350
Черняк О. Займенники як засіб вираження категорії означеності-неозначеності	353

**ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКИХ СТУДІЙ /
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES
OF LINGUISTIC AND PHILOSOPHICAL STUDIES**

**О.В. Деменчук, доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри романо-германської філології
Рівненський державний гуманітарний університет**

**МОВНА СЕМАНТИКА В АСПЕКТІ ПОЛОЖЕНЬ
ФІЛОСОФІЇ ІНТЕРВАЛЬНОСТІ**

Стан розроблення проблем, пов'язаних із моделюванням семантики в сучасному мовознавстві, засвідчує виразну тенденцію до витлумачення змісту мовної одиниці в перспективі когнітивно-функціонального (такого, що обстоює ідею функціональної та когнітивної зумовленості мовного значення) підходу. *Актуальність* теми дослідження зумовлена загальним антропоцентричним спрямуванням сучасних семантичних теорій, тенденцією до поглибленого аналізу динаміки мовних явищ, що пов'язано з усвідомленням і визнанням факту функціональної та когнітивної природи мови.

Метою розвідки є осмислення проблем моделювання семантики мовних одиниць в аспекті положень філософії інтервальності, що передбачає послідовне розв'язання таких *завдань*: висвітлити стан розроблення проблем, пов'язаних із моделюванням мовної семантики в сучасному мовознавстві, зокрема в аспекті співвідношення таких констант людської когніції, як сенсорно-перцептивна організація, мислення і мова; окреслити базові положення філософії інтервальності; схарактеризувати методологічні постулати теорії лінгвістичної семантики та особливості їх реалізації в аспекті базових положень філософії інтервальності.

Сучасна теорія лінгвістичної семантики декларує необхідність і доцільність моделювання змісту мовної одиниці або класу мовних одиниць за

зразком концепту ситуації багатовимірного типу, який відтворює динаміку концептуалізації світу дискурсу (певної ситуації або її фрагмента) в аспекті різних варіантів світосприймання людини. З цього погляду семантика мовної одиниці осмислюється як багатовимірний феномен, який відображає концептуалізацію світу дискурсу з перспективи різних пізнавальних позицій – позицій різних мовних колективів.

Багатовимірний підхід до тлумачення змісту мовної одиниці спонукає до залучення відповідного інструментарію, покликаного не лише забезпечити загальнометодологічну основу для лінгвістичної теорії значення, а й вибудувати ефективний алгоритм її реалізації та верифікації. В аспекті задекларованих положень доцільно звернутися до принципів філософії інтервальності (Новоселов, 2000; Лазарев, 2001), в основі якої, як вважають, лежить уявлення про багатовимірну реальність та про інтервальну природу пізнання.

Основна ідея філософії інтервальності зводиться до того, що світ має інтервальну, чарункову структуру, яка розпадається на ієрархічну множинність окремих реалій, актуальних і можливих світів. Кожний із таких світів можна уявити як спосіб актуальної або потенційної взаємодії двох систем: суб'єкта та об'єкта пізнання. Взаємодіючи, ці системи формують когнітивну сферу суб'єкта, в якій об'єкт "існує та певним чином виявляє себе не взагалі, а лише в *конкретних умовах*, лише *відносно* тієї чи іншої системи зв'язків, взаємодій і т. ін." (Лазарев, 2001). Такий підхід засвідчує якісно новий погляд на суб'єктно-об'єктні відношення, акцентуючи увагу на умовах пізнання. Умови пізнання задають певний ракурс (аспект) пізнавальної ситуації, зосереджуючись на ролі інформаційного посередника, який визначає взаємодію суб'єкта та об'єкта. Інформаційні посередники формують систему гносеологічних посередників, до яких традиційно відносять сенсорну інформацію, мову, інші знакові системи тощо. Кожний із посередників репрезентує специфічний (інтенціональний) тип відношень, які реально або уявно існують між суб'єктом та об'єктом: сенсорно-перцептивний, прагматичний, раціональний, модальний, аксіологічний тощо.

Задаючи експерієнціальний (у широкому сенсі) ракурс бачення об'єкта пізнання, такі посередники визначають і відповідний тип пізнавальної позиції суб'єкта. Пізнавальна позиція пов'язана з феноменом фокусування – процедурою узгодження об'єктивного та суб'єктивного в межах визначеної інтервальної ситуації (Новоселов, 2000). Гносеологічна суть фокусування полягає в тому, щоб знайти міру адекватності образу об'єктові у заданих умовах. Міра адекватності задається: по-перше, природою об'єкта, наприклад, його розмірами, фактурою, виокремленням із середовища; по-друге, природою суб'єкта, наприклад, наявністю відповідних органів чуття, здатністю реагувати на частину спектра електромагнітного випромінювання, існування *інтерпретативної матриці*; по-третє, властивостями інформаційного посередника, наприклад, властивостями потоку оптичних сигналів (Лазарев, 2003).

Екстраполяція принципів філософії інтервальності на мову-як-об'єкт-пізнання (йдеться насамперед про змістову характеристику мови) дає можливість задекларувати методологічні постулати, які проголошують ідею багатовимірного влаштування мови, упорядкованої за моделлю багатовимірного семантичного простору.

Висновки. Екстенціональний постулат. *Мова є багатовимірною, оскільки багатовимірним є об'єкт пізнання.* Максима обстоює ідею емпіричного аналізу мовних явищ, визначаючи зумовленість теоретичної настанови лінгвіста чинником “зовнішніх” (екстралінгвістичних) інформаційних даних. Постулюється, що семантика мовної одиниці кодує інформацію про об'єкт пізнання в певному екстенціональному вимірі, який засвідчує обсяг пізнавальної цінності цього об'єкта.

Прагматичний постулат. *Мова є багатовимірною, оскільки багатовимірним є пізнання (сприйняття).* Максима декларує визначальну роль спостерігача та сферу його взаємодії з частиною довкілля. Передбачається, що семантика мовної одиниці відображає особливості взаємодії суб'єкта з об'єктом

в аспекті фонові (імпліцитної) інформації, яка оптимізує сприйняття відповідно до заданих умов пізнання.

Інтенціональний постулат. *Мова є багатовимірною, оскільки багатовимірним є мислення.* Максима обстоює ідею зумовленості теоретичних евристик лінгвіста чинником “внутрішніх” (ментальних) інформаційних даних. Об’єктом дослідження в цьому випадку стає певна ідеалізована когнітивна структура, яка презумптивно формує змістову конфігурацію мовної одиниці.

Перспективи моделювання змісту мовної одиниці або класу мовних одиниць за зразком концепту ситуації багатовимірного типу визначають доцільність реалізації базових положень філософії інтервальності в аспекті зіставно-типологічних досліджень.

Список використаних джерел

1. Лазарев, Ф.В. (2001). Философия в контексте современной культуры: от плюрализма к монизму. *Ученые записки Таврического национального университета* 13 (1). (с. 19). Симферополь: ТНУ им. В.И. Вернадского.

2. Лазарев, Ф.В. (2003). Понятие относительности знания в интервальной эпистемологии. *Культура народов Причерноморья*. 43. (с. 273). Симферополь: Крым.

3. Новоселов, М.М. (2000). *Логика абстракций* (с. 31). Москва: Институт философии РАН.

О.А. Керножицька
старший викладач кафедри англійської філології
НПУ імені М.П. Драгоманова

ГЕНДЕР У МОВНОМУ АСПЕКТІ

Перш за все варто розглянути питання, що означає таке поняття, як гендер. Щоденно нам доводиться спілкуватися з масою різних людей, у тому числі з представниками різної статі. І не рідко це викликає досить велику проблему. А проблема якраз полягає у мовленні, дуже часто чоловіки і жінки в буквальному сенсі спілкуються на різних мовах. Отже, на вербальному рівні, який ми будемо розглядати, відмінність спілкування чоловіків і жінок є часто дуже суттєвою і закладена вона в більшості випадків на психологічному рівні.

Дослідження гендеру в процесі англійського словоскладання є досить цікавою та *актуальною* темою в наш час. Варто також сказати, що не тільки в англійській мові, а й у будь-якій мовній комунікації, будь-якої країни, питання гендеру у мові завжди викликає зацікавленість.

Метою даної роботи є визначення впливу представників різної статі на словоскладання в англійській мові. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: висвітлити поняття гендеру в соціологічному та психологічному аспекті та його вплив на англійську мову; визначити, як гендер впливає на мовну комунікацію між жіночою та чоловічою статтю в англійськомовному середовищі; виявити лінгвістичні особливості мовлення чоловіків та жінок і словоскладання в англійській мові.

Гендерні дослідження почались в 60-ті роки минулого століття. Це був значний поштовх для систематичних гендерних досліджень. Для вчених з'явилася можливість користуватися значним об'ємом статистичних даних щодо функціонування мови в групах людей, об'єднаних за тим чи іншим критерієм (вік, стать, освіта, професія, місце проживання тощо). Виникнення робіт в даній галузі будо спричинено зацікавленістю темою таких мовознавців,

як О. Есперсен, Ф. Маунтер, Е. Сепір. Вони розглядали мову у зв'язку з суспільством і людиною у суспільстві. Як наслідок з'явилися нові гілки у мовознавстві: соціолінгвістика, психолінгвістика, прагматика, теорія дискурсу та комунікації.

Гендер не є лінгвістичною категорією, але в певній мірі його зміст може бути розкрито шляхом аналізу структур мови. У даному випадку ми будемо аналізувати гендер в процесі англійського словоскладання. На сьогоднішній день гендерна проблематика вивчається у двох напрямленнях. По-перше, досліджується прояв гендера в системі мови, тобто питання про те, яким чином стать проявляється у мові – лексика, синтаксис, номінативна система, категорія роду. По-друге, аналізується реалізація гендера в мові, тобто прояв статі в мовній поведінці, перевага у використанні мовних засобів чоловіками та жінками.

Науковий світ подивився на проблему гендера збоку соціальних, психологічних і культурних аспектів. Поняття “sex” вміщує в собі біологічні особливості чоловіків і жінок, в той час як “gender” – комплекс соціальних і психологічних процесів, культурних факторів в суспільстві. Словник гендерних термінів дає таке пояснення: “Гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та стосунків жінок та чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття” (Glossary of terms relating to Sexuality and Gender). Гендерний фактор, який розглядає природну стать людини і її соціальні якості, є однією з основних характеристик особистості всього життя людини, що впливає на сприйняття своєї ідентичності, а також на ідентифікацію суб'єкта іншими членами соціуму. Можна сказати, що гендер визначає поведінку людини в суспільстві і те, як вона сприймається іншими людьми. Лінгвістичні гендерні дослідження мовної репрезентації чоловіків та жінок показують, що відмінності між чоловічою та жіночою мовою лежать в

різних областях мови: у фонетиці, фонології, лексиці, граматиці, стилістиці та синтаксисі. Існують також розбіжності в тактиках ведення розмов.

Що стосується проблеми гендеру в англійській мові, то варто зазначити таке явище, як гендерна асиметрія. Власне все, що стосується відмінностей в мовленні чоловіків та жінок і складає гендерну асиметрію англомовного дискурсу. Існування гендерної асиметрії визначається в наявності лексики на позначення осіб виключно чоловічої чи жіночої статі та лексики, що містить у собі приховану категорію роду.

Гендерна асиметрія може бути інвентарною і семантичною. Інвентарна гендерна асиметрія виражає чоловічу та жіночу референції, різні категорії особи в лексичній системі англійської мови.

Семантичні одиниці англійської мови виражають природні властивості референта, надані йому/їй в чуттєвому, соціальному та психологічному сприйнятті оточення.

З метою подолання проблеми вживання гендерно-маркованої лексики в англомовному дискурсі пропонується вживати нейтральну немарковану лексику на позначення широковживаних професій: e.g. *business person* замість *businessman / businesswoman*.

Що стосується мовної комунікації англійської мови, то в розмові чоловіки частіше концентруються на задачах, а жінки на відносинах між людьми. В групах розмови чоловіків розмови більш інформативні, жінкам в свою чергу, важливіше поділитись з подругами, отримати допомогу чи надати допомогу. Ствердження про чоловіків та жінок як абсолютно однакових людей невірне. Всі ці обставини і впливають на формування відмінностей в стилях англійського мовного спілкування чоловіків та жінок.

Чоловіки прямо виражають свої думки: *let's get down to business; get to the point; don't heat around the bush*.

Жіночий стиль спілкування м'який по характеру, жінки часто використовують в мові запитальні речення, у тому числі і розподільні запитання: *Could we go now? The report is due today, isn't it?*

Таким чином, стає очевидним що в мовній поведінці чоловіків та жінок в англійській мові існує ряд відмінностей, які накладають свій відбиток на хід комунікації. Якщо ж мова йде про міжкультурний діалог представників протилежної статі, то припускається взаємодія різних культур. Тож особливості менталітету і стереотипи поведінки представників тієї чи іншої країни будуть накладати відбиток на стиль спілкування чоловіків та жінок.

Список використаних джерел

1. Архангельська, А.А. (2015). *Термінний апарат сучасної лінгвогендерології: проблеми і перспективи становлення*. Львів. Видавництво Львівської політехніки.
2. Акишева, А.Т. (2007). *Языковое самосознание как измерение социальных моделей речевого поведения в гендерном аспекте*. Санкт Петербург.
3. Бессонова, О.Л. (2001). Концепти “жіноче” і “чоловіче” в англійській мові (сс. 85–94). *Вісник Донецького університету*. Донецьк. Вип.2.
4. Васильева, И.Б. (2000). *Проблемы гендерных исследований в лингвистике* (сс.21–25). Калининград. Издательство КГУ.
5. Глущенко, О.О. (2013). Вивчення гендерних особливостей мовлення в історичному аспекті (сс. 108–111). *Наукові праці Миколаївського університету*. Миколаїв. Вип.57.

Ю.О. Войтовська, студентка IV курсу
НПУ імені М.П. Драгоманова

ОСНОВНІ ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІВ КАТЕГОРІЇ СТАНУ

Вивчення граматичних феноменів завжди привертало увагу лінгвістів. Дослідженням структурних, семантичних, синтаксичних особливостей категорії стану займалися такі вітчизняні вчені, як М.А. Жовтобрюх, Б.М. Кулик, І.К. Кучеренко, та зарубіжні, як Л.В. Щерба, В.В. Виноградов, А.Х. Востоков,

А.Б. Шапіро, Б.А. Ільїш, П.І. Шлейвіс. Проте на сьогодні не існує єдиної точки зору стосовно названого граматичного феномена, чим і пояснюється **актуальність** нашого дослідження.

Метою роботи є аналіз основних етапів розвитку слів категорії стану. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: проаналізувати джерела появи слів категорії стану, розглянути основні підходи до вивчення слів категорії стану.

Слова категорії стану (далі – СКС) – це незмінні слова, що позначають стан живих істот, природи, навколишнього середовища, здатні сполучатися зі зв'язкою і вживаються у функції присудка в безособовому реченні або в ролі присудка в двоскладному реченні з підметом-інфінітивом (Шанский, Тихонов, 1987).

Наприклад: *Тарасові було і цікаво і трохи боязко іти до школи* (Іваненко); *Сьогодні знов тепло, тільки трохи вітряно* (Леся Українка).

У вивченні СКС в українській мові можна виділити два підходи. Перший підхід визнає “категорію стану” як самостійну частину мови; другий – заперечує приналежність “категорії стану” до самостійної частини мови.

Перший підхід спирається на дослідження російського вченого Л.В. Щерби. Він вперше описав СКС у праці “Про частини мови в російській мові” у 1928 році. Мовознавець виділив дані слова в особливу частину мови та дав їм назву “категорія стану”. У своїй праці Л.В. Щерба визначив слова категорії стану як “слова в поєднанні зі зв'язкою, які не є ні повними прикметниками, ні називним відмінком іменника; вони виражаються або незмінною формою, або формою іменника з прийменником” (Щерба, 1957).

Відомий філолог В.В. Виноградов продовжив дослідження Л.В. Щерби. В роботі “Російська мова. Граматичне вчення про слово” (1947) визначив, що СКС це – самостійна частина мови, в основі якої лежать лексичні, граматичні та синтаксичні особливості. На думку вченого “категорія стану розвивається в сучасній мові переважно за рахунок діалектів і прикметників і під величезним впливом дієслова” (Виноградов, 1972).

Українські мовознавці та автори “Курсу сучасної української літературної мови” М.А. Жовтобрюх і Б.М. Кулик розглядають СКС як окрему частину мови. На думку вчених “категорія стану” це “невідмінювана частина мови, що охоплює слова зі значенням стану, які виступають головним членом у безособовому односкладному реченні, наприклад: *Маковейчику просторо і легко на серці* (Гончар). *Романові стало прикро, і яось соромно* (Минко)” (Жовтобрюх, Кулик, 1965).

Проти виділення категорії стану в окрему частину мови виступив А.Б. Шапіро, вважаючи, що частини мови – це морфологічні класи слів, та їх не можна виділяти ні за лексичним значенням, ні за функцією в реченні, так як в цьому випадку частини мови збігаються з членами речення. А.Б. Шапіро, вважає, що термін “категорія стану” як для частини мови є невдалим, так як відображає лексичне значення, а “предикатив” – відображає лише синтаксичну функцію (Шапіро, 1953). Також він зазначає, що “відмова від визнання категорії стану як частини мови призводить до того, що деяка кількість слів, що зазвичай включаються в неї, залишається “безпритульною”, так як не може бути включена ні в один з існуючих морфологічних класів (*шкода, треба, не можна і тому подібне*)” (Шапіро, 1953).

Український мовознавець І.К. Кучеренко вважає, що всі слова категорії стану є або іменниками (*пора, жаль*), або прислівниками (*весело, тепло, байдуже*). На його думку “не тільки відсутність належної семантичної єдності всередині виділеної групи слів позбавляє її семантичної основи. Якби навіть була така єдність, то вона не могла б бути базою виділення певної групи слів як частини мови, бо значення стану не є чимось особливим, його може виражати, наприклад: *дієслово*; стан фізичний чи фізіологічний: *сидить, спить*; стан психічний: *радіє, журиться*” (Кучеренко, 1961).

Висновки. Таким чином, існування двох різних точок зору щодо статусу СКС пояснюється складністю самої природи цих слів. На основі аналізу досліджень вчених щодо СКС, можна зробити висновок, що вони утворюють самостійну частину мови, яка охоплює повнозначні незмінювані слова, що

позначають стан і вживаються в ролі присудка в безособовому реченні. Саме іменник, прикметник і дієслово значно вплинули на розвиток та становлення слів категорії стану як особливої частини мови. Проте слід зауважити, що СКС неможливо віднести до тієї чи іншої частини мови, адже у них є всі лексичні, граматичні та синтаксичні особливості, які притаманні іншим частинам мови.

Перспектива подальшого дослідження передбачає аналіз принципів класифікації слів категорії стану а також дослідження корпусного підходу у вивченні слів категорії стану в сучасній лінгвістиці.

Список використаних джерел

1. Виноградов, В.В. (1972). *Русский язык. Грамматическое учение о слове* (с. 310). Москва: Высшая школа.
2. Жовтобрюх, М.А., Кулик, Б.М. (1965). *Курс сучасної української літературної мови* (с. 335). Київ: Радянська школа.
3. Кучеренко, І.К. (1961). *Теоретичні питання граматики української мови* (с. 111). Київ: Видавництво Київського університету.
4. Шанский, Н.М., Тихонов, А.Н. (1987). *Современный русский язык. Часть II. Словообразование. Морфология* (с. 223). Москва: Просвещение.
5. Шапиро, А.Б. (1953). *Очерки по синтаксису русских народных говоров* (сс. 36–37). Москва: АН СССР.
6. Щерба, Л.В. (1957). *О частях речи в русском языке* (с. 76). Избранные работы по русскому языку. Москва: УЧПЕДГИЗ.

**ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ МОВНОЇ ОСВІТИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ/
PHILOSOPHICAL BASES FOR LANGUAGE EDUCATION
AND LINGUISTIC DIDACTICS**

**I.V. Horokhova, PhD, Associate Professor,
L.I. Tretyak, Associate Professor
English Philology Department
National Pedagogical Dragomanov University**

**CRITICAL THINKING SKILLS
IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING**

One of the *topical* directions of the modern education process in Europe is developing secondary and higher schools students' critical thinking.

The purpose of this article is to analyze the role of critical thinking in English language teaching, to consider philosophical tradition of developing of the critical thinking, to find out what kinds of critical thinking development techniques, provided special educational activities, are used at universities.

Modern society tendencies such as constantly expanding informational space, skyrocketing role of the communicative processes and increasing amount of information sharpen this challenge. All these facts are reflected in social sphere and particularly in education according to Brazilian educator Paulo Freire (Freire, 2003), who stated that education is an institution which allows a person to develop his/her practical attitude to reality, to interfere to his/her context of reality and to integrate to it. Thus, under the general social progress conditions, education requires modern approaches as well. Because of shifting educational priorities from quantity of obtained information to the abilities of operating and using it in the real life, the vital importance of critical thinking is constantly increasing (Horokhov, Horokhova, 2015).

Critical thinking serves as an information filter. Analyzing information, a person checks, compares, analyzes and refers it constantly to personal experience, values, ideals and preferences. Personal opinion individually created, logically argued is a result of intellectual activity. Stimulating critical thinking gives an opportunity to determine truth or falseness of a certain idea and to identify the individual attitude to it. A person, not controlled by outside forces, can individually control informational situation and adequately assess the reality. A critical thinker can be in informational whirlwind without any fear and encourage desire for self-determination due to his/her ability of making his/her own conclusions.

Thus, critical thinking is not only referred to informational society, but it is a mean of its development as well. It prepares people for successful agency in the informational society, preventing them meanwhile from the potential information stresses.

Critical thinking as a social process. First, it is improvement of generating person's knowledge. In this case, the purpose of the educational institutions is not only providing the young people with a certain set of knowledge but also developing the skills to search knowledge, creating skills to analyze different aspects of a problem or different opinions. Educational methods are said to be based on critical thinking, teach people to think independently instead of being a container of other people's knowledge. This conclusion is not a complete negation of the necessity of keeping information in mind. However, memorizing doesn't achieve the aim, which is the basis for modern education that is creating every individual development and self-realization conditions, building up a generation, which is capable for a life-long education, implementing the values of civil society. Only the individual cognitive activity, analysis and synthesis, reanalyzing of obtained knowledge approximate educational methods and educational purpose to each other to some extent.

Second, due to critical thinking the person becomes a subject of education, an active participant of discussing any educational work. It is achieved due to the ability of arguing and using critical approach which means "healthy" untrusting to any information in accordance with intention to check its truthfulness and to determine

own attitude to contradictory data. Encouraging the usage of critical thinking during the studying process needs the personal traits such as: the ability to overview human own positions if they do not withstand criticism; the ability to notice mistakes or artificial distortion in partners' argumentation and other sources of information; the ability to assess social phenomena, the deeds of social and political leaders, the individuals from the point of human moral position; the ability to recognize propaganda; the ability to demonstrate reasonable portion of doubts, skepticism, the desire to seek optimal decisions, actions in specific situations; courage, adherence to principles, having courage in confirming own positions, views; opening to other views, position, respect for their diversity are developed. These features not only provide successful process of studying but also become powerful tools for personal career making (Dewey, 2013).

So, critical thinking is considered to be social. The more democratic and independent the society can be the more developed criticism can be. Critical thinking is one of the means of problem – solving and a set of skills and abilities following from the philosophical consciousness. Features of critical thinking are based on ability to ask questions correctly and answer them at once. That's why American education focuses on teachers' questions and students answering during their lectures and seminars.

Identifying critical thinking considers its independence and at the same time emphasizes its social parameters. Critical thinking appeared in every member of society apart, the person is attracted to the process not only in finding the answers but in the process of formation the knowledge in general. Criticism is a tool for mastering, acquiring new knowledge and stimulating the identification of new priority theories that go beyond generally formed views, the implementation of alternative and rational ways of problems' decision (evidence, refutation and hypothesis). Critical thinking is based on the formation of moral and social responsibility, objectivity of judgment, struggling to find the truth. Critically thinker can adapt quickly to a certain conditions of life in a democratic society, because it is always necessary to take choice and make responsible decisions.

Thus, critical thinking can be taught. We can define the following features of critical thinking: developing true decisions strategies, based on obtaining, analyzing, processing the information; reflexive actions (analytical, checking, controlling, conceptualizing, applying, synthesizing, and/or evaluating information gathered from, or generated by, observation, experience, reflection, reasoning, or communication, as a guide to belief and action) which are in the process of thinking; meticulous analysis of the different views and opinions, expression of the individual position, evaluating of the own agency and the activities of others, making an objective decision.

Critical thinking as an integral part of English language learning. At university level, critical thinking skills are essential abilities in using intellectual tools by which one appropriately assesses thinking. In this case, by utilizing critical thinking skills, students can use the intellectual tools that critical thinking offers – concepts and principles that enable them to analyze, assess, and improve thinking. They will be able to work diligently to develop the intellectual virtues of intellectual integrity, intellectual humility, intellectual civility, intellectual empathy, intellectual sense of justice and confidence in reason. To put it briefly, critical thinking skills are self-improvement in thinking through intellectual tools that assess thinking (The Critical Thinking Community, 2009).

In order to activate students' critical thinking skills, English teachers need to present alternatives, different ways of interpreting texts and different conceptions of the world. The importance of thinking in today's education requires the main concept of critical thinking in which there is always more than one way to see things and that it is always up to the individual to judge just where the truth lies on any given issue (Mason and Washington, 1992). But in today's higher education, many lecturers complain that University students do not use their critical thinking skills sufficiently when they are doing both oral and written assignments. Teachers often find students unenthusiastic to exchange ideas critically and tend to accept experts' ideas without analyzing them properly.

Regarding the flexible nature of critical thinking, a teaching practice can be modified in different ways. This is because the implementation of critical thinking

skills and meaning in language teaching is not new and an absolute format has not been recommended so far (Masduqi, 2008). The underlying principle is that language learning is improved through increased motivation and naturally seen in meaningful contexts. When learners are interested in a topic and are given chances to negotiate meaning, they will be motivated to discuss things critically and at the same time, acquire language to communicate (Darn, 2006; Rfaner, 2006).

By applying the different productive teaching methods at a class, English teachers are expected to consider that the realization of critical thinking skills is feasible when teachers apply pair work and group work in which students think actively and negotiate meaning. The stages of pair-work and group work are also useful the students' communicative competence. In the productive stages, the students have more opportunities to get more language exposure and practice (Moon, 2005). It would engage the learners talking to one another to exchange information communicatively and critically. They talk in order to communicate, activate thinking process, and exchange arguments, not just to practice the language (Spratt, 2005).

Conclusions. The realization of critical thinking skills and meaning in English Language Teaching is worth doing to improve students' English competence. Those two important elements can be incorporated in English lessons as long as teachers do collaborative activities providing students sufficient exposure to thinking process and meaning negotiation. The variety of classroom activities does not only cater students' communicative competence, but also create lively learning atmosphere.

References

1. Darn, S. (2006). *Content and Language Integrated Learning*. Retrieved from <http://www.teachingenglish.org.uk/try/lesson-plans/a-content-language-integrated-learning-lesson>.
2. Dewey, J. (2013). *How We Think* (239 p.). Boston, New York, Chicago (originally published 1910): Forgotten Books.
3. Horokhov, S.V., Horokhova I.V. (2015). *Metodolohiya osmyslennya potentsialu vykorystannya anhliys'koyi movy dlya formulyuvannya filosof's'kykh*

problem krytychnoho myslennya. Zbiór artykułów naukowych. osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje (pp. 57–63). Warszawa.

4. Freyre, P. (2003). *Formuvannya krytychnoyi svidomosti* [Critical Consciousness Building] (176 p.). K.: Yunivers.

5. Masduqi, H. (2008). *The Integration of English Skills into One Lesson*. [Paper presented at the National Linguistics Seminar at Brawijaya University, Malang].

6. Mason, J., Washington, P. (1992). *The Future of Thinking*. London and New York: Routledge.

7. Moon, J. (2005). *Children Learning English*. Oxford: Macmillan Education.

8. Rfaner, S. (2006). *Enhancing Thinking Skills in the Classroom* (pp. 28–36). *Humanity & Social Sciences Journal*.

9. Spratt, M. (2005). *Teaching Knowledge Test*. Cambridge: Cambridge University Press.

10. The Critical Thinking Community (2002). *A Brief History of the Idea of Critical Thinking*. Retrieved from [http://www.critical thinking.org/University/cthistory.htm](http://www.criticalthinking.org/University/cthistory.htm).

**НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ
ТА ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ /
NEW TRENDS IN TRANSLATION STUDIES
AND FOREIGN LANGUAGES COMPETENCE FORMATION**

**С.О. Швачко, доктор філологічних наук, професор
професор кафедри германської філології
Сумський державний університет**

СЕМАНТИЗАЦІЯ ЛЕКСЕМ VS. ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ

Семантизація – процес, що відбувається в гетерогенних модусах мови, мовлення та мовленнєвої поведінки, якого зазнали усі багатозначні слова. Багатозначність, у свою чергу, безпосередньо пов'язана з поліфункціональністю, зокрема у творенні різних частин мови. Таким чином, обидва процеси (семантизація і поліфункціональність) залишаються *актуальними* для вивчення в умовах безперервного розвитку мов.

Метою розвідки є встановлення кореляції між семантизацією та поліфункціональністю лексем.

Матеріалом дослідження слугують лексикологічні джерела американо-англійського та британо-англійського діалектів: *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* (1958), *Longman Dictionary of Contemporary English Language* (2009). Основним у роботі є лінгвокогнітивний підхід, що визначається єдністю ментального, пізнавального, з одного боку, та лінгвістичного ословлення, з іншого.

Перекладознавство займається двома об'єктами – номінативними та комунікативними одиницями, які тлумачаться відповідно словоцентрично та текстоцентрично. Композиційна структура тлумачних одномовних / багатомовних словників включає головні (леми) та дефінітивні слова (аланіни).

Розширену інформацію про окремі лексеми можна отримати з енциклопедичних словників, які, як правило, мають алфавітне представлення. А авторський колектив словника *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* у передмові називає його “*Idiomatic And Syntactic English Dictionary*” (Hornby, Gatenby, Wakefield, 1958), тим самим наголошуючи на вміщенні даних про здатність лексем до утворення фраз і їх синтаксичну сполучуваність.

Розглядаючи процес семантизації в англійській (з вищим рівнем аналітичності) та українській (з вищим рівнем синтетичності) мовах, наголосимо, що кожна з них має свій ідіоматичний дизайн.

В англійській мові значна кількість слів є семантично вмотивованою, на відміну від української, де спрацьовує багата парадигма словотвору та гендерного лексикону. Спільні патерни словотвору представлені по-різному. Пор.: конверсія, в основному, спрацьовує з дієсловами англійської мови, а зворотній словотвір в українській мові представлений іншим вектором: (укр.) *жовтий* – *жовч*, *блакить* – *блакитний*; англ. *enthusiasm* – *enthuse*, *competition* – *compete*. Поверхневі та глибинні структури паралельних форм мають глобальні розходження. В англійській мові відсутність емоційних суфіксів верифікується нордичним характером носіїв мови. Білатеральність знаків має відповідне омовлення.

Немає методів без референтів, немає розуму без пізнання. В транслятології спрацьовує онтологічний підхід. Синкрети здатні розкрити таїну єднання мислення та мови. Так, кількісні числівники (предметного походження) є основою творення порядкових: (англ.) *four* – *fourth*, *five* – *fifth*, а на базі секондарних (*fourth*, *fifth*), у свою чергу, утворюються прислівники *fourthly*, *fifthly*, тобто, спрацьовує теза про ад’єктивність порядкових числівників. Іменникова природа кількісних слів проявляється в тому, що кількісних атрибутів не існує без предметів, речей та явищ, а останні є обов’язковим стартом для кількісних слів, які “щасливо” вживаються в словосполученнях з іменниками, або їх замісниками (Швачко, 1981).

Наразі актуальним також є вивчення інтенсивності функціонування слів міри та ваги в англійській мові, які представлено групами з:

- 1) архаїзмами (*span, brace, nail, hide, yoke*),
- 2) фразеологізмами (*ell*),
- 3) дименціональними раритетами (*perch, rod, pole, link, chain, hogshead, pipe, chaldron, barrel, sack, cut, skein, hank, spindle, cord, load, grain, bale*),
- 4) пасивними одиницями (*minim, scruple, dram, peck, tod, wey, last*),
- 5) активними одиницями (*fathom, acre, furlong, yard, ton, bushel, gallon, mile, inch, ounce, pound*) (Кобякова, Швачко, 2017).

У процесі детермінологізації слова міри та ваги утворюють низку номінацій, що корелюють з поняттями *багато* та *мало*, серед яких можна виокремити і фразеологізми, наприклад: (англ.): *tons of pirates “many pirates”, bushels of letters “many letters”, gallons of water “much water”, dram of learning “little learning”*. Фреквентивними також є прислів'я та приказки, наприклад: (англ.): *many a mile; to miss a mile; to eat a peck of salt with somebody; not a hundred miles away; a peck of troubles; an ounce of love; Give him an inch, and he'll take an ell; An ounce of good life is better than a pound of pardon*.

Аналіз дихотомії числівників та слів міри та ваги є вельми валоративним: немає системності без порівняння, немає спільного без відмінного, немає нелійного без лінійного, упорядкованого без хаотичного, немає секондарного без первинного, немає парадигматичного без синтагматичного, немає нумерального без предметного, немає дискретного без недискретного (Швачко, 2008).

Розглянемо детальніше дані щодо лексеми *little*, представлені у словниках.

Алоніми леми *little* в *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* вживаються на позначення малої, незначної, або відсутньої кількості: *no, nothing, little or nothing*; дескриптивних антонімічних позначеннях: *many much, a little of everything, not a little “much”, not a little of trouble*; для номінації

негідних непотрібних речей (*little things*); для соматичних позначень (*little toe*); номінацій небажаних манер (*little manners*).

У словнику *Longman Dictionary of Contemporary English Language* – багато ілюстрацій на основі фольклорних дитячих творів, серед них:

*Little Jack Horner set in a corner,
Eating his Christmas pie;
He put in his thumb, and pulled out a plum,
And said 'What a good boy am I'.*

Епідігматична потенція лексеми *little* в словниках представлена в частковому та повному протиставленні таких дименціональних оцінок: *ні :: майже ні; ні :: небагато; ні :: нічого; ні :: якісні оцінки; ні :: кількісні оцінки*.

Фрази *a little, a few* на позначення дискретності, або її відсутності, свідчать про здатність артикля в англійській мові обмежувати достатність кількості.

Отже, поліфункціональність лексеми *little* спрацьовує у модусі мови (Кобякова, Швачко, 2017).

Конкретизація сем відбувається в конситуаціях, а також у розкритті таїн слів типу *news* (North + East + West + South), *none* (no+one), *mentalese* (-ese in Chinese, Japanese, computerese, educationese), *alone* (all but one), *afire* (on fire). Таким чином, номінативні одиниці англійської мови можуть ущільнюватися (as = all+ so, *o'clock* (on clock), пролонгуватися (*snow-drop, lily of the valley, day dreaming*), пропускатися (*What letter surrounds the British Isles*) та імітувати інші слова (*When I am good, I am very, very good? When I am bad, I am better*).

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що процес семантизації будь-якої лексеми призводить до її поліфункціональності, що зумовлюється цілим комплексом різних критеріїв, зокрема семантичним розповсюдженням цих одиниць в мовленні. **Перспективою** подальших досліджень є текстоцентричний аналіз лексеми *little*.

Список використаних джерел

1. Кобякова, И.К., Швачко, С.А. (2017). *Введение в сравнительную типологию номинативных и коммуникативных единиц английского, русского и украинского языков* (сс. 17–18). Сумы: Сумский государственный университет.
2. Швачко, С.А. (1981). *Средства выражения количества в современном английском, русском и украинском языках* (с. 67). Київ: Вища школа.
3. Швачко, С.О. (2008). *Слова миру і ваги: лінгвокогнітивні аспекти: [монографія]* (с. 98). Суми: Вид-во СумДУ.
4. Hornby, A.S., Gatenby, E.V., Wakefield., H. (1958). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* (pp. 736–737). London: Oxford University Press.
5. *Longman Dictionary of Contemporary English Language* (2009). [Fifth edition] (p. 814). London: Pearson Education Limited.

Ya.O. Mozghova, PhD, Associate Professor

Department of Foreign Philology and Translation

M.V. Manilo, student

National Transport University

THEORETICAL ASPECTS OF STUDYING SLANG IN THE ENGLISH LANGUAGE

The *topicality* of the study is that slang represents one of the most pressing and contradictory problems of modern lexicology. This paper contributes to solving the problem of determination, the essence and the main features of the phenomenon under study.

The *purpose* of this paper is to provide a comprehensive description of slang as one of the subsystems of the modern English language and to identify the specificity of ways of forming slang.

To achieve this purpose, the following *tasks* were set: to outline the existing definitions of concept “slang”; to study the problems of slang etymology; to reveal the word-building potential of modern slang, indicating the ways of forming slang and the source of its replenishment.

To understand the diversity of modern definitions of the phenomenon of “slang”, as well as to stay on one adequate for this study, first of all, one should study its etymology, trace the evolution of this concept.

The etymology of the term “slang” is one of the most controversial and intricate issues in lexicology. The difficulty of disclosing the origin of the term is deepened, by its ambiguity and different interpretation of slang by the authors of dictionaries and special studies over the past two hundred years. It is unknown when the word “slang” appeared for the first time in oral speech. In writing, it was first recorded in England in the 18th century. Then it meant “insult”. Around 1850, this term began to be used wider than the designation of “illegal” vernacular vocabulary (Maslov, 1987).

The most suitable for this study is the hypothesis of E. Partridzh, which indicates that the word slang most likely correlates with the verb sling is to utter (to say), which confirms the existence of such combinations as sling words, evidenced in the Chaucer era, as well as some later slang combinations with the same verb. E. Partridge, in addition, suggests that the slang in his etymology may be “spoiled” by another participle from the above verb (Vilyuman, 1960).

One of the most problematic aspects of the phenomenon under study was the definition of slang. There are more than 20 different hypotheses suggested by scientists in this regard. The etymology of the investigated phenomenon in the course of lexicology allows us to consider the “slang” as a sociolinguistic phenomenon, the emergence of which is due to the interaction of certain social and professional groups, resulting in a formation of non-literary colloquial vocabulary, reflecting the peculiarities of the language of different segments of society, characterized by bright emotional coloring and expressiveness, used in concrete communicative situations

and converted into the context of the generally accepted literary vocabulary (Vilyuman, 1960).

It should be noted the existing ambiguity of the interpretation of the phenomenon under study in foreign and domestic linguistics, the need for social and linguistic practice in the further study of theoretical and practical problems of slang in the course of lexicology and the prospect of searching for methods and techniques for its translation (Vilyuman, 1960).

Ways of creating new units of slang in English are due to the same sources and means that are inherent in the language in general. These methods include:

1. Foreign-language borrowing. This method is harmoniously combined with affixation, so the word immediately adapts to the grammatical structure of the language “*swami guy*” – *the divine person (from “swami” – Hindu idol)*.

2. Affixation. This method of forming slang terms is very productive, initially, being one of the most widespread in the language as a whole. For example: “*smiley* – *a sign-symbol*, “*hacker*” – *a fanatic programmer*, “*kludgy*” – *made hastily*, “*crocky*” – *gentle, afraid of changes*.

3. Abbreviation “*pen*” – *penetriary*, “*prowlie*” – *prowl car*, “*nix*” – *no*, “*competish*” – *competition*, “*rep*” – *reputation*, “*pixels*” – “*pix*”.

4. Metaphorization is one of the most productive ways to replenish the vocabulary of slang terms “*hold on to your socks*” – *to stay tuned*, “*to put a blow-torch*” – *give a charming kick*. All slang units are divided into three groups: differences with phonetic, grammatical and lexical norms (Halperin, 1956).

It is impossible to count the number of slang units currently in use. However, it should be noted that slang exists in all layers of society. Moreover, once appearing, some units of slang are moved to the literary standard of speech. The emergence of new words and expressions in slang is due to changes in society, since slang is a “living” part of the language and more than the literary language embraces the new tendencies, ideas and news of the world around it. There are several basic functions of slang: expressive, communicative, cognitive, nominative, esoteric, identification and time saving function (Ivanova, 1990).

Conclusions. The study of slang is becoming increasingly relevant in the context of expanding international contacts, helping to better understand the national specific features of the mentality. Knowledge of slang is attached by those who learn English to the environment, contributes to the development of their communicative competence. The ignorance of slang leads to the act of intercultural communication to various sorts of curiosities and linguistic mistakes. The peculiarity of the phenomenon of slang is that, as an integral part of the language, it develops and evolves with it, and, consequently, will remain an actual problem of lexicology for as long as the language itself exists. It determines the *perspective* of slang research.

References

1. Halperin, I.R. (1956). About the term “slang”. *Questions of linguistics*. No. 6. (pp. 107–114).
2. Ivanova, G.R. (1990). Slang functions in the speech activity of American students. *Cognitive and communicative aspects of English vocabulary* (133 p.). Moscow.
3. Maslov, Yu.S. (1987). *Vvedenie v jazykoznanie*. [Introduction to Linguistics] (231 p.). Moscow: Higher school.
4. Vilyuman, V.G. (1960). On the ways of creating slang words in contemporary English. *Voprosy yakoznanija*. No. 6. (pp.137–140).

Н.Ю. Сердюк, кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди

ТРЕНДОВІ ОНЛАЙН-СЕРВІСИ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ І ПЕРЕКЛАДАЧІВ

В умовах сьогодення питання удосконалення рівня іншомовної підготовки випускників закладів вищої освіти України залишається одним із найбільш актуальних. Особливо гостро воно постає у площині формування іншомовної компетенції майбутніх вчителів іноземних мов і перекладачів, оскільки їх знання та вміння можуть бути корисними та цінними в багатьох інших галузях, окрім освітньої, і сферах життєдіяльності. Вимоги часу віддзеркалюються у впровадженні низки освітніх реформ вищої світи України. На нашу думку, у вирішенні цього питання також маємо акцентувати увагу саме на постійний моніторинг стану та якості викладання іноземних мов майбутнім фахівцям, виявлення відповідних проблем і пошук шляхів їх вирішення, визначення перспектив. Першочерговим для удосконалення підготовки сучасних учителів іноземних мов і перекладачів є оновлення методики викладання мов та перекладу шляхом використання новітніх засобів та імплементації інноваційних технологій, серед яких популярності набирають електронні додатки, наприклад постійно діючі інтернет-сервіси. Вважаємо дослідження питання використання онлайн-сервісів у формуванні іншомовної компетенції майбутніх вчителів іноземних мов і перекладачів *актуальним і своєчасним*.

Метою статті є визначення переліку найбільш популярних онлайн-сервісів, які удосконалюють формування іншомовної компетенції майбутніх

вчителів іноземних мов і перекладачів в умовах вищих навчальних закладах України.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: проаналізувати традиційні та сучасні інноваційні технології викладання іноземних мов; визначити перелік найбільш популярних онлайн-сервісів для формування іншомовної компетенції майбутніх вчителів іноземних мов і перекладачів та окреслити перспективи їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що різні аспекти цієї проблеми були предметом багатьох наукових розвідок, зокрема: питання формування іншомовної компетенції – В. Боса, Г. Гринюк, І. Задорожна, Л. Нагірний, Ю. Семенчук; використання новітніх інформаційних засобів у навчанні – Н. Басова, В. Безпалько, С. Ветров, М. Кларін, І. Підласий, Ж. Поплавська, Д. Стетченко, В. Тинний, О. Шиян, В. Шукшунов та інші; застосування мобільних технологій і гаджетів у професійній іншомовній підготовці майбутніх учителів – М. Ілюшкіна, А. Лучко, Н. Сердюк, М. Шемуда, Н. Марченко та інші. Однак, недостатньо уваги приділяється застосуванню онлайн-сервісів для формування іншомовної компетенції майбутніх вчителів іноземних мов і перекладачів.

На сьогодні методичне забезпечення викладання іноземних мов має бути розроблене на основі поєднання перспективних методів, підходів і відповідних інструментів для того, щоб заклади вищої освіти України могли успішно досягти своїх цілей стосовно підготовки майбутнього іншомовно компетентного фахівця. Звідси, підкреслюємо необхідність переважання сучасних методів і засобів у навчанні іноземних мов над традиційними. Серед тенденцій у методиці викладання іноземних мов і перекладу у вищих навчальних закладах України виявлено широке використання технічних засобів (комп'ютери, бездротові ноутбуки, стереозвукові портативні Bluetooth колонки, портативні MP3 плеєри, персональні цифрові помічники (*PDA*), планшети, смартфони (*Smartphone*) (Сердюк, Марченко, 2017), айпади (*iPad*), айфони (*iPhone*) тощо) та різноманітних програм. Причиною популярності

застосування смартфонів, айфонів і айпадів є те, що саме вони роблять доступ до мережі Інтернет швидким і доступним будь-коли і будь-де, та передбачають можливість завантажити електронні програми та додатки.

З огляду на те, що саме гаджети є найбільш прогресивним засобом навчання іноземних мов, постає необхідність виявити трендові онлайн-сервіси, які є ефективними та перспективними для іншомовної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов і перекладачів в українській освітній системі.

Аналіз теорії та практики дозволив визначити перелік найбільш популярних онлайн-сервісів, які удосконалюють формування іншомовної компетенції майбутніх вчителів іноземних мов і перекладачів в умовах вищих навчальних закладах України:

1. Безкоштовні, – можуть бути використаними для тренування умінь і перевірки знань учнів будь-якого мовного рівня (лексичного, граматичного, фонетичного, стилістичного):

а) *Kahoot!* (<https://kahoot.com/>) – це безкоштовний онлайн-сервіс, який дає змогу створювати інтерактивні навчальні ігри: *вікторини, обговорення, опитування, тести.*

б) *Quizlet* (<https://quizlet.com/>) – це безкоштовний онлайн-сервіс для створення та застосування флеш-карток (*режим “Cards”*) та навчальних ігор у різних категоріях, (*“Speller”, “Learn”, “Test”, “Scatter”, “Race”*).

в) *Quizizz* (<https://quizizz.com/>) – це безкоштовний онлайн-сервіс для створення вікторин, тестів тощо.

г) *ToonDoo* (<http://www.toondoo.com/>) – це безкоштовний онлайн-сервіс для створення коміксів, (наприклад, який може бути використаний для тренування умінь вживання відповідних лексичних одиниць при вирішенні комунікативного завдання).

д) *Plickers* (<http://www.plickers.com/>) – це безкоштовний онлайн-сервіс, що дозволяє швидко проводити мобільні голосування і фронтальні опитування під час навчального заняття з вивченого або поточного матеріалу в тестовій формі, де результати миттєво виводяться на екран комп'ютера (телевізора, проектора),

під'єданого до Інтернету. Наявність смартфонів або комп'ютерів не потрібна: тільки смартфон учителя з доступом до Інтернету.

2. Платні, але наявна безкоштовна пробна версія, – можуть бути використаними для тренування умінь і перевірки знань учнів будь-якого мовного рівня (лексичного, граматичного, фонетичного, стилістичного):

а) *Classtime* (<https://www.classtime.com>) – це онлайн-сервіс для створення миттєвої візуалізації рівня розуміння та прогресу студентів.

б) *Padlet* (<https://padlet.com/>) – це зручний онлайн-сервіс для збереження, організації та спільної роботи з різним контентом у визначеному віртуальному просторі. Можна застосовувати для „мозкового штурму”, на етапі узагальнення та систематизації знань; як майданчик для розміщення навчальної інформації; для спільного або індивідуального виконання домашнього завдання; як місце для збирання ідей для проектів та їх обговорення.

Висновки. Аналіз теорії та практики підготовки студентів-філологів дозволив визначити перелік із 7 найбільш популярних і перспективних онлайн-сервісів, які удосконалюють формування іншомовної компетенції майбутніх вчителів іноземних мов і перекладачів в умовах вищих навчальних закладах України.

Перспективою подальших досліджень є детальне вивчення можливостей онлайн-сервісів для формування граматичної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Сердюк, Н.Ю., Марченко, Н.М. (2017). Сучасні гаджети в умовах трилінгвального навчання майбутніх учителів іноземних мов. *Молодий вчений*. 12. (сс. 535–538). Херсон: ТОВ “Видавничий дім “Гельветика”. Взято з: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/8989898989/3541/Сердюк%20Н.Ю.%20Марченко%20Н.М..pdf?sequence=1&isAllowed=y>

**Т.А. Швець, кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри іноземної філології, перекладу
та методики навчання**

ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди”

НАВЧАЛЬНИЙ ВІРТУАЛЬНИЙ ТУР ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФРАНКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

Проблема розвитку іншомовної комунікативної компетенції особистості залишається *актуальною* з огляду на розвиток процесів глобалізації, що перетворили сучасний світ на величезний комунікативний простір, який потребує здійснення ефективної міжнаціональної взаємодії.

Метою пропонованої розвідки є окреслення переваг навчального віртуального туру як засобу формування франкомовної комунікативної компетенції майбутніх викладачів іноземних мов.

Реалізація поставленої мети передбачає розв’язання таких *завдань*: продемонструвати специфіку використання навчального віртуального туру та надати методичні рекомендації щодо його застосування у процесі викладання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти.

Зростання мотивації до вивчення іноземних мов, зумовленої розширенням партнерських контактів України з країнами Європи та всього світу, можливістю навчатися або проходити стажування в інших країнах, а також потребою практичного використання набутих знань у процесі реальної комунікації з представниками інших країн є незаперечним свідченням того, що головною метою підготовки майбутніх викладачів французької мови у закладах вищої педагогічної освіти продовжує залишатися формування їх іншомовної комунікативної компетенції.

Базою для її створення є комунікативні уміння, в основі яких лежать мовні знання та навички. Розвиток іншомовної комунікативної компетенції залежить також від рівня соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь та

навичок особистості, оскільки саме вони забезпечують її входження до іншомовного соціуму та уможливають соціалізацію у новому суспільстві.

Ґрунтуючись на результатах досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців (Н.І. Гез, Т.О. Вольфовської, О.О. Павленко, О.П. Петрашук та інших), *комунікативну компетенцію* визначаємо як здатність індивіда розуміти та відтворювати іноземну мову не лише на рівні фонологічних, лексико-граматичних та країнознавчих знань і мовленнєвих умінь, а й відповідно до мети та специфіки комунікативної ситуації (Швець, 2014).

Виходячи із цієї дефініції, для успішної реалізації комунікативної мети недостатньо лише знати систему мови на всіх її рівнях, володіти правилами породження речень, сконструйованих відповідно до граматичних норм іноземної мови, що вивчається, але й необхідно, відповідно до комунікативних завдань і ситуації, здійснювати вплив на співрозмовника, використовуючи адекватні мовні засоби. Отже, комунікативну компетенцію можна розглядати як індивідуальну динамічну категорію, в якій відбивається єдність мови і мовлення.

Сформуванню іноземної комунікативної компетенції особи, яка перебуває поза межами країни, мова якої вивчається, дуже складно. Для цього необхідно дати студентам наочне уявлення про життя, традиції, мовні реалії країн, мову яких вони вивчають. Зазначене вище обґрунтовує необхідність використання у навчальному процесі закладів вищої освіти інноваційних технологій, здатних підвищити мотивацію до вивчення іноземних мов та ефективність формування іноземної комунікативної компетенції майбутніх викладачів іноземних мов.

Однією з сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що позитивно впливають на процес формування іноземної комунікативної компетенції, є навчальні віртуальні тури, в основі яких лежать дидактичні принципи наочності, доступності та науковості. Навчальні віртуальні тури сприяють реалізації вимог комунікативної методики – представити процес вивчення мови як досягнення іноземної дійсності (Шихальова, 2002).

Навчальний віртуальний тур є мультимедійним способом подання оточуючого людину простору, який дозволяє здійснювати захоплюючі віртуальні подорожі та створює у глядача повну ілюзію присутності, оскільки наділений рисами інтерактивності. Він ґрунтується на технології послідовного об'єднання панорамних фотографій, яка дозволяє взаємодіяти із зображенням, надаючи студенту можливість змінювати його, створювати спеціальні переходи та візуально переміщатися між зображуваними об'єктами під час екскурсії.

У ході пропонованого дослідження зосередимо увагу на специфіці формування франкомовної комунікативної компетенції студентів у процесі вивчення ними теми “Les musées de la France”. З метою організації ефективної роботи з віртуальним туром, слід провести підготовчу роботу, даючи підказки студентам французькою мовою про тематику майбутнього віртуального туру.

Перед початком туру студентам пропонується прочитати подані нижче речення та здогадатися, куди саме буде організований навчальний віртуальний тур:

1. *C'est un des plus grands musées du monde.*
2. *Il se trouve en France à Paris.*
3. *Auparavant c'était la résidence des rois de France.*
4. *Ici se trouvent les œuvres les plus remarquables des peintres français et étrangers.*
5. *Ce musée est le musée le plus visité au monde.*
6. *Parmi les pièces les plus célèbres du musée sont la Vénus de Milo, La Joconde de Léonard de Vinci et d'autres.*

Після того як студенти дізналися, що віртуальний тур буде організовано до одного з найбільших музеїв світу Лувру, можна приступати до його демонстрації у супроводі розповіді викладача про найвизначніші об'єкти, що експонуються в цьому музеї.

У ході віртуальної подорожі студенти мають можливість наблизити чи віддалити об'єкт, що переглядається, підійти до обраної точки чи віддалитися від неї, ретельно оглянути окремі деталі інтер'єру, побачити панораму здалеку,

подивитися вгору чи вниз тощо. Усе це можна зробити у потрібному темпі та у зручному для студента порядку. Таким чином, можна здійснити подорож, не покидаючи меж аудиторії, й ознайомитися з культурою країни, мову якої вивчаєш.

З метою розвитку франкомовної комунікативної компетенції студентів, під час віртуального туру їм можна запропонувати розповісти, що вони знають про автора картини, яку щойно переглянули, описати інтер'єр залу, в якому розміщена ця картина, назвати інші картини цього художника, виступити в ролі гіда одного із залів музею, дати відповіді на запитання товаришів по групі тощо.

Навчальний віртуальний тур завершується підсумковою бесідою, у ході якої студенти, під керівництвом викладача, узагальнюють та систематизують побачене і почуте, виділяючи найістотніше, висловлюють свої враження від віртуального туру, намічають творчі завдання (написати есе, підготувати доповідь, розробити власний маршрут віртуальних турів тощо).

Використання навчальних віртуальних турів у процесі підготовки майбутніх викладачів французької мови здатне забезпечити не лише високий рівень оволодіння французькою мовою, а й підвищити інтелектуальний рівень студентів з огляду на опрацювання ними автентичних аудіо- та відеоматеріалів. Зазначені матеріали долучають студентів до культурної спадщини народу Франції, шляхом відвідання будь-якого з музеїв, розташованих на території французьких міст, а також ознайомлення з їх видатними місцями й архітектурними шедеврами.

Вважаємо за доцільне порадити викладачам перед проведенням навчального віртуального туру:

- визначити його мету та обсяг знань, яких студенти повинні набути у результаті його реалізації;
- активізувати вже відомі студентам лексичні одиниці та граматичні конструкції з теми, за якою буде організовано віртуальний тур;

– опрацювати нову лексику, необхідну студентам для сприйняття аудіосупроводу віртуального туру;

– розробити маршрут віртуального туру, тобто визначити в якій послідовності студенти переглядатимуть його сторінки та на які об'єкти вони повинні звернути першочергову увагу;

– визначити перелік завдань, які буде доцільно виконати студентам після реалізації навчального віртуального туру.

На нашу думку, запропоновані вище рекомендації стануть у нагоді викладачам, які прагнуть урізноманітнити навчальний процес, зробивши його інтерактивним, сформувати у студентів стійку мотивацію до оволодіння іноземними мовами, сприяти ефективності засвоєння ними нових знань, завдяки зануренню в іншомовне середовище та наближенню навчального процесу до умов реального життя.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що використання навчальних віртуальних турів при викладанні дисциплін мовознавчого циклу у закладах вищої освіти з метою формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх викладачів уможливить зростання якості їх професійної підготовки та задовольнить потребу студентів у міжкультурному спілкуванні. Перевага застосування навчальних віртуальних турів у процесі формування франкомовної комунікативної компетенції полягає у підвищенні зацікавленості студентів оволодінням іноземною мовою, що вивчається, піднесенні рівня їх лінгвокраїнознавчої компетенції та розвитку прагнення до творчої продуктивної діяльності як у ході навчальних занять, так і у майбутній професійній діяльності.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у виявленні можливостей застосування сучасних інформаційних технологій у процесі формування мовної компетенції майбутніх викладачів французької мови.

Список використаних джерел

1. Швець, Т.А. (2014). *Методика навчання іноземних мов у вищій школі* (сс. 109–110). Переяслав-Хмельницький: Видавництво КСВ.
2. Шихальова, С.В. (2002). Впровадження нових інформаційних технологій у процес вивчення іноземних мов. *Педагогічний пошук* (сс. 27–28). Луцьк.

**Н.В. Волошкова, кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри англійської філології
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ПЕРЕКЛАД І ВЛАДА: ПЕРЕКЛАДАЧІ БРИТАНСЬКИХ ТРАВЕЛОГІВ НА ВАРТІ ІМПЕРСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ (XIX СТ.)

Сучасні постмодерністські теорії та підходи, які почали стрімко розвиватися у другій половині ХХ століття, все більше стають затребуваними у царині перекладознавства. Вони надають можливість звернутися до нових тем, віднайти нові стежки, що ведуть до більш повного розуміння й сутності перекладу, й важливості перекладацької діяльності, у тому числі в історичному вимірі. Один з таких напрямів представлений постколоніальними студіями, поява яких тісно пов'язана з “наративістською філософією історії” (Троян, 2015). Американський науковець Едвард Саїд, видатний представник цього напрямку, в 1978 році опублікував новаторську роботу “Орієнталізм”, що донині залишається ключовим текстом постколоніальної теорії. Згодом ідеї Саїда отримали подальший розвиток у його монографії “Культура й імперіалізм” (1993). Представники постколоніальної теорії визнають, що імперія завжди намагається утвердитися всіма доступними шляхами, і мова для неї виступає одним із дієвих інструментів утримання влади.

Використання постколоніального підходу під час аналізу текстів перекладів, як стверджує Едвін Дженцлер у своєму есе “Переклад,

постструктуралізм і влада”, дозволяє дослідникам побачити майже непомітні акти придушення (acts of repression) певних смислів або навіть виявити несвідомі/свідомі маніпуляції (unconscious/conscious manipulations) перекладача. Такі зміни, на думку науковця, дозволяють перекладачеві “підлаштувати текст перекладу під певні літературні та культурні норми, а також згладити релігійні або політичні відмінності” (Gentzler, 2002). Таким чином, постколоніальний підхід демонструє хибність ідеї про те, що існує текст і нічого не існує поза текстом. Перекладач, як далі стверджує Дженцлер, ніколи не буде в повній мірі виступати нейтральною стороною під час перекладацького процесу, а скоріше є “індивідуумом зі своїми лінгвістичними і культурними навичками і своєю програмою”. Він завжди є задіяним у процес творення тексту (textual production), досліджує та інтерпретує навколишній світ у всіх його суперечливих проявах (Gentzler, 2002). Слід відзначити також, що на сучасному етапі у перекладознавстві спостерігається так званий “владний поворот” (power turn), який висвітлює вплив владних структур на перекладацьку діяльність і розглядає перекладача, як агента, що виступає на боці влади.

У зв'язку з цим вбачається *актуальним* аналіз результатів діяльності перекладачів певного історичного періоду, які були зафіксовані у письмових джерелах. На жаль, вивчення письмових джерел з цієї точки зору все ще залишається поза межами уваги українських перекладознавців, хоча представляє неабиякий науковий інтерес. Вивчення такого роду історичного матеріалу дає можливість розкрити тісний зв'язок між минулим і сучасним, оскільки “звернення до минулого – одна з найпоширеніших стратегій інтерпретації теперішнього” (Саїд, 2007).

У фокусі нашої дослідницької уваги – опубліковані подорожні нотатки британців, що відвідували Україну у першій половині XIX століття та їх тогочасні переклади російською. Вважаємо, що такі історико-літературні джерела є цінними текстами для історичного перекладознавства. *Метою* цієї розвідки є проведення аналізу тексту британського травелога і фрагменту його

перекладу російською, виявлення фактів перекладацьких інтерпретацій, що мають ознаки несвідомої/свідомої маніпуляції.

У ході аналізу було виявлено низку перекладацьких “недоглядів”, які ми інтерпретуємо як свідомі акти придушення певних смислів задля досягнення “зрежисованого” сприйняття наративу у читача. Це стосується, перш за все, критичних зауважень автора травелогу щодо способу життя представників панівної верхівки у Російській імперії. Наведемо один з яскравих прикладів, який демонструє такі маніпуляції. Британський лікар, який подорожував Україною у першій половині XIX століття, описував експлуатацію українських кріпосних селян однією багатою графінею наступними рядками: *“She was profuse in many things, penurious in some. She would give away a million, and contract for the transport of its carriage (if in specie), upon the most economical terms, with the poorest of her peasants. Her faults have been much exaggerated, and, in spite of all that every body says to the contrary, I did not find her slaves in a worse condition than those of her neighbours”* (1843). Російський перекладач відтворює текст вихідної мови наступним чином: *“Очень щедрая в некоторых случаях, она проявляла в других крайнюю скупость. Недостатки ее были слишком преувеличиваемы. Чтобы ни говорили по этому поводу, ее крестьяне не показались мне более несчастливymi, чем крестьяне соседних владельцев”* (Шумигорский, 1900). Як бачимо, шляхом пропускання другого речення *“she would give away a million, and contract for the transport of its carriage (if in specie), upon the most economical terms, with the poorest of her peasants”*, а також частини третього речення *“in spite of all that every body says to the contrary”*, володарка декількох маєтків з нещадного експлуататора перетворюється на примхливу жінку, яка відрізняється від інших лише своєю ексцентричністю. Окремо зазначимо, що заміна англійського слова *“slaves”* російським словом *“крестьяне”* на відміну від *“крепостные”* також є дієвим способом згладити гостре класове протистояння у суспільстві. Отже, наведений вище приклад конструювання “владного” наративу демонструє, наскільки текст перекладу є далеким від оригіналу і не відображає точки зору британського мандрівника.

Проте, він успішно формує образ дійсності, який є бажаним для правлячого класу. З іншого боку, такий наратив дає також можливість уникнути небажаного висвітлення конфлікту між колонізованою територією і метрополією у Російській імперії.

Висновки. Таким чином, аналіз історико-літературного джерела ХІХ століття та його перекладу російською, показує цінність матеріалу такого роду для виконання перекладознавчих досліджень. Вважаємо, що ця тема має **перспективу** подальшого наукового розроблення за умови залучення до аналізу більшої кількості текстів.

Список використаних джерел

1. Саїд, Е. (2007). *Культура й імперіалізм* [Пер. з англ.] (с. 37). Київ: Критика.
2. Троян, С. (2015). Орієнталізм і постколоніальний дискурс у контексті “постмодерністського виклику“. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: між від. зб. наук. пр.*, Вип. 24 (с. 345). Київ: Ун-т історії України НАН України.
3. Шумигорский, Е.С. (1900). Из галереи исторических силуэтов. *Исторический вестник* (с. 202). С.-Петербург.
4. Gentzler E. (2002). Translation, Poststructuralism, and Power. *Translation and Power*, Tymoczko, M., Gentzler E. (eds.). (pp. 196–197). Amherst and Boston: University of Massachusetts Press.
5. *The Life of a Travelling Physician*. (1843). Vol. II. (p. 46). London.

Н.М. Марченко, старший викладач
кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

DIE MODERNEN METHODEN UND PRINZIPIEN FÜR DEN DAF-UNTERRICHT

Die Forschung der neuen Methoden für DaF ist immer sehr wichtig, weil sie den Lernprozess effektiver machen können. Die Methode “L d L” ist neu und *aktuell* in der Ukraine. Und darum ist diese Forschung aktuell und besonders für die Hochschulen und Universitäten, die Deutschlehrer vorbereiten. In diesem Artikel versuchen wir nach den wissenschaftlichen Arbeiten der deutschen Didaktiker Prinzipien des DaF-Unterricht zu bestimmen und moderne Methode “L d L” zu analysieren, um dann im Lernprozess für die Deutschlehrevorbereitung zu implementieren.

Das Ziel des Artikels ist die Analyse der Arbeiten deutscher Wissenschaftler im Bereich der Didaktik um Grundprinzipien DaF-Unterricht zu definieren und nach diesen Prinzipien die Methode finden, die am bestem für die Vorbereitung der zukünftigen Deutschlehrer an der Hochschulen und Universitäten in der Ukraine geeignet ist.

Die Prinzipien für das Fremdsprachenlernen und -lehren stellen eigentlich das Ergebnis jahrelanger Fremdsprachenentwicklung dar. B. Kumaravadivelu, W. Butzkamm, R. Faistauer und T. Fritz und U. Gibitz. Die Hauptprinzipien werden folgend noch kurz charakterisiert:

Prinzip der Handlungsorientierung. Wer eine Fremdsprache lernt, will damit etwas tun. Er möchte Informationen sammeln, andere informieren, Kontakt aufnehmen und Wünsche äußern. Nach Janíková handelt es sich um einen Zielaspekt des heutigen Fremdsprachenunterrichts. Die Lernenden sollen ihre fremdsprachliche Handlungskompetenz auf zwei Ebenen entwickeln. Erstens, für die Schule, zweitens,

für ihres Leben, wobei während des Lernprozesses mit der authentischen Materialien in unterschiedlichen Sozialformen gearbeitet wird (Janíková, 2013).

Prinzip der Individualisierung kann man als einen Aspekt verstanden, der mit dem Merkmal des Studentorientierung verbunden wird. Dieses Prinzip erleichtert den Studenten für ihre Stärken und Schwächen des Lernens zu verstehen, um ihre eigenen Bedeutungen des Lernens selbst bestimmen zu können. Individualisierung trägt zur Entwicklung von Selbstbewusstsein, Autonomie und Verantwortung bei.

Prinzip der Kommunikation . Nach Butzkamm wird die Klasse verstanden als eine Kommunikationsgemeinschaft. Er befasst sich detailliert mit dem Prinzip der Kommunikation in seinem Buch Lust zum Lehren, Lust zum Lernen, wo das Prinzip unter dem Motto „Sprachen lernt man miteinander und voneinander“ fasst (Butzkamm, 2012).

Authentizität. Nach Fritz und Faistauer erfordert die gegenwärtige Auffassung den Lernenden authentische Texte vorzulegen. Für authentische Texte hält man solchen, die aus dem Alltag kommen, d. h. verschiedene Artikel aus Zeitungen, Angeboten, Bewerbungen etc. Der Gebrauch dieser Texte ermöglicht den Lernenden vornehmlich eine Aneignung des Wortschatzes, der wirklich im Alltag benutzen können. Zu dieser Anforderung führte eine Überzeugung, dass die künstlich verfasste Texte von Nicht-Muttersprachlern nicht viel nutzbringend sind. Als Hauptargument dient dafür gerade die Unmöglichkeit diesen Texten in der Praxis verwenden.

Motivation nach den Fachartikeln von U. Gibitz und A. Berndt ist nicht statisch – Motivation ändert sich. In der Praxis zeigt sich die Motivation als einen wesentlichen Faktor für erfolgreiches Lernen der Fremdsprachen. Diese Erkenntnis erwähnt sowohl Gibitz, als auch Berndt (Berndt, 2002; Gibitz, 2012). Motivation bleibt nicht an dem gleichen Niveau, sondern handelt es sich um einen schwankenden Faktor, der die Energie und Lust nicht nur zum Lernen gibt. Berndt spricht über Motivation aus der Sicht des Lernendes und nennt unter anderem Faktoren, die die Lust zum Fremdsprachenlernen beeinflussen. Ersten Faktor nach ihrer Beobachtung betrifft sich der Sympathien zur Lehrperson. Dieser Faktor zeigt sich sehr wichtig vornehmlich bei Kindern und Jugendlichen. Wie es in der Forschung von Berndt

erschien, entscheiden sich die Kinder für einige Fremdsprache oft nur deswegen der Lehrer sympathisch ist. Zweitens spielt die Rolle auch der Wunsch nach der persönlichen Anerkennung von ihren Eltern. Die Kinder wollen mit diesem Weg beweisen, dass sie auch höhere Leistungen aufbringen können. Als ein motivierender Faktor gilt drittens die Tatsache, dass die Fremdsprachen zurzeit für berufliches Leben unentbehrlich sind. Berufliches Fortkommen zeigt sich als ein dritter Faktor. Wenn die Kinder sehen, dass das Lernen sinnvoll ist, lernen die Fremdsprachen gern. Nach Gibitz handelt es sich in diesem Fall (Berufliches Fortkommen) nur um einen zusätzlichen Faktor, sowohl als auch im Fall, dass der Lernende nur wegen der Empfehlung der Eltern motiviert ist. Ein wesentlicher Lernfaktor, der in der Lernmotivationsforschung wenig berücksichtigt wurde, ist die emotionale Einstellung des Lernenden zum Lerngegenstand und zur Lernumgebung. Positive Emotionen wie z.B. Begeisterung für einen Text, Freude über eine gelungene Kommunikationssituation und Sympathie für den Fremden erleichtern das Lernen und negative Emotionen wie Angst, Ablehnung und Ärger führen zu Lernblockaden und oft sogar unbewusster Lernverweigerung. Wer an den Lerninhalten des Fremdsprachenunterrichts interessiert ist, lernt auch die Fremdsprache besser, wer in dem Fremdsprachenlehrer nicht den Richter sondern den Helfer sieht, nähert sich der Fremdsprache mit Neugier und Wissensdrang und nicht mit Angst und Lustlosigkeit. Deshalb sind das allgemeine Lernklima und das Lehrer-Student Verhältnis besonders wichtig, wobei die Lehrerpersönlichkeit eine nicht zu unterschätzende Rolle spielt (Gibitz, 2012).

Allen diesen Prinzipien entspricht eine sehr populäre in Deutschland Methode «Lernen durch Lehren».

Nach Lutz Berger, Joachim Grzega und Jean-Pol Martin, entscheidende Komponente bei der Methode «L d L» ist die Übertragung didaktischer Kompetenzen vom Lehrer auf den Studenten d. h die Studenten führen Lektionen ein, erklären und trainieren grammatische Strukturen, leiten Übungsphasen. Wenn Studenten einen Lernstoffabschnitt selbständig erschließen und ihren Mitstudenten vorstellen, wenn sie ferner prüfen, ob die Informationen wirklich angekommen sind und wenn sie

schließlich durch geeignete Übungen dafür sorgen, dass der neue Stoff verinnerlicht wird, dann entspricht dies idealtypisch der Methode “L d L”.

Durch “L d L” werden folgende allgemein-didaktische Ziele angesteuert:

- Bei ihrer Vorbereitung auf die Präsentation lernen die Studenten, Wichtiges von Unwichtigem zu unterscheiden.
 - Da sie arbeitsteilig verfahren, wählen die einzelnen Student Inhalte aus, die sie selbst besonders ansprechen (Autonomie).
 - Da die Präsentation meist im Verband von 2–4 Studenten erfolgt, lernen sie kooperatives Verhalten.
 - Da sowohl die Vorbereitung wie Präsentation Interaktion verlangt, schulen sie ihre kommunikative Kompetenz.
 - Da sie sich im Zusammenhang mit der Vermittlung des Stoffes an die Mitstudenten mit dem Erwerb von Wissen befassen, wird ihr Handeln kontinuierlich von einer Metareflexion begleitet.
 - Da die Studenten sich immer wieder mit neuem Stoff mit nur geringer Unterstützung auseinander setzen müssen, wird exploratives Verhalten gefördert
- Fazit.

Die wichtigsten Vorteile lassen sich folgendermaßen *zusammenfassen*: Lehrer redet weniger, die Student mehr (bis zu 80%, ansonsten bis 90%); Schwierigkeiten werden aus der Student-Perspektive dargestellt, damit sichtbar: Lehrer entdeckt Verständnislücken und kann diese gezielt beheben; Hemmschwelle zwischen Student-Student und Student-Lehrer ist geringer: Student drücken leichter ihr Unverständnis aus und bitten um Erklärung; was man selber lehrt, behält man besser: Lernerfolg größer; auch nicht unwichtig: in Zeiten starker Belastung hat man sich nachmittags schneller vorbereitet; hat man “L d L” in der Mittelstufe eingeführt, so sind die Student in der Sekundarstufe II auf Anhieb in der Lage, sogar in Abwesenheit des Lehrers Unterricht zu gestalten; Persönlichkeitsentwicklung: durch Wahrnehmung verschiedener Rollen wird soziales Lernen gefordert, die Student werden autonomer, initiativer und selbstbewusster, was viele ehemalige “L d L” – Student unaufgefordert rückgemeldet haben.

Bei offenen Arbeitsformen wie z.B. der Projektarbeit, zeigt sich das Zusammenspiel aller Kompetenzen in besonderem Maße. Dies bedeutet für den Fremdsprachenunterricht die Neuaufnahme bzw. stärkere Berücksichtigung von:

- a) Strategien der Informationsbeschaffung (der Lernende erhält z. B. eine größere Informationsmenge, die er gezielt bearbeiten muss. Gerade auch im Hinblick auf künftige Entwicklungen ist hier längerfristig auch an einen Suchauftrag im Internet zu denken);
- b) Strategien zur Auswahl und Bewertung von Information (durch besondere Lesetechniken müssen aus verschiedenen Texten Informationen entnommen werden);
- c) Präsentationstechniken (Warum soll ein Student selbst in einer Prüfung keine Wandzeitung erstellen, ein Plakat entwerfen oder eine Website konzipieren?);
- d) Kooperationstechniken (Wie können die Student ihre Fähigkeiten und Fertigkeiten in ein Team einbringen?).

Die Perspektive dieser Forschung ist weitere Erarbeitung dieser Methode, Vorbereitung des Lernstoffes für den DaF-Unterricht um dann im Lernprozess in der Hochschule zu implementieren.

Literatur

1. Berndt, A. (2002) *Motivation ist nicht statisch – Motivation ändert sich* (SS. 12–15). Fremdsprache Deutsch.
2. Butzkamm, W. (2012) *Lust zum Lehren, Lust zum Lernen: Fremdsprachen von Anfang an anders unterrichten* (S. 28). Tübingen: Francke.
3. Gibitz, U. (2012) Fremdsprachen lernen und lehren heute *Lernen-Wollen.de*. Retrieved from http://www.lernen-wollen.de/mediapool/61/617820/data/fremdsprachen_lernen_und_lehren_heute_correct.pdf
4. Janikova, V. (2013) *Mnohojazyčnost a didaktika cizích jazyků* (SS. 40; 62–63). Brno: Masarykova univerzita.

T.V. Zhelobytska, Lecturer
Department of Applied Language Studies,
Contrastive Linguistics and Translation
National Pedagogical Dragomanov University

THE ART OF TRANSLATION

The good translator is a translator providing an exact transfer of information, including preservation of the style. The professional translator should know perfectly both foreign and native languages. The good translator ought to be a good writer. Translators are like ambassadors representing and exchanging the best of their literary world. One has to accept that translation is an art.

The purpose of this paper is to inform about 10 main tips for young translators and show the importance of keeping them wisely for good translations. This paper aims to help you develop practical ways to keep all your translation projects under control with 10 Tips for Young Translators and main points of translation industry.

It has been noted by some of our experienced translators that translation is a type of art. Evidently, this process takes years of experience but once it is mastered, it can be most exciting for a translator. Literally, what a translator does, is he/she converts a picture in one language and paints it with the words of the other language. This process takes creativity and imagination as the translator must think.

What a translator is doing when they are translating, is actually interpreting a message, figuring out what it means in one language and then they are translating it into another language.

Essentially, translation is an art because the translator is trying to figure out what is meant in one language and then is basically painting a picture of what is meant in the other language. When you are dealing with different cultures and ethnicities, you are really translating a message and what is intended from the speaker into the new culture with now adding on a layer of cultural sensitivity. The translator would have had to creatively come out with a way to communicate his message to the

target audience without slandering the person who was saying it. The translator has to reflect on the actual meaning and intentions of the person for whom is being translated before interpreting the message. The translator really has to understand a message and then paint that picture in the target language so that it comes across with the intended meaning vs the literal meaning.

That's why we believe that translation is an art because it gives a translator the opportunity to paint the picture of what they believe is the meaning of this other one. And this is subjective, many translators may translate a message differently. Sometimes is very difficult to even understand what people mean in a native language in English and never mind translating it into another language. Translating something is definitely a creative process and the more we understand the writer's intended words what they really want to say the easier would be to paint that picture in the target language. But it still requires an enormous amount of creativity because some things just could not be translated.

There are three main topics that have changed the way the translation industry works: the Internet, translation software, and translation memory. The Internet has caused many dramatic changes in many industries. For the translation industry, it means that we can market to clients worldwide work with translators anywhere to get the best quality (and price), and deliver projects with lightning speed. In addition, the availability of company web sites in any language provides great reference material for terminology. On-line dictionaries mean that you should now be getting the most technically accurate translations ever. Translation software is still in the development stages. Translation software is the software that allows you to provide an English electronic file, and have the computer generate a rough translation using pre-defined dictionaries. An estimate is that the best translation software provides a translation that is only 85 percent accurate. Because the human brain is so intuitive, it has been hard to create a computer program to match. In the next five to 10 years, we will see dramatic improvements in the accuracy of translation software.

Being a good translator is all about finding ways to bypass recurring problems conveying original meaning to a different language. The final product should always

be targeted at the reader, and you should use any means necessary to deliver a quality product to them. With a plethora of tools, guides and help available at every step of the way, accurate foreign language translation is easier than ever before. Here are the main tips to be a better translator:

10 Tips for Young Translators

Tip #1 A person should acquire knowledge in both the languages.

Tip #2 Learning without hesitation.

Tip #3 Periodical up gradation.

Tip #4 Look for the examples.

Tip #5 Think like indigenous people.

Tip #6 Practice without Machine Translators.

Tip #7 Try to maintain the 100% accuracy.

Tip #8 Learn supplementary stuffs.

Tip #9 Take your time for making a good job to review, revise, edit and complete.

Tip #10 Be satisfied & familiar with different topics.

Conclusions: Our main tips will prove and provide better experience to young translators in order to help them in the translation industry. Experience, especially fresh, novel, even shocking experience, also tough-minded analytical experience, the experience of taking something familiar apart and seeing how it was put together, is in most ways the opposite of habit – even though in another form, processed, repeated, and sublimated, it is the very stuff of habit, the material that habit is made from. Fresh experiences that startle us out of our habitual routines are the goad to learning; without such shocks to the system we would stagnate, become dull and stupefied. Fresh experiences make us feel alive; they roughen the smooth surfaces of our existence, so that we really feel things instead of gliding through or past them like ghosts. Translators need habit in order to speed up the translation process and make it more enjoyable; but they also need new experiences to enrich it and complicate it, slow it down, and, again, to make it more enjoyable. This back-and-forth movement between habit and fresh experience is one of the most important keys to successful,

effective, and enjoyable translation — or to any activity requiring both calm expertise and the ability to grow and learn and deal with unforeseen events. Without habit, life proceeds at a snail's pace; everything takes forever; all the ordinary events in life seem mired in drudgery. Without fresh experience, life sinks into ritualized repetitive sameness, the daily grind, the old rat-race. Life is boring without habit, because habit “handles” all the tedious little routines of day-to-day living while the conscious mind is doing something more interesting; and life is boring without fresh experience, because experience brings novelty and forces us to learn.

References

1. Horváth Ildikó (2016). *The Modern Translator and Interpreter* (243 p.). Budapest.
2. Iverson, S.P. (2004). The Art of Translation. Science is the only part of overall success. *Business Services Magazines Articles*. Retrieved from <http://www.iversonlang.com>.
3. *8 tips to become the successful professional translator* (2015). Retrieved from <https://www.slideshare.net/leeshin12/8-tips-to-become-the-successful-professional-translator>.
4. Robinson, D. (2003). *Becoming a Translator* (An Introduction to the Theory&Practice of Translation) [2d edition]. USA: Routledge PH.
5. Tassini, A. Translator Guide. *Materials for Translators by Global Translation Institute* (GTI). USA. Retrieved from <http://translationinstitute.org>.

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
НАУКОВОГО, ТЕХНІЧНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ /
THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES
OF SCIENTIFIC, TECHNICAL AND FICTION TRANSLATION**

**Н.Б. Іваницька, доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри іноземної філології та перекладу
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету**

**Н.Л. Іваницька, доктор філологічних наук, професор
професор кафедри методики філологічних дисциплін
і стилістики української мови
Вінницький державний педагогічний університет
ім. Михайла Коцюбинського**

**НАВЧАЛЬНИЙ ПЕРЕКЛАД
У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ**

Проблема підготовки професійних перекладачів залишається вкрай *актуальною* в контексті забезпечення якісної філологічної освіти. Варто зауважити, що українські вчені накопичили чималий досвід у царині перекладацької освіти, розвиваючи власні підходи до формування перекладацької компетенції (В. Карабан, С. Коломієць, Н. Леміш, Л. Славова, Л. Черноватий та ін.) та поширюючи зарубіжний досвід у навчанні перекладачів.

Мета розвідки полягає у доведенні можливості використання навчального перекладу як дидактичного завдання в процесі підготовки професійних перекладачів. Відповідно основними *завданнями*, поставленими в нашому науковому описі, були: з'ясування основних відмінностей між навчальним та професійним перекладом в аспекті цільової, мотиваційної та

дидактичної спрямованості; аналіз різних підходів щодо доцільності застосування навчального перекладу; окреслення перспектив використання навчального перекладу у підготовці професійних філологів-перекладачів.

Безсумнівним залишається той факт, що формування перекладацької компетенції повинно базуватися на вмілому поєднанні традиційних та інноваційних методик, враховувати жанрові теорії та залучати до навчального процесу випробувані часом методичні практики.

У навчанні перекладу традиційно розмежовують такі поняття, як навчальний та професійний переклад (B. Adab, J. Delisle, C. Durieux, D. Kiraly). Професійний переклад має цінність насамперед для замовника, він задовольняє потреби непедагогічного характеру, тоді як навчальний переклад має насамперед дидактичне підґрунтя, оскільки використовується як специфічна вправа для контролю лінгвістичних знань, вокабуляру, граматичних компетенцій. Іншими словами, він допомагає набувати знання і водночас контролювати їх.

Навчальний переклад, виступаючи не ціллю, а засобом навчання, має потужну лінгводидактичну силу, оскільки він спрямований на лінгвістичну корекцію тексту, що передбачає заглиблення в локальні явища (переклад слів, синтагм, фразових єдностей).

Очевидним є і той факт, що навчальний переклад не може бути тотожним професійному, а отже, різними виступають і критерії оцінювання якості перекладу. Ситуація навчального перекладу створюється штучно, вона дещо відірвана від реального комунікативного середовища. Суб'єком оцінки такого перекладу є викладач, який може порівняти вихідний і цільовий тексти. Отже, критеріальним виміром якості у такій ситуації виступає рівень сформованості у студентів мовних та перекладацьких компетенцій.

Водночас досвідчений викладач в спроможі наблизити навчальну ситуацію до реальної. Співвіднесеність здійснених навчальних перекладів із конкретними умовами комунікативної ситуації, їхня очевидна користь

підвищують перекладацьку мотивацію студентів і значною мірою знижують ризик незручних ситуацій, з якими зустрічається перекладач-початківець.

Істотним є і те, що попри виняткову роль викладача як суб'єкта оцінювання, студенти відчують власну значимість у навчальному перекладі, оскільки розуміють, що це є ідеальною тренувальною платформою для розвитку перекладацького критичного мислення, вдосконалення професійної компетентності та формування позитивної самооцінки.

Варто зауважити, що в сучасному перекладознавстві не існує єдності думок щодо доцільності використання навчального перекладу в підготовці професійних перекладачів. Так, наприклад, М. Ballard вказує на “шкідливість” зазначеного виду навчальної роботи через схильність її до буквалізму (Ballard, 2011). На доказ своєї думки, він цілком справедливо акцентує на невизначеності або ж неоднозначності цілей, що висувуються перед студентами. Зокрема, йдеться про нечіткість таких завдань, як контроль розуміння (якого розуміння?), оцінка лінгвістичних знань (яких саме знань?). Такі вправи, на думку дослідника, можуть завдати неабиякої шкоди через формування хибного уявлення про процес перекладу як просту заміну мовних одиниць вихідної мови мовними одиницями цільової.

Висловлені міркування дійсно мають певне підґрунтя, оскільки перекладачі-початківці схильні до простого транскодування, що, звичайно, “працює” не на користь якості професійного перекладу, де до уваги беруться не лише мовні знаки, але й контекстуальні, лінгвокультурні, когнітивно-дискурсивні та інші аспекти. Перспективним у цьому аспекті є переключення свідомості студентів на те, що якість професійного перекладу асоціюється не лише із розумінням мови, правильною граматиною та знаходженням міжмовних відповідників, але і з адаптивними та функціональними стратегіями відтворення вихідного тексту.

Висновки. Отже, використання навчального перекладу у процесі підготовки перекладачів має позитивні наслідки за умови, що викладач на початковому етапі роботи з ними створить умови, за яких навчальний переклад

буде розглядатися не як транскодування у парі “мова оригіналу – мова перекладу”, а як творчий, адаптивний процес відтворення семантики висловлень у вихідній мові функціонально еквівалентними одиницями цільової мови. *Перспективою* подальших досліджень в аспекті проблеми, що розглядалася, може бути створення шкали оцінки якості навчального перекладу.

Список використаних джерел

1. Ивлева, А.Ю. (2018). Оценка качества профессионального и ученого перевода: проблемы и перспективы. Вестник ПНИПУ. *Проблемы языкознания и педагогики*, № 1 (с. 9).
2. Комиссаров, В.Н. (2002). *Современное переводоведение*. Москва: ЭТС.
3. Ballard, M. (2011). Opération vérité pour la traduction dans l’enseignement supérieur. *De la linguistique à la traductologie. Interpréter/traduire* (p. 254). Presses universitaires de Septentrion. Villeneuve d’Ascq.
4. Delisle, J. (2004). La traduction: une specialisation, une profession. *Traduction: la formation, les spécialisation et la profession* (p. 5). Beyrouth, Liban.

**Ангерчік Є.Д., кандидат філологічних наук
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М.П. Драгоманова**

Б’ЮТІ-ТЕРМІНОЛОГІЯ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

У зв’язку із зростанням попиту на послуги салонів краси та розвиток міжнародного співробітництва з різними країнами у Б’юті-сфері, з’являється все більше інформації іноземними мовами та зростає потреба її оперативного та кваліфікованого перекладу. Багато компаній та салонів краси прагнуть вийти на міжнародний рівень, тому нерідко постає питання перекладу опису продукції

чи послуг іншими мовами та ведення листування чи переговорів з клієнтами, тобто переклад стає невід'ємною частиною діяльності компаній та салонів краси міжнародного рівня. У зв'язку з цим зростають вимоги щодо швидкості та якості роботи перекладача.

На сьогоднішній день специфіка перекладу будь-якої галузі полягає у необхідності перекладати великі об'єми текстів і часто досить за короткий термін. Існує думка, що кваліфікований перекладач може без підготовки перекласти будь-який текст. Проте це далеко не так і можливо лише у випадках перекладу текстів загальної тематики. Будь-який переклад потребує розуміння вихідного тексту.

Проблема перекладу термінів досить повно розглянута в роботах Л. Білозерської, А. Коваленка, О. Реформатського. Такі науковці, як О. Блінова, С. Попов, О. Циткина широко досліджували питання визначення поняття та класифікацію термінів.

Мова не стоїть на одному місці, постійно відбувається її розвиток, у якому найбільшу роль відіграє молоде покоління. Це явище яскраво відображається на зламі епох, тобто у періоди соціальних процесів. У цьому питанні українська мова, безперечно, знаходиться під впливом англійської мови, зокрема й в галузі Б'юті-термінології.

Переклад Б'юті-термінології ще не був об'єктом спеціального перекладознавчого дослідження, в чому і полягає його *новизна*. Оскільки терміни, що обслуговують будь-яку галузь науки є засобами вираження системи понять у царині наукової думки, а, за О. Реформатським, “мова в науці це не випадковий інгредієнт, а структурний елемент” і “мова “входить” структурно в науку перш за все як термінологія” (Реформатський, 2000), можемо стверджувати, що кожен термін є невід'ємним складником термінологічної системи (якщо під *системою* розуміти сукупність складників цілого, між котрими є особливий і тривкий зв'язок). За дослідженнями С. Дорошенко, сукупність зав'язків у межах такого цілого визначає його

структуру (Дорошенко, 2016). Таким чином, системність є однією з найважливіших умов існування терміну.

Актуальність термінологічної проблематики, у т.ч. у зіставному аспекті, весь час зростає, оскільки допомагає глибше проникнути в суть специфіки кожної термінологічної системи.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей перекладу термінів з Б'юті-сфери, що зумовило вирішення таких *завдань*: уточнити дефініції понять “б'юті”, “термін”, “термінологія”; розглянути класифікацію б'юті-термінів; визначити найуживаніші способи перекладу б'юті-термінології; виділити основні труднощі, що виникають у процесі перекладу б'юті-термінів з англійської на українську мову.

Отже, *б'юті* (англ. “Beauty”) – широковживаний англіцизм в україномовному середовищі, що перекладається українською мовою як “краса”. Цей термін вживається у повсякденному житті безпосередньо людьми, які працюють у сфері краси (майстри з манікюру, візажисти, лешмейкери, перукарі та інші).

Термін (від лат. “межа”, “кінець”) – це слово або словосполучення, яке позначає поняття певної галузі знання чи діяльності людини. Так, термінами у сфері краси є *контурінг*, *лешмейкер*, *дрейпінг*, *хайлайтер* та багато інших. *Термінологія* – це сукупність термінів певної мови або певної галузі. Галузеві термінології (тобто сукупність термінів конкретних галузей) називають терміносистемами, або термінологічними системами.

Переклад термінів вимагає знань у галузі, до якої відноситься текст, який перекладається, а також розуміння термінів англійської мови і знань термінології української мови. При перекладі велике значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому визначається значення слова (Коваленко, 2001)

Відомо, що такі риси як систематичність, однозначність та абстрагованість повинні зберігатися у терміні. Проте велика кількість термінів

мають певні недоліки: багатозначність, синонімічність, обтяженість іноземними термінами.

У процесі перекладу терміна можна виділити два етапи:

- 1) визначення значення терміна в контексті;
- 2) переклад значення українською мовою (Коваленко, 2001).

Необхідно зауважити, що при перекладі бюті-термінів основним засобом є використання лексичного еквівалента. За дослідженнями багатьох науковців *еквівалент* – це лексична відповідність, яка точно співпадає зі значенням слова. Терміни у сфері краси, які мають еквіваленти в українській мові, відіграють важливу роль у процесі перекладу. Вони є опорними елементами в тексті. Розкриття значення інших слів залежить від українських еквівалентів, вони також дають можливість визначити характер вихідного тексту.

Створення бюті-терміна може відбуватися на основі однієї мови, або запозиченні з різних мов, зокрема грецької, латинської та англійської мов. Термін має відображати та передавати ознаки даного поняття, а його значення відповідати значенню поняття.

За будовою терміни поділяються на:

- 1) прості, які складаються з одного слова: *Kabuki, Buffer*;
- 2) складні, що складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: *Dreadlocks, Multimask*;
- 3) терміни-словосполучення – складаються із декількох компонентів (слів): *Fashion Shade, Follicle Sheath*.

Одним із найпоширеніших джерел поповнення термінологічної лексики є переклад. Саме переклад сприяє виникненню та розповсюдженню еквівалентів лексичних одиниць, які, за твердженням І. Білодіда, або одночасно запозичуються кількома мовами з єдиного джерела, або проходять кілька проміжних етапів послідовного запозичення в межах того чи іншого ланцюга мов. Отже, переклад відіграє далеко не останню роль у розвитку мов. Бо це не лише намагання передати певну інформацію засобами іншої мови, але й випробування можливостей мови перекладу, її здатності передавати думку,

висловлену іншою мовою. І якщо в мові перекладу бракує необхідних лексичних одиниць, саме перекладачі першими намагаються створити в ній відповідні лексичні еквіваленти (Білозерська, 2010).

Під час дослідження перекладу б'юті-термінології використовують декілька шляхів перекладу.

1. *Транскрипція та транслітерація.* За нашими спостереженнями, ці засоби перекладу використовуються, як правило разом, тобто транскрипція із збереженням транслітерації. Наприклад: *Contouring – контурінг, Patch – патч, Lashmaker – лешмейкер.*

2. *Транскодування* – це спосіб перекладу, при якому відбувається не тільки перенесення інформації з однієї мови на іншу, але і її перетворення з метою відтворити її в іншій формі, тобто завдання якої є організація інформації у міжмовній комунікації. Часто такий спосіб використовується у випадках відтворення термінів з латинського, грецького або англійського походження. Наприклад: *Permanent – перманентний, Pigment – пігмент, Diffuser – дифузор.*

3. *Калькування.* Під час перекладу текстів сфери краси вживаються повні семантичні кальки: *eyelash extension – нарощування вій, Barbershop – перукарня для чоловіків*, і неповні семантичні кальки (де частина терміноелементів перекладена не українським елементом, а способом транслітерації): *permanent make-up – перманентний макіяж.* За нашими спостереженнями, в процесі перекладу термінології у сфері краси транскрипція і калькування нерідко використовуються одночасно. За допомогою калькування перекладаються назви технологічних стандартів: *BB-cream – BB крем.*

Наукова стаття не претендує на повне та всебічне висвітлення досліджуваної багатоаспектної проблеми. Згідно з аналізами та даними дослідження можемо дійти **висновку**, що для інтерпретації б'юті-термінології та породження на цій підставі українських відповідників використовуються такі найуживаніші способи перекладу: транслітерація, транскрипція, адаптоване транскодування та калькування. У **перспективі** вбачаємо підтвердити об'єктивність отриманих результатів кількісними підрахунками.

Список використаних джерел

1. Білозерська, Л.П. (2010). *Термінологія та переклад: Навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки* (с. 44). Вінниця: Нова книга.
2. Коваленко, А.Я. (2001). *Загальний курс науково-технічного перекладу* (с. 257). Тернопіль: Видавництво Карп'юка.
3. Реформатский, А.А. (2000). Что такое термин и терминология. *Вопросы терминологии* (с. 46). Москва: Изд-во Академии наук.
4. Дорошенко, С.М. (2016). *Специфіка структури галузевих терміносистем (на прикладі української термінології нафтогазової промисловості)* (с. 55). Львів: Львівська політехніка.

V.I. Dovhanets, PhD, Associate Professor

Department of Foreign Philology and Translation

V.O. Kotkova, student

National Transport University

ENGLISH SCIENTIFIC AND TECHNICAL TEXTS: PECULIARITIES AND WAYS OF TRANSLATION INTO UKRAINIAN

The relevance of the topic depends on the ever-increasing development of modern linguistics in terms of communicative and pragmatic approach to the conveying the message of the texts of different genres. Thus, the issue of correct translation and adaptation of English scientific and technical texts by means of the Ukrainian language requires its consideration.

The *purpose* of the study is to analyse the peculiarities of English scientific and technical text and the ways of their translation into Ukrainian.

The *objectives* aimed at achieving the purpose are the following: to analyze the specific features of scientific and technical texts; to study the ways of English scientific and technical text translating.

Scientific and technical texts belong to the sphere of scientific communication, participants of which perform cognitive functions and orientate on consistent and dynamic accumulation and reproduction of information. A means of realizing these functions and a unit of scientific communication serve as a single act of communication, which can be considered a scientific and technical text (Борисова, 2005).

Scientific and technical texts have the following features:

1. Sentences are presented in a strong logical sequence.
2. Interrogative sentences are used to determine the problem that is solved after determining the issue (Борисова, 2005).
3. Long and complex sentences being used contribute to high informativeness.
4. Complex syntactical structures are presented mainly by complex sentences.
5. The complication of the sentence structure can occur due to the usage of gerundial, participle and infinitive structures (Борисова, 2005).

Particular attention deserves the terminology and abbreviation as the main methods of intensification of the meaning of the scientific and technical text.

The scientific and technical term accurately and uniquely determines the clearly defined special concept of any branch of science, technology, art, social life, etc., and its relationship with other concepts within a special sphere.

There are particular characteristic features of the terms such as a) belonging to a certain terminology system; b) having one definition; c) having uniqueness within a single terminology system; d) being accurate; e) being stylistic neutral (Пронина, 1999).

There are the main ways of terms translating:

1. Literal or word-for-word translation as the direct transfer of a source text into a grammatically and idiomatically appropriate target language text in which the translator's task is limited to observing the adherence to the linguistic servitude of the target text (*biology* – *біологія*, *machine* – *машина*).

2. Transcoding, which is subdivided into transcription and transliteration. Transcription as a conveying the sounds by target language letters, and transliteration

as conveying graphic forms by target language letters (*Hector – Гектор, Hank – Хэнк*).

3. Transposition as replacing the one-word class with another without changing the meaning of the message. The most common case of transposition is the change of word order in the sentence structure. Cf.: *A suburban train was derailed near London last night.* – *Вчора ввечері поблизу Лондона зійшов з рейок приміський потяг* (Літнік, 2001).

4. Modulation as a variation of the message, obtained by a change in the point of view. Modulation is a translation method consisting of throwing a different light on, or looking from a different angle at the sentences to be translated (*How long does it take to do the experiment? – Як довго ви цим займаєтесь?* instead of *Скільки часу ви проводите експеримент?*)

5. Translational equivalence as the similarity between a word (or expression) in one language and its translation into another. This similarity results from overlapping ranges of reference. A translation equivalent is a corresponding word or expression in another language (*common fraction – простий дріб*) (Циткіна, 2003).

Abbreviation is a widespread phenomenon in scientific and technical texts.

Abbreviation is defined as a specific word-creation method that serves to create stylistic and structural-semantic variants of words. It is a way of creating nominations for concepts and realities that were originally described descriptively, using attributive phrases (Пронина, 1999).

There are the following methods of translating different types of English abbreviations:

1. Translation according to the abbreviation or abbreviation that exists in the language of translation (*ABS (anti-lock braking system) – АБС, PVC (polyvinyl chloride) – ПВХ*).

2. Loan translation is one of the most popular ways of abbreviations translation – *WMO (World Meteorological Organization) – Всесвітня метеорологічна організація (ВМО), PC – Personal Computer (персональний комп'ютер)*.

3. Transcribing and transliteration (*ICAO – International Civil Aviation Organization – ІКАО – Міжнародна організація цивільної авіації*).

4. Descriptive method of translation (*E-region – шар іоносфери E, NEP system – ядерний електро-ракетний двигун*) (Арзуманов, 1998).

5. Creating a new abbreviation in the language of translation (*SHF – superhigh frequency – надвисока частота – НВЧ, RWY – runway – злітно-посадкова смуга*) (Пронина, 1999).

Translation of different types of abbreviations and terms requires not only selecting of Ukrainian equivalents but also applying different translation transformations. The vocabulary is closely related to grammar and often, as a result of transformations, lexical and grammatical changes occur simultaneously.

Conclusions. Due to the rapid development of science and engineering, an immense number of new terms appear which require *further study* of optimal and effective ways of their translation and representation by means of the Ukrainian language.

References

1. Арзуманов, В.В. (1998). *Аббревиатуры в английской научно-технической литературе* (с. 117). Баку: ГУБМ.

2. Борисова, Л.И. (2005). *Лексические особенности англо-русского научно-технического перевода* (сс. 48; 39; 51). Москва: НВИ ТЕЗАУРУС.

3. Лінник, В.О. (2001). *Особливості функціонування термінів у науково-технічних текстах і особливості їх перекладу* (с. 165). Запоріжжя: КомДрук.

4. Пронина, Р.Ф. (1999). *Перевод английской научно-технической литературы* (сс. 137; 73; 192). Москва: Высшая школа.

5. Циткіна, Ф.О. (2003). *Термінологія й переклад* (с. 120). Львів: Вища Школ”.

V.I. Dovhanets, PhD, Associate Professor
Department of Foreign Philology and Translation

V.V. Liabakh, student
National Transport University

**THE PHRASEOLOGICAL UNITS WITH NUMERAL COMPONENT:
LEXICAL, SEMANTIC AND TRANSLATION ASPECT**

The relevance of the topic is a problem of translation of phraseological units. At the present stage of the development of phraseological units, there is a need for their correct translation. From the linguistic point of view, the characteristic features of the phraseological units influence their translation and place in the text.

The purpose of the study is to analyze the peculiarities of phraseological units and study the ways of their translation into Ukrainian.

The basic objectives are analyzing of phraseological units features and studying of the ways of their translation.

The phraseological units are word-combinations characterized by semantic unity and complexity as well as structural inseparability. The essential features of phraseological units are the stability of the lexical components and lack of motivation.

There are some classification principles of phraseological units. The philologist V.V. Vinogradov developed synchronic (semantic) classification according to which phraseological units are divided into phraseological fusions, phraseological unities, and phraseological combinations.

Phraseological fusion is a semantically indivisible phraseological unit which meaning is never influenced by the meanings of its components (Кочерган, 2002). It means that phraseological fusions represent the highest stage of blending. The meaning of the components is completely absorbed by the meaning of the whole, by its expressiveness and emotional properties (*to cry for the moon – to demand unreal; once in a blue moon – very seldom*). Sometimes phraseological fusions are called

idioms under which linguists understand a complete loss of the inner form. To explain the meaning of idioms is a complicated etymological problem (*tit to tat* means “*to revenge*”, but no one can explain the meaning of the words *tit* and *tat*).

Phraseological unity is a semantically indivisible phraseological unit the whole meaning of which is motivated by the meanings of its components (Кочерган, 2002). In general, phraseological unities are the phrases where the meaning of the whole unity is not the sum of the meanings of its components but is based upon them and may be understood from the components. The meaning of the significant word is not too remote from its ordinary meanings. This meaning is formed as a result of the generalized figurative meaning of a free word-combination. It is the result of figurative metaphoric reconsideration of a word-combination (*to come home – to hit the mark; to fall into a rage – to get angry*). Phraseological unities are characterized by the semantic duality. One can't define for sure the semantic meaning of separately taken phraseological unities isolated from the context, because these word-combinations may be used as free in the direct meaning and as phraseological in the figurative meaning.

Phraseological combination (collocation) is a construction or an expression in which every word has absolutely clear independent meaning while one of the components has a bound meaning (Кочерган, 2002). It means that phraseological combinations contain one component used in its direct meaning while the other is used figuratively (*to make an attempt – to try; to make haste – to hurry*).

Phraseological units with a numerical component create a certain image in the process of creating what is the transition from the direct, literal meaning of the expression to the portable, which is based on processes of metaphorization, metonymization, comparison, and others, as well as with help tropes namely synecdocs, hyperbole, litotes. Each of them produces phraseological units with a numerical component.

Basing on a metaphor, there are many phraseological units with the numeral component (*beneath the same roof; between two stools one falls to the ground*). A figurative metonymic basis is also widely used (*rise with the first lark*). Also, there

are units, which are formed on synecdoche basis (*four eyes are better than one, a drop in the ocean*), hyperbole and litotes (*thousand and one*), expressions of pun (to go long way for nothing).

Among the phraseologisms with the numeral component are also expressions of pun in which the human conception of a fact, phenomenon or event is a fiction. They are formed as a result of a deliberate violation of the semantic compatibility of words. Moreover, among the methods of phraseologization linguists distinguish phraseological derivation which implies the process of derivative phraseologisms on the basis of existing ones through modification in semantics and grammatical structure. Among the phrases with the numeral component, the units formed on the basis of proverbs by means of their truncation (*a chance in a thousand*) (Швачко, 2002).

Some phraseological units are translated by tracing. At the same time, verbal translation is carried out with the observance of all grammatical, stylistic and semantic norms. Significant difficulties in translation are phraseological units whose numerals are characterized by semantic mix, wide semantic scope (*in two twos, to be in two minds*). Knowledge of the language and its history facilitates the adequate translation of units of this type; variant equivalents are used for this purpose.

Some phraseologisms are translated as complete phraseological equivalents that coincide with the phraseologisms of the original language in all respects namely by value, figurativeness, stylistic colour, and grammatical structure: *if you run after two hares you will catch neither* (Швачко, 2002).

Ways of phraseological units translation: full, partial equivalents, variant equivalents, as well also tracing and descriptive translation.

Conclusions. There are a lot of phraseological units in English. The phraseological units require *further study* of the ways of their translation.

References

1. Арнольд, И.В. (1986). *Лексикология современного английского языка*. Москва: Высшая школа.

2. Кочерган, М.П. (2002). *Вступ до мовознавства*: [підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти]. (сс. 244–246). Київ: Видавничий центр “Академія”.
3. Кунин, А.В. (1970). *Английская фразеология*. Москва: Высшая школа.
4. Швачко, С.О. *Конспект лекцій з курсу “Вступ до мовознавства”*. Суми: Вид-во СумДУ.

**А.П. Литнєва, кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри іноземної філології та перекладу**

К.М. Литвиненко, студентка

Національний транспортний університет

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ПЕРЕКЛАДУ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ У ГАЛУЗІ АВТОМОБІЛЬНОГО БІЗНЕСУ ТА АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ

В сучасному суспільстві психолінгвістичний підхід займає провідне місце при перекладі текстів з англійської мови на українську, а дослідження його особливостей та закономірностей стає все більш *актуальним*. На сьогоднішньому етапі розвитку реклама є найбільш ефективним способом комунікації, що впливає на економічну, політичну та соціальну сфери життя. Слід зазначити, що багатокomпонентна структура реклами спостерігається не тільки в соціальній та економічній сферах розвитку, але і в мовній дійсності.

Метою нашого дослідження є виявлення основних психолінгвістичних факторів, що впливають на процес і результат перекладу рекламних текстів автомобільної спрямованості.

Рекламний текст містить у собі лінгвістичні компоненти: графіки, образи, звуки, конкретний набір яких залежить від носія масової інформації. Таких компонентів в рекламі може бути декілька (Аврасіян, 1996).

Незмінним елементом рекламного тексту є заголовок. Він першим привертає увагу і від нього залежить – чи буде споживач читати повідомлення далі, чи ні. В рекламних текстах галузі автомобільного бізнесу заголовки печатної реклами займають 98% і відіграють значну роль в її виборі читачами. Ще одним елементом рекламного посилення є підпис до ілюстрації. В галузі автомобілебудування 60% проаналізованих рекламних текстів супроводжуються фотографіями, малюнками та автомобільними схемами (Добросклонская, 2000).

Особливим компонентом рекламного тексту є підзаголовки. Вони, перш за все, розділяють основний текст на окремі частинки.

Структура рекламного тексту була б не повною без заключних фраз. Це короткі фрази які легко та швидко запам'ятовуються. Загальновідомо, що рекламний текст поділяють на 5 основних частини: 1) слоган; 2) заголовок; 3) основний рекламний текст; 4) фраза-відлуння; 5) автор (Venuti, 1998).

Присутність у кожному рекламному тексті всіх складових не є обов'язковою.

Для опису форми, розміру, якості, вартості рекламного тексту, найчастіше використовують прикметники та прислівники. В англійській рекламі найбільш уживаними є такі прикметники: *natural, modern, big, colored, special, magnificent, etc.* До українських відносяться: *новий, новинка, революційний, непростий, перший, сучасний, незвичайний.* Також як і в українській рекламі, згідно з проведеним аналізом рекламних текстів до найбільш уживаних в англійській рекламі прикметників належать: *new, good, better, free, wonderful, fine, big, great, gold, rich, extra, easy.*

Рекордсменом по частоті вживання в англійській рекламі є прикметник *new* – його можна зустріти практично в кожному другому рекламному тексті, як і подібні йому прикметники: *genuine, original, authentic.*

Семантика переважної більшості рекламного тексту позитивна. Аби привернути увагу споживача використовують такі прийоми:

а) комбінування в одному тексті слів, які належать до різних стилістичних груп (неологізми, технічні терміни, розмовна лексика);

б) велика кількість прикметників, що несуть позитивне навантаження (*new, natural, modern, big, brilliant, colored, magnificent*) використовуються для опису форми, розміру, якості, вартості рекламного продукту. Важливим є використання специфічних прикметників для кожної сфери товарів чи послуг. Так для реклами автомобілів найбільш уживаними є – *increased, automatic, spacious* (Васильєва, 2003).

В процесі перекладу саме психологічний підхід вивчає «людський компонент» та вибір перекладачем певних рішень у критичних ситуаціях. Психологія перекладу також включає в себе питання типології двомовності та підсвідомості перекладача при виконанні синхронного перекладу, проблематику взаємодії мислення в різних мовах при перекладі. Одним словом, проблематика психології перекладу є дуже поширеною.

На відміну від лінгвістичної та літературної концепцій психологічне тлумачення перекладу є значно ширшим, воно виходить за рамки звичайного аналізу мов та мовних засобів.

Дослівний переклад рекламних текстів може призвести до втрати змісту та сили впливу на аудиторію. При перекладі рекламних текстів на іншу мову важливо враховувати автора, що написав той чи інший текст, специфіку мови та культуру країни, етичні, психологічні характеристики аудиторії і споживача, для якої певний текст призначений. Перш ніж здійснювати переклад рекламного тексту, слід з'ясувати чи варто його взагалі перекладати. Для цього слід мати відповідь на два запитання:

1) чи викличе певний рекламний текст бажання у споживача придбати продукцію?

2) чи виконує продукт подібну функцію на новому ринку?

Якщо на ці запитання ви отримаєте позитивні відповіді, то для перекладу можна застосувати одну із таких стратегій (Арнольд, 1986).

Через те, що більшість українських компаній є закордонними, постає проблема перекладу та адаптації тексту в українській мові. Це означає, що зміст реклами, яка в англійській мові передається за рахунок зміни формальних характеристик слів, в українській передається через з'єднання декількох слів (Кочерган, 2004).

Був проведений певний аналіз рекламних текстів. Основою проведеного дослідження було обрано: журнали Road &Track, 4 Wheel &Off Road, (проаналізовано 50 рекламних статей). Згідно проведеного аналізу було встановлено, що при перекладі англійських рекламних текстів в галузі автомобілебудування перекладачі не перекладають текст буквально, а дають його семантичний еквівалент (68% проаналізованих текстів перекладаються як семантичний еквівалент).

Висновки. Отже, реклама в галузі автомобілебудування та автомобільного бізнесу України в більшості випадків перекладається з англійської мови як семантичний еквівалент, тому необхідно передати сенс та зміст реклами за допомогою декількох психолінгвістичних прийомів.

Переклад реклами з урахуванням психолінгвістичного аспекту має велике значення, адже правильний спосіб подання реклами викликає увагу до особистості споживача, а також інтерес і бажання читача або слухача придбати певний товар. **Перспективним** убачається подальше дослідження психолінгвістичного аспекту перекладу з огляду на пошук оптимальних способів перекладу рекламних текстів різної тематичної спрямованості.

Список використаних джерел

1. Аврасін, В.М. (1996). *Соціальні та психолінгвістичні характеристики мови реклами* (196 с.). Москва: Международные отношения.
2. Арнольд, И.В. (1986). *Лексикология современного английского языка: учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. [3-е изд., перераб. и доп.]*. (295 с.). Москва: Высшая школа.
3. Васильева, Н.В. (2003). *Реклама для всех* (222 с.). Москва: ТЕСЕЙ.

4. Добросклонская, Т.Г. (2000). *Вопросы изучения медиа текстов* (430 с.). Москва: Международные отношения.
5. Кочерган, М.П. (2004). *Вступ до мовознавства*: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів (368 с.). Київ: Видавничий центр “Академія”.
6. Venuti, L. (1998). *The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference* (210 p.). Routledge.

С.В. Личук, кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри мовознавства
Івано-Франківський національний медичний університет

НОВЕЛІСТИКА В. СТЕФАНИКА **У ПЕРЕКЛАДАХ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ**

Дослідження творчої спадщини В. Стефаника залишається *актуальним* з огляду на активність її читання не тільки в Україні, а й за її межами. Вона має велике пізнавальне, ідейно-естетичне й історико-літературне значення.

Метою розвідки є дослідження творів В. Стефаника, першорядного митця короткої, але ліричної, драматичної та психологічної новели у перекладі німецькою мовою.

Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких *завдань*: розглянути твори митця, перекладені німецькою мовою; показати велич майстерності та потребу такої продукції у міжлітературних зв’язках; засвідчити, що Стефаник – це Україна.

Василь Стефаник добре знав сільське життя. Живучи серед простих людей, бачив їхнє важке життя і розумів повсякденні проблеми. Усі його спостереження виливались болем, переживанням на папері. В. Стефаник – прекрасний знавець народної мови. Тому не дивно, що його твори стали популярними, як і він сам, не тільки в Україні, але й за її межами. Його новели

перекладені англійською, німецькою, французькою, різними слов'янськими та ін. мовами.

Дослідники літературної спадщини письменника ставлять його поруч із С. Пшибишевським, Ф. Кафкою, Г. Траклем, не забуваючи зазначити і його розходження з ними, й не лише у творчості. Паралелі в мистецьких пошуках літературознавці й культурологи віднаходять у Василя Стефаника й художників Ван Гога, Е. Мунка та скульптора О. Родена. Віддавши належне експресіонізму, Василь Стефаник справедливо стоїть в одному ряду з Л. Курбасом та його “Березолем”, драмами Г. Кайзера та М. Куліша (Золота книга української еліти, 2001).

Що ж зумовило широкий інтерес до перекладу новел В. Стефаника? Насамперед, художня майстерність митця, проблематика та новаторські якості у пошуку високих моральних цінностей. Саме це визначило значимість його прози для української літератури та зацікавленість у світі.

Міжлітературні зв'язки стали основою системного сприйняття його творів в інонаціональному середовищі. Переклади новел письменника німецькою мовою підтримували й продовжували процес взаємодії літератур.

Новела “Лист” – перша спроба перекладу творів В. Стефаника іноземною мовою загалом і німецькою зокрема. Автор перекладу – відома письменниця О. Кобилянська опублікувала новелу в берлінському журналі “Die Gesellschaft” (1899). У чому цінність її перекладу? Вона, як ніхто інший, зуміла передати всі тонкощі відтворення змісту твору іншою мовою, кожную деталь, кожную рису, багату внутрішньою силою, лаконізм – жанрову особливість новели. Зрештою, ідеться не тільки про новелу “Лист”, але й інші: “Камінний хрест”, “Сама-самісінька” та ін.

Новелістика Стефаника сприймається в різних країнах німецької мови. Протягом 1899–1906 рр. в перекладі німецькою мовою з'явилися твори “Камінний хрест”, “Синя книжечка”, “Виводили з села”, “Стратився”, “Скін”, “Новина”, “Злодій”, “Сама-саміська”, “Май”, “Кленові листки”. “Катруся”, “Лан”, “Мамин синок” та ін. Серед інтерпретаторів слова В. Стефаника

німецькою мовою – О. Грицай, В. Горошовський, О. Кобилянська, О. Попович, О. Роздольський, І. Франко, К. Функенштейн.

Поширення української літератури й культури відбувалось через заснування культурно-освітніх осередків у Німеччині. Серед них – відомий Український Науковий Інститут у Берліні. Тут працювали не тільки відомі українські науковці, як-от: Д. Дорошенко, З. Кузеля, Д. Чижевський та ін., а й німецькі дослідники українознавства: К. Майер, П. Рорбах, А. Шмідт. Їхнє завдання було не тільки досліджувати, але й популяризувати твори. Результатом діяльності Українського Наукового Інституту стали такі наукові збірники: “Наукові записки Українського Наукового Інституту в Берліні”, “Повідомлення Українського Наукового Інституту в Берліні” та українознавчі студії “Матеріали до українознавства”, “Українські культурні новини”. Робота цих видань була спрямована на ознайомлення інонаціонального читача з Україною, її історичним минулим та духовним надбанням.

Початок ХХ століття – особливий період для української літератури, зокрема перекладу та виходу у світ новел В. Стефаника. У цей час багато українських творів, перекладених німецькою мовою, побачили світ на сторінках німецьких газет і журналів, що виходили в різних містах Німеччини, Чехії, Австрії. Серед них – видання “Volksblatt Halle”, “Aus fremden Zungen”, “Ruthenische Revue”, “Die Gesellschaft” (Berlin), “Die Zeit”, “Die Politic” та ін.

У результаті німецько-українських та українсько-німецьких літературних взаємовідносин ми отримали важливі і цінні здобутки. Прикладом може служити збірка оповідань О. Кобилянської “Kleinrussische Novellen” (“Малоруські новели”) (1901 р.).

Висновки. Отже, твори В. Стефаника, видані німецькою мовою, – це один із вагомих прикладів взаємовідносин різних країн і функціональної взаємодії культур на практиці. З огляду на зацікавленість людства протягом століття творчістю В. Стефаника, можна з упевненістю говорити про *перспективу* подальшого наукового дослідження, зокрема інтерес перекладів його творів різними мовами.

Список використаних джерел

1. Білоус, О. (2008). *Багатовимірність міжлітературної взаємодії*. Кіровоград: ТОВ “ІМЕКС ЛТД”.
2. *Золота книга української еліти* (2001). Т. 2. (с. 430). Київ.
3. Кобилянська, О. (1967). *Твори в 5 т. Т. 5*. Київ.
4. Symonrja, M. (1972). *Die Rezeption ukrainischen Literaturgutes im deutschen Sprachgebiet von Anfängen bis 1917. Ein Beitrag zur Geschichte der ukrainisch B-russisch-deutschen Literaturbeziehungen*. Berlin. Humboldt-Universität.

**Я.О. Мозгова, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу**

**О.О. Анохіна, студентка IV курсу
Національний транспортний університет**

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАСОБІВ ОБРАЗНОСТІ В ТЕКСТАХ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ

Тема особливості перекладу засобів образності в текстах публіцистичного стилю є **актуальною** з огляду на те, що друга половина ХХ – початок ХХІ ст. характеризується стрімким зростанням масової комунікації та нових інформаційних технологій. Тексти публіцистичного стилю є однією з найбільш поширених форм буття мови, що дають змогу говорити про сучасні тенденції мови.

Метою даної публікації є дослідження особливостей перекладу засобів образності в текстах публіцистичного стилю.

Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких **завдань**: навести загальну класифікацію засобів образності, що зустрічаються в текстах публіцистичного стилю; проаналізувати переклад засобів образності;

проаналізувати відтворення засобів образності в текстах публіцистичного стилю.

Завдяки розвитку міжнародних відносин України з іншими країнами все більш актуальними й цікавими для сучасної цільової аудиторії стають закордонні газетні публікації, тому точна передача засобів образності займає важливе місце у нашому житті. Публіцистичні тексти несуть змістовно-концептуальну інформацію. Змістовно-концептуальна інформація передається оцінними засобами. Така інформація має на меті повідомити читачеві індивідуально-авторське розуміння відношень між явищами, дати їм оцінку. Її прагматичне спрямування – впливати та переконувати. Аналізуючи публіцистичний стиль, треба пам'ятати, що в текстах публіцистичного стилю переважає змістовно-концептуальне начало (Онищенко, 2004).

Розглянемо засоби образності, що часто вживаються в публіцистичних текстах. Це такі, як метафора, епітет, епітети-колороніми, алітерація, розширений синтаксичний повтор, а також порівняння, метонімія. Досить широко вживаються в пресі фразеологізми різного плану (прислів'я, приказки, крилаті вислови, літературні цитати тощо).

Хоча у газетно-публіцистичному стилі використовуються ті самі засоби образності, що й у художньому, публіцист своїм словом агітує, пропагує, переконує, відверто виражаючи своє переконання у слові, у відтінках його емоційно-експресивного забарвлення (Пономарів, 1993). Для публіцистичного стилю є характерним використання багатозначності слів, при цьому можна спостерігати явища трьох типів: використання слова в переносному значенні; розвиток багатозначності; метафоризація, як засіб експресії та вираження оцінки (Онищенко, 2004).

Наведемо приклади засобів образності англійською мовою. Вже майже мертві метафори стали підґрунтям для виникнення нині також стертих метафор. Це такі метафоричні вирази, як *all stars cast, stellar cast* – *першокласний, "зірковий склад"*; *megastar dom* – *"зірки першої величини"*, а також низка

синонімічних епітетів та метафор: *to make a stellar leap* – досягти зоряних висот; *loaded with stars* – “із зірковим складом” тощо.

Також часто використовуються порівняння за допомогою елемента *like* або лексеми *style*: *Though the tweedy fabrics and soft lines were vintage Coco Chanel, the cargo-style pockets everywhere, the loose dhoti-like pants and the low-slung full taffeta skirts shouted: “Look, we’re young and modern”*.

Щодо способів перекладу, які застосовуються при відтворенні образних засобів, то виділяють такі: варіативні відповідності, трансформація, калька, еквівалентні відповідності (Палевіна, 1980). Проаналізуємо способи перекладу засобів образності, що використовуються при перекладі текстів публіцистичного стилю. Метафори в інформаційних текстах публіцистичного стилю, інформують аудиторію, тому варто використовувати дослівний переклад, аби не спотворити зміст речення, наприклад: *as black as sin* – чорний як гріх.

При перекладі епітетів з англійської мови на українську перекладач часто використовує переклад за допомогою знаходження еквівалента, наприклад: *shrill voice* – проникливий голос. Перекладач вдало відтворює образність епітету через влучно знайдений еквівалент.

На відміну від метафори та епітету, порівняння можуть перекладатися такими стратегіями перекладу, як дослівний переклад та часткова втрата образу порівняння або опущення порівняння в тексті перекладу (Pierini, 2007).

Варто також зазначити про відтворення засобів образності в текстах публіцистичного стилю. Статті економічної тематики, наприклад, більш наближені до стандартів ділового стилю. Вони характеризуються низьким ступенем емотивності, тому там більше вживаються мовні метафори або дещо трансформовані крилаті вирази та кліше. Англomовна преса відзначається тенденцією до насичення статей з цієї тематики досить яскравими елементами образного характеру, наприклад: *an economic Pearl Harbour* – *This is sort of an economic Pearl Harbour we’re going through* (Темнова, 2004).

Досить часто стилістичний ефект англомовних статей на тему модельного бізнесу, культурно-мистецької тематики також побудовано на взаємодії багатьох стилістичних засобів та прийомів.

Висновки. Таким чином з огляду на актуальність дослідження особливостей відтворення засобів образності та їх вживання в різних функціональних стилях, зокрема і в публіцистичному стилі, можна впевнено говорити про *перспективу* подальшого її наукового розвитку.

Список використаних джерел

1. Брандес, О.П. (1991). *Стилистическая интерпретация текста* (с. 264). Москва: Эдиториал.
2. Онищенко, І.В. (2004). *Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах* (с. 33). Дніпропетровськ.
3. Палевина, Н.Ф. (1980). *Стилистический анализ художественного текста* (с. 272). Ленинград: ЛГУ
4. Пономарів, О.Д. (1993). *Стилістика сучасної української мови* (с. 248). Київ: Либідь.
5. Темнова, Е.В. (2004). *Функционально-прагматическая роль метафоры в публицистическом дискурсе* (с. 212). Москва.

Я.О. Мозгова, кандидат філологічних наук, доцент

доцент кафедри іноземної філології та перекладу

А.С. Безвенюк, студентка IV курсу

Національний транспортний університет

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

З розвитком міжнародних відносин зростає і *актуальність* у точному перекладі юридичних документів, таких як договори, сертифікати, ліцензії,

контракти. У таких текстах використовуються терміни та їм притаманна певна стандартизована структура, що має враховуватися при перекладі. На лексичному рівні дослівний переклад не завжди є доречним, оскільки має зберігатися адекватність тексту. Перекладач відповідно до методів перекладу має знайти еквівалентні фрази для повної передачі цілісності тексту оригіналу враховуючи термінологію документу та порівнюючи правові системи країн.

Метою дослідження є виявлення лексичних особливостей юридичних документів для забезпечення якісного перекладу.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: проаналізувати відмінності юридичних документів англійською та українською мовами, з'ясувати лексичні особливості юридичних термінів.

У багатьох галузевих текстах, особливо юридичної тематики, суттєве навантаження припадає саме на терміни. Згідно з визначенням, яке дає лінгвістичний словник, “терміни – це такі слова або сполучення слів, значення яких суворо обумовлено в межах даної спеціальності” (Ахманова, 1966). У дослідженні під терміном ми розуміємо слово, яке має якість позначати наукове поняття, що складає разом з іншими поняттями даної галузі науки або техніки одну семантичну систему.

Основними ознаками, які можна використати у процесі виділення термінів у складі спеціальної лексики, є такі: 1) специфічність використання (кожний термін належить до спеціальної галузі знань); 2) функція називання поняття; 3) дефініційованість (наявність наукової дефініції); 4) точність значення (яка встановлюється дефініцією); 5) контекстуальна стійкість (значення терміна є зрозумілим без контексту і мало залежить від контексту); 6) стилістична нейтральність; 7) езотеричність (точне значення терміна відоме тільки спеціалістам); 8) конвенційність (цілеспрямований характер появи); 9) номінативний характер (термін – це зазвичай іменник або словосполучення на основі іменника); 10) відтворюваність у мовленні (яка є важливою для словосполучень) (Гринев-Гриневич, 2005).

Перекладач при перекладі має враховувати специфічні особливості, наприклад терміни, які мають одне й те саме значення в одній галузі права, можуть розходитися в іншій, що може мати несприятливий результат. До термінів можна віднести найменування документів (*agreement, contract, suit, action, certificate*), назву професій, сторін (*defendant, plaintiff, affiant*), особи за соціальним статусом.

Хоча однією з головних вимог до терміна є його однозначність, в юридичних текстах терміни часто є саме багатозначними, а їхні значення нерідко є дуже різними за змістом. Наприклад, у словнику (Мюллер, 2017) англomовний термін *regulation* має такі значення як *регулювання, постанова, правило, наказ, ордер, приказ, розпорядження, вказівка, декрет, обряд, план, указ, критерій, максима, положення, інструкція*.

Так однією з головних проблем при перекладі юридичних термінів є відсутність повного еквіваленту та багатозначність термінів. Для перекладу потрібно в деталях розуміти суть та мету документу. Має враховуватися правило гуманізму та толерантності при перекладі, наприклад *“the disabled”* не може бути в документі перекладено як *“інвалід”*, вірним буде *“особа з фізичними обмеженнями”* або *“особа з вадами розвитку”*, що також буде залежати від ситуації.

Однак слід зауважити, що перекладач юридичних текстів не має права використовувати різні терміни для однієї ситуації, адже ці помилки можуть спричинити негативні наслідки. Наприклад, складання контрактів вимагає роздумів над використанням кожного терміна, і будь-яке помилкове застосування може спричинити різну інтерпретацію та привести в разі конфліктів до неприємних наслідків (Кононов, 2005).

Висновки. Таким чином, переклад юридичних текстів полягає в процесі передачі оригінального тексту на мову перекладу зі збереженням юридичної сили документа. До основних проблем при перекладі юридичних текстів належить проблема термінологічних колізій, яка тісно пов'язана з необхідністю перекладача переходити не лише з однієї мови на іншу, а й від однієї правової

системи до іншої. *Перспективою* подальшого дослідження є вивчення синтаксичних особливостей юридичних текстів.

Список використаних джерел

1. Ахманова, О.С. (1996). *Словарь лингвистических терминов* (с. 496). Москва.
2. Гринев-Гриневиц, С.В. (2005). *Основы антропологической лингвистики (к лексическим основаниям эволюции мышления человека)*: [учеб. пособие] (с. 114). Москва: Компания Спутник.
3. Кононов, О. (2005). *І знову про проблеми юридичного перекладу*. *Юридична газета*. №2 (28). Взято з: <http://www.yur-gazeta.com/oarticle/1291/>.
4. Мюллер В. *Сучасний англо-український, українсько-англійський словник*. (с. 944). Київ: Школа.

Y.O. Mozghova, PhD, Associate Professor

Department of Foreign Philology and Translation

N.I. Svatukha, student

National Transport University

PECULIARITIES OF ENGLISH JOURNALISTIC TEXTS HEADLINES TRANSLATION

An important constituent of any text is its headline, which comes as reference-point of a reader in the whirlpool of text messages. Exactly a headline forms for a reader a common idea about material of text information and allows choosing the most essential for a further acquaintance, which determines *topicality* of such problem investigation.

The *aim* of research is to investigate the peculiarities of English journalistic texts' headlines translation into the Ukrainian language.

The achievement of the given aim envisages the solving of the following *tasks*: to investigate the features of English journalistic texts' headlines translation; to expose the basic methods of headlines' translation.

The basic task of translator is an adequate transmission of features of any English headline, and it means that it is necessary to pass both subject and form of a headline, certainly, not in contempt of the norms of Ukrainian language and stylistic norms accepted in our printed informative facilities. The careful analysis of all features of the headline in most cases will allow even if not to translate a headline, then, at least, to understand, what it is going about, and very often such analysis allows to do translation of a headline without an acquaintance with maintenance of report (Eivgrafova, 2003).

In the process of investigation it was distinguished, that in English journalistic texts the headlines of substantival type are often used, which translation envisages the following methods, which can be distributed into two basic groups: 1) substantival phrases as NN+N, that begin with nouns that form a semantic group and perform the duty of adjunct; 2) substantival phrases as N+NN, where eventual nouns form a kernel to the first noun-adjunct.

Usually substantival phrases as NN+N translate into the Ukrainian language, beginning from a kernel-noun (Eivgrafova, 2003), for example: *Scotland Yard spokesman* – *представник Скотланд Ярду*; *Suez Canal area* – *район Суецького каналу*; *science research council* – *рада з наукових досліджень*. A significant amount of substantival phrases of such kind is translated by means of descriptive method. It takes place in those case, when the components of the phrase mark specific concepts that need an additional explanation, for example: *Mill Hill School* – *чоловіча привілейована приватна середня школа в Лондоні*; *a labour disputes commission* – *комісія, яка розглядає суперечки між профспілками та підприємцями/роботодавцями*.

Some phrases can be translated by means of one word (Eivgrafova, 2003), for example: *land improvement work* – *меліорація*; *land improvement workers* – *меліоратори*; *coal face workers* – *шахтарі*. Very rarely the meaning of substantival

phrases such as NN+N are translated in order, as the located components (Kubryakova, 1994), for example: *bullet proof shirts/jackets* – куленепробивні обшивки/жилети; *child guidance clinic* – дитяча поліклініка. Sometimes such phrases are translated in reverse order of presented components, beginning from a kernel-noun and continuing with the second and first noun, for example: *Manchester City Council* – (муніципальна) рада Манчестера; *labour movement figures* – дані про міграцію робітників.

The meaning of substantival phrases as N+NN is translated beginning from NN – kernel and proceeds in reverse order to the adjunct: *Glasgow autumn holiday* – осіннє свято в Глазго; *friends meeting house* – будинок зустрічі друзів; *London development Commission* – комісія з проблем розвитку Лондона.

Among other possible methods of substantival phrases as N+NN translation from English into the Ukrainian language it is necessary to specify the following one, when it is necessary to translate 1) beginning from the noun-adjunct of semantic unit N+NN, for example: *London trade Unions* – Лондонські профспілки; *state security police* – державна таємна поліція; 2) beginning from a kernel-noun and continuing with an adjunct (Коптылов, 2002), for example: *USA Senate seat* – місце в сенаті США; *Daily Mail newspaper* – газета “Дейлі мейл”; 3) beginning from an adjunct and continuing with a kernel-noun, for example: *world tennis championship* – світовий чемпіонат з тенісу; *the millionaire press owners* – мільйонери-власники преси / газетні магнати; 4) beginning from semantic unit and completing with an initial noun, for example: *Government reserve scheme* – резервний проект уряду; *Manchester housing estate* – житловий фонд Манчестера; 5) by means of only descriptive method, for example: *September amateur stakes* – вересневі любительські призові скачки; *rent assessment committees* – комісії зі встановлення плати за користування житлом приватного фонду.

It is necessary to notice that headlines have such characteristic feature as frequent use of small amount of special words that fold the so-called “journalistic stamps”, for example: *ban, bid, claim, crack, crash, cut, dash, hit, move, pact, plea, probe, quit, quiz, rap, rush, slash* and other (Kalashnikov, Getman, 2004). The

excellent feature of such vocabulary of headlines is not only frequency of their use but also universal character of their semantics. So, the word *pact* in the headline can denote not only *пакт*, but also *договір*, *угоду* and so on, and the word *a bid* envisages *заклик*, *запрошення*, *спробу досягнути певної мети* and others like that.

Conclusions. Thus, knowledge of peculiarities of substantival phrases translation must help a translator to promote efficiency of work with English-language texts, to increase a read rate, improve the quality of journalistic texts' headlines from English into the Ukrainian language translation and to decrease expenses time. Thus, the use of substantival phrases has general language character; in fact they provide successful communication and correspond the requirements and necessities of society.

References

1. Evgrafova, A. (2003). *Heading as an update to text information* (p. 142). [Style and text: Sb. sciences Art. ed. V.V.Rizuna; Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University. Kiev. No. 4].
2. Kalashnikov, N.G., Getman, M.O. (2004). *Theory and practice of translation: Textbook* (p. 211). Zaporozhye: ZSU.
3. Koptylov, V. (2002). *Theory and practice of translation: Textbook* (p. 202). Kiev: Universe.
4. Kubryakova, E.S. (1994). *The text and its understanding* (pp. 8–11). Linguistics. No. 2.

Olesia Skliarenko, PhD, Associate Professor
Department of Foreign Philology, Translation and Teaching Methods
SHEI “Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical
Grigorii Skovoroda University”

TYOLOGY OF TRANSLATION

Translation typology as an aim of research has been studied from different points of view for some period of time but it still does not raise a lot of questions, so we see the *topicality* of this study in viewing different approaches to this problem that exist in modern translation studies.

The *aim* of this short research is to analyze different approaches to the typology of translation based on text type.

The *tasks* of this research are seen in viewing the problem of translation as science, in classification of translation products and in viewing the facet of translation classification based on text types.

In order to accommodate the full range of such wide definition as the typology of translation we need to have a look at what exactly is understood by it. J.C. Sager sees translation as the production of derived documents in a target language which are dependent for their content upon another text or message in a source language, with the restriction that the core knowledge contained in the derived target language document cannot in essence exceed the knowledge contained in the source language document. Any document, even derived documents themselves, can become the source of another derived document, e.g. abstracts or translations and translated abstracts (Sager, 1996).

This definition, which, admittedly, still leaves open what is to be understood as “core knowledge”, suggests that it is preferable to treat translation as a generic concept, subdivided by a number of facets, such as: the mode of production (*human/machine, with the concomitant conversion from natural to artificial language output*); change of content (*full/modified by reduction or addition, with concomitant*

change of intention and possible text type); change of intention (*same/different, with concomitant change of text type*).

In all cases translators must consider the source text they are modifying, i.e. transforming their language code, content and/or intention, as drafts for a new product destined for a new reader. This point of view eliminates the possibility of evaluating translations based on such criteria as fidelity, accuracy, etc. with all involve some form of “equivalence” and replaces it by the single measurement of appropriateness for the intended use by the end reader.

We have shown that text type is closely related to change of intention and choice of translation strategy. These relationships are most closely evident in strategies leading to translation-specific text types. On this basis we offer here a new major classification of translation products, the distinction being based on production strategies (Baker, 201).

1) Translations which convey the writer’s intention unaltered and seek to widen the primary readership by extension to another language and culture. In this case we may assume that the translator either acts in agreement with the writer and functions as this mouthpiece or he is contracted independently to correct what may be termed “a writer’s misapprehension of the reader’s ability to read his language”. This translation strategy applies to most literary translation and also to instructional and directive texts (Baker, 2011).

2) Translation which are adjusted to satisfy reader expectation. In this case we may assume that the writer was or is unaware of the possibility of a secondary readership, and translation adapts the document to a particular group of secondary readers. The basic strategy within this major type is simply to change the linguistic code. However, where the secondary readership expectations differ from that of primary readers, translation then introduces other necessary modifications of the content and the text type of the document (Koller, 1992).

Another facet of classification, based on text types, which influences translation strategies, must differentiate between target language types which are fully established in target language culture and those which are specific to translation

products and occur only as a result of translation. So here we can have a look at two classes: 1) Existing target language text types. Documents written in a particular text type and addressed to a specific primary readership can be translated into parallel text types known in the target culture and used for conveying the same intention. But they can also be translated into other text types known in the target culture if this is required by users. For example, an environmental health regulation which is directed at farmers in one culture cannot have the same impact in another culture where such a health problem is unknown and no such regulation exists, but it can be translated as an informative document, let us say, with as an incomprehensible and inapplicable directive (Baker, 2011).

2) Translation specific text types. Different cultures may have different sets of text types because they have evolved different patterns of communication. Causes for such differences have to be sought in different degrees of literacy, poetic traditions, administrative arrangements, legal procedures etc. Translations strategies based on constant content, intention and text type assume that the respective target language has the equivalent or parallel text type. If this is not the case, the concept of equivalence between source and target language text can be usefully applied only to smaller textual units than the whole document. The finished translation is then no longer a text type inherent to the target language but a product expressed in a form that is novel to the target language community. This is, most obviously, the case for all unedited machine translation output (Koller, 1992).

Conclusions. Coming to conclusion we have to assume, that many cultures have imported text types through translation, many of which have now become fully integrated into the target culture making it possible for future translations to be cast into pre-existing types. And so it could be seen as a *perspective* of the future studies to search new text types based on intercultural and machine translation.

References

1. Baker, M., Maier, C. (2011). Translation and Interpreting. *The Routledge Handbook of Applied Linguistics* (pp. 39–52). New York: Routledge.

2. Sager, J.C. (1996) *Übersetzungswissenschaft im Umbruch* (ss. 43–53).
Tübingen: Gunter Narr.

3. Koller, W. (1992). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*.
Heidelberg: Quelle und Mezer.

**М.Г. Шемуда, кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»**

СИНХРОННИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ МОВНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО БАР'ЄРІВ

Проблема синхронного перекладу є сьогодні надзвичайно *актуальною*, адже діяльність перекладача-синхроніста є надзвичайно затребуваною в сучасних умовах глобалізації, оскільки він виступає посередником між культурами. Таким чином, у суспільстві зростає роль перекладачів-синхроністів, які допомагають подолати мовні та культурні бар'єри.

Метою розвідки є дослідження особливостей синхронного перекладу як засобу подолання мовного та культурного бар'єрів.

Досягнення поставленої мети зумовлює розв'язання таких *завдань*: проаналізувати поняття синхронного перекладу, виявити його особливості та охарактеризувати труднощі здійснення даного типу перекладу.

У науковій літературі під синхронним перекладом розуміється професійний вид усного перекладу, який здійснюється одночасно із сприйняттям повідомлення мовою оригіналу за допомогою технічних засобів у спеціально обладнаній кабіні, і в процесі якого – в умовах дефіциту часу – на одиницю тексту переробляється інформація обмеженого обсягу (Выготский, 1986). Оскільки синхронний переклад характеризується одночасним

сприйняттям та говорінням, то вважається одним із найскладніших видів усного перекладу.

Серед головних особливостей синхронного перекладу, можна зазначити регулярне поєднання в часі (паралельне протікання) процесів слухання мовлення однією мовою і говоріння іншою мовою. У даному типі перекладу можна виділити декілька режимів часового узгодження зазначених процесів. Якщо оратор вимовляє дуже повільно з паузами між фразами, то превалює поперемінне здійснення сприйняття інформації та породження мовлення. Коли оратор підвищує темп мовлення і зменшує паузи між фразами, то здійснюється режим поперемінного здійснення сприйняття інформації та породження мовлення з режимом одночасного здійснення цих процесів. Під час синхронного перекладу важливою є вміння перекладача сприймати мовлення оратора в періоди презентації промови мовою перекладу.

Зазначимо, що перевагами синхронного перекладу є вимова оратора без пауз, що утримує увагу аудиторії. Ще однією перевагою є також економія часу заходу, де здійснюється синхронний переклад. Час синхронного перекладу зменшується вдвічі, якщо порівнювати з послідовним перекладом, а обсяг і якість інформаційного потоку підвищується. Важливими перевагами використання синхронного перекладу є також зручність для учасників та можливість робити переклад одночасно декількома мовами.

На думку вчених, які здійснюють дослідження лінгвістичних та екстралінгвістичних аспектів синхронного перекладу, даний тип перекладу здійснюється в екстремальних умовах через акустичні та семантичні перешкоди як слуханню, так і говорінню синхроніста. Іншою проблемою є дефіцит часу здійснення синхронного перекладу, завданий ззовні темп мовлення, тощо (Чернов, 1987). Саме тому здійснення синхронного перекладу є досить складним не лише мовним процесом, а й психологічним. Усе це може супроводжуватися стресом, адже оратор звертається, не до перекладача-синхроніста, а до аудиторії, тому перекладачу потрібно встигати як отримувати так і відправляти інформацію, робити ці дві дії одночасно.

Міжнародні асоціації перекладачів (*Association internationale des interprètes de conférence, The American Association of Language Specialists*) мають офіційно встановлені критерії оцінки мовних чи мовленнєвих навичок та вмінь здійснення професійного синхронного перекладу.

При синхронному перекладі одночасно відбувається як аудіювання тексту оригіналу так і усне продукування тексту перекладу, тому для перекладача-синхроніста необхідно володіти навичками здійснювати переклад без активної участі свідомості, тобто вміння одночасно сприймати оригіналу на слух і одночасно вимовляти текст-переклад. Перекладачу-синхроністу необхідне сформоване вміння сприймати мовлення з різним темпом, акцентом, чіткістю звучання, адже перекладач-синхроніст може мати справу з мовцями різних категорій.

Для синхроніста необхідними є навички сегментації мовленнєвого потоку на одиниці орієнтування (синтагми, ритмічні або інтонаційні групи), вміння утримувати ці одиниці у пам'яті, узгоджувати між собою, а також дотримуватися оптимального відставання тексту оригіналу. Умови роботи перекладача-синхроніста вимагають сформованості навичок швидкого розпізнавання слів, словосполучень та синтаксичних структур за їх частинами, іншими словами, а також навичок ймовірного прогнозування, які здебільшого залежать від обізнаності у відповідній галузі та конкретній ситуації перекладу (темі чи програмі заходу тощо). Специфіка здійснення синхронного перекладу викликала необхідність формування навичок виконання перекладацьких операцій у високому темпі та в незвичних комбінаціях, а також розвиток умінь розподіляти увагу й бути стійким до розумових навантажень.

Варто підкреслити й важливість сформованості технічних навичок синхроністів (розташування в кабіні, перевірка і налаштування апаратури, перемикання її в різні режими, говоріння в мікрофон тощо), адже синхроністу часто доводиться працювати з технічними засобами.

Під час синхронного перекладу часто виникає потреба в застосуванні компресії, оскільки умови даного перекладу іноді не дозволяють передати зміст

оригіналу з таким же повним змістом, як і під час письмового перекладу. Якщо темп мовлення оратора швидкий, то перекладачу складно вимовити повний текст перекладу, адже швидкість мовлення у синхроніста й оратора може відрізнятись.

Можна зробити **висновок**, що володіння навичками здійснювати синхронний переклад є на сьогодні вимогою для кваліфікованого усного перекладача. Здійснення даного виду перекладу, як правило, відбувається в екстремальних умовах і навіть при використанні різноманітних стратегій перекладач може допускатися помилок. Під час синхронного перекладу перекладачами-синхроністами використовуються різні види стратегій, з метою досягнення адекватності перекладу.

Перспективою подальших розвідок є виявлення інших труднощів здійснення синхронного перекладу, а також дослідження способів їх подолання.

Список використаних джерел

1. Выготский, Л.С. (1996). *Мысль и слово* (сс. 87–90). Москва: Наука.
2. Чернов, Г.В. (1987). *Основы синхронного перевода* (с. 201). Москва: Высшая школа.
3. Швачко, С.О. (2004). *Проблеми синхронного перекладу* (сс. 56–69). Вінниця: Вид-во “Фоліант”.
4. Robinson, D. (2007). *Becoming a Translator* (pp. 198–211). New York: Routledge.

Л.М. Мошковська, старший викладач
кафедри іноземної філології та перекладу
В.М. Дармограй, студентка IV курсу
Національний транспортний університет

SEMANTIC AND FUNCTIONAL PECULIARITIES OF ENGLISH LANGUAGE TERMINOLOGY AS A SUBLANGUAGE OF CONSTRUCTION TECHNOLOGIES: TRANSLATION ASPECTS

Nowadays a great number of technical terms in construction technologies topics are steadily enriching the lexical systems of both Ukrainian and English languages, so the problem of further unified terms' classification development in this sphere and the choice of translation methods to faithfully convey their meanings into Ukrainian stipulates the *topicality* of our research.

The research *objective* is to analyze English construction terminology in scientific and technical texts and to describe the most applicable methods of its rendering into Ukrainian.

The implementation of this objective involves solving the following *tasks*: to identify the lexical characteristics of scientific and technical texts in construction topics; to discern the semantic and functional peculiarities of English construction terminology based on nine thematic groups; to characterize the main structural types of terms; to systematize the methods of translating the terminology of construction technologies from English into Ukrainian.

According to linguist M. Glushko the concept "term" is a word or word-group that conveys a notion, phenomenon or a scientific subject disclosing its content plane and having clear and precise semantic restrictions. Scientist V. Karaban emphasizes the main requirements to the term: its belonging to a certain terminology system, a clear definition to describe a notion, mostly monosemantic nature, comprehensibility, a neutral emotive expression (Карабан, 2004).

Having done research on lexico-semantic and functional criteria, 8 main thematic groups are regarded as those forming the terminology of the construction technologies field:

1. The terms denoting names of technological processes, technological operations, processing modes: *construction* – *будівництво*, *designing* – *проектування*.

2. The terms naming building materials that are different in composition, structure, form and properties of the substance with their functioning in housing, agricultural, transport facilities: *fiber* – *волокно*, *brick* – *цегла*.

3. The terms identifying names of quantitative and qualitative characteristics of building materials and constructions that are diverse in their purpose, application: *liquid* – *рідкий*, *solid* – *твердий*, *stable* – *міцний*, *fine-graded* – *дрібнозернистий*.

4. The terms conveying the names of tools, engineering and sanitary equipment that is directly related to the subject of work with the aim of changing or testing the state of materials and constructions under appropriate conditions: *concrete mixer* – *бетономішалка*, *hammer* – *молоток*.

5. The terms denoting regulatory, shipping and design documents: *certificate of origin* – *свідоцтво про походження товару*, *certificate of inspection* – *експертне свідоцтво*, *bill of lading* – *транспортна накладна*.

6. The terms implying the names of construction professions, each having specific obligations, tasks, responsibilities and requirements, names of buildings, premises, their constructive elements: *construction carpenter* – *будівельний тесляр*, *glazier* – *скляр*.

7. Names of technological specialties: technologies of tools, electrical engineering, special metallurgy, technologies and engineering in welding, engineering and nanotechnology of coatings, technologies of manufacturing building materials that form construction field terminology: *R-value* – *міра теплового опору теплоізоляційного матеріалу*, *loosefill insulation* – *теплоізоляція*.

8. Names of branches of construction and related sciences. Current researches in economics, metallurgy, engineering, material science contribute to the enrichment of construction terminology system: *economics – економіка, metallurgy – металургія*.

According to the structural criterion developed by O. Reformatorskyi, all the construction terms can be classified into:

1. Simple terms consisting of one word (usually a noun): *material, bridge, wall, admixtures, additives*.

2. Two-componential terms, built according to the following models: N (Participle I) + N: *an engineering technician – інженерно-технічний працівник* and Adj (Participle II) + N: *structural element – структурний елемент, workable mixture – легкоукладальна суміш*.

3. Term phrases of more than two components that are formed on the models: N + N (Part.I) + N: *traffic-bearing membrane – несуча оболонка, shear wall building – зсувна стіна* and Adj + N + N: *general arrangement drawing – загальний розклад малюнка* (Фогель, 2000).

4. Term phrases consisting of four components: *tough drilled pier foundation – міцний фундамент на буронабивних палях*.

5. Multi-componential terms that are a rare occasion in our research material: *live-load deflection of bearing pressure – прогин від тимчасового навантаження опорного підшипника*.

Having conducted the analysis of the construction terms' translation stages, approaches and methods, it is to be noted two stages in the translation process of the term: the first stage is to clarify the meaning of the term in the context (immediate and general types), the second one is the choice of the equivalent in the target language (Широкова, 2009).

Translating scientific and technical texts on construction topics, the combinability of the term with other lexical units in the context of the sentence is especially important in the case of polysemantic terms to choose the appropriate

equivalent among the number of options: *drum* – а) *стрижень колони*, б) *барабан*, *купол*; 2) *циліндричний блок* (Кащишин, 2009).

One of the main methods of terms' translation is the equivalent method that enables to refer to the English-Ukrainian dictionary for the Ukrainian recorded interpretation of the source language unit thus clarifying the meanings of other terms in its contextual environment, for example, *a kiln* – *піч для випалювання*, *ore* – *руда*, *plywood* – *фанера*. Another method of rendering terms of the construction field is loan translation which often takes the morphological composition of the word into account with the constituent parts of words being translated by the appropriate elements of the target language or by the word-for-word method: *subdivision* – *підрозділ*, *frost-resistant construction* – *морозостійка конструкція*. Transcoding is one of the frequently used methods of translation with its types: transcription and transliteration: *corrosion* – *корозія*, *terlon* – *мерлон* (Карабан, 2004).

In conclusion, lexico-semantic, structural and functional characteristics of terms in the construction technologies sphere will allow the translator to solve the problem of choosing the appropriate translation method for conveying the meaning of the English Language terminological unit into Ukrainian and overcoming translation difficulties related to ambiguous terms, neologisms, multi-componential terminological units, author's notions, terminological phrases containing abbreviations or mathematical symbols that require a descriptive translation method.

Conclusions. Thus, given the constantly growing public interest in the terminology of novel construction technologies, its research in various sciences, the use of construction terminology in scientific texts, the formation and use of new construction terms, we can confidently speak about ***the prospect*** for further scientific development of translation methods and techniques of English terminological units in construction technologies topics in scientific and technical texts.

References

1. Карабан, В.І. (2004). *Переклад англійської наукової і технічної літератури* (сс. 168; 317). Вінниця: Нова книга.

2. Кащишин, Н.В. (2009). *Структурна диференціація та функціонування термінологічних одиниць в англомовному дискурсі* (с. 134). Львів.

3. Фогель, Г.Б. (2000). *До питання про визначення понять “термін” і “термінологія”* (на матеріалі автомобільної терміносистеми) (с. 128). Запоріжжя: Вісник Запорізького державного університету.

4. Широкова, Л.Н. (2009). *Новый англо-русский и русско-английский словарь по архитектуре, строительству* (с. 345). Москва: Живой язык.

**Л.М. Мошковська, старший викладач
кафедри іноземної філології та перекладу**

М.М. Хилюк, студентка

Національний транспортний університет

СТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОВНИХ ЗАСОБІВ У НАЗВАХ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМІВ

За останні десятиліття вітчизняні та зарубіжні лінгвісти зробили вагомий внесок у дослідження заголовків кінострічок. Проте проблема підбору стилістичних засобів для утворення фільмонімів залишається *актуальною* з огляду на їх функціональну роль та прагматичний ефект назв фільмів.

Метою дослідження є охарактеризувати основні мовні засоби при утворенні заголовків англомовних кінострічок за стилістичними критеріями.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: проаналізувати сучасні підходи до розрізнення понять “назва”, “заголовок”, “фільмовім”; охарактеризувати мовні засоби, які найчастіше використовуються при творенні заголовків за стилістичними критеріями.

В даний час кіноіндустрія займає одну з провідних позицій в масовій культурі, оскільки кінофільм, як своєрідний феномен культури, відтворює соціокультурні пріоритети суспільства, шляхи формування цілісної картини

світу, як окремої особистості, так і лінгвокультурного суспільства загалом. Художні фільми покликані розважати, навчати і надихати глядача. Назва фільму грає важливу роль в передачі його сенсу. Коректність формулювання назви є однією з умов правильного розуміння глядачем сюжету та ідеї кінокартини (Демченко, 2017).

Назва або заголовок, як особливе текстове явище, почало привертати особливу увагу багатьох лінгвістів, філологів і журналістів, що прагнули з достатньою повнотою визначити і диференціювати поняття “заголовок”, “назва” та “фільмовім”. За словами науковця В.М. Ронгинського, заголовок – це речення (або комплекс речень), що виконує функцію називання твору (або його частини), що стоїть на початку та відображає будь-який бік ідейно-тематичного змісту тексту (Боднарюк, 2013).

Враховуючи семантичні, синтаксичні і функціональні ознаки заголовків, науковець В.В. Забелін вважає, що назва є інформативно значущим, можливо, мінімальним за довжиною і простим за структурно-граматичною формою відрізком тексту, який виступає у функції назви і відображає основні моменти змісту тексту в цілому, тобто назва є слово, словосполучення чи речення, що відбиває основний задум тексту і виступає по відношенню до цього тексту в функції назви (Арнольд, 2002).

Згідно зі своєю знаковою природою назви кінофільмів відносяться до особливого розряду власних назв або онімів. На їх позначення існує також термін “фільмонім”. Найважливіша функція фільмонімів – це інформативна функція, яка включає в себе рекламну функцію і функцію впливу на глядача. Вони розрізняються максимально лаконічною структурою і виявляють риси, які притаманні назвам як самостійним одиницям мови (Демченко, 2017).

Як відомо, у заголовках фільмів використовуються стилістичні фігури, які виконують суттєве функціонально-семантичне навантаження:

– Каламбур або гра слів має експресивно-підсилювальну функцію, описуючи певний емоційний стан автора сценарію або режисера фільму чи

головного персонажа: *“Four Weddings and a Funeral”* (1994) *“Чотири весілля та одні похорони”*, *“And Now Tomorrow”* (1944) *“Зараз і завтра”*.

– Лексичні зрощення вживаються з метою “економії” текстового простору газети та фільму зі збереженням новизни та оригінальності заголовку: *“AmerAsian”* (2009) *“Американо-азіат”*, *“Andover”* (2017) *“І знову...”*.

– Риторичне запитання наголошує на вічних питаннях людства: *“To Be or Not to Be”* (1942 film) *“Бути чи не бути”*, *“How to Be Happy”* (2013) *“Як бути щасливим?”*

– Фразеологізми виконують естетичну функцію: *“Rising from Ashes”* (2012) *“Відроджуючись з попелу”*, *“Breaking Bad”* (2008-2013) *“Пуститися берега”*.

– Сленгові слова та словосполучення привертають увагу молоді/підлітків: *“White Chicks”* (2004) (*“Білі ципоньки”*); *“Funny People”* (2009) (*“Приколісти”*).

– Цитування виконує домінуючі функції інформування та навіювання: *“Mr. Smith Goes to Washington”* (1939) *“Містер Сміт вирушає до Вашингтону”*, *“I Don't Feel at Home in This World Anymore”* (2017) *“Я більше не почувуюсь як вдома у цьому світі”*.

– Іронія має приховує іронічне ставлення автора сценарію до подій, поведінки героїв: *“Sunday Bloody Sunday”* (1971) *“Неділя, проклята неділя”*, *“Cold War”* (2018) *“Холодна війна”*.

– Алюзія гранично стисло, але вичерпно, інколи одним словом вказує на рису персонажа, особливість події тощо, тісно поєднаних з оповіддю: *“Passport to Pimlico”* (1949) *“Пропуск в Пімліко”*, *“Brazil”* (1985) *“Бразилія”*, *“Lincoln”* (2012) *“Лінкольн”*.

– Власні імена або прізвища надають додаткову інформацію та можливість здогадатись про зміст повідомлення: *“Abraham Lincoln”* (1924) *“Лінкольн”*, *“Schindler's List”* (1993) *“Список Шиндлера”*, *“Nashville”* (1975) *“Нешвілл”*.

– Перифраз наголошує на непрямому, описовому позначенні дійсності: *“Long Way Round”* (2004) *“Довгий шлях навколо Землі”*, *“Charlie Says”* (2018) *“Чарлі каже”*.

– Антитеза протиставляє різні за своїми якостями та властивостями сутності або акцентує протилежні прояви однієї й тієї ж сутності: *“Sense and Sensibility”* (1995) *“Розум і почуття”*, *“Saturday Night and Sunday Morning”* (1960) *“В суботу ввечері, у неділю вранці”*, *“And now tomorrow”* (1944) *“Зараз і завтра”*.

– Метонімія переносить значення з одного предмету або явища на інше): *“London Kills Me”* (1991) *“Лондон вбиває мене”*, *“Cotton Comes to Harlem”* (1970) *“Бавовна прибуває в Гарлем”*.

– Інверсія увиразнює ініціальний лексичний компонент в заголовку: *“Something to Believe In”* (1998) *“Щось, у що можна вірити”*, *“The Smashing Bird I Used to”* (1969) *“Розбита пташка, яку я знав”*.

– Алітерація фонетично увиразнює назву кінострічки: *“Forgive and Forget”* (2000) *“Пробачити і забути”*, *“Hell or High Waters”* (2016) *“Будь-якою ціною”*.

– Крилаті вирази, прислів'я, маючи певну конотацію та передаючи специфічну ідею, реалізують повчальну, спонукальну, іронічну, наставницьку функції: *“The Bucket List”* (2007) *“Поки не склеїв ласту”*, *“Lock, Stock and Two Smoking Barrels”* (1998) *“Карти, гроші і два стволи”*.

– Кліше привертає увагу глядача до сюжетної парадигми фільмів: *“FairyTale: A True Story”* (1997) *“Чарівна історія”*, *“Crossfire”* (2016) *“Перехресний вогонь”*.

– Неологізми наближають реліз фільмів до сучасних тенденцій в лексичній системі: *“Gaslight”* (1944) *“Газове світло”*, *“Catfish”* (2010) *“Як я дружив в соціальній мережі?”*.

– Парцеляція деталізує заголовок фільму: *“The Crooked E: The Unshredded Truth About Enron”* (2003) *“Афера століття”*, *“The Crimson Wing: Mystery of the Flamingos”* (2008) *“Пурпурові крила: Таємниця фламінго”*.

– Присутність елементів образності спонукає читача сприймати подану інформацію у заголовку буквально: “*Distant Voices: Still Lives*” (1988) “Далекі голоси, застигли життя”, “*The Madness of King George*” (1994) “Божевілля короля Георга”.

Висновки. Таким чином, заголовок – це не просто назва, але й важливий структурний елемент кінострічки, мета якого чітко відобразити головну ідею твору та задум автора сценарію. Завдяки використанню стилістичних фігур у фільмонімах, заголовки набувають експресивної забарвленості, що мотивує глядача переглянути кінострічку.

Список використаних джерел

1. Арнольд, І.В. (2002). *Стилистика. Современный английский язык*. Москва: “Флинта”, “Наука”.
2. Боднарюк, Ю.В. (2013). Англійський заголовок як функційне структурне утворення. *Матеріали наукової конференції Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Взято з: <http://intkonf.org/bodnaryuk-yuv-angliyskiy-zagolovok-yak-funktsiyne-strukturne-utvorennya/>.
3. Демченко, Н.С. (2017). *Тенденції перекладу сучасних англомовних фільмонімів на українську мову*. Взято з: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/12.1/6.pdf>.

О.В. Столярська

старший викладач кафедри перекладу

Національний Технічний Університет “Дніпровська політехніка”

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Розкриваючи специфіку окремого підвиду перекладу, теорія перекладу вивчає три ряди факторів, які повинні бути враховані при виконанні перекладів цього типу. По-перше, сама по собі приналежність оригіналу до особливого функціонального стилю може впливати на характер перекладацького процесу і вимагати від перекладача застосування особливих методів і прийомів. По-друге, орієнтованість на подібний оригінал може зумовити стилістичні характеристики тексту перекладу, а отже, і необхідність вибору таких мовних засобів, які характеризують аналогічний функціональний стиль вже в ПМ. І, нарешті, в результаті взаємодії цих двох факторів можуть виявлятися власне перекладацькі особливості, пов'язані як із загальними рисами і відмінностями між мовними ознаками аналогічних функціональних стилів в ВМ і ПМ, так і з особливими умовами і завданнями перекладацького процесу цього типу. Інакше кажучи, спеціальна теорія перекладу вивчає вплив на процес перекладу мовних особливостей певного функціонального стилю в ВМ, аналогічного йому функціонального стилю в ПМ і взаємодії цих двох рядів мовних явищ (Фёдоров, 1983), що залишається *актуальним* і для сучасних розвідок.

Метою дослідження є виявлення мовних особливостей, які характерні для науково-технічного стилю, і мають значний вплив на хід і результат процесу перекладу. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: дослідити лексико-граматичні особливості в науково-технічному стилі і виявити роль термінології та спеціальної лексики.

Характерними особливостями науково-технічного стилю є його інформативність (змістовність), логічність (сувора послідовність, чіткий зв'язок

між основною ідеєю і деталями), точність і об'єктивність, а також ясність і зрозумілість, що впливають з цих особливостей (Шпак, 1995). Окремі тексти, що належать до цього стилю, можуть в більшій чи меншій мірі володіти зазначеними рисами. Однак у всіх таких текстів виявляється переважне використання мовних засобів, які сприяють задоволенню потреб даної сфери спілкування.

В області лексики це, перш за все, використання науково-технічної термінології і так званої спеціальної лексики. Так, наприклад, наведені нижче слова і групи слів є термінами:

- 1) *cost* – витрати;
- 2) *stock exchange* – товарна біржа;
- 3) *computer-aided design system* – система автоматизованого проектування;
- 4) *very high-speed integrated circuit* – інтегральна схема з надвисокою швидкістю;
- 5) *light amplification by stimulated emission of radiation* – квантовомеханічне посилення або генерація світла.

З наведених прикладів очевидно, що термін може бути однослівним і складатися з ключового слова (1), або являти собою термінологічну групу, до складу якої входить ключове слово або ядро групи, одне (2) або кілька (3), (4) лівих визначень, і одне або кілька правих чи прийменникових визначень (5), що уточнюють або модифікують значення терміну.

Кількість лівих визначень, що приєднуються до ядра терміну в процесі його розвитку може доходити до 10–12, однак зі зростанням кількості приєднаних лівих визначень термін стає громіздким і починає проявляти тенденцію перетворення в скорочення. Так термін (3) може зустрічатися в наукових текстах як в розгорнутій, так і в скороченій формі: *CAD* – *САПР*. Термін (4) зустрічається тільки в скороченій формі *VHSIC*, термін (5) як в англійській, так і в українській мові на даний час зустрічається тільки в скороченій формі *laser* – лазер, який не розшифровується при перекладі.

Процес побудови складного терміна може бути представлений в наступному вигляді:

- *system* – *система*;
- *control system* – *система керування*;
- *aircraft control system* – *система керування літаком*;
- *fly-by-wire aircraft control system* – *електродистанційна система керування літаком, ЕДСК*;
- *digital fly-by-wire aircraft control system* – *цифрова електродистанційна система керування літаком, цифрова ЕДСК*.

Таким чином, переклад англійської термінологічної групи проводиться за порядком її побудови, тобто справа наліво. Переклад простих термінів, що входять до складу групи, повинен бути адекватним і відповідати значенням, прийнятим серед фахівців галузі. Транслітераційний переклад деяких термінів, як наприклад, *laser* – *лазер*, що мав місце в розглянутих вище прикладах, є рідкісним винятком у практиці технічного перекладу. Щодо граматичного напрямку, то розглядається велика група слів і термінів, які отримали назву “помилкові друзі перекладача”. Серед таких *contribution, data, decade, instance, simulation, etc.*, транслітераційний переклад яких призводить до грубого перекручування значення.

У ролі термінів можуть використовуватися як слова, що вживаються майже виключно в рамках даного стилю, так і спеціальні значення загальноновживаних слів. Такі, наприклад, лексичні одиниці, як *coercivity, kerauto-phone, klystron, midosyn* і т.п., що широко застосовуються в текстах з електроніки, важко зустріти за межами науково-технічних матеріалів. У той же час в цих текстах виступають в якості термінів і такі слова, як *dead, degeneracy, ripple, rope* та ін., які мають всім добре відомі загальноновживані значення. Терміни повинні забезпечувати чітку і точну вказівку на реальні об'єкти і явища, встановлювати однозначне розуміння фахівцями інформації що передається. Тому до цього типу слів висувуються особливі вимоги. Перш за все термін повинен бути точним, тобто мати чітко визначене значення, яке

може бути розкрито шляхом логічного визначення, що встановлює місце позначеного терміном поняття в системі понять даної галузі науки або техніки. Якщо якась величина називається *scalar* – *скаляр*, то значення цього терміну має точно відповідати визначенню поняття (*a quantity that has magnitude but no direction*), яке пов'язує його з іншими поняттями, що містяться у визначенні (*magnitude, direction*) і протиставляє поняттю *vector* (*a quantity which is described in terms of both magnitude and direction*). Безпосередньо з точністю терміна пов'язана і вимога, щоб кожному поняттю відповідав лише один термін, тобто щоб не було термінів-синонімів з співпадаючими значеннями. Зрозуміло, що точна ідентифікація об'єктів і понять ускладнена, коли одне й те ж іменується по-різному. Термін повинен бути частиною суворої логічної системи. Значення термінів та їх визначення повинні підкорятися правилам логічної класифікації, чітко розрізняючи об'єкти і поняття, не допускаючи незрозумілості або суперечливості. І, нарешті, термін повинен бути суто об'єктивним найменуванням, позбавленим будь-яких побічних значень, що привносять елемент суб'єктивності та відволікають увагу фахівця. У зв'язку з цим терміну “протипоказані” емоційність, метафоричність, наявність будь-яких асоціацій і т.п. (Ятель, 1995).

Велика увага приділяється систематичності новостворюваних термінів. У багатьох областях розроблено спеціальні правила утворення термінів для понять або об'єктів певного класу. Так, наприклад, ряд спеціалізованих електронних пристроїв отримує назви з елементом *tron*: *additron, carcinotron, cryotron, exitron, ignitron, klystron, permatron, plasmatron, skiatron, thyatron*, і т.і., або хімічні терміни: на *-ite, -ate* позначають солі, на *-ic, -ions* – луги.

Цій же меті служить широке використання термінів-словосполучень, які створюються шляхом додавання до терміну, який позначає родові поняття, ознак що конкретизують з метою отримати видові поняття, безпосередньо пов'язані з початковим. Такі терміни фактично представляють собою згорнуті визначення, що підводять це поняття під більш загальне, і одночасно вказують його специфічну ознаку (Ванников, 1987). Таким чином утворюються своєрідні

термінологічні гнізда, що охоплюють численні різновиди явища що позначається. Наприклад, англійський термін *impedance*, що визначається як “повний опір в колі змінного струму” (імпеданс), використовується як основа для ряду термінів, що уточнюють характер опору або ділянку кола, в якому воно існує: *blocked impedance*, *basing impedance*, *vector impedance*, *driving-point impedance*, *feed-point impedance*, *input impedance*, *surface impedance*, etc. Десятки, а іноді і сотні подібних поєднань створюються на основі таких фундаментальних понять, як *напруга*, *сила*, *струм*, *зусилля* і т.п. Якщо прилад називається *rectifier* – *випрямляч*, то будь-які пристрої, що виконують ту ж функцію, будуть називатися шляхом додавання ознак, які конкретизують цей термін (*plate-supply rectifier*, *argon rectifier*, *saloon rectifier*, *bridge rectifier*, *half-wave rectifier*, etc.).

В значній мірі взаєморозумінню фахівців сприяє широке вживання ними так званої спеціальної загальнотехнічної лексики, яка також становить одну зі специфічних рис науково-технічного стилю. Спеціальна лексика включає слова, похідні від термінів, що використовуються при описах зв'язків і відносин між термінологічно позначеними поняттями і об'єктами, їх властивостей і особливостей, а також цілий ряд загальнонародних слів, вживаних проте в строго певних поєднаннях і тим самим спеціалізованих. Така лексика зазвичай не фіксується в термінологічних словниках, її значення не задаються науковими визначеннями, але вона не в меншій мірі характерна для науково-технічного стилю, ніж терміни. В англійських текстах по електриці, наприклад, *the voltage is applied* – *струм подається*; *the magnetic field is set up* – *магнітне поле створюється*; *the line is terminated* – *коло виводиться на затискачі*; *the switch is closed* – *перемикач замикається*.

Висновки. Таким чином, дотримання норм вживання термінологічної та спеціальної лексики ставить перед перекладачем особливі завдання при створенні тексту перекладу.

Список використаних джерел

1. 1.Ванников, Ю.В. (1987). *Научно-технический перевод*. Москва: Наука.
2. 2.Фёдоров, А.В. (1983). *Основы общей теории перевода*. Москва: Высшая школа.
3. 3.Шпак, В.К. (1995). *Англійська мова: [навчальний посібник]*. Київ: Вища школа.
4. 4.Ятель, Г.П. (1995). *Англійська мова (поглиблений курс) для студентів технічних вузів*. Київ: Вища школа.

А.В. Вовкогон, студентка IV курсу

НПУ імені М.П. Драгоманова

ВЖИВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВНИКІВ МІРИ І СТУПЕНЯ І СПЕЦИФІКА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Проблема вивчення прислівника залишається *актуальною* з огляду на те, що прислівник – це повнозначна самостійна частина мови, яка використовується для більш широкого розкриття ознаки дії, стану чи іншої ознаки.

Метою розвідки є дослідження теоретичних засад вивчення прислівника та його класифікації в сучасному мовознавстві.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: дати визначення прислівника та проаналізувати його морфологічні ознаки, розглянути загальну класифікацію прислівників, проаналізувати схожість прислівників в англістиці та україністиці.

Прислівник складає лексико-граматичний клас слів, розглядається як окрема одиниця, яка має власне місце у просторі морфології, проте погляди на його статус в системі частин мови різняться. Представники традиційного

мовознавства (М. Жовтобрюх, В. Німчук, А. Майборода, І. Чапля, І. Уздиган, В. Горпинич) розглядають прислівник як “окрему незмінну повнозначну частину мови серед інших самостійних частин мови із загальним категорійним значенням непроцесуальної ознаки дії або стану, іншої непроцесуальної ознаки або предмета”. Інші українські філологи, такі як І. Вихованець, К. Городенська, А. Висоцький, впевнені, що прислівник – це “самостійна, але абсолютно периферійна частина мови, категорійне значення якої ґрунтується на чотирьох повнозначних частинах мови, для якої характерна морфологічна безкатегорійність і незмінність” (Бойко, Давиденко, 2017).

Як і інші частини мови, прислівник має свої морфологічні, синтаксичні, семантичні і морфемні особливості. За В. Горпиничем, категоріальне значення непроцесуальної ознаки дії визначається тим, що прислівник дає часову, причинову, якісну, кількісну, локальну та інші характеристики дієслову. Такі прислівники найчастіше вживаються з дієсловами та дієприслівниками, виконуючи роль обставини дії. Наприклад: *Синіла (де?) **навкруги** далечінь* (напрямок); *Сьогодні йшов лісом **швидко*** (час, напрямок, якість дії); *Не прийшов **навмисне*** (мета).

Категоріальне значення непроцесуальної ознаки ознак виявляється в вираженні ознаки якості. Такі прислівники вживаються з прикметниками, дієприкметниками і іншими прислівниками, а в реченні виступають в ролі обставини міри і ступеня. Наприклад: *Ось **зовсім** (наскільки?) **близько** з води вихопилась гостра скеля; Коли моя білява донька виросте, я буду **надто** (якою мірою?) **старий**; **завершений** вчора; **дуже швидко**; **надто повільно**; **дуже тонкий**.*

Категоріальне значення непроцесуальної ознаки предмета прислівників виявляється в його якісній характеристиці. Такі прислівники пов’язані з іменниками, а в реченні виконують роль неузгодженого означення. Наприклад: *Карлос вибрав шлях (який?) **направо**, Гвідо вибрав шлях (який?) **наліво**; біг **галопом**; плавання **брасом**; їзда **верхом**; **зовсім дитина**. Для предикативних прислівників інколи є типовим виступати в односкладовому реченні в ролі*

головного члена: *Тихо, пустельно, мов на краю світу* (Гонч.). (Горпинич, 2007; Плющ, 2005)

Розглядаючи лексичне значення прислівника, слід зазначити, що він близький до прикметника і дієприкметника, які також виражають ознаку. Проте, на відміну від них, прислівник не має ні синтаксичного роду, ні числа, ні відмінка, тобто є незмінною частиною мови з нульовими морфологічними властивостями.

Посилаючись на В. Горпинича, вважаємо доцільним виділити наступні синтаксичні властивості прислівників:

- здатність виступати у ролі обставини;
- здатність виступати у ролі неузгодженого означення;
- здатність виступати у ролі залежного компонента поряд з іменниками, дієсловами, прикметниками, прислівниками;
- здатність прилягати до головного компонента в синтаксичних словосполученнях, оскільки прислівники мають нульові морфологічні властивості;
- здатність прислівника бути компонентом дієслівного складеного присудка;
- здатність бути детермінантом (лат. *determino* – означаю), тобто надавати непроцесуальну ознаку не окремому членові речення, а всьому реченню;
- нездатність мати при собі залежне означення, виражене прикметником.

В англістиці та україністиці прислівники мають подібну класифікацію за значенням. Е. Хоменко поділяє англійські прислівники на такі групи:

- прислівники часу (adverbs of time): *today* сьогодні; *yesterday* вчора; *soon* незабаром; *early* рано; *late* пізно; *then* тоді; *before* до того як; *afterwards* згодом, пізніше та ін.;

- прислівники місця і напрямку (adverbs of place and direction): *here* тут; *there* там; *where* де; *near* поблизу; *backward* назад, задом наперед; *upstairs* вгору (по сходах), нагорі; *above* зверху та ін.;

- прислівники способу дії (adverbs of manner): *quickly* швидко; *well* добре; *slowly* повільно; *easily* легко; *kindly* привітно, ласкаво, люб'язно; *sincerely* щиро та ін.;

- прислівники повторюваності і частотності (adverbs of repetition and frequency): *often* часто; *seldom* рідко; *ever* будь-коли; *never* ніколи; *sometimes* іноді; *always* завжди та ін.;

- прислівники міри і ступеня (adverbs of measure and degree): *very* дуже; *quite* зовсім; *little* мало; *too* занадто; *much* багато; *rather* краще, радше, охоче, переважно; *almost* майже, мало не; *enough* доволі, досить та ін.;

- прислівники причини і наслідку (adverbs of cause and consequence): *rashly* необачно, необдумано, згарячу; *willy-nilly* хоч-не-хоч; *therefore* тому; *consequently* тому, отже, в результаті; *accordingly* відповідно, залежно та ін. (Хоменко, 2011).

В українській мові, окрім вище зазначених груп, виділяють прислівники мети (*навмисне, наперекір, напоказ*), в той час як для прислівників повторюваності та частотності окремої групи не виділяють.

Висновки. Підсумовуючи, бачимо, що прислівники в англійській й українській мові подібні за класифікацією, можливо, поділ в англійській мові є більш чітким, проте лексична особливість цих слів однакова в обох мовах.

Таким чином, з огляду на зацікавленість науковців прислівниками протягом багатьох століть, дослідженням їх лексико-семантичного значення, постійним розвитком в лінгвістиці, можна з упевненістю говорити про унікальність цієї частини мови та наявну *перспективу* подальшого наукового розроблення теми прислівника та його лексико-граматичної класифікації.

Список використаних джерел

1. Вихованець, І.Р. (2004). *Теоретична морфологія української мови*. Київ: Пульсари.
2. Горпинич, В.О. (2004). *Морфологія української мови* (сс. 33–41). Київ: Академія.
3. Каушанская, В.Л. (2012). *Грамматика английского языка*: [пособие для студ. пед. ин-тов и ун-тов.]. Ч. 1. Морфология. Ч. 2. Синтаксис. Москва: Айрис–пресс.
5. Хоменко, Є.Г. (2011). *Грамматика английского языка. A Grammar of the English Language*: [учебное пособие]. Київ: Знання.

Д.Г. Гончарук, студентка IV курсу

НПУ імені М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВНИКІВ СПОСОБУ ДІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Проблема, пов'язана з вживанням англійських прислівників способу дії та їх відтворенням в українській мові, постає *актуальною* з огляду на активний розвиток корпусних досліджень як у зіставному аспекті, так і в перекладацькому (Бобкова, 2014).

Метою цієї розвідки є виявлення особливостей відтворення англійських прислівників способу дії в україномовному перекладі роману Дж.К. Роулінг “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone”.

Прислівник – це самостійна незмінна частина мови, що виражає ознаку дії, стану, якості, а також доповнює значення дієслова, вказуючи на різні обставини, за яких відбувається дія. Ця частина мови в обох мовах (англійській та українській) відповідає на питання як?, де?, коли?, або вказує на ступінь виконання дії. На думку британського лінгвіста Александера (2003), слово “прислівник” (adverb) передає ідею додавання певного значення до дієслова, що

і є функцією, яку виконують більшість прислівників. Вони можуть сказати нам щось про дію у реченні шляхом зміни дієслова, тобто кажучи нам, як, коли, де і т.д. щось відбувається або закінчується, наприклад: *I hear very badly* – Я чую дуже погано (Alexander, 2003). Пропонуємо детальніше розглянути прислівники способу дії, які власне вказують на характер дії, відповідаючи на питання *як?* або *яким чином?*

Для отримання об'єктивних даних нами було застосовано корпусний підхід, додатковими перевагами якого є полегшення пошуку аналізованих одиниць через машинне опрацювання і відповідно економію часу. До того ж, частотність як один із здобутих результатів розкриває закономірності лексичної та статистичної будови текстів, функціонування мови в мовленні, стилістичні особливості, формальні риси одиниць і граматичних категорій.

На відміну від лінійної, горизонтальної організації тексту, для корпусу характерним є вертикальний принцип упорядкування мовного матеріалу. Оскільки корпус подає мовний матеріал у фрагментованому вигляді, то не йдеться про притаманні тексту зв'язність та загальну комунікативну мету (Мейзерська, 2014). Результати цієї розвідки було отримано на матеріалі фрагменту майбутнього паралельного англо-українського корпусу текстів, над створенням якого працює кафедра прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу факультету іноземної філології НПУ імені М.П. Драгоманова разом зі своїми студентами. Відтак матеріалом даного дослідження слугували прислівники способу дії, вилучені з фантастичної книги Joanne Rowling “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone” і його відповідника українською мовою в перекладі Віктора Морозова та Івана Малковича “Гаррі Поттер і філософський камінь”.

Типи трансформацій, представлені в нашому аналізі, запозичено в українського лінгвіста-перекладача Максимова (2012). Проілюструємо:

The goblin read the letter carefully. → Гоблін *уважно* перечитав листа. У цьому випадку, перекладач здійснив морфологічну перестановку, тим самим використавши таку граматичну трансформацію, як *транспозиція*

(transposition). В англійському варіанті прислівник стоїть в кінці речення, а в українському займає другу позицію. *Harry got slowly out of bed and started looking for socks.* → *Гаррі поволеньки виліз із ліжка й почав шукати шкарпетки.* *He hadn't been lying, he could fly well.* → *Він не брехав, бо таки справді вмів добре літати.* – Аналогічно перекладачем було використано **транспозицію**.

Quietly as possible, they crept along the next corridor after Snape's fading footsteps. → *Вони якнайтихіше прокралися наступним коридором, дослухаючись до дедалі тихішої ходи Снейпа.* В україномовному перекладі було застосовано комплексну лексико-граматичну трансформацію **заміни** (replacement) з **транспозицією** (transposition) і **опущенням** (omission).

He sat and stared at Harry for a few moments, then, as though he had suddenly realized what he was doing, he looked quickly out of the window again. ... → *Якийсь час він дивився на Гаррі, а тоді, немов схаменувшись, знову відвернувся до вікна.* У перекладі цього речення використано трансформацію **опущення** (omission): англійський прислівник способу дії *quickly*, що означає 'швидко', було випущено перекладачем в українському варіанті.

His broom had started to roll over and over, with him only just managing to hold on. → *Його мітла почала швидко крутитися, а він насилу тримався, щоб не впасти.* У перекладі українською застосовано таку лексико-семантичну трансформацію, як **додавання** (addition), де в англійському варіанті прислівник способу дії відсутній.

Отже, особливості відтворення англійських прислівників способу дії в українській мові полягають у використанні різного роду граматичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних трансформацій для здійснення найбільш адекватного перекладу оригінальних значень. Найчастіше в романі Joanne Rowling "Harry Potter and the Sorcerer's Stone" зустрічаються такі прислівники способу дії, як *quickly* (44 вживання), *slowly* (20), *well* (15) і *quietly* (14); найчастотнішою трансформацією є **транспозиція** (transposition).

Висновки. З огляду на всеохопний інтерес широкої аудиторії до серії романів Дж.К.Роулінг “Гаррі Поттер” протягом багатьох років та розвитку комп’ютерних технологій можна з упевненістю говорити про наявну **перспективу** подальших наукових досліджень у напрямку вивчення трансформацій різного роду для адекватного відтворення прислівників різних типів при перекладі.

Список використаних джерел

1. Бобкова, Т.В. (2014). Українська корпусна лексикографія: основні етапи й тенденції розвитку (сс. 267–270). *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. Серія: Філологічна. Вип. 49.
2. Максимов, С.Є. (2012). *Практичний курс перекладу (англійська та українська мови)*. Київ: Ленвіт.
3. Мейзерська, І.В. (2014). Корпусний підхід у сучасній лінгвістиці: перспективи і можливості застосування. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету*. Філологія, педагогіка, психологія. Вип. 28. (сс. 53–58).
4. Alexander, L.G. (2003). *Longman English Grammar*. [20th impression]. (362 p.) Longman.

Я.В. Іванько, студент IV курсу
НПУ імені М.П. Драгоманова

СПЕЦИФІКА ВЖИВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЗВОРОТНИХ ЗАЙМЕННИКІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Проблема, пов’язана з вживанням англійських зворотних займенників та специфіка їх відтворення українською мовою на основі корпусу двох текстів є

актуальною з огляду на активний розвиток методу порівняльного корпусного аналізу.

Метою даного дослідження є аналіз теоретичного вивчення зворотних займенників у сучасному мовознавстві та їх кількісне обчислення у романі Дж.К. Роулінг “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone”.

Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких *завдань*: сформулювати теоретичні засади вивчення зворотних займенників у сучасній лінгвістиці; розглянути займенник як самостійну частину мови та визначити принципи його класифікації; проаналізувати специфіку відтворення зворотних займенників українською мовою.

Займенник – це самостійна частина мови, що об’єднує слова з лексико-граматичним значенням узагальненого, вказівку на предмет, ознаку та кількість. Займенники взаємодіють з іменними частинами мови. З іменниками – коли вказують на предмет і відповідають на запитання *хто? що? (who? what?)*; з прикметниками – коли вказують на ознаку та відповідають на запитання *який? яка? яке? які? (what?)*; з числівниками – коли вказують на кількість, відповідаючи на запитання *скільки? стільки? (how much? how many?)*.

Незважаючи на те що займенник як клас слів формувався зовсім інакше, ніж іменники, прикметники, числівники, він є таким самим членом речення, як і іменник, прикметник, числівник або будь-яка інша частиною мови (Горпинич, 2004). Вони виражають граматичні категорії відмінка, а також роду й числа (коли вказують на ознаки); виконують синтаксичні функції підмета, означення чи додатка у реченнях; у словосполученні можуть бути головними і залежними словами.

Зазвичай займенники вживаються у мовленні, щоб уникнути повторення тих самих слів у реченні; також вони пов’язують зміст окремих речень, роблять їх зрозумілими та цілісними.

У цій роботі розглядаються саме зворотні займенники. Ми використовуємо їх, коли особа або предмет виконують дію, спрямовану на себе.

Він завжди вказує на об'єкт, який є і суб'єктом дії, але виражений цей суб'єкт іншим словом (Сич, 1976).

Корпусна лінгвістика – це розділ мовознавства, який займається розробкою, створенням і використанням текстових корпусів. У лінгвістиці корпус – це підібрана і опрацьована за певними правилами сукупність текстів, які можуть використовуватися як основи для дослідження мови. Також вони використовуються для статистичного аналізу і перевірки статистичних гіпотез чи підтвердження правил певної мови (Сосніна).

Оскільки корпус подає мовний матеріал у фрагментованому вигляді, то не йдеться про притаманні тексту зв'язність та загальну комунікативну мету. (Мейзерська, 2014). Саме корпусний підхід допоможе нам дослідити вживання англійських зворотних займенників та специфіку їх відтворення українською мовою на основі мовних корпусів.

Матеріалом даного дослідження є фентезійна книга Дж.К. Роулінг “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone” і його відповідник українською мовою в перекладі Віктора Морозова та Івана Малковича “Гаррі Поттер і філософський камінь”.

Проаналізувавши текст, ми помітили, що авторка часто використовує зворотні займенники, які є загальноновживаними в художній літературі. Наведемо тільки деякі з усіх можливих варіантів.

- *Took yeh from the ruined house **myself**, on Dumbledore's orders. – Я сам тебе забрав з розваленної хати, з наказу Дамблдора.*

Тут перекладач здійснив морфологічну перестановку, використавши таку граматичну трансформацію, як заміна (replacement) (Максимов, 2012). В англійському варіанті зворотний займенник стоїть в кінці речення, а в український другим підряд.

Розглянемо інший приклад:

- *The two boys gawked at him, and Harry felt **himself** turning red. – Обидва хлопці витріщилися на нього, й Гаррі відчув, що червоніє.*

У цьому випадку перекладач використав опущення (omission), тому що зворотний займенник “зник” при перекладі. Саме займенники, а особливо зворотні, найчастіше зазнають подібної трансформації.

Інший приклад:

- “*Everyone in?*” shouted Hagrid, who had a boat to **himself**. – *Усі ви вмістили? — крикнув Гегрід, сівши в човен **сам-один**.*

Тепер перекладач виконав трансформацію заміни (replacement) замінивши зворотний займенник у англійській мові присудковим словом в українському перекладі.

- “*Help **yourself**,*” said Harry. – Пригощайся, — заохотив його Гаррі.

У цьому реченні перекладач використав повну трансформацію (complete transformation), яка використовується для розкриття значення висловлювання та відтворення його українською мовою, особливо у випадках, коли текст англійською дуже відрізняється за структурою.

Наостанок розглянемо такий випадок:

- *Harry forced **himself** to keep looking straight into those cold eyes.* – *Гаррі змусив **себе** глянути просто в ті холодні очі.*

Як бачимо, інколи для передачі зворотного займенника перекладач буквально передає значення, не використавши жодної трансформації (word for word reproduction/zero transformation).

Висновки. Таким чином, ми можемо спостерігати, що специфіка відтворення англійських зворотних займенників полягає у використанні українських аналогів із застосуванням при цьому різного роду граматичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних трансформацій.

З огляду на досі високий інтерес широкої аудиторії до читання однойменної серії книжок Дж. К. Роулінг про хлопчика-чаклуна Гаррі Поттера вже протягом багатьох років та розвиток комп’ютерних технологій можна впевнено говорити про наявність **перспектив** подальших наукових досліджень у напрямку вивчення трансформацій зворотних займенників під час перекладу.

Список використаних джерел

1. Горпинич, В.О. (2004). *Морфологія української мови*. Київ: Видавничий центр “Академія”.
2. Максимов, С.Є. (2012). *Практичний курс перекладу (англійська та українська мови)*. Київ: Ленвіт.
3. Мейзерська, І.В. (2014). Корпусний підхід у сучасній лінгвістиці: перспективи і можливості застосування. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія*. (сс. 53-58). Взято з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkyu_2014_28_9.
4. Сич, В.Ф. (1976). *Особові та зворотні займенники Укр. мова і література в школі*. (сс. 29–38).
5. Соснина, Е.П. *Корпусная лингвистика и корпусный подход в обучении иностранному языку*. Прикладная лингвистика. Статті. Взято с: http://ling.ulstu.ru/linguistics/resources/literature/articles/corpus_linguistics_language_teaching/.

В.А. Кононенко, студентка ІV курсу

НПУ імені М.П. Драгоманова

ВЖИВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАГАЛЬНИХ ІМЕННИКІВ І СПЕЦИФІКА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Проблема вивчення іменника залишається *актуальною* з огляду на те, що іменник – одна з найпоширеніших самостійних частин мов, без якої мовлення неможливе.

Метою розвідки є визначення категорій іменника в англійській та українській мовах. Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких *завдань*: дати дефініцію іменнику та проаналізувати його морфологічні ознаки,

розглянути загальну класифікацію іменників, виявити подібне й відмінне в категоріях іменників у мовах вивчення.

Іменник є однією з найважливіших частин мови, яка зацікавила людство ще кілька тисяч років тому. Ще при Олександрійській школі, де була вперше створена систематична граматики, вчені виділяли вісім частин мови, надававши перше місце саме іменнику, позаяк вже тоді виникла необхідність у найменуванні та класифікації предметів. Пізніше з'явився такий термін, як *предметність*, який наразі описує найважливішу семантичну категорію іменника, включаючи функцію називати об'єкти дійсності. Отже, цілком логічно, що визначення іменника можна сформулювати таким чином, як це пропонує О.В. Горпинич: "іменник – самостійна частина мови, що має категоріальне значення предметності, виражене класифікаційними категоріями роду й істоти / неістоти, словозмінними категоріями числа і відмінка та власними словотвірними суфіксами, і виконує своєрідні синтаксичні функції" (Горпинич, 2004). У лінгвістиці *предметність* – це здатність лексичних одиниць називати певні предмети і не предмети, абстрактні поняття, ознаки, дії, що позначаються іменниками в процесі дійсності. Предметність властива всім іменникам, її можна визначити за допомогою питання *хто?* або *що?*.

Крім предметності, іменник в обох мовах, а саме в англійській та українській, має такі граматичні (морфологічні) категорії, як: 1) число (Number): однина (singular) та множина (plural), проте існують і такі іменники, які мають однакову форму як в однині, так і у множині (*eel, sheep, deer, means* тощо). Також розрізняють іменники, які завжди мають форму однини або множини, – це так-звані Singularia Tantum Nouns (*advice, information, knowledge; золото, білизна, буття* тощо) та Pluralia Tantum Nouns (*pyjamas, glasses; штани, висівки, шахи* та ін.); 2) відмінок (Case): загальний (The Common Case) та присвійний (The Possessive Case) відображають відношення предмета до інших речей в англійській мові: у загальному відмінку зв'язок виражається через використання прийменників; присвійний відмінок утворюється за допомогою закінчення *-s* (*father's car*). Проте деякі вчені допускають, що в

англійській мові немає граматичних відмінків, оскільки закінчення -'s може приєднуватися не тільки до іменника, а й до інших частин мови та навіть словосполучень та речень (*somebody else's house*). В порівнянні з українською мовою, яка налічує сім відмінків (прямий – називний та непрямі – родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий, кличний) в цьому аспекті бачимо досить вагому різницю; 3) рід (The Gender): в англійській мові категорію роду виділяють не всі вчені, але якщо виділяють, то тоді розрізняють 4 залежно від статі живих істот: чоловічий (masculine / male – *a boy / a cock*), жіночий (feminine / female – *a girl / a hen*), середній (neutral / neuter – *a baby / a chick*), а також подвійний (dual – *a teacher*) для людей і загальний (common – *chicken*) для тварин / птахів. В українській мові теж виділяють 4 роди (чоловічий, жіночий, середній і спільний), але визначення роду іменника залежить від відміни, до якої він відноситься, наприклад: *підмога* – жіночий рід I відміна, *сирота* – спільний рід I відміна, *собача* – середній рід IV відміна.

Базуючись на дослідженнях багатьох вчених (зокрема В.Л. Каушанської (2012), І.П. Іванової, В.В. Бурлакової, Г.Г. Почепцова (1981), І.К. Харитонова (2008)), можемо зазначити, що за лексико-семантичною класифікацією іменники поділяються на власні (Proper nouns) та загальні (Common nouns). В англійській та українській мовах *власні назви* – це іменники, які позначають окрему особу чи явище, виділяючи їх з однорідних та даючи власну назву, як-от: *Lisa, the Sun, March, Марія, Азов, Україна* тощо. В англістиці та україністиці *загальні назви* представляють собою найменування для всіх однорідних предметів, маючи узагальнюючий та постійний характер.

В свою чергу загальні іменники поділяють на наступні підкласи: конкретні (class noun), абстрактні (abstract noun), речовинні (nouns of material), збірні (collective nouns), множинні (multitude nouns). Конкретні іменники позначають людей та речі, які належать до певного класу, наприклад: *shop, table, woman, lion*. Абстрактні іменники позначають якість, стан, дію чи ідею, наприклад: *progress, information, peace*. Речовинні іменники позначають матеріали, наприклад: *iron, paper, gold*. Збірні іменники позначають групу

подібних осіб чи речей, які розглядаються як єдине ціле, наприклад: *furniture, luggage, jewellery*. Множинні іменники позначають сукупність людей чи речей, які не мають форму однини, наприклад: *clothes, cattle, scissors*.

В українській мові більшість дослідників ділять загальні назви на бінарні групи, такі як: абстрактні – конкретні, предметні – речовинні, збірні – одиничні.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що для іменників в англійській та українській мовах визначають граматичні категорії числа, відмінка, роду, а також лексико-семантичні класи власних і загальних назв (конкретні, абстрактні, речовинні, збірні, множинні), проте кожна з цих категорій має свої особливості в мовах дослідження, пов'язані із різним членуванням і картуванням світу англійцями та українцями. З розвитком технологій, запозиченням слів з інших мов і виникненням нових термінів вивчення іменників залишається *перспективним*, зокрема з позицій корпусного підходу.

Список використаних джерел

1. Горпинич, В.О. (2004). *Морфологія української мови* (сс. 33–41). Київ: Академія.
2. Иванова, И.П., Бурлакова, В.В., Почепцов, Г.Г. (1981). *Теоретическая грамматика современного английского языка* (сс. 21–27). Москва: Высшая школа.
3. Каушанская, В.Л. (2012). *Грамматика английского языка* (сс. 19–28). Москва: Айрис-пресс.
4. Харитонов, І.К. (2008). *Теоретична граматики сучасної англійської мови* (сс. 25–28). Тернопіль: Богдан.

NOUNS OF ENGLISH EDUCATION VOCABULARY AND PECULIARITIES IN THEIR TRANSLATING INTO UKRAINIAN

The vocabulary of education system is a very broad field of study. Nowadays a lot of attention is paid to the study of terms in terminology systems that reflect different conceptual spheres. In the development process of education system, the formation of new terms is an ongoing procedure. This, in turn, leads to higher requirements for their adequate translation in order to exchange information, causing a particular interest to translators. Differences in the conceptual structure of education systems of Ukraine, the United States and Great Britain and, consequently, between the educational vocabulary of the Ukrainian and English languages take place in all of these aspects. It is well known that nowadays professional languages are very important, and education vocabulary is one of them.

The problem of translating the nouns of education vocabulary remains relevant due to the fact that the ambiguity and the lack of translation equivalents cause substantial difficulties in translating, and also create a significant barrier to cross-language communication. The *topicality* of the chosen theme is not sufficiently highlighted in modern translation studies.

The *objective* of the research is to define the peculiarities of translating the nouns of education vocabulary. It has determined the following *tasks*: to consider the definition of education vocabulary; to analyze the description of the noun as part of speech; to study a general classification of nouns in the English language; to define the main translation methods of nouns of education vocabulary.

First of all, it should be noted that the education vocabulary is a set of lexemes combined by associative and logical links within the lexical-semantic field (hereinafter LSP) “education” and provides communication at different levels in the education field.

Within the education vocabulary of English and Ukrainian languages, we should distinguish: 1) the terms: a) the terms of education vocabulary, b) adjacent terms; 2) the nomenclature; 3) colloquialisms: a) colloquial school vocabulary, b) colloquial student vocabulary, c) teachers' professional colloquial vocabulary (Vergun, 2002).

Professional and scientific communication involves clarity, concreteness and brevity, which is impossible without the use of terminology. In turn, education terms are lexemes, united within the education terminology, nominating the concepts and phenomena of this field and which are used for professional and scientific-theoretical communication of education specialists.

Despite the different approaches to the definition of “term”, most researchers affirm that the “term” is a word or phrase, which denote a special concept and contains scientific information. We believe that in our research it is worth paying attention to the definition of “term” proposed by V. Leichyk: “The term is a lexical unit of a certain language for special purposes, denoting a common – concrete or abstract – notion of the theory of a particular special field of knowledge or activity” (Leichyk, 2009).

The availability of terms and colloquial lexemes of related industries is a characteristic feature of LSP “education” in Ukrainian and English. Most of the terms are borrowed from the terminological systems of psychology, philosophy, jurisprudence and the theory of knowledge, library science, information technology, belong to the common terminological fund of both languages (*behaviour* – *поведінка*; *cognition* – *пізнання, пізнавальна здібність*; *librarian* – *бібліотекар*).

Noun in the communicative process provides an opportunity to think objectively and interprets the substantive part of the linguistic picture of the world. As is known, noun (lat. *Substantivum*) is an independent part of speech with a categorical meaning of objectivity expressed by the classification categories of gender, number, case, and its derivational suffixes, and also performs peculiar syntactic functions (Gorpynych, 2004).

By the way of creation English nouns are divided into simple, derivative and compound nouns. Also, there are common and proper nouns.

Simple nouns consist of the same root and do not have suffixes or prefixes. Derivative nouns consist of a root with suffixes or prefixes added. Compound nouns are formed from two or more word roots.

Common names indicate the general names of objects, materials, persons and concepts, their categories and groups. Proper names are nouns that indicate unique, distinct objects, certain entities, concepts. Proper names include names, geographical names, nationalities and languages, names of streets, squares, organizations and institutions, magazines, names of celestial bodies, days of the week, months etc.

Nouns are also subdivided into countable and uncountable, as well as collective. Countable nouns indicate that things or concepts can be counted. Such nouns have singular and plural form, in most cases formed by adding the ending -s, but in certain nouns there is an irregular plural form (Irregular plural nouns).

Countable nouns are divided into concrete – real objects, living beings, and abstract – abstract concepts, emotions, feelings.

Uncountable nouns cannot be counted and do not have the plural form. They are divided into abstract concepts (Abstract Nouns) and material (Material Nouns): the names of materials, liquids, etc. Collective nouns indicate groups, a collection of living beings and inanimate objects. Collective nouns often denote the group of people.

Thus, the nouns of education vocabulary form a part of speech, names the objects and phenomena that are related to the decisive cognitive activity to obtain knowledge, skills and perfection or to improve them.

The main task for translator is to choose the right translation method in order to convey the meaning of the corresponding noun as accurately as possible. There are some main translation methods of education vocabulary. We should consider the following: transcoding (*seminar – семінар*), which is one of the simplest methods of translating education terms; it is the literal or phonetic translation of the original lexical unit using the Ukrainian alphabet (transliteration and transcription); the use of

transcoding and analogue translation (*dissertation – дисертація, трактат*); loan translation (*self-teacher – самовчитель*), which is mainly used to translate compound terms and phrases, structure, most of which coincides with the structure of the corresponding terms in Ukrainian; the use of equivalents (*post-graduate – аспірант*).

Although in most cases terms are characterized by correlation with a certain notion and striving for unambiguity, but this does not mean that they are completely independent of the context. The terminological meaning of a word does not usually undergo a context change, but manifests itself directly in the context. Only context helps to determine in which meaning the noun is used: in general or terminological. We can make a conclusion that context plays an important role because a lot of terms of education vocabulary, and in our case nouns have several meanings.

Conclusions. Consequently, nowadays the terminology of education is developing rapidly. This is due to the restructuring of Ukrainian education system. The main difficulty in translating education nouns is in the disclosure and translation of foreign language realities and the full understanding of the text by the translator. An adequate translation of English education terms is a very important task for the translator, requiring a high degree of proficiency in both Ukrainian and English, a multifaceted perception of the linguistic picture of the world, as well as excellent knowledge of education field to which a particular translation is concerned.

The prospect of further research is seen in the practical application of translation methods in the translating of English education vocabulary into Ukrainian on the basis of a particular work.

References

1. Vergun, L.I. (2002). *English-Ukrainian education vocabulary*. Structure. Ternopil: Textbooks and manuals.
2. Vergun, L.I. (2002). *Translation of English Educational Vocabulary* (pp. 53–55). Kyiv: Bulletin of the Taras Shevchenko National University: Foreign philology.

3. Horpynych, V.O. (2004). *Morphology of the Ukrainian Language* (pp. 33–34). Kiev: Academy.

4. Leychik, V.M. (2009). *Terminology. Subject, methods, structure* (pp. 31–32). Moscow: Librokom.

А.П. Романенко, студентка IV курсу

НПУ імені М. П. Драгоманова

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ДІЄСЛІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ МАГІЧНИХ ДІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Проблема, пов'язана з вживанням англійських дієслів на позначення магічних дій та специфіка їх відтворення українською мовою залишається **актуальною** з огляду на активний розвиток такого літературного жанру, як фентезі.

Метою даного дослідження є аналіз теоретичних засад вивчення дієслів у сучасному мовознавстві в романі Дж.К. Роулінг “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone”.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: сформулювати теоретичні засади вивчення дієслів у сучасній лінгвістиці; розглянути дієслово як самостійну частину мови та визначити принципи його класифікації; проаналізувати специфіку відтворення дієслів на позначення магічних дій українською мовою.

Дієсловом називається самостійна частина мови, яка означає дію або стан предмета як процес і відповідає на питання “що робить (робив, зробив, робитиме, зробить, робив би, зробив би тощо) предмет?”, “що з ним робиться (робилося, робитиметься, зробиться, робилося б, зробилося б тощо)?” (Павленко, 2010). Наприклад: *читає, читає, прийшов, малюватиму, морозило тощо*.

Дієслово може означати:

- переміщення у просторі: *бігти, йти*;
- процес мовлення: *говорити, теревенити*;
- стан особи чи предмета: *сидіти, висіти*;
- ставлення до когось або чогось: *ненавидіти, кохати*;
- процес сприйняття органами чуття: *бачити, чути, нюхати*;
- конкретну фізичну дію: *вмиватися, читати*;
- процес мислення: *думати, мудрувати*;
- бажання: *хотіти, прагнути, воліти*;
- зміни: *молодіти, сивіти*.

Завдяки швидкому розвитку комп'ютерних технологій, з'явилися технічні можливості для систематизації, опрацювання і відбору різноманітних даних. Це стало поштовхом для зародження та розвитку нових галузей мовознавства: структурної та корпусної лінгвістики, а також лінгвістичної прагматики.

У лінгвістиці, корпус – це підібрана й опрацьована за певними правилами сукупність текстів, які можуть використовуватися як основа для дослідження мови. Також вони використовуються для статистичного аналізу і перевірки статистичних гіпотез чи підтвердження правил певної мови.

На відміну від лінійної, горизонтальної організації тексту, для корпусу характерним є вертикальний принцип упорядкування мовного матеріалу. Оскільки корпус подає мовний матеріал у фрагментованому вигляді, то не йдеться про притаманні тексту зв'язність та загальну комунікативну мету. (Мейзерська, 2014). Саме корпусний підхід допоможе нам дослідити вживання англійських дієслів та специфіку їх відтворення українською мовою на основі мовних корпусів. У даній роботі не використовувався класичний корпус з безліччю текстів, а лише один текст англійською мовою та його переклад українською.

Матеріалом даної роботи є фентезійна книга Дж.К. Роулінг “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone” і його відповідника українською мовою в перекладі Віктора Морозова та Івана Малковича “Гаррі Поттер і філософський камінь”.

Проаналізувавши текст, ми помітили, що найчастіше авторка використовує такі дієслова на позначення магічних дій. Наведемо тільки деякі з усіх можливих варіантів.

- *The day before Harry's first Quidditch match the three of them were out in the freezing courtyard during break, and she **had conjured** them up a bright blue fire that could be carried around in a jam jar.* – *Напередодні першого Гарріного матчу з квідичу вони усі троє стояли під час перерви на замерзлому подвір'ї, і Герміона **вичаклювала** яскраво-блакитний вогонь, який можна було носити в бляшанці з-під варення.*

У цьому випадку перекладач здійснив таку граматичну трансформацію як дослівний переклад (word-by-word translation). В англійському та українському варіантах тексту дієслово стоїть в однаковому порядку у реченні.

Те ж саме можна спостерігати в іншому випадку:

- *He **was cursing** your broomstick, muttering, he wouldn't take his eyes off you.* – *Він **чаклував** твою мітлу і щось бурмотів, не спускаючи з тебе очей.*

Дослівно, дієслово “to curse” перекладається як: *клясти, лягтися, проклинати*. Задля контекстного співвідношення, дане слово було передано перекладачами як “чаклувати”.

Висновок. Таким чином, специфіка відтворення англійських дієслів на позначення магічних дій полягає у використанні українських еквівалентів, підібраних за допомогою різного роду граматичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних трансформацій. Найчастіше зустрічається використання трансформації дослівного перекладу.

З огляду на інтерес широкої аудиторії до серії романів Дж.К. Роулінг “Гаррі Поттер” протягом багатьох років та розвитку комп’ютерних технологій можна з упевненістю говорити про наявну **перспективу** подальших наукових досліджень у напрямку вивчення трансформацій дієслів на позначення магічних дій при перекладі.

Список використаних джерел

1. Безпояско, О.К., Городенська, К.Г., Русанівський, В.М. (1993). *Граматика української мови. Морфологія*. Київ.
2. Максимов, С.Є. (2012). *Практичний курс перекладу (англійська та українська мови)*. (Теорія та практика перекладацького аналізу тексту). Київ: “Ленвіт”.
3. Мейзерська, І.В. (2014). Корпусний підхід у сучасній лінгвістиці: перспективи і можливості застосування. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету*. Філологія, педагогіка, психологія. №28 (с. 53–58.). Взято з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkyu_2014_28_9
4. Павленко, Л.П. (2010). *Історична граматика української мови: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* (208 с.). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки.
5. Соснина, Е.П. Корпусная лингвистика и корпусный подход в обучении иностранному языку. *Прикладная лингвистика*. Стаття. Взято с: http://ling.ulstu.ru/linguistics/resources/literature/articles/corpus_linguistics_language_teaching/.

Д.С. Шпачук, студентка IV курсу
НПУ імені М.П. Драгоманова

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ПІДСИЛЮЮЧИХ ЧАСТОК УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Актуальність обраної теми зумовлена активністю використання та необхідністю точного смислового перекладу обраного мовного явища як у літературі, так й у повсякденному житті.

Мета роботи полягає у виявленні специфіки перекладу англійських підсилюючих часток відповідниками української мови.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: проаналізувати теоретичні засади вивчення часток; навести загальну класифікацію англомовних та україномовних часток; проаналізувати особливості перекладу підсилюючих часток відповідниками української мови; навести приклади перекладу англомовних часток.

Частка є однією з службових частин мови, що надає словам та словосполученням додаткові відтінки значення, та характеризується багатofункційністю, частиномовною омонімією та лексичним значенням, яке реалізується сповна лише у контексті.

Вивченням частки з позицій структурної лінгвістики та перекладознавства займалися такі дослідники, як А.П. Загнітко, І.В. Корунець, В.В. Виноградов, Ф.С. Бацевич, Л.М. Волкова, І.Р. Вихованець, В.А. Чолкан, О.М. Пешковський, О.О. Стародумова, М.Я. Плющ, К.Г. Городенська, Т.М. Ніколаєва, О.О. Шахматов, Л.А. Алексієнко, С.О. Педченко, А.С. Каратаєва, та ін.

Спираючись на дослідження таких видатних лінгвістів, як І.В. Корунець та В.Л. Каушанська, подаємо загальну класифікацію англомовних часток за наступними принципами: за морфологічною структурою, за омонімією з іншими частинами мови та за семантичним критерієм.

За морфологічною структурою частки поділяються на прості (англ. – *simple*: *all, else, even, jus, too, yet, not*), складні (англ. – *derivative*: *alone, merely, scarcely, simply, etc.*) та складені (англ. – *compound*: *almost, also, etc.*).

За омонімією з іншими частинами мови частки можна розподілити на ті, що подібні з прислівниками (англ. – *with adverbs*: *exactly, pecisely, never, simply, still, etc.*), із займенниками (англ. – *with pronouns*: *all, either*), зі сполучниками (англ. – *with conjunctions*: *but*), з артиклями (англ. – *with articles*: *the best, the longest*), з прикметниками (англ. – *with adjectives*: *even, right, just, etc.*).

Найбільш традиційним є поділ часток за семантичним критерієм. Класифікуючи частки за цим критерієм, ми поділяємо їх на частки емпатичного уточнення (англ. – *particles of emphatic precision*: *absolutely, exactly, precisely,*

right, etc.), вказівні частки (англ. – demonstrative particles: *here, there*), стверджувальні частки (англ. – affirmative particles: *well, now, yes*), підсилювальні частки (англ. – intensifying particles: *all, but, just, even, simply, yet, still, only, hardly*, etc.), заперечні частки (англ. – negative particles: *not, never, no*), приєднувальні частки (англ. – connecting or linking particles: *also, too*), обмежуючі частки (англ. – limiting particles: *only, just, merely, but, alone, solely, barely*, etc.) (Каушанська, 2000; Корунець, 1995). Оскільки частка є багатофункціональною частиною мови, то, класифікуючи частки за семантичним критерієм, ми бачимо, що певні частки можуть одночасно належати до різних типів класифікації. Наприклад, частка *just* може бути як підсилювальною часткою, так і обмежуючою часткою.

Класифікація українських часток буде розроблена на основі матеріалу, викладеному у підручнику з морфології української мови, автором якого є В.О. Горпинич. Частки української мови можна класифікувати за наступними принципами: за твірною базою, за структурою та за функцією частки.

За критерієм твірної бази частки поділяються на відзайменникові (*воно, що, це, собі, ся, оце, ото, саме, мені, тобі та ін.*), відприслівникові (*тут, куди, як, там, зовсім, остаточно, прямо, точно, мало та ін.*), відіменникові (*бодай – застаріле від Бог дай, та ін.*), віддієслівні (*авжеж, адже, би, буцім, дай, давай, мовби, немов та ін.*), відприкметникові (*лиш, лише, лишень*), відсполучникові (*і, й, та*) та відвигукові частки (*ну, га, гей, ага, атож, аякже*).

За структурою частки поділяються на прості та складені. До простих часток відносяться ті, що складаються з одного слова (*аж, ані, би, годі, еге, мов, навряд, саме та ін.*). Складені частки – це частки, утворені з декількох слів (*було б, так-таки, нехай би, лише б та ін.*).

За функцією частки поділяються на формотвірні (*хай, нехай, давай, щоб, би та ін.*), заперечні (*не, ні, ані*), стверджувальні (*так, авжеж, атож, аякже, еге та ін.*), питальні (*чи, хіба, невже, що за*), оклично-підсилювальні (*як, який, що за, що то за*), підсилювальні (*і, й, та, так, аж, все, таки, уже, ще та ін.*), видільні (*навіть, тільки, лише, лиш, лишень та ін.*), спонукальні (*бодай, годі,*

ну, *давай, на, нумо та ін.*), вірогідні (*мов, немов, мабуть, наче, ніби та ін.*) та вказівні частки (*ось, от, то, онде та ін.*).

Отже, ми з'ясували, що англомовні та україномовні частки за схожими принципами, відмінними є лиш типи, на які вони розподіляються згідно з певним критерієм.

Проаналізувавши класифікацію часток англійської мови, ми робимо висновок, що до англійських підсилюючих відносяться наступні частки: *all, but, just, even, simply, yet, still, only, hardly* та інші.

Відтвотрення англійських підсилюючих часток українською мовою найчастіше відбувається шляхом пошуку необхідного відповідника. Ми розглянемо лише деякі україномовні відповідники англійських підсилюючих часток та наведемо ілюстративні приклади для кожного з них на основі англійського та українського текстів роману Джоан Роулінг “Гарі Поттер та філософський камінь”.

Відповідниками для англомовної підсилювальної частки *all* є українські частки *взагалі, зовсім*:

*“He privately agreed, though the thought didn't cheer him up at **all**”*. – *“Він в душі погоджувався з ним, хоча така думка його **зовсім** не тішила”*.

Відповідниками для англомовної підсилювальної частки *just* є українські частки *просто, якраз, саме*:

*“I think it's **just** been knocked out”*. – *“Мабуть, **просто** в нокауті”*.

Відповідником для англомовної підсилювальної частки *even* є українська частка *навіть*:

*“**Even** the endless rain that had replaced the snow couldn't dampen his spirits”*. – *“**Навіть** безперервний дощ, який прийшов замість снігопадів, не міг охолодити його завзяття”*.

Відповідником для англомовної підсилювальної частки *simply* є українська частка *просто*:

“He stroked the door gently with one of his long fingers and it **simply** melted away”. – “Постукав у двері своїм довжелезним пальцем — і вони **просто** розтанули”.

Відповідниками для англомовної підсилювальної частки *yet* є українські частки *ще, поки ще*:

“He wasn't a very good player **yet** and they kept shouting different bits of advice at him, which was confusing”. – “Він **ще** й грав поганенько, тож фігури постійно давали йому різні поради, збиваючи його з пантелику”.

Відповідниками для англомовної підсилювальної частки *still* є українська частка *все ще, ще досі*:

“He paced up and down in front of the fire. He was **still** shaking”. – “Він ходив сюди-туди перед каміном і **ще** й **досі** тремтів”.

Відповідником для англомовної підсилювальної частки *only* є українська частка *тільки*:

“There's **only** enough there for one of us”. – “Там вистачить **тільки** одному з нас”.

Відповідниками для англомовної підсилювальної частки *hardly* є українські частки *ледве, навряд чи*:

“He tried to lift it up the steps but could **hardly** raise one end and twice he dropped it painfully on his foot”. – “Гаррі намагався поставити її на східці, та **ледве** відривав від землі один її край, і двічі боляче прибив собі ноги”.

Висновки. Таким чином, з огляду на активну зацікавленість вчених-лінгвістів частками протягом останніх десятиліть, дослідження їх різними науками, вживання часток як у літературі, так і в повсякденному житті можна з упевненістю говорити про унікальність та наявну **перспективу** подальшого наукового вивчення цього найменш дослідженого мовного явища – частки як частини мови, зокрема вивчення підсилюючих часток.

Список використаних джерел

1. Горпинич, В.О. (2004). *Морфологія української мови*. Київ: Академія.
2. Каушанская, В.Л. (2000). *Грамматика английского языка*. Москва: фирма "Страт".
3. Корунець, І.В. (1995). *Порівняльна типологія англійської та української мови*. Київ: Либідь.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА/
CURRENT TRENDS IN MODERN LITERATURE STUDIES**

**Т.В. Коноваленко, кандидат педагогічних наук, доцент
професор кафедри англійської філології
та методики викладання англійської мови,
декан філологічного факультету
А.Ю. Нікіренкова, магістрантка
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького**

**МІСТИЧНЕ У СПРИЙНЯТТІ ГЕРОЇВ РОМАНУ РЕНСОМА РІГґЗА
“MISS PEREGGRINE’S HOME FOR PECULIAR CHILDREN”**

До сфери інтересу сучасних когнітивних досліджень сьогодні належить авторська картина світу в художніх творах. *Актуальною* означена тематика є у зв’язку з безлімітною варіативністю сприйняття одних і тих феноменів у свідомості та репрезентації кожного автора та, досить часто, кожного окремого твору. Особливою популярністю у сучасного читача користуються літературні твори, що відносяться до жанру *фентезі*, невід’ємною ознакою яких є містика.

Метою розвідки є встановлення особливостей сприйняття містичного героями роману Ренсома Рігґза “Miss Peregrine’s Home for Peculiar Children”, який є сучасним бестселером і є затребуваним серед читачів різних вікових категорій, незважаючи на те, що відноситься до підліткової літератури. Швидка екранізація роману також підсилила інтерес до книги, тим більш, що сюжет книги та сюжет роману мають дуже мало спільного. Передбачається досягнення таких *завдань*: дослідити сприйняття роману читачами й критиками, вивчити особливості образів роману та їхнього сприйняття містичного, навести приклади зображення містичного у романі.

Читачі роману відзначають, що найбільш колоритною його особливістю є образи (Рецензии, 2019). У першу чергу, це дивні діти та їхня вихователька Міс Перегрін. Також своєю художньою яскравістю виділяються порожняки й витвори. Образи звичайних людей на фоні перших і других є блідими й маловиразними.

На сайтах та в блогах мережі Інтернет знаходимо велику кількість відгуків читачів, які вказують, що їм подобається “як прописані герої”, що “чудово прописані характери і зовнішність” (Рецензии, 2019), що герої є цікавими, колоритними, незвичайними.

Автор створює історію, в якій люди діляться на звичайних і незвичайних, які мають надзвичайні здібності, як оповідає Міс Перегрін: *The composition of the human species is infinitely more diverse than most humans suspect, ... The real taxonomy of Homo sapiens is a secret known to only a few, of whom you will now be one. At base, it is a simple dichotomy: there are the coerlfolc , the teeming mass of common people who make up humanity's great bulk, and there is **the hidden branch – the crypto-sapiens, if you will – who are called syndrigast, or “peculiar spirit” in the venerable language of my ancestors*** (Riggs, 2011). Особливістю взаємодії обох категорій людей є те, що звичайні люди стороняться незвичайних, а незвичайні відчують небезпеку серед звичайних людей. Саме тому незвичайні люди окремими групами проживають в ізольованих часових локаціях – петлях.

Позитивні герої роману – це дивні діти, які мають дитячу зовнішність, але вони мають дуже різний вік, у тому числі й підлітковий. Кожна дитина має свої надзвичайні здібності: владу над рослинами, здатність бачити пророцькі сни, надзвичайну фізичну силу, видобування вогню з рук, здатність оживлювати померлих та створювати живих істот або незвичайну фізіологію: бути невидимим, левітувати, бути житлом для бджіл, мати ще один рот на потилиці тощо.

У Вікіпедії жанр твору визначається як підліткова література, література жахів і темне фентезі. Книга потрапила до списку бестселерів за версією “The New York Times” (Best Sellers, 2012). У журналі “Publishers Weekly” роман

ототожнено з “приємним та ексцентричним читанням, яке супроводжується зустріччю з добре напрацьованими героями, правдоподібними валлійськими декораціями та жахливими страшними монстрами” (Children’s Review, 2016).

Роман написано дуже простою мовою, оригінальний текст не містить великої кількості стилістичних засобів, проте атмосфера твору є досить напруженою і контрастною: з радісного і світлого оточення читач переміщується в похмуру і зловісну реальність, де правила гри намагаються диктувати підступні порожняки і кровожерливі витвори.

Містичні події, нереальні герої викликають неоднозначне ставлення звичайних людей, а також і Джейкоба Портмана, який має надзвичайні здібності, хоча й не підозрює про це до певного моменту.

У творі показано, що діти знаходяться у тому віці, коли містика сприймається як щось очевидне, проте по мірі дорослішання діти припиняють вірити в неймовірне. Так, Джейкоб вірив у розповіді свого дідуся про його дитинство доки сам був дитиною, однак потім починає сумніватися: *As I got older, though, I began to have doubts* (Riggs, 2011), а потім навіть різко реагує на чергову оповідь діда: *You must think I’m pretty dumb, Grandpa* (Riggs, 2011). Повністю віра в дідові розповіді зникає після того, як Джейкоба піднімають на сміх його однокласники: *We cling to our fairy tales until the price for believing them becomes too high, which for me was the day in second grade when Robbie Jensen pantsed me at lunch in front of a table of girls and announced that I believed in fairies* (Riggs, 2011). Метафоричний вислів про занадто високу ціну за віру у казку є узагальненням до подібних ситуацій. Після сцени, яка трапилась у школі, Джейкоб заявив дідусеві, що він більше не вірить у його казки: *...that fairy tales were for pants-wetting babies...* (Riggs, 2011), та вважає фотографії фальшивими.

Окрему реакцію на нічні жахіття Джейкоба становлять пояснення його психіатра – доктора Голана. Він дає раціональне пояснення снів хлопця як реакцію на смерть діда, а також дає поради хлопцю як подолати психологічну проблему. Але реакція на містичне цього героя є штучною, оскільки він сам є

незвичайною особою – він є порожняком, який роками стежить за Джейкобом з метою знайти шлях до часової петлі і групи дивних дітей.

Пізніше, коли Джейкоб опиняється на острові і в часовій петлі, він до останнього намагається пояснити надзвичайне часове переміщення своєю гарячкою чи стресом, чи сном. Він говорить, що його єство розділилось на дві частини, одна з яких чекала чогось надзвичайного, а інша – відмовлялась вірити в це: *I was **nervous and baffled and queasily excited** all at the same time. Part of me felt like something momentous was about to happen. The other part of me expected to wake up at any moment, to come out of this fever dream or stress episode or whatever it was and wake up with my face in a puddle of drool on the Smart Aid break room table and think, Well, that was **strange**, and then return to the boring old business of being me* (Riggs, 2011). І навіть повернення у свою реальність оповідач називає “старою справою бути собою”. Коли Джейкоб знайомиться з дітьми, його вражають їхні надзвичайні здібності. Але ще більше він дивується, коли дізнається, що також має надзвичайний дар – бачити чудовиськ.

Показано у творі і ставлення звичайних людей до дивних дітей: *we were regarded as **shamans and mystics, consulted in times of trouble**, a few cultures have retained this harmonious relationship with our people, the larger world turned against us long ago. The Muslims **drove us out**. The Christians **burned us as witches**. Even the pagans of Wales and Ireland eventually decided that we were all **malevolent faeries and shape-shifting ghosts*** (Riggs, 2011). У переважній більшості випадків звичайні люди сторонились дивних, а часто й намагались знищити. Як оповідає міс Перегрін Джейкобу, світ боїться нетиповості, тому містить суттєву небезпеку для дивних дітей, а для підсилення ефекту небезпеки автор вкладає в її вуста риторичне запитання: *Can you imagine, in a world so afraid of otherness, why this would be a **danger to all peculiar-kind?*** (Riggs, 2011). Сумною показано долю дивних дітей, які народжувались у звичайних батьків: *The peculiar offspring of common parents are often **abused and neglected in the most horrific ways*** (Riggs, 2011), які могли покинути або навіть вбити таку дитину.

Лаконічно, але яскраво описано реакцію батька Джейкоба на дивних дітей, які прийшли до хлопця, щоб допомогти пояснити батькові, чому він залишається з ними: *He stared at them, baffled; My father stared at it, hypnotized; I guess he really thought he was dreaming* (Riggs, 2011). Наприкінці зустрічі батько вирішив, що в нього гарячка і пішов до ліжка.

Незважаючи на те, що твір відноситься до жанру фентезі і повністю ґрунтується на вигаданих автором фактах, у ньому знаходиться місце й для зображення реальних історичних подій. Так, автор засуджує фашизм і знищення єврейської нації фашистами. Те, що Ейб покинув безпечне місце – часову петлю, міс Перегрін пояснює тим фактом, що він хотів боротися зі злом, подвійним злом – нацистами і порожняками: *...he was born a Jew in the worst of times. He faced a double genocide, of Jews by the Nazis and of peculiars by the hollowgast. He was tormented by the idea that he was hiding here while his people, both Jews and peculiars, were being slaughtered* (Riggs, 2011), тому міс Перегрін називає його воїном. Також показано, що найбільшим бажанням Ейба було бути звичайною людиною і жити звичайним життям, цього ж він бажав і для свого онука. А на самому початку роману батьки розповідають хлопцю історію життя дідуся: *Each one would be dead before his sixteenth birthday, killed by the monsters he had so narrowly escaped.they were monsters with human faces, in crisp uniforms, marching in lockstep, so banal you don't recognize them for what they are until it's too late* (Riggs, 2011). Автор проводить чітку паралель між фантастичними безсердечними чудовиськами і жорстокими людьми, які знищували інші нації.

Висновки. Як бачимо, для вираження ставлення людей до містичного автор роману застосовує наукову термінологію, експресивно забарвлені вирази, стилістичні засоби. Реакція висловлюється в мовленні героїв, їхніх діях та описі їхньої зовнішності. **Перспективою** подальших розвідок вважаємо дослідження концепту МІСТИКА, його структури, змісту та статусу у романі.

Список використаних джерел

1. *Рецензии и отзывы на книгу “Дом странных детей” Ренсом Риггз* (2019). Взято с: <http://www.labyrinth.ru/reviews/goods/355200/>
2. Best Sellers – Children's Chapter Books (2012). *The New York Times*. April 29. Retrieved from <https://www.nytimes.com/books/best-sellers/2012/04/29/chapter-books/>
3. Children's Review: Miss Peregrine's Home for Peculiar Children (2016). *Publishers Weekly*. Retrieved from <http://www.publishersweekly.com/978-1-59474-476-1>
4. Riggs, R. (2011). *Miss Peregrine's Home for Peculiar Children*. Quirk Books. Retrieved from http://royallib.com/book/Riggs_Ransom/Miss_Peregrines_Home_for_Peculiar_Children.html

І.А. Сидоренко, аспірантка

Національний технічний університет України

“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

КОМПОЗИЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ІДІОСТИЛЮ АВТОРА

Художній текст є віддзеркаленням ідіостилю автора. Створюючи власний художній світ, письменник “вибудовує” його відповідно до притаманного йому бачення законів організації навколишньої дійсності, що втілюється в неповторній формі та структурі текстового матеріалу, де вся стилістика авторського мовлення інтегрується та синтезується в неповторний художній простір.

Принципи розташування різних фрагментів та елементів художнього тексту визначаються терміном “композиційна будова”.

Вивченню композиції художнього твору присвячені теоретико-методологічні та практичні наукові розвідки, як у літературознавчій науці, так і

у мовознавстві (М. Бахтін (1986), Н. Енквіст (1985), Г. Золотова (1996), М. Кожина (2006), В. Лесик (1972), Н. Ніколіна (2003), Ю. Тинянов (1977), В. Халізов (1999). Проведений аналітичний огляд сучасного наукового доробку вказує на те, що інтерес до вищезгаданої проблеми зростає (О. Бессараб (2017), Я. Грищенко (2018), Г. Матковська (2016), О. Ніколова (2015), Л. Піхтовнікова (2018), А. Сухова (2017)). Однак, усвідомлення важливості дослідження ідіостилю автора крізь призму особливостей композиції його творів відбувається лише протягом двох останніх десятиліть (О. Байоль (2010), Ю. Калініна (2009), Є. Новікова (2011). В той же час, вивчення функціонального потенціалу індивідуально-авторських композиційних прийомів як інструментів формування авторського стилю є, на даному етапі, недостатнім. Крім того, наразі науковцями не визначена єдина методика аналізу композиції художнього твору з урахуванням структурних та тематичних компонентів у руслі комплексного дослідження ідіостилю, що і зумовлює **актуальність** даної наукової розвідки.

Метою представленого дослідження є аналіз теоретико-методологічних засад вивчення композиції художнього тексту крізь призму антропоцентричної парадигми. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**: розгляд та систематизація провідних наукових підходів до лінгвістичної інтерпретації композиції художнього твору, визначення найбільш релевантної методики лінгвістичного вивчення композиційної структури художніх текстів у руслі аналізу ідіостилю.

Наукова інтерпретація композиції тексту ґрунтується на: 1) розумінні композиції як структури, певного розташування текстових частин, що забезпечує цілісність та континуум тексту (Н. Болотнова, І. Гальперін, М. Кожина, В. Кухаренко, Г. Солганік, В. Халізов); 2) співвідношенні композиції з тематикою тексту (В. Жирмунський, Ф. Ковальов); 3) взаємозалежності композиції та жанру твору (М. Бахтін, О. Гімпельсон); 3) зв'язок композиції з граматиною тексту (Г. Золотова); 4) концепція динаміки

композиції (динамічне розгортання змісту, що розкривається у чергуванні та взаємодії форм і типів мовлення) (В. Виноградов, І. Гальперін, Ю. Тинянов).

Науковці виділяють наступні ключові ознаки, які характеризують поняття композиції художнього тексту: 1) будова тексту, організаційна впорядкованість художньо розподіленого мовного матеріалу за естетичними принципами цілого; 2) вмотивоване розташування і співвіднесення сюжетів, художніх образів, стилістичних прийомів та мовно-виражальних засобів всередині форми відповідно до авторських естетичних та прагматичних інтенцій; 3) змістова динамічна система, що розкривається в зміні, поєднанні чи чергуванні форм та типів художнього мовлення; 4) структура, що забезпечує когезію, ретроспекцію, проспекцію, автосемантию та модальність авторського тексту.

Вищесказане дає підстави виділити функції, які виконує композиція художнього тексту: 1) структурно-естетичну та жанровотворчу (авторський текст як єдине художньо-естетичне ціле); 2) прагматичну (форма та розташування текстових фрагментів, що дозволяє автору впливати на сприйняття свого твору читачем); 3) стилістичну (особливості функціонування мовновиражальних засобів та стилістичних прийомів); 4) когнітивну (розташування мовного матеріалу таким чином, щоб читач міг досягнути авторський задум, зрозуміти провідну ідею твору чи його імпліцитний зміст; 5) функцію індивідуалізації авторського мовлення.

Мовознавці, підкреслюючи подвійну природу структури художнього тексту, розрізняють його зовнішню (формальну) та внутрішню (змістову) побудову, оперуючи термінами “архітектоніка” та “композиція”.

Здійснений аналітичний огляд наукових джерел, присвячених особливостям дослідження архітектоніки та композиції художніх текстів, дозволив виділити наступні провідні аспекти архітектоніко-композиційного аналізу художнього твору: види внутрішньотекстових зв'язків; єдність форми, змісту та сюжету; особливості чергування різних форм та типів мовлення; співвіднесеність побудови художнього тексту із мовленнєвими актами; взаємодія змістового, формального, формально-змістового та образно-

символічного рівнів; види наративу. Дослідження проводяться у руслі лінгвостилістичного, комунікативно-прагматичного та когнітивного підходів до аналізу художнього тексту.

На основі аналізу методологічних принципів дослідження архітектоніко-композиційної структури художніх текстів як елементу ідіостилю автора, виділяємо наступні підходи до вивчення особливостей зовнішньої та внутрішньої композиції: 1) структурно-семантичний; 2) когнітивний; 3) комунікативно-когнітивний; 4) комунікативний.

Висновки. Отже, беручи до уваги вищесказане, доходимо висновку, що композиція художнього тексту – це упорядкована структура, динамічна форма, прагматикоестетичний зміст якої вербалізується за допомогою різних засобів та форм мовного вираження. Композиція художнього твору є детермінованою індивідуально-авторським художнім методом та ідіостилем.

Найбільш релевантною методикою дослідження композиції при вивченні ідіостилістичних особливостей автора вважаємо методику, запропоновану Л. Піхтовніковою (1992), адже, на нашу думку, підхід, представлений дослідницею, уможливорює комплексний аналіз структурно-семантичної будови художнього тексту.

Виділяємо наступну послідовність етапів дослідження архітектоніко-композиційної структури художнього твору при вивченні ідіостилю:

1) виділення та аналіз елементів змістового рівня (структура художнього конфлікту), що забезпечують композиційну зв'язність в залежності від жанрової приналежності твору;

2) виділення та аналіз елементів зовнішньої будови тексту на формальному рівні (текстові сегменти), вивчення їх композиційно-тематичної та синтаксичної будови;

3) дослідження архітектоніко-мовленнєвих та композиційно-мовленнєвих форм тексту, особливості мовних та мовностилістичних засобів їх презентації.

Перспективою даного дослідження вважаємо, на основі представленої методики, вивчення особливостей архітектоніко-композиційної будови драматичних творів.

Список використаних джерел

1. Байоль, О.В. (2008). *Драматургічний дискурс Теннессі Вільямса: комунікативно-когнітивний аспект*. (Автореф. дис. канд. філол. наук. Київ). (21 с.).
2. Грищенко, Я.С. (2013). *Дискурсивність вішованих творів: когнітивно-прагматичний вимір (на матеріалі англійської та американської поезії XVII–XX століть)*. (Автореф. дис. канд. філол. наук. Київ). (19 с.).
3. Пихтовникова, Л.С. (1992). *Композиционно-стилистические особенности стихотворной басни (на материале немецких стихотворных басен 18 в.)*. (Дис. канд. филол. наук. Киев). (сс. 7–12).
4. Слюсар, Н.О. (2004). *Структурно-функціональні особливості драматургічних текстів* (Автореферат дис. канд. філол. наук. Дніпропетровськ). (18 с.).
5. Сухова, А.В. (2016). Композиційно-стилістична типологія англійської новели. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія Філологічні науки. Мовознавство*. Том 2, № 5. (сс. 130–134).

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО І КОРПУСНА ЛІНГВІСТИКА / TRANSLATION STUDIES AND CORPUS LINGUISTICS CHALLENGES

**Т.О. Анохіна, кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
А.В. Корольова, доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри загального мовознавства і германістики
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ АНГЛО-УКРАЇНСЬКИХ БІТЕКСТІВ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТУДІЯХ

Досягнення ефективного перекладу залишається *актуальною* проблемою, що реалізується постійним перекладацьким оновленням резонансних творів, створенням численних копій, ретрансляцій та повторних перекладів художніх текстів (Корунець, 2003). Саме І.В. Корунець (2006) ввів термін на позначення художнього перекладу – “переспів”, який відображає повторний переклад на рідну мову. Підтримуємо такий україномовний термін, який закріпився поряд із запозиченим терміном “трансфер”, що технічно також описує проблему відтворення тексту оригіналу (ТО) в тексті перекладу (ТП).

Метою розвідки є дослідження практичного застосування англо-українських паралельних текстів в перекладацьких студіях, а саме: друкованих та електронних бітекстів, які містять ТО та ТП.

Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких *завдань*: проаналізувати традиційні та сучасні підходи до перекладів англо-українських паралельних текстів; описати процедуру створення бітекстів шляхом злиття ТО і ТП; продемонструвати ефективність пошуку в межах електронного бітексту.

Доступні друковані версії класичних творів, що містять ТО і ТП, наявні на сучасному букіністичному просторі: наприклад, їх пропонує видавництво

“Фоліо”. Останні дослідження підтверджують ефективність пошуку перекладацьких еквівалентів та їх засвоєння шляхом звернення до оригіналу та тексту перекладу в режимі бітексту (Набережнева, 2016). Як зазначає О.М. Калустова (2004), для практики перекладу особливе значення має автоматизований пошук об'єднаного сегмента у перекладі, який в електронному бітексті значно поліпшується та робить процес зіставлення елементів перекладацького аналізу більш швидким та якісним.

З огляду на розвиток комп'ютерної лінгвістики електронні тексти починають цікавити лінгвістів та всіх, хто охоче читає в оригіналі та вважає за доцільне мати опору на переклад рідною мовою. Одним із типів електронних текстів є *бітекст*, який студенти-перекладачі використовують як готовий продукт або створюють самостійно, використовуючи процедуру злиття паралельних текстів (від англ. *alignment* – злиття) для їх ефективного зіставлення. Існування та розвиток комп'ютерних технологій створює надзвичайно сприятливі умови для використання електронних бітекстів.

Бітекст (від англ. *bitext*) – це паралельний двомовний текст, що активно використовується останнім часом в перекладацьких студіях (Калустова, 2004). Як стверджує Є. Набережнева (2016) цей термін вперше був запропонований Б. Геррісом у 1988 році. *Бітекст* у теорії перекладу використовується для аналізу перекладів, а також з метою поліпшення якості автоматизованого перекладу шляхом введення в програми (наприклад, *Wordfast*) для автоматичного перекладу пам'яті перекладів (формат *tmx* бітексту).

Існують два основних способи створення бітекстів: самостійне макетування бітексту та його ручне наповнення з огляду на незначний розмір двомовної вибірки, що зазвичай використовується для лексико-стилістичного та перекладацького аналізів тексту. Інший тип створення бітекстів – автоматичний, що використовується для створення бібліотеки бітекстів, а також має іншу назву: укладання паралельного корпусу.

Для створення паралельного корпусу бітекстів існують програми, що є як передплатними, так і безкоштовними. Безкоштовні ресурси можуть не

поступатись платним, однак можуть мати меншу функціональність. Студентам-перекладачам було запропоновано протестувати безкоштовний інструмент *Wordfast aligner*, який продемонстрував відмінні результати злиття.

Таким чином, студенти змогли створити свій власний електронний бітекст, робота з яким виявилась надзвичайно продуктивною. Наявність в сучасних текстових редакторів, що конвертують формати *epub to txt* надають більш широкі можливості для впорядкування оригіналів на англійській мові та їх перекладів українською мовою.

Висновки. Паралельний текст, який отримали студенти, свідчить про відмінний інтуїтивний інтерфейс програми, що дозволило студентам створити бітекст автоматично за незначний проміжок часу. Отримавши таким чином вузький перекладацький корпус, студенти можуть використовувати його для широкого спектру теоретичних та практичних задач. Ми вбачаємо **перспективним** укладання бібліотеки електронних бітекстів на базі сучасних та класичних творів англійською мовою, що мають переклади та ретрансляції на українську мову. Автоматичний спосіб впорядкування бібліотеки паралельних текстів вважаємо доцільним та ефективним.

Список використаних джерел

1. Корунець, І.В. (2003). *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): [підручник].* (с. 60). Вінниця: Нова Книга.
2. Набережнєва, Т.Є. (2016). Текстові перекладацькі ресурси, їх види та особливості використання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія: Філологія. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, № 22. (с. 187).
3. Калустова, О.М. (2004). Електронні бази паралельних та співвідносних текстів у перекладознавчих дослідженнях. *Вісник Сумського державного університету.* Серія Філологічні науки. № 1. (с. 130). Суми: Видавництво СумДУ.

4. *EPUB to TXT Converter*. Retrieved from <https://www.epubconverter.com/epub-to-txt-converter/>
5. *Wordfast aligner*. Retrieved from <https://www.wordfast.net/?go=align>

**О.О. Каліберда, кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри іноземних мов і методики викладання
Бердянський державний педагогічний університет**

ТИПОЛОГІЯ ІСНУЮЧИХ КОРПУСІВ ТЕКСТІВ

Розвиток цивілізації свідчить про те, що людство завжди прагнуло до збирання та систематизації накопиченої інформації у вигляді текстів про різноманітні аспекти людського буття. Сучасний бурхливий та потужний розвиток цифрових технологій сприяє швидкому зростанню інформаційних потоків, що потребують узагальнення, класифікації, обробки та зберігання в текстовому форматі на паперових або цифрових носіях. Досягнення в галузі комп'ютерних технологій дозволили по-новому підійти до дослідження текстового матеріалу і сприяли розвитку нового мовознавчого напрямку – корпусної лінгвістики. Отже, корпусний підхід в лінгвістиці наразі є **актуальним**.

Метою розвідки є ознайомлення з існуючими англomовними корпусами текстів та виявлення їх типологічних особливостей. Поставлена мета вимагає вирішення низки **завдань**: 1) розглянути підходи до визначення поняття *корпус текстів* в сучасній лінгвістиці; 2) виявити інтегральні ознаки сучасних корпусів текстів; 3) проаналізувати критерії класифікації існуючих корпусів текстів.

Лінгвісти, оперуючи поняттям *корпус текстів*, трактують його як репрезентативне зібрання текстів або уривків текстів на електронних носіях, що мають організовану структуру; в основі текстів лежить логічна ідея, що їх об'єднує; тексти призначені для лінгвістичного аналізу й опису (Francis, 1991;

Meyer, 2004). Основні ознаки, що відрізняють корпус текстів від звичайних текстів, це наявність таких параметрів, як репрезентативність (здатність корпусу відображати всі характеристики предметної галузі), автентичність (писемні або усні тексти, створені в процесі реальної комунікації), відбірність (обмеження фактичного матеріалу через відбір певних фрагментів мови), збалансованість (пропорційне представлення текстових ресурсів, що враховують тексти художньої та нехудожньої літератури, нормативний і ненормативний варіанти мови, вік, стать та походження автору), машиночитанність (представлення текстового корпусу природної мови в електронному форматі).

На сьогодні не існує уніфікованої типології корпусів текстів, що задовольняла б усім класифікаційним критеріям. Тексти можна систематизувати за ступенем організації й структурованості, за хронологічним параметром, за індексацією, за мовою, за способом використання корпусу, за способом існування корпусу. Класифікація корпусів текстів, за О. Демською-Кульчицькою (2004), ґрунтується на параметрах опозиційності: повнотекстові – фрагментарні, дослідницькі – ілюстративні, дослідницькі – інтерпретаційні, діяхронні – синхронні, моніторингові – статичні, загальномовні – спеціалізовані. Проте, не зважаючи на різноманітні існуючі типології, можливо виділити універсальні критерії: 1) корпус, укладений до всієї мови (національний корпус), – корпус, укладений до певної підмови, наприклад, жанру, стилю, мови соціальної групи, мови письменника; 2) поділ корпусів за типом лінгвістичної розмітки (морфологічна або синтаксична).

Національний корпус об'єднує в своїй структурі тексти різноманітних жанрів і типів, його дані дозволяють аналізувати мову в діяхронічному та синхронічному аспектах. Англійська мова представлена такими національними корпусами: *British National Corpus, the American National Corpus*.

Спеціалізовані корпуси відображають певну підмову, наприклад, *the Guangzhou Petroleum English Corpus* укладений на основі англомовних текстів нафтохімічної тематики, академічна та політична галузі представлені в *the*

Corpus of Professional Spoken American English, зразки сучасного усного університетського мовлення зафіксовані в *the Michigan Corpus of Academic Spoken English*.

До спеціалізованих корпусів також можна віднести авторські корпуси або корпуси, що відображають певний жанр, наприклад, *the Epistolary Corpus of Victorian Women Writers' Letters*, *The Shakespeare Corpus*.

Історичні корпуси, які дозволяють досліджувати конкретну мову в діахронії та аналізувати еволюційні процеси в ній, укладаються на основі текстів, відібраних в різні часові проміжки, наприклад, *the Helsinki Corpus of English Texts*, включає тексти з VIII-го по XVIII-е століття, що розподілені за трьома періодами *Old English*, *Middle English* та *Early Modern English*. Кожний текст характеризується за 25 параметрами (інформація про автора: стать автора, вік, соціальний статус; тип тексту: науковий текст, судовий документ, проповідь, п'єса, особистий лист, офіційний лист тощо). Синтаксична розмітка в анотованих версіях *the Helsinki Corpus of English Texts* дозволяє здійснювати пошук за окремими лексичними одиницями, словосполученнями, синтаксичними конструкціями.

Висновки. Отже, корпус текстів представляє організовану структуру, що складається з відібраних текстів, зв'язаних певною логічною ідеєю і призначених для лінгвістичного аналізу й опису. Аналіз підходів до типологізації існуючих корпусів текстів продемонстрував, що основними критеріями можуть слугувати такі: 1) обсяг представленого матеріалу, тобто корпус всієї мови і корпус певної підмови; 2) тип лінгвістичної розмітки (морфологічна або синтаксична).

Перспективи подальшого дослідження полягають у розробці та доповненні загальних проблем корпусної лінгвістики, вивченні типів корпусної розмітки.

Список використаних джерел

1. Демська-Кульчицька, О.М. (2004). Дещо про класифікацію текстових корпусів. *Наукові записки*. Серія: Мовознавство 1 (11). (сс. 153–157).
2. Francis, W. (1991). Language Corpora B.C. In: *Directions in Corpus Linguistics* Proceedings of Nobel 82, Stockholm, 4–8. August. (pp. 35–60). Berlin.
4. Meyer, Ch.P. (2004). *English Corpus Linguistics. An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

**О.В. Маньковська, викладач
кафедри англійської філології
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО І КОРПУСНИЙ ПІДХІД

Використання методів корпусної лінгвістики у перекладознавстві є **актуальним** з огляду на повсюдність комп'ютерних технологій і зростаючу ефективність застосування різних мовних корпусів для вирішення прикладних задач, зокрема поліпшення якості перекладу. **Метою** розвідки є окреслення можливостей використання методів корпусної лінгвістики в перекладознавстві.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: проаналізувати поняття “лінгвістичний корпус”; розглянути основні завдання корпусної лінгвістики в теоретичному і практичному перекладознавстві.

Спілкування людей проходить в рамках різних соціальних ситуацій, які створюються людьми та вступають в акт комунікації. Відтак навчання спілкуванню, пов'язано з навчанням аналізу і розумінню мотивів вчинків людей, враховуючи при цьому місце мовної діяльності в людському житті взагалі і фактори, які здійснюють на неї найбезпосередніший вплив.

Перекладознавством називається наука, що досліджує проблеми перекладу, основні етапи його становлення та розвитку, його теоретичні основи (загальні і приватні), методику і техніку процесу перекладу, формування

перекладацьких навичок і вмінь передачі інформації з однієї мови на іншу, в усній та письмовій формах. Таким чином, основна специфіка перекладознавства полягає у вивченні мовленевої діяльності у двомовній ситуації, коли процес спілкування (усний та / або писемний) здійснюється засобами двох мов.

Корпусна лінгвістика – це розділ комп'ютерної лінгвістики, що займається розробкою загальних принципів побудови і використання лінгвістичних корпусів (корпусів текстів) із застосуванням комп'ютерних технологій. *Лінгвістичним, або мовним, корпусом текстів* вважається великий, представлений в автоматично зчитуваному форматі, уніфікований, структурований, розмічений, філологічно компетентний масив мовних даних, призначений для вирішення конкретних лінгвістичних завдань. Корпусна лінгвістика зробила можливим уточнення результатів і висновків, раніше проведених досліджень мови, а також проведення нових, більш широких та системних за обсягом мовного матеріалу лінгвістичних досліджень.

У центрі уваги корпусної лінгвістики виявилася мовна особистість, тобто її мовна діяльність, масова комунікація та проблематика її опису.

Головна мета корпусної лінгвістики – це лінгвістичний опис мовної системи (підхід від конкретного вивчення комунікації людей), особливий спосіб відображення мовного матеріалу в корпусі текстів, який може використовуватися в свою чергу іншими мовознавчими дисциплінами.

Методи корпусної лінгвістики отримали досить широке застосування в перекладознавстві. Згідно з результатами проведеного дослідження, до основних можливостей їх використання відносять виявлення частотності вживання і сполучуваності мовних одиниць, динаміки зміни контекстів, синтаксичних і граматичних конструкцій, а також лексичного складу мови. *Корпус* є лінгвістичною базою для пошуку прикладів контекстуального вживання мовних одиниць та їх перекладів, визначення поширеності мовного феномена в досліджуваній мові, а також зіставлення текстів різної тематики, авторів, жанрів і стилів. Для підтвердження можливості практичного

застосування теоретичного матеріалу розглянемо фрагмент корпусного дослідження, спрямованого на пошук і аналіз українських відповідників англійського прислівника “*anyway*”. Інформація про функції “*anyway*” вказана в обмеженій кількості словників і не є вичерпною, а, отже, в більшості випадків перекладач змушений здійснювати контекстуальний переклад. Для прикладу було виявлено 19 фрагментів тексту, що містять прислівник “*anyway*”. Це дозволяє запропонувати деякі перекладацькі рішення та суб’єктивні вказівки до внесення певних виправлень. Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що оптимально підібраними перекладами прислівника “*anyway*” є такі варіанти: “у будь-якому випадку”, “все одно”, “взагалі”, “так чи інакше”, “гарзд”, “коротше кажучи”. Можливість використання нульового перекладу також залишається на розсуд перекладача.

Висновки. Проведене дослідження свідчить про те, що корпуси є безцінними джерелами емпіричного матеріалу як для лінгвістики в цілому, так і для перекладознавства зокрема. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу і зміцнення корпусної лінгвістики як науки відкриває подальші **перспективи** для широкого застосування корпусів текстів, у тому числі для прийняття успішних перекладацьких рішень.

Список використаних джерел

1. Бабенко, В.М. (2007). *Художній переклад: історія, теорія, практика*: [навч. посіб.]. Ч. 1. Українська перекладацька школа. (с. 45). Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. Кіровоград,.
2. Демська-Кульчицька, О. (2005). *Основи національного корпусу української мови* (с. 219). Київ: Інститут української мови національної академії наук України; Либідь.
3. Широков, В.А., Бугаков, О.В. та ін. (2005). *Корпусна лінгвістика* (с. 471). Київ: Довіра.

4. Orpin, D. (2005). Corpus linguistics and critical discourse analysis: examining the ideology of sleaze. *International Journal of Corpus Linguistics*. (pp. 37–61).

Б.О. Назаров, аспірант
НПУ імені М.П. Драгоманова

КРИТЕРІЇ ДИФЕРЕНЦІЮВАННЯ В ЛІНГВІСТИЦІ МОДАЛЬНИХ І ДИСКУРСИВНИХ ЧАСТОК В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Проблема розмежування модальних і дискурсивних часток у німецькій мові є *актуальною*, оскільки вживання їх є доволі специфічним в повсякденному житті, а відтак потребує розгляду співвідношення дискурсивних маркерів і дискурсивних часток.

Метою розвідки є встановлення критеріїв розмежування класів модальних і дискурсивних часток.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: проаналізувати модальні і дискурсивні частки в загальній групі часток; продемонструвати властивості дискурсивних часток як відокремленого класу слів.

У німецькій лінгвістиці при вивченні модальних часток дослідники віддають перевагу останнім часом терміну *Modalpartikeln*. Модальні частки *Modalpartikel* називаються в німецькій мові також *Abtönungspartikel*.

При використанні модальної частки в реченні підтверджується, що інформація відома як автору, так і адресанту. Таким чином, модальна частка є основним способом введення “прагматичного сенсу” (pragmatic pretext), який в залежності від часток буде варіюватися (Diewald, 2013).

Ще один клас часток – дискурсивні. Між модальними і дискурсивними частками межа невелика, вони близькі між собою. Часто називають модальні частки дискурсивними і навпаки.

Г. Дівальд і К. Фішер пояснювали, що дискурсивні частки є вказівними і виступають в основному в діалозі і включають у себе організаційні моменти управління мовною діяльністю: регулювання аргументів і ходу діалогу, а також лінійне членування мовного потоку (Diewald, 1998). Розглянемо приклад, де дискурсивні частки є сигналом згоди між мовцем і слухачем:

Den Querflügel, ja? (Diewald, 2013) (В значенні: *Ich wünsche, wir denken dasselbe*). (Поперечне крило, так? (Я хочу, щоб ми думали про одне й те ж)).

Die gucken nicht beide auf eine Seite oder doch? (Вони не дивляться на одну сторінку, або все-таки?). Тобто мова йде про те, що дискурсивні частки здатні виконувати структурну функцію.

Отже, ми бачимо, що одна з основних функцій дискурсивних часток – структурна.

Розглянемо загальні властивості у дискурсивних і модальних часток:

- як і модальні частки, дискурсивні частки мають функцію включення позиції мовця до сказаного;

- вони не завжди поєднуються один з одним;

- незмінні;

- до них не можна поставити запитання;

- можуть використовуватися в певних типах пропозицій (Diewald, 2013).

Основна відмінність між ним – в синтаксичній позиції.

На думку Г. Дівальд, однією властивістю дискурсивних часток є те, що вони можуть констатувати власне висловлювання і ставитися до різних елементів комунікативної ситуації (Diewald, 1998).

Отже, дискурсивні частки не інтегровані в пропозицію і не мають фіксованої синтаксичної позиції, що відрізняє їх від модальних часток.

Також модальні та дискурсивні частки мають низку подібностей і відмінностей у функціональному аспекті. “Модальні та дискурсивні частки сприяють когерентності і відображають смислові зв'язки тексту. Розрізняються вони тим, що модальні частки відносяться, як правило, до всього речення і співвідносять його зміст з комунікативними (в тому числі, аргументованими)

цілями і установками, в той час як основна функція дискурсивних часток – забезпечення зв'язку між окремими висловлюваннями і фрагментами вербального і невербального контексту, а також з комунікативної ситуацією в цілому; при цьому деякі з них можуть також заповнювати паузи в розмові” (Добровольський, 2013).

Р.І. Бабаєва бачить різницю між дискурсивними маркерами і модальними частками в тому, що дискурсивні маркери відрізняються від модальних часток за низкою специфічних властивостей: периферійної позицією, вони стоять на початку мовного акту і завершують його (Бабаєва, 2008).

Висновки. Таким чином, слід зазначити, що проблема відмінності між модальними і дискурсивними частками залишається актуальною, а подальший розгляд дискурсивних часток як граматичного класу слів у різних мовах світу є **перспективним**.

Список використаних джерел

1. Бабаєва, Р.И. (2008). О выделении “вводных слов” как самостоятельного класса (на материале немецкого и русского языков). *Русская германистика: ежегодник Российского союза германисто* (сс. 354–361). Москва: Языки славянской культуры.
2. Добровольский, Д.О. (2013). *Беседы о немецком слове* (сс. 752; 30–45). Москва: Языки славянской культуры.
3. Diewald, G. (2013). “Same same but different” – Modal particles, discourse markers and the art (and purpose) of categorization. In: *Degand L. Discourse markers and modal particle: categorization and description* (pp. 19–45). Amsterdam: John Benjamins.
5. Diewald, G., Fischer, K. (1998). Zur diskursiven und modalen Funktion der Partikeln aber, auch, doch und ja in Instruktionsdialogen. *Linguistica*. Vol. 38. № 1. (ss. 75–99).

ТИПИ ЯКІСНИХ ПРИКМЕТНИКІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Наше дослідження присвячено вивченню типів якісних прикметників та їх використанню у тексті. Прикметник як самостійна частина мови займає важливе місце не тільки у повсякденному спілкуванні, а й у лінгвістичних наукових розвідках. Специфіка якісних прикметників полягає у тому, що за їх допомогою предмет набуває більш емоційного забарвлення та характеризується шляхом передачі різних ознак того самого предмета. Вживання якісних прикметників у мові конкретизує зміст предмета, тим самим розширюючи його значення та розуміння. Тому вивчення даних лексем на базі англійської та української мов, виявлення їх особливостей та диференціацій у використанні представляє безсумнівний інтерес.

Актуальність теми дослідження визначається її зорієнтованістю на вивчення типів якісних прикметників з позицій як семантики, так і морфології, а також виокремлення особливостей передачі якісних прикметників при перекладі. Дане дослідження дозволить більш повно розглянути різні аспекти творення прикметників під час мовного процесу та простежити їх взаємодію та вплив на інші частини мови.

Таким чином, *метою* поданого до уваги дослідження є виявлення і опис основних типів якісних прикметників та особливостей їх перекладу.

Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні *завдання*: проаналізувати прикметник як самостійну частину мови; охарактеризувати якісні прикметники та привести їх класифікацію; розглянути роль та вплив прикметників, зокрема якісних прикметників, у сучасному мовознавстві.

Загальна характеристика прикметника як частини мови ставала темою досліджень багатьох науковців, адже це одна з найекспресивніших форм

відображення властивостей, якості, відношення, явища, якими характеризується предмет. Прикметник протиставляється іменникові та дієслову як самостійним частинам мови, знаходиться у дуже тісних граматичних зв'язках з ними та характеризує їх (Горпинич, 2004).

Користуючись визначенням прикметника, яке приводить професор В.О. Горпинич, ми можемо охарактеризувати його як “частину мови з атрибутивною та предикативною функціями, що виражає ознаку предмета, вираженої синтаксичними категоріями роду, числа, відмінка, категорією членності/нечленності й суфіксами”.

Прикметник завдяки граматичним взаємодіям може змінювати або конкретизувати зміст різних частин мови (зокрема іменника і дієслова), формувати у них нове значення та підсилювати існуюче. Саме ж слово може підпадати під категорію прикметника лише тоді, коли йому притаманні і семантичні (план змісту), і морфологічні (граматичні) ознаки (план вираження) прикметника (Горпинич, 2004).

У системі частин мови прикметники мають особливий статус, їх дослідження потребує системності в описі та аналізі. Протягом значного проміжку часу важливим завданням дослідників було з'ясування тих семантичних, синтаксичних та морфологічних критеріїв, що дозволяють виділити прикметники як окремий лексико-граматичний клас з власною специфікою.

Автори багатьох українських граматики першої половини ХІХ ст. сприяли дослідженню прикметника. Це насамперед І. Вагилевич, Я. Головацький, О. Левицький, І. Могильницький (Грищенко, 2002).

Вагомий внесок у дослідження прикметників як частиномовних класів зробив О.О. Потєбня у праці “Из записок по русской грамматике”. Він акцентував увагу на питанні походження прикметників (Грищенко, 2002).

У вітчизняному мовознавстві першої половини ХХ ст. увага віддавалася опису та аналізу граматики-морфологічних та синтаксичних аспектів у визначенні прикметників (Кривоносов, 2001).

В україністиці другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. заслуговують на увагу праці А.В. Висоцького, Л.В. Гікова, О.Т. Кривоносова, Д.М. Шмельова та ін., де прикметник розглядається як повнозначна частина мови (Кривоносов, 2001).

У сучасній граматиці прикметники класифікують за характером самої ознаки і за способом її позначення.

Деякі ознаки є перемінними, тобто такими, що виявляються різною мірою, у різних предметах або в різний час (*добрий-добріший, зелений-зеленіший*). Вони вказують на якість предмета. Інші ознаки предметів є постійними (*цегляний будинок, капронова нитка*), тобто такими, що не виявляються різною мірою. Вони вказують на відношення до інших предметів (Горпинич, 2002).

За значенням і граматичними особливостями професор А.П. Грищенко виділяє два основних типи прикметників:

- 1) якісні прикметники;
- 2) відносні прикметники.

Відносні прикметники виражають незмінні, сталі щодо міри вияву ознаки предметів обов'язково через відношення їх до інших предметів або дій (Грищенко 2002).

Наприклад: *“Військові команди потужною технікою розчищають у горах автобусні траси від завалів. Тисячотонні кучугурища гірських порід посунуло на полотно доріг, перегородило, позабивало туристські маршрути”* (О. Гончар).

До розряду якісних належать прикметники, що позначають безпосередні, прямі, закладені в самій сутності предметів ознаки, здатні, як правило, виявлятися з різною мірою або інтенсивністю (Грищенко, 2002).

Наприклад: *“Листатий чауш, або “волове око”, як його в них звать, буйно розрісся цієї весни, зав'язь на ньому багата, віщує добрі кетяги, великі грона, а зараз від них ще тільки бубки дрібні, зелені”* (О. Гончар).

Якісні прикметники – лексико-граматичне явище, що характеризує ознаку або властивість предмета, не абстрагуючись при цьому від його сутності. Вони

можуть вступати у відношення з іншими самостійними частинами мови (прислівник, іменник), тим самим утворюючи нові лексичні одиниці (словотвірна, синтаксична ознака). До того ж деякі мовознавці (А. Грищенко) схильні безпідставно відносити якісні прикметники до розряду семантико-морфологічних явищ через їх можливість утворювати ступені порівняння, повну та коротку форми та здатність сполучатися із прислівниками (Грищенко, 2002).

Переклад прикметників з української на англійську і навпаки вимагає чіткого дотримання граматично-лексичних трансформацій, підготовки перекладача та доцільної винахідливості. Труднощі при перекладі прикметників виникають через розбіжності в структурі, сполучуваності, вживанні англійських та українських відповідників та відмінності у мовних нормах (Корунець, 2001).

Висновки. Таким чином, зважаючи на численні дослідження протягом століть та зацікавлення темою якісних прикметників та особливостей їх перекладу, можна з упевненістю говорити про її актуальність на сьогоднішній день. Переклад якісних прикметників вимагає чіткого дотримання граматично-лексичних трансформацій, майстерності перекладача та вміння знайти креативний вихід, тому подальше дослідження передбачає цікаву *перспективу* виявлення нових особливостей у вживанні якісних прикметників в оригінальній художній літературі та підборі їх відповідників при перекладі.

Список використаних джерел

1. Горпинич, В.О. (2002). *Морфологія української мови* (сс. 89–90; 98). Київ: Академія.
2. Грищенко, А.П. (2002). *Сучасна українська літературна мова* (сс. 328–329). Київ: Вища школа.
3. Корунець, І.В. (2001). *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)* (с. 46). Вінниця: Нова книга.

4. Кривоносов, А.Т. (2001). *Система классов слов как отражение структуры языкового сознания* (сс. 418–422). Москва-Нью-Йорк: ЧеРо.

А.С. Капуста, студентка IV курсу

НПУ імені М.П.Драгоманова

ВЖИВАННЯ МОДАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ *CAN, MAY, MUST* ТА СПЕЦИФІКА ІХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: КОРПУСНИЙ ПІДХІД

Дослідження модальних дієслів як частини мови – цікава проблема в сучасній лінгвістичній науці. Модальні відношення і засоби їх реалізації є об'єктом вивчення на формально-синтаксичному, семантико-синтаксичному, комунікативно-функціональному та текстовому рівнях (Войналович, 2013).

Багато вітчизняних та зарубіжних вчених досліджували проблематику модальності та засоби її вираження в неблизькопоріднених мовах. Серед них слід відзначити роботи В.Г. Адмоні, Н.Д. Арутюнової, Ш. Баллі, О.В. Бондарко, В.В. Виногдадова, В.Г. Гак, Н.В. Гуйванюк, Т.І. Дешерієва, Г.О. Золотова, В.Б. Касевича, В.Н. Мещерякова, О.І. Москальської, Е.В. Падучевої, Г.П. Немец, Д.А. Парамонова та інших. Цінним ремурсом, на нашу думку, є інформаційно-довідкова система “*Засоби вираження модальності*”, що знаходиться у вільному доступі (<https://knowledge.allbest.ru>).

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю всебічного теоретичного розгляду модальних дієслів, їх систематизації та, особливо, визначення способів їх перекладу, а також необхідністю використання корпусного підходу до їх вивчення. **Мета** дослідження – вивчення дієслів *can, may, must* та способів їх перекладу.

Відповідно до мети в роботі ставляться наступні **завдання**: визначити сутність, специфіку й основні ознаки модальних дієслів; проаналізувати основні модальні дієслова та подати їх переклад в різних значеннях; розглянути

синтаксичні функції модальних слів; дослідити синонімічні модальні дієслова, описати їх семантичну відмінність.

На лексико-граматичному рівні засобом вираження модальності слугують модальні дієслова, що позначають можливість, необхідність, вірогідність дії і є службовими частинами мови, які не вживаються як окремі члени речення. Модальні дієслова можуть виражати дію, стан або процес, які розглядаються мовцем як можливі, обов'язкові, сумнівні, точні, дозволені, бажані тощо (Мещеряков, 2001).

У центрі граматики сучасної англійської мови стоїть дієслово. Слід зазначити, що за кількістю форм, граматичних категорій, за детальністю позначення різних відтінків граматичного значення дієслово не має собі рівних в англійській мові. Особливі труднощі для україномовного студента, безумовно, становлять ті граматичні форми, що не мають українських відповідників. Дієслово – це повнозначна самостійна частина мови, яка означає передусім дію. Але в англійській мові є група дієслів, які не позначають дію, а відтворюють емоційний або фізичний стан, причому кожне з них виражає стан на свій лад, свій спосіб. Оскільки слово “спосіб” на латині означає “*modus*”, ці дієслова було названо модальними. Модальні дієслова *can, may, must, ought, shall, should, will, would, need, dare* та інші виражають не дію, а відношення до дії, можливість, необхідність виконання дії і керують іншими дієсловами (Наумчак, 2017).

Модальні дієслова – це напівдопоміжні дієслова. Вони вживаються у реченні з основним дієсловом у формі інфінітиву або основи інфінітива, утворюючи складний модальний присудок. У реченні модальні дієслова виступають службовими частинами речення та ніколи не виступають в ролі самостійного члена речення. Усі модальні дієслова можуть практично завжди реалізовувати одночасно два значення. У конкретному контексті або в мовленнєвій ситуації одне з цих двох значень має передній план, а інше – прихований. Наприклад: а) *He can lift this bow easily. He's strong enough.* – Він **може** легко підняти цей вантаж. Він досить сильний; б) *He can know the*

answer. He's studied this problem thoroughly. – Він, **можливо** знає відповідь. Він вивчав цю проблему ретельно (Мілих, 1995).

В нашому дослідженні ми також застосовуємо корпусний підхід, тому що корпусна лінгвістика є галуззю прикладного мовознавства, яка займається формуванням комп'ютерних корпусів у різних мовах і спрямована на використання поряд з традиційними інноваційних форм та методів навчання, зокрема тих, які передбачають використання комп'ютерних технологій та Інтернет-ресурсів (Селіванова, 2008). Використання корпусного підходу допомагає перекладачу більш точно постежити комунікативну мету завдяки чому якість перекладу нового матеріалу покращується.

Висновки. Таким чином, корпусний підхід у дослідженні англійських модальних дієслів *can, may* та *must* в художніх текстах є **перспективним**, тому що він дозволяє виконати декілька завдань: визначити комунікативні особливості лексико-граматичних структур з модальними дієсловами в тексті оригіналу, відтворити їх засобами української мови.

Список використаних джерел

1. Войналович, Л.П. (2013). *Модальність як багатоаспектна лінгвістична категорія* (с. 28). Україна: НДУ ім. М. Гоголя.
2. *Засоби вираження модальності* (с. 1). Взято з: <https://knowledge.allbest.ru>.
3. Мещеряков, В.Н. (2001). *К вопросу о модальности текста* (с. 32). Москва: Филологические науки.
4. Мілих, Н.Г. (1995). *Морфологія англійського дієслова* (с. 3). Київ: Либідь.
5. Наумчак, В.В. (2017). *Модальні дієслова англійської мови* (с. 66). Київ: Арій.
6. Селіванова, О.О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми: підручник* (с. 48). Полтава: Довкілля.

ВІДНОСНІ ПРИКМЕТНИКИ В РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ “ГАРРІ ПОТТЕР І ФІЛОСОФСЬКИЙ КАМІНЬ” І СПЕЦИФІКА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: КОРПУСНИЙ ПІДХІД

Проблема визначення особливостей перекладу відносних прикметників є *актуальною* зважаючи на їх кількість та контекстне розмаїття.

Метою розвідки є визначення і опис особливостей перекладу українською мовою англійських відносних прикметників.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: розглянути традиційні та сучасні підходи до визначення прикметника, навести класифікацію прикметників за їх лексико-граматичними розрядами, сформулювати теоретичні засади вивчення відносних прикметників у сучасній лінгвістиці, розробити методику досліджень особливостей перекладу відносних прикметників.

Вивченню прикметників в різних мовах присвячені праці таких лінгвістів як О.М. Вольф, В.О. Горпинич, А.П. Грищенко, В.Л. Каушанська, Р.У. Ленгакер, Івонн і Вім Пітерси та інші. Визначено характеристики, які відрізняють цю самостійну частину мови від інших. Більшість даних характеристик тотожні як для української та англійської мов, проте існує ряд синтагматичних та парадигматичних відмінностей.

Серед лексико-граматичних розрядів прикметника потрібно виділити розряд відносних прикметників, оскільки вони відіграють певну роль для сучасного словотвору. Відносні прикметники називають ознаки предметів не прямо, а через їх зв'язки, різного характеру відношення з іншими предметами або діями, наприклад: *космічний експеримент – експеримент у космосі, зрошувальний канал – канал, який зрошує* і т.п. (Грищенко, 2002).

Англійські відносні прикметники часто перекладаються українською мовою за допомогою прямих еквівалентів (*a bit of chocolate cake* – *шматочок шоколадного торта*, *from a metal tub* – *з металевої балії*), проте існують і великі можливості для використання перекладацьких трансформацій, таких як узагальнення (*smeltings uniform* – *шкільна форма*), заміна частини мови (*silly stunt* – *просто трюк*), перестановки (*he made several important telephone calls* – *Залагодив по телефону кілька важливих справ*), конкретизація (*mysterious things* – *загадкові події*) та інші.

Дослідження прикметників як з точки зору семантики, так і з огляду на їх контекстуальне використання на думку ряду дослідників передбачає, що прикметники є словами несамотійними за своїм значенням. Зокрема О.М. Вольф зазначає, що “якість, ознака не існують самі по собі, без їх носія, і на значення прикметника завжди проектується значення носія ознаки” (Вольф, 1978).

Для визначення особливостей перекладу відносних прикметників було застосовано корпусний підхід. Під корпусом текстів у нашому дослідженні розуміємо значний за обсягом, представлений в електронному вигляді, уніфікований, структурований, розмічений, філологічно компетентний масив мовних даних, створений для вирішення конкретних лінгвістичних завдань (Захаров, 2005). За В.В. Жуковською, отримані в результаті корпусного аналізу дані не тільки сприяють формулюванню якісно нових висновків про мову, але й окреслюють такі напрями досліджень, які до появи корпусів не привертали уваги дослідників. Спираючись головним чином на реальний “живий” мовний матеріал, а не на мовну інтуїцію та інтроспекцію, корпусні дослідження дозволяють абстрагуватися від суб’єктивності дослідника і наблизитися до об’єктивного вивчення мови (Жуковська, 2013).

Висновки. З огляду на значну роль відносних прикметників у процесі відображення ознак предметів та дій можна дійти висновку, що даний лексико-граматичний розряд прикметників є *перспективним* для подальших наукових

досліджень, оскільки допомагає у вирішенні практичних завдань в процесі перекладу художніх текстів.

Список використаних джерел

1. Вольф, Е.М. (1978). *Грамматика и семантика прилагательного* (с. 7). Москва: Наука.
2. Грищенко, А.П. (2002). *Сучасна українська літературна мова* (с. 332). Київ: “Вища школа”.
3. Жуковська, В.В. (2013). *Вступ до корпусної лінгвістики* (с. 9). Житомир: ЖДУ ім. І. Франка.
4. Захаров, В.П. (2005). *Корпусная лингвистика: [учебно–метод. пособие]* (с. 3). Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный университет.

Д.С. Нечипоренко, студентка ІV курсу

НПУ імені М.П. Драгоманова

ВЖИВАННЯ ОСОБОВИХ ЗАЙМЕННИКІВ В РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ “ГАРРІ ПОТТЕР І ФІЛОСОФСЬКИЙ КАМІНЬ”: КОРПУСНИЙ ПІДХІД

Дослідження особових займенників у неблизькоспоріднених мовах посідає значне місце в роботах вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, тому що вивчення лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів, які впливають на їх утворення та функціонування, допомагають визначити в подальшому способи перекладу особових займенників. Саме цим визначається *актуальність* теми нашої розвідки.

Метою дослідження є визначення та опис особливостей перекладу особових займенників з англійської мови на українську.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких *завдань*: уточнити дефініцію особових займенників в англійській та українській мовах; визначити специфіку відтворення перекладу особових займенників з англійської мови на українську; розробити план досліджень перекладу особових займенників.

До основних методів дослідження, що використовувалися у роботі, належать: описовий метод (для характеристики особових займенників) та зіставний метод.

Проблематиці визначення та класифікації особових займенників займалися такі вчені як Л.Г. Верба, Б. Гастель, С. Гоу, Н.Ф. Устинова, Д. Шульц та інші. Більшість особових займенників англійської мови тотожні до займенників української за своїх значенням. Однак існує певний ряд характеристик, які відрізняють їх від українських займенників, що знаходить своє відображення в специфіці їх відтворення засобами української мови. Зокрема, Стівен Гоу відзначає, що особові займенники використовуються замість іменників. Для них основна функція полягає в скороченні. Якби особові займенники були довгими, ніж фрази, які вони замінюють, то вони були б не функціональними, наприклад: *I put this figurine on the table but it fell* – **Я** поклав **цю статуетку** на стіл, але **вона** впала (Howe, 1996).

Л.Г. Верба визначає, що “характерною особливістю відмінювання особових займенників є те, що вони при відмінюванні змінюють не тільки закінчення, а й основи: *я – мене, ти – тебе, він – його, вона – її, ми – нас, ви – вас, вони – їх*, наприклад: *I love you and you love me* – **Я** люблю **тебе**, а **ти** любиш **мене**” (Верба, 2006).

Співвідношення займенника з конкретними частинами мови тільки тоді дозволяє йому в контексті набувати своє конкретне лексичне значення. Він може дублювати і іменник, і прикметник, а також числівник, наприклад: *I need to talk to Kate, call her, please* – **Мені** потрібно поговорити з **Кейт**, будь ласка поклич **її** (Верба, 2006).

Специфіка займенників така, що лише в мовній сфері вони мають свій конкретний зміст. Вони виконують одну головну функцію – текстотвірну. Дослідження, проведене С. Хоу показало, що текст, написаний від першої особи, змушує читача читати його і уявляти себе оповідачем, змушує тісно асоціюватися з текстом, якщо це, наприклад, роман (Howe, 1996).

Для визначення особливостей перекладу особових займенників було використано корпусний підхід. І.В. Майзерська зауважує, що корпусний аналіз слова дає можливість відстежити його вживання в усіх колокаціях (сталих словосполученнях), колігаціях (поєднання слів з точки зору граматики) та синтаксемах (неподільних синтаксичних одиницях, які мають елементарне значення і є компонентами більш складних синтаксичних утворень). Корпусний підхід допомагає автоматизувати та розширити аналіз мовних одиниць, що є найважливішим при перекладі. Чим більше матеріалів буде опрацьовано (проаналізовано), тим вищим буде рівень якості перекладу (Жуковська, 2013).

Висновки. Отже, дослідження перекладацьких аспектів особових займенників з англійської мови на українську видається *перспективним*, оскільки допомагає вирішити ряд завдань: виявити особливості утворення, функціонування та сприйняття особових займенників в англійській та українській мовах; визначити шляхи перекладу особових займенників у художніх текстах.

Список використаних джерел

1. Верба, Л.Г. (2009). *Грамматика сучасної англійської мови*. (с. 179). Київ: ВП Логос-М.
2. Жуковська, В.В. (2013). *Вступ до корпусної лінгвістики*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка.
3. Crystal, D. (2003) *The Cambridge Encyclopedia of Language* [2nd ed]. Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from <https://www.cambridge.org/ua>.

4. Howe, S. (1996) *The Personal Pronouns in the Germanic Languages: A Study of Personal Pronoun Morphology*. Retrieved from <http://stephenhowe.info>

Н.В. Чебелець, студентка IV курсу

НПУ імені М.П. Драгоманова

РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ АНГЛІЙСЬКИХ ІМЕННИКІВ У РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ “ГАРРІ ПОТТЕР І ФІЛОСОФСЬКИЙ КАМІНЬ”: КОРПУСНИЙ ПІДХІД

Дослідження категорії роду англійських іменників залишається однією з найсуперечливіших тем лінгвістичних дискусій до сьогодні через відсутність чітких маркерів, які вказують на рід іменника (Л.С. Бархударов, В.В. Бурлакова, Н.О. Гришина, І.П. Іванова, Б.О. Ільш, Г. Корбетт, Т. Невалайнен, К.М. Попкова, Г.Г. Почепцов, та інші) та вплив суспільних явищ і соціальних змін, зокрема зростання феміністського руху та боротьби за політичну коректність (Д.В. Демидов, Н. Попович).

Актуальність даної роботи визначається її спрямуванням на визначення реалізації категорії роду іменників у межах корпусного підходу, що сприяє оптимізації методики та організації лінгвістичних досліджень даної проблематики і їх об'єктивності, з використанням сучасних комп'ютерних технологій на етапах збирання, збереження та аналізу інформації.

Мета даної роботи полягає у визначенні особливостей реалізації категорії роду англійських іменників у романі Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і філософський камінь” та специфіки їх відтворення українською мовою, застосовуючи корпусний підхід.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: проаналізувати сучасні трактування реалізації категорії роду англійських іменників; визначити способи вираження роду іменників у сучасній англійській та українській мовах.

На переконання Н.О. Гришиної, граматичні форми вираження роду англійських іменників не є численними і не мають системного характеру (Гришина, 1996). Однак, не зважаючи на відсутність чітких факторів для визначення роду іменників у сучасній англійській мові, можна сформулювати деякі закономірності реалізації даної граматичної категорії.

Відтак, у сучасній англійській мові існує декілька способів вираження роду іменників, що поділені М. Матіот та М. Робертс (Матіот, 1974) на ковертивні (приховані), які визначаються при займенниковому заміщенні та овертивні (явні), що передбачають лексико-морфологічну індикацію роду. Зазначені способи вираження роду англійських іменників представлені у рис. 1.

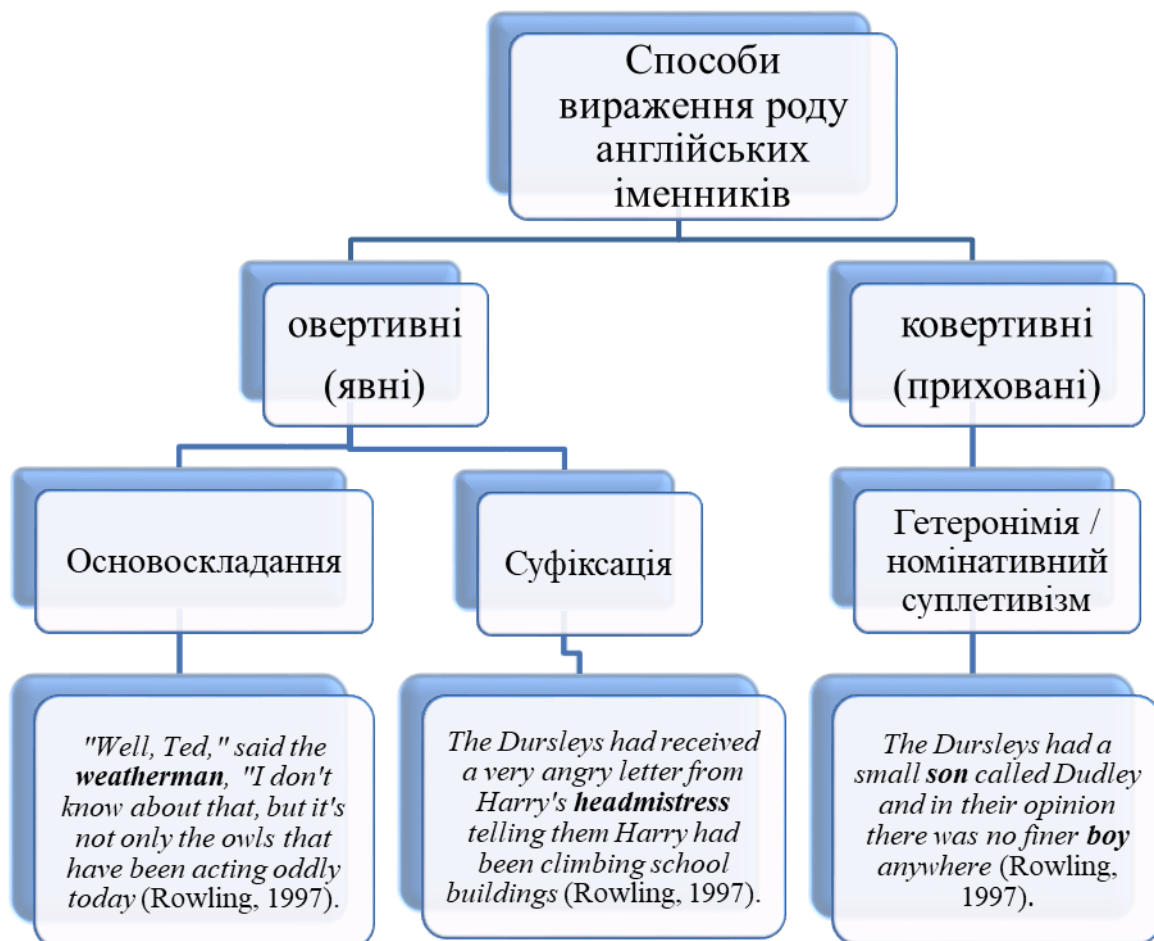


Рис. 1 Способи вираження роду англійських іменників

При цьому встановлено, що відмінність між іменниками спільного та загального роду в англійській мові визначається приналежністю до першої групи іменників чоловічого, жіночого та середнього роду, а до другої – тільки чоловічого та жіночого, як це представлено в рис. 2.



Рис. 2 Англійські іменники загального та спільного роду

На переконання А.П. Загнітка, класифікація іменників в українській мові має бути представлена з урахуванням таких функцій вираження роду, як:

- 1) реальнозначуща;
- 2) формально-граматична.

Перша виражається через родові відмінності, друга – через синтаксичні відношення слова у реченні (Загнітко, 2001). Наведімо приклади:

1. **Чоловічок**, здається, нітрохи не розгнівався, що його майже збили на землю.

2. Містер Дурслі щось мугикав, вибравши собі для роботи **найгідкішу краватку**, а місіс Дурслі радісно щебетала – щойно вона спромоглася посадити на високий **дитячий стільчик верескливого Дадлі** (Роулінг, 1997).

В українській мові є багато іменників, які містять словотворчі суфікси, що вказують на приналежність до певної категорії роду. Однак, є й іменники, рід яких неможливо визначити без звернення до контексту. Наприклад: “Ну, Тед, – **відповів синоптик**, – про це я не знаю, але сьогодні незвично поведилися не тільки сови” (Роулінг, 1997). В даному випадку лише завдяки контексту та

формально-граматичній конструкції стає зрозумілим, що йдеться про іменник чоловічого роду. Схожим прикладом, проте з іменником жіночого роду слугує наступне речення: *Професорка Мактонетел сердито тирхнула* (Роулінг, 1997).

Отже, у результаті дослідження зроблено такі **висновки**:

1) в англійській мові основними способами вираження роду іменників є ковертивний (гетеронімія) та овертивий (основоскладання, суфіксація);

2) різниця між англійськими іменниками спільного та загального родів виявляється у властивості англійських іменників спільного роду називати іменники чоловічого, жіночого та середнього родів, а загального тільки іменники чоловічого та жіночого;

3) рід є однією з найхарактерніших категорій української мови, при цьому основними функціями вираження роду є реальнозначуща та формально-граматична.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення реалізації граматичної категорії роду англійських іменників у романі Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і філософський камінь” та специфіки їх відтворення українською мовою із застосуванням корпусного підходу.

Список використаних джерел

1. Гришина, Н.А. (1996). *Категориальный признак рода в языковой семантике*. (Автореф. дис. канд. филол. наук. Волгоград).

2. Загнітко, А.П. (2001). *Теоретична граматики української мови*. Донецьк: ДонНУ.

3. Роулінг, Дж.К. (1997). *Гаррі Поттер і філософський камінь*. Взято з: <http://book-online.com.ua/read.php?book=909&page=1>.

4. Mathiot, M. (1979). *Sex Roles as Revealed Through Referential Gender in American English*. The Hague: Mouton.

5. Rowling J.K. (1997). *Harry Potter and the Sorcerer's Stone*. Retrieved from <http://www2.sdfi.edu.cn/netclass/jiaoan/englit/download/Harry%20Potter%20and%20the%20Sorcerer's%20Stone.pdf>.

ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ІМЕННИКА В УКРАЇНСЬКІЙ І АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ

Грамотичні категорії іменника як частини мови залишаються *актуальними* для вивчення, з огляду на їх розгалуженість і широку аломорфність в різних мовах світу.

Метою розвідки є визначення аломорфних рис в грамотичних категоріях іменника в українській та англійській мовах.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: виявити категорії іменника в українській та англійській мовах, встановити між ними відмінності, зокрема ті, які можуть вплинути на процес перекладу.

Провідне місце серед самостійних частин мови належить іменнику. Він протиставляється всім іншим частинам мови і насамперед дієслову, утворюючи разом з ним базу всієї частиномовної системи.

Як одна з найголовніших частин мови іменник у комунікативному процесі забезпечує можливість мислити предметно та інтерпретує предметну частину мовної картини світу (Горпинич, 2004).

Іменник – це самостійна частина мови, що означає предметність, відповідаючи на питання хто? (до істот) і що? (до неістот) та виконуючи синтаксичну функцію як головних членів речення (підмет, присудок), так і другорядних (додаток, означення, обставина) (Плотницька, 2008).

Для іменників властиві категорії числа, відмінка, роду. Категорії числа і відмінка в українській мові є категоріями словозмінними, тому майже всі іменники мають числову і відмінкову парадигму (Горпинич, 2004).

Іменники в однині можна співвіднести із займенниками *він, вона, воно* або поєднати із займенниками *цей, ця, це*. Іменники у множині можна

співвіднести із займенником *вони* або поєднати із займенником *ці*. Однина й множина іменників різняться між собою закінченнями. Проте в іменниках середнього роду на *-я* закінчення в обох числах збігаються. Число цих іменників визначаємо, орієнтуючись на слова, що стоять при них (Плотницька, 2008).

Іменники мають три роди: чоловічий, жіночий і середній. Рід у них постійний. Але іменники, які вживаються тільки в множині, роду не мають. Є іменники, що мають спільний рід (*писака, кусака, читака, посіпака, недоторка, ябеда тощо*). Рід складноскорочених слів визначаємо за головним словом. Власні незмінювані назви іншомовного походження мають рід відповідно до роду загальної назви (*Тбілісі* – середній рід (місто)).

Іменники мають сім відмінків:

- 1) називний – *хто? що?*;
- 2) родовий – *кого? чого? до кого? до чого?*;
- 3) давальний – *кому? чому?*;
- 4) знахідний – *кого? що? про кого? про що?*;
- 5) орудний – *ким? чим?*;
- 6) місцевий – *на (у) кому? на (у) чому?*;
- 7) кличний – *хто? що?*

За тим, як вони змінюються, іменники поділяють на чотири відміни. Іменники, які не змінюються (*леді, аташе, кенгуру, Екзюпері*); які змінюються, як прикметники (*Русанівський, Русанівська, Русанівські*) і які вживаються тільки в множині (*опади, окуляри, Гімалаї*) – не належать до жодної відміни. Іменники першої та другої відмін за характером закінчень поділяються на групи: тверду (*книга, дзвінок*), м'яку (*зоря, листя*) і мішану (*межа, плащ*).

Таким чином, іменники чоловічого роду можуть належати до: I відміни (в називному однини мають закінчення *-а*: *Микита*); II відміни (в називному однини не мають закінчення *-а*: *день*). Іменники жіночого роду можуть належати до: I відміни (в називному однини мають закінчення *-а*: *груша*); III відміни (в називному однини не мають закінчення *-а*: *тінь*).

Іменники середнього роду можуть належати до: IV відміни (при відмінюванні в них з'являється суфікс *-at-* або *-en-*: *теля, курча*); II відміни (при відмінюванні в них не з'являється суфікс *-at-* або *-en-*: *озеро, небо*) (Ющук, 2012).

В англійській мові також можна виділити три граматичні категорії іменника: числа, роду й відмінку.

Іменники мають два числа (однина і множина) і два відмінки (загальний і присвійний).

Рід іменників в англійській мові визначається не формою слова, а його значенням. Іменники, що позначають одухотворені предмети, бувають чоловічого або жіночого роду, в залежності від статі, яку вони позначають: *a man* (чоловічий рід) – *чоловік*, *a woman* (жіночий рід) – *жінка* (Качалова, Ізраїлевич, 2003). В іменників, що позначають неживі предмети, рід в англійській мові не визначається: *a window (it)*, *a table (it)*, *a pen (it)*.

Висновки. Отже, іменник як в українській, так і в англійській мовах має категорії роду числа та відмінку, проте вони не є повністю ізоморфними. Категорія числа в цілому демонструє ізоморфність: однина й множина іменників в українській і англійській мовах різняться між собою в більшості випадків закінченнями. Категорія роду виявляє аноморфні риси: в англійській мові, на відміну від української, рід зазвичай визначають не за формою слова, а за його значенням. Категорія відмінку також є аноморфною: в українській мові сім відмінків, а в англійській – всього два. До того ж, в англійській мові відсутнє таке поняття, як відміна. Усі ці особливості необхідно враховувати під час процесу перекладу.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, аби детальніше розглянути відмінності іменника як частини мови в українській і англійській мовах, визначити пов'язані з цією проблемою особливості процесу перекладу іменників.

Список використаних джерел

1. Горпинич, В.О. (2004). *Морфологія української мови* (сс. 33–37). Київ: Академія.
2. Качалова, К.Н., Ізраїлевич Є.Є. (2003). *Практическая грамматика английского языка* (с. 6). Київ: Методика.
3. Плотницька, І.М. (2008). *Ділова українська мова* (сс. 36–43). Київ: Центр учбової літератури.
4. Ющук, І.П. (2012). *Практикум з правопису і граматики української мови* (сс. 94–103). Київ: Освіта.

**МОВНІ КОНТАКТИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
ТА ЕТНОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ /
LANGUAGE CONTACTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION
PROCESSES, AND ETHNIC AND CULTURAL FACTORS
OF INTERCULTURAL COMMUNICATION**

**Н.Є. Леміш, доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу**

**С.А. Матвєєва, кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу**

НПУ імені М.П. Драгоманова

**МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ
КРИЗЬ ПРИЗМУ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ**

Національні асоціації є неповторними для кожної мови, оскільки репрезентують результат засвоєння соціального досвіду (Исаев, 2015), однак не фіксуються у тлумачних і перекладних словниках. Як правило, їх поділяють на ті, що пов'язані з внутрішньомовними чинниками (тобто мотиваційними: внутрішня форма слова, вплив переносних значень, входження слова в певні словотвірні парадигми, звукові зближення тощо), і ті, що зумовлюються національно-культурним контекстом у найширшому розумінні. Хоча асоціації їй належать до периферії семантичної структури слова, однак вони є дуже важливими для міжкультурного спілкування, оскільки часто стають причиною перешкод у міжкультурній комунікації. З огляду на той факт, що в епоху глобалізації першочергової важливості набула “проблема виховання терпимості до чужих культур, пробудження цікавості та поваги до них, подолання в собі почуття роздратування від надмірності або недостатності чужих культур чи

просто несхожості їх із власною” (Селіванова, 2011), вивчення національних асоціацій стає все більш *актуальним*.

Метою нашої розвідки є опис результатів асоціативного експерименту, проведеного задля виявлення периферійних семантичних значень слова-стимулу ЛЮДИНА і найближчих до нього гіпонімів, щоб подолати перешкоди в міжкультурній комунікації, викликані специфікою української національної культури.

Визначаючи міжкультурну комунікацію як “символічний, інтерпретаційний, трансакційний, контекстуальний процес, у межах якого люди з різних культур формують спільні значення” (Lustig&Koester, 2007), акцентуємо саме на властивостях асоціацій передавати культурні розбіжності не лише за національністю, етнічністю, але й за релігійним віруванням, статтю, віком, географічним регіоном, політичною ідеологією, фізичними вадами, сексуальною орієнтацією, т.п. Це свідчить про здатність даних психолінгвістичного (вільного / цілеспрямованого асоціативного) експерименту, як одного з найефективніших методів вивчення свідомості (Козлова, 2015), виявляти специфіку сучасної мовної особистості (Вебер, 2009), корегуючи уявлення етносів про національні картини світу.

Нами було проведено вільний асоціативний експеримент зі словами-стимулами ЛЮДИНА, ЧОЛОВІК, ЖІНКА, ЮНАК, ДІВЧИНА. Групою респондентів виступили студенти факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Напроти кожного слова-стимулу інформанти повинні були записати перше слово (словосполучення), що спадало їм на думку при візуалізації цього слова. Отримані слова-реакції, залежно від способу асоціювання, розділились на парадигматичні (тобто того самого граматичного класу, що й слова-стимули, – іменники як результат синонімічного переносу, антонімічного, метафоричного, метонімічного тощо, на позначення характерних рис, або особові займенники) та синтагматичні (іншого граматичного класу ніж слова-стимули – прикметники, дієслова, прислівники).

Так, на стимул **ЛЮДИНА** було отримано **123 реакції** (з яких відмінних – 70): парадигматичні, представлені **51 іменником**: *особистість 6, чоловік 3, жінка 1, мама 1, володар 1, громадянин 1, індивід 1, істота 1, особа 1, пітекантроп 1, створіння 1, творець 1, населення 1, покоління 1, нація 1, соціум 1; життя 9, розум 6, тіло 4, добро 4, світ 3, природа 2, дерево 2, голова 1, душа 1, організм 1, дія 1, Земля 1, мир 1, помада 1, проблеми 1, допомога 1; тварина 3, мавпа 1, павук 1, пес 1, собака 1; свідомість 2, інтелект 1, сила 1; відповідальність 2, вихованість 1, гідність 1, гуманність 1, доброта 1, здібність 1, людяність 1, милосердя 1, мудрість 1, чесність 1, рівність 1; 1 займенником: Я 2; 4 словосполученнями: *жива істота 3, homo sapiens 1, образ людини 1, щось прекрасне 1; синтагматичні – 13 прикметниками*: *розумна 10, добра 4, жива 4, велика 2, ввічлива 1, весела 1, ліниві 1, неповторна 1, нещасна 1, спокійна 1, стривожена 1, чуйна 1, щаслива 1; відсутність реакції: 1.**

На стимул **ЧОЛОВІК** отримано **121 реакцію** (з яких відмінних – 63): парадигматичні – **43 іменника**: *захисник 3, батько 2, тато 2, дружина 2, жінка 2, хазяїн 1, чоловік 1 (муж), мужик 1, людина 1, вусач 1, господар 1, електрик 1; сила 14, мужність 9, вірність 1, впевненість 1, відвага 1, грубість 1, мудрість 1, серйозність 1; опора 10, захист 3, підтримка 3, любов 3, кохання 2, довіра 1, зрада 1, мета 1, мрія 1, надія 1, тепло 1; борода 2, голова 2, анімус 1, робота 5, праця 1, бізнес 1, сім'я 2, весілля 1, машина 1, обручка 1; дуб 2, дерево 1; 4 словосполучення: *затишний дім 1, захисник сім'ї 1, разумное существо 1, член суспільства 1; синтагматичні – 16 прикметників*: *сильний 5, коханий 3, мужній 2, хоробрий 1, відданий 1, відчайдушний 1, вірний 1, високий 1, добрий 1, дорослий 1, молодий 1, розумний 1, серйозний 1, найголовніший 1, наречений 1, чистий 1.**

На стимул **ЖІНКА** – **117 реакцій** (з яких відмінних – 71): парадигматичні – **51 іменник**: *мати 10, господиня 6, матір 4, мама 3, діти 3, сім'я 3, берегиня 2, дружина 1, домогосподарка 1, домогосподиня 1, дитина 1, компанія 1, чоловік 1, подруга 1, Лера 1; аніма 2, ідеал 1; верба 1, квітка 1;*

голова 1, шия 1; кухня 4, дім 3, затишок 3, спокій 1; краса 5, жіночність 4, мудрість 3, врода 1, прекрасне 1, ніжність 1, слабкість 1, тендітність 1, хитрість 1, юність 1, відповідальність 1; турбота 2, любов 2, материнство 1, підтримка 1, піклування 1, тепло 1, лагідність 1, ласка 1; біда 1; успіх 1; кішка 1; лікування 1; літак 1; сукня 1, обручка 1; **4 словосполучення:** хранителька вогнища 1, романтичний вечір 1, сімейне вогнище 1, виховання дітей 1; синтагматичні – **16 прикметників:** гарна 4, вірна 2, ніжна 2, красива 2, вагітна 1, прекрасна 1, слабка 1, розумна 1, сильна 1, терпляча 1, хитромудра 1, чарівна 1, неймовірна 1, люба 1, молода 1, літня 1.

На стимул **ЮНАК** – **121 реакцію** (з яких відмінних – 72): парадигматичні – **47 іменників:** молодість 13, сила 9, мужність 6, сміливість 1, хоробрість 1, свобода 1, наївність 1, норавливість 1, відважність 1, відповідальність 1, впевненість 1; моряк 2, дівчина 2, жінка 1, джентльмен 1, козак 1, дитина 1, матрос 1, хлопець 1, роботяга 1, спортсмен 1, студент 1, 2 брати 1, парубок 1; емоції 1, логіка 1, романтика 1, прагнення 1, веселощі 1, витівки 1; футбол 1, цілі 1, м'яч 1, кросівки 1, джинси 1, машина 1; армія 1, війна 1, військо 1; кохання 3, любов 1, закоханість 1, дружба 1, довіра 1, краса 1; орел 1, куц 1; **5 словосполучень:** дуже маленький хлопчик 2, молодий хлопець 1, молодий чоловік 1, вічно молодий 1, високий зріст 1; синтагматичні – **18 прикметників:** молодий 10, мужній 4, сильний 3, хороший 2, красивий 2, сміливий 2, веселий 2, високий 2, працьовитий 1, приємний 1, розумний 1, спритний 1, хоробрий 1, чесний 1, молодий 1, махонький (рос.) 1, білявий 1, коренастий 1; **відсутність реакції:** 2.

На стимул **ДІВЧИНА** – **123 реакції** (з яких відмінних – 59): парадигматичні – **36 іменників:** красуня 4, жінка 3, хлопець 3, хлопчик 1, блондинка 1, людина 1, кокетка 1, краля 1; краса 22, молодість 6, юність 5, ніжність 2, невинність 1, нерозважливність 1, охайність 1, привабливість 1, логіка 1, любов 1; весна 4, квітка 3, квіти 2, барвінок 1; весілля 1, допомога 1, емоції 1; очі 1, посмішка 1, коса 1, волосся 1, голос 1; сукня 3, плаття 1, прикраси 1, туфлі 1, косметика 1, бант 1; **5 словосполучень:** майбутня мати

1, молода жінка 1, молода людина 1, дві довгі коси 1, довге волосся 1; синтагматичні – **17 прикметників**: гарна 10, красива 10, мила 1, незалежна 1, прекрасна 1, приваблива 1, столична 1, струнка 1, рідна 1, сильна 1, сором'язлива 1, усміхнена 1, юна 1, рожевий 1, кароока 1, закохана 1, довговолоса 1; **відсутність реакції**: 1.

Розмаїття отриманих реакцій дозволяє зробити висновки про наявність повторюваних та індивідуальних ментальних моделей, що характеризують свідомість українських громадян.

Висновки. Результати асоціативного експерименту відображають зв'язки між об'єктами, зумовлені як суспільними, так і історичними, політичними особливостями України. Повторювані асоціації свідчать про асоціативні норми, характерні для лінгвокультурної української спільноти: ЛЮДИНА: розумна 10 (розум 6), життя 9 (жива 4), особистість 6, добра 4 (добро 4), тіло 4, чоловік 3, світ 3, тварина 3; ЧОЛОВІК: сила 14 (сильний 5), опора 10, мужність 9, захисник 3 (захист 3), підтримка 3, любов 3 (коханий 3); ЖІНКА: мати 10 (матір 4, мама 3), господиня 6, краса 5, гарна 4, жіночність 4, кухня 4, мудрість 3, діти 3, сім'я 3, дім 3, затишок 3; ЮНАК: молодість 13 (молодий 10), сила 9 (сильний 3), мужність 6 (мужній 4); ДІВЧИНА: краса 22 (гарна 10 / красива 10 / красуня 4), молодість 6, юність 5, весна 4, квітка 3, жінка 3, хлопець 3, сукня 3, що, у свою чергу, є ключем до розуміння фрагменту національної картини світу, пов'язаного з призначенням / роллю людини (чоловіка, жінки, юнака, дівчини) в житті та суспільстві.

Отримані дані закладають **перспективи** для проведення серії психолінгвістичних експериментів з ключовими словами-стимулами і подальшого удосконалення українського асоціативного словника на основі кількісного аналізу, що є ефективним інструментом виявлення специфіки національної свідомості.

Список використаних джерел

1. Вебер, А. (2009). Национальная картина мира в зеркале ассоциативного словаря. *Вестник Герценовского университета. Народное образование. Педагогика* (с. 53).
2. Исаев, Ю.Н. (2015). Ассоциативный эксперимент как источник изучения языковой картины мира в как метод когнитивного исследования. *Вестник Чувашского университета. Филологические науки. Языкознание. № 2* (с. 156).
3. Козлова, Н.А. (2015). Опыт использования данных ассоциативного эксперимента в исследовании фрагмента языковой картины мира. *Вестник Кемеровского государственного университета. Филология. № 4 (64). Т. 1* (с. 138).
4. Селіванова, О.О. (2011). *Основи теорії мовної комунікації: підручник* (с. 274). Черкаси: Вид-во Чабаненко Ю.А.
5. Lustig, M.W., Koester, J. (2007). *Intercultural competence: interpersonal communication across cultures* (p. 46). [5th ed.]. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.

**К.І. Мізін, доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології,
перекладу та методики навчання
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди”**

КУЛЬТУРНА ЛІНГВІСТИКА ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ ЯК “ЗАХІДНИЙ” І “ПОСТРАДЯНСЬКИЙ” ВАРІАНТИ ЛЮДИНОЗНАВЧОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Існують певні підстави для того, щоб надати культурній лінгвістиці та лінгвокультурології статусу “західного” й “пострадянського” варіантів того

напряму антропологічного мовознавства, який спрямований головним чином на вивчення тріади “людина (свідомість) – мова – культура”. Порівняльний аналіз теоретико-методологічного підґрунтя культурної лінгвістики та лінгвокультурології виявив, що ці дисципліни виникли майже одночасно в різних точках світу. Однак, маючи фактично спільну мету дослідження – вивчення питання взаємозв’язку і взаємодії мови й культури у процесах категоризації і концептуалізації об’єктивного світу представниками різних лінгвокультур, вони розвиваються ізольовано одна від одної. З огляду на те, що культурна лінгвістика та лінгвокультурологія мають у плані методологічного інструментарію більше відмінного, ніж спільного, то їх слід уважати окремими науковими напрямками, тому навіть при позірній схожості їхні термінологічні позначення, передусім назви, жодним чином не можна взаємозамінювати, некоректно адаптувати або сплутувати. Зазначене вище й зумовлює **актуальність** вивчення варіантів людинознавчої лінгвістики, одночасно репрезентуючи **мету** даної розвідки.

Спільним моментом для обох порівнюваних напрямів мовознавства є їхня міждисциплінарність та те, що вони виникли значною мірою на теоретико-методологічній базі етнолінгвістики та когнітивної лінгвістики. Утім, ці науки “запозичили” від когнітивної лінгвістики кожна свій “набір” інструментів. Що ж стосується етнолінгвістичного підґрунтя, то тут також простежується суттєва відмінність: культурна лінгвістика сягає своїми витокami “західного” варіанта етнолінгвістики, передусім американського, а лінгвокультурологія – “радянського”, більшою мірою навіть “пострадянського”.

Культурна лінгвістика активно поширюється нині в західноєвропейському мовознавстві, оскільки вона, власне, як і лінгвокультурологія, покликана розв’язати проблему, яка стоїть перед лінгвістами-антропологами вже протягом століть – це кореляція мови, культури та мислення (передусім когніції як складника свідомості). Теоретичною опорою для визнання цієї кореляції слугує положення, що мова певним чином коригує (моделює або навіть визначає) мислення та світогляд людини (див., напр.:

Sharifian, 2017). Тому культурна лінгвістика, маючи міждисциплінарні витоки, безпосередньо займається питаннями виявлення особливостей людських мов, у яких закодовані концептуалізації людського досвіду, що сконструйовані (побудовані, сформовані) за допомогою культури. Однією з базових передумов таких досліджень є те, що мова являє собою сховище культурних концептуалізацій, де об'єднані в єдине ціле різні етапи історичного розвитку певної мовної спільноти, які залишили і залишають відбитки у мовно-мовленнєвій діяльності сучасних представників цієї спільноти. Тому культурна лінгвістика при визначенні особливостей людських мов і їхніх численних варіантів спирається на такі культурні концептуалізації, як культурні схеми, культурні категорії та культурні метафори, які, у свою чергу, ґрунтуються на теоретичних засадах культурної когніції.

Релевантною методологічною характеристикою культурної лінгвістики є те, що вона, на відміну від лінгвокультурології, має чітко виражений контрастивний характер. До того ж, серед її аналітичних інструментів немає однієї з базових епістемологічних одиниць когнітивної лінгвістики – концепту. Натомість у лінгвокультурології концептологічні студії переважають, що створило навіть методологічне підґрунтя для виокремлення лінгвоконцептології. Прикметно також, що у працях адептів культурної лінгвістики дуже рідко згадується таке поняття, як “цінність” (vs. “культурна цінність”), а воно, як відомо, є стрижневим для будь-якої культури. Утім, окремо зосереджувати увагу в культурній лінгвістиці на понятті «культурні цінності» можливо й непотрібно, бо цінності, як матеріальні, так і духовні, криються під поняттям “концептуалізація” (vs. “концептуалізації”), оскільки останнє включає культурні категорії, культурні схеми та культурні метафори, що детерміновані системою цінностей певного лінгвосоціуму.

На відміну від чітко визначеного дослідницького інструментарію культурної лінгвістики, методологічний апарат лінгвокультурології (vs. зіставної лінгвокультурології) є недостатньо опрацьованим, оскільки й досі не розроблено більш-менш усталених і водночас верифікаційно надійних

процедур лінгвокультурологічного аналізу; не визначено основної епістемологічної одиниці лінгвокультурологічних досліджень та не запропоновано власне лінгвокультурологічного методу (див., напр.: Мізін, Петров, 2018).

Серед чотирьох феноменів, які претендують на роль епістемологічного конструкта в лінгвокультурологічних розвідках – лінгвокультурема, (національної) мовної особистості, коду культури та (лінгвокультурного) концепту, лише останній є науково валідним дослідницьким інструментом. Лінгвокультурний концепт є комплексним ментальним утворенням, що має тришарову структуру (поняттєвий, образно-перцептивний і ціннісний складники) та розмиті межі як між цими шарами, так і з концептами-корелятами. Методологічна адекватність лінгвокультурного концепту ґрунтується на його природі, оскільки цей ментальний конструкт пов'язує когніцію як елемент свідомості людини з культурою останньої та її мовою, бо єдиний шлях емпіричної легалізації таких ментальних феноменів – це їхня об'єктивація у мові. Як вагомий аргумент на користь важливої епістемологічної ролі концепту в царині лінгвокультурологічних досліджень слугує той факт, що основні дослідницькі інструменти культурної лінгвістики – культурні категорії, культурні схеми та культурні метафори – можуть потенційно корелювати з кожним із трьох шарів лінгвокультурного концепту.

Висновки. Зважаючи на власний набір інструментів і відмінне етнолінгвістичне підґрунтя, культурну лінгвістику репрезентуємо як «західний» (передусім американський) варіант етнолінгвістики, а лінгвокультурологію – як «радянський», більшою мірою навіть «пострадянський». У *перспективі* вбачаємо детальне вивчення методологічного інструментарію культурної лінгвістики та лінгвокультурології, зокрема розмежування їх термінологічних позначень.

Список використаних джерел

1. Мізін, К.І., Петров, О.О. (2018). *Зіставна лінгвокультурологія: методологічні проблеми та перспективні методики: [монографія].* (279 с.). Переяслав-Хмельницький / Вінниця / Кременчук: Щербатих О.В.
2. Sharifian, F. (2017). *Cultural Linguistics: Cultural Conceptualisations and Language.* Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.

**В.І. Качанов, кандидат військових наук, доцент
старший викладач кафедри загального
мовознавства і германістики
М.М. Дерев'янку, старший викладач
кафедри загального мовознавства і германістики
О.Б. Кодалашвілі, старший викладач
кафедри методики викладання іноземних мов
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК СКЛАДОВА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Проблема вивчення іноземних мов як складової міжкультурної комунікації в освітньому просторі, набуває особливої *актуальності* з огляду на глобалізацію в усіх сферах життєдіяльності, яка спричинила зростання потреби в здійсненні міжкультурної комунікації (Jack C. Richards, 2006).

Метою дослідження є визначення впливу глобалізації на вивчення іноземних мов як складової міжкультурної комунікації в освітньому просторі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: проаналізувати взаємозв'язок між міжкультурною комунікацією в освітньому просторі та вивченням іноземних мов, визначити тенденції у вивченні іноземних мов, та їх вплив на здійснення міжкультурної комунікації в освітньому просторі.

Існує велика кількість визначень міжкультурної комунікації, але всі вони мають на увазі здійснення акту мовленнєвої комунікації в різних сферах людської діяльності (Intercultural communication, 2018). Однією з найважливіших сфер міжкультурної комунікації є освітній простір, основним завданням якого на сучасному етапі є не лише надання необхідних освітніх послуг здобувачам вищої освіти в країні, а і здійснення заходів для уніфікації вищої освіти в рамках Болонського процесу (Еразмус+). Україна є країною-партнером Програми міжнародної співпраці Європейського Союзу ЕРАЗМУС+, що підтримує проекти, партнерства, заходи і мобільність у сфері освіти, професійної підготовки, молодіжної політики та спорту (2014–2020 рр.). Усі напрями мають різні можливості відкриті для країн-партнерів на основі пріоритетів співпраці ЄС з країнами-сусідами та передбачають співпрацю між країнами-членами Програми з Європи та країнами-партнерами Програми з інших країн світу (Еразмус+).

Програма КА1 “Академічна мобільність” в рамках програми Еразмус+ передбачає здійснення заходів академічної мобільності для студентів (молодші бакалаври, бакалаври, магістри, аспіранти, докторанти), викладачів та адміністративного персоналу (Erasmus+UA). Мовами навчання при цьому є або мова приймаючої країни, або англійська мова. Володіння іноземними мовами “<...> відіграє провідну роль серед тих навичок, які допоможуть надати людям кращу професійну підготовку для ринку праці і можливість використовувати більше існуючих можливостей” (Еразмус+, 2017). Необхідно наголосити, що “<...> ЄС поставив за мету, що кожен громадянин повинен мати можливість опанувати принаймні дві іноземні мови з раннього віку” (Еразмус+, 2017).

Досягнення цієї мети “...забезпечить гарантії, що навички та кваліфікація більш легко можуть бути визнані і краще зрозумілі в межах національних кордонів, у всіх підсистемах освіти і професійної підготовки, а також на ринку праці, незалежно від того, чи були вони здобуті в рамках формальної освіти і професійної підготовки або через інші форми навчання (наприклад, досвід роботи; волонтерство, онлайн-навчання)” (Еразмус+, 2017). Для виконання цих

завдань передбачається, що необхідно “<...> задовольнити такі нові виклики, як інтернаціоналізація освіти і поширення використання цифрових засобів навчання, і надати підтримку створенню гнучких методів навчання відповідно до потреб і завдань слухачів”. Це означає, що в майбутньому, всі ці виклики, які водночас є і інструментом, за допомогою якого передбачається досягнення визначених цілей, потребуватимуть подальшого розвитку. Цей розвиток повинен призвести до підвищення узгодженості та загального спрощення що дозволить учням та працівникам вільно розвиватись у відповідному напрямку з метою подальшого навчання або працевлаштування (Еразмус+, 2017). Крім того, передбачається використання інноваційних та сучасних методів в сфері викладання і вивчення мов, спрямованих на формування мовних компетентностей, які “<...> можуть включати, наприклад, викладання та методи оцінювання, розробку педагогічних матеріалів, проведення досліджень, інформаційно-комунікативні засоби навчання та підприємницьку діяльність, які використовуються для вивчення іноземних мов” (Еразмус+, 2017).

Висновки. Таким чином, вивчення іноземних мов є однією з найважливіших складових міжкультурної комунікації в освітньому просторі, як і в будь-якій іншій сфері людської діяльності. А враховуючи, що “<...> протягом 2014–2020 рр. за напрямом КА1: “Академічна мобільність”, Програмою Еразмус+ передбачається надання грантів та можливостей для навчання біля 4 млн. особам та 125 тис. організаціям” (Erasmus+UA), стає зрозумілою важливість вивчення іноземних мов в міжкультурній комунікації взагалі і в освітньому просторі зокрема, що підкреслює *перспективу* подальшого наукового розроблення теми.

Список використаних джерел

1. Richards J.C. (2006). *Communicative Language Teaching Today* (pp. 2–3). Cambridge: Cambridge University Press.
2. *Intercultural communication*. (September 2018). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Intercultural_communication

3. *Еразмус+*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/tag/erasmus+>
4. *Erasmus+UA*. Retrieved from <http://erasmusplus.org.ua/>
5. *Erasmus+UA*. Retrieved from <http://erasmusplus.org.ua/erasmus/ka1-navchalna-mobilnist.html>
6. *Еразмус+*. (December 2017). Керівництво до програми. Retrieved from http://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/documentation/Programme_Guide_UA_2018V2.pdf

Ю.І. Позніхіренко, кандидат філологічних наук
доцент кафедри загального мовознавства і германістики
НПУ імені М.П. Драгоманова

НОМІНАТИВНА СТРУКТУРА

НАЗВ ЗАКЛАДІВ ХАРЧУВАННЯ УКРАЇНИ

Протягом ХХ століття в мовознавстві зміцнилося уявлення про мову як про безперервний творчий процес, що відбиває *актуальні* особливості світосприйняття людей, що відображається в повсякденному спілкуванні. Прийнято вважати, що мова є не тільки засобом комунікації, а й системою, закладена в природі людини, яка необхідна для формування її світогляду.

Метою розвідки є аналіз власних назв на позначення назв мереж харчування, як спосіб вираження і зберігання знань людини про світ, глибинне джерело, що забезпечує своєрідність соціокультурної формації, формує уявлення про значущі історичні події.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: проаналізувати власні назви на позначення назв мереж харчування, що становлять один із найважливіших фрагментів мовної картини світу етносів, утворюючи *соціокультурний простір*, єдиний для всього мовного колективу й водночас індивідуальний для окремого його представника.

Мова зумовлює зв'язок індивідуального мислення з уявленнями, що склалися в суспільстві, будучи тісно пов'язаною з культурою представників конкретної етноспільноти. Як справедливо зауважує М.М. Бочегова, мова є щось більше, ніж інструмент для вираження ідей, кожна мова – це засіб категоризації досвіду (Бочегова, 1978). Таким чином, можна стверджувати, що мова є природнім субстратом культури, що служить інструментом ментального упорядкування світу і засобом закріплення етнічного світобачення.

Соціокультурний простір мовної ситуації в Україні становить собою своєрідний перетин цивілізацій і культур (більше 140 національностей). З одного боку, цей простір є мононаціональним (близько 80 % населення становлять українці), з іншого боку, полінаціональним, представниками якого є інші національності – росіяни, білоруси, татари, німці, поляки, литовці та ін. Крім того, цей простір багатівікового контактування культурних систем слов'янських, угорських, румунських, польських, татарських народів. Так, історія культурних взаємин українського і корінних народів та їхніх мов нараховує понад триста років. З позицій соціології, соціокультурний простір визначається як “сукупність існування етнолінгвокультурних систем, в результаті взаємодії яких складається певна соціокультурна ситуація – історично зумовлена сукупність мов і мовних утворень в їх територіальному і соціокультурному відношенні в межах певного регіону” (Шаклеин, 1997). На думку В.М. Шаклеїна, соціокультурна ситуація характеризується динамічністю і хвилеподібним характером взаємодії мов і культур (Швейцер, 1977).

Система цінностей грає роль повсякденних орієнтирів у соціальній діяльності людини. Культура втрачає сенс без системи цінностей, закладених в ній. Людина вибудовує своє життя відповідно до системи цінностей, прийнятих в її суспільстві. Найчастіше цінності не є чимось матеріальним, однак існують і матеріальні об'єкти, які можна вважати як цінність нації.

Необхідно відзначити, що, відображаючи в цілому соціокультурну ситуацію, ергонімікон України визначається і універсальними загальноукраїнськими характеристиками. В даний час це, перш за все, зміни в

сприйнятті українським суспільством навколишнього світу. Ці зміни пов'язані, по-перше, з включеністю українського суспільства в глобальний процес інтернаціоналізації і усвідомленням себе частиною “цивілізованого” світу; по-друге, з орієнтацією на західну систему культурних і моральних цінностей, а також на європейську та американську моделі розвитку економіки, науки і техніки. Наприклад, ресторан *EMIGRAND restobar* (Ужгород), ресторан *Европа* (Київ), ресторан *Red Pepper* (Львів), ресторан *Cafe de Paris* (Київ), ресторан *New Bombay Palace* (Київ), ресторан *Benedict* (Одеса), ресторан *MerryLand* (Городенка), ресторан *Pizza Rotate* (Микуличин), ресторан *Piccolino Trattoria* (Хмельницький), кав'ярня *Sintar* (Сміла), ресторан *Nord West* (Дніпро), ресторан *Cascade* (Дніпро), ресторан *Reikartz* (Почаїв), ресторан *Confetti* (Дніпро) та ін.

У той же час спостерігається тенденція відродження духовних традицій, етнічний “ренесанс”. Наприклад, в найменуваннях *Кав'ярня Метроград* (Київ), ресторан *Княжий Град* (Київ), ресторан *Древ Град* (Львів) на наш погляд, компонент – *град* додає назві культурний відтінок, так як вони з'явилися в результаті ресемантизації – “відродження” національно і культурно значущих слів в сучасній мові.

Цікаві в культурному плані назви, які містять у своїй структурі архаїзованні знаки – ресторан *ТрактирЪ*, який позначав твердість приголосних на кінці слова. Така архаїчна графіка, яка в мові використовувалася до реформи 1918 року, виконує дещо інші функції: (ресторан *ТрактирЪ* (Біла Церква), бар *Первач'* (Малин), кав'ярня *КомерсантЪ* (Суми), кав'ярня *ТрактирЪ Бояри* (Вишгород). Мода на старовинні назви пояснюється тенденцією повернення до витоків української культури.

В соціокультурному просторі України було виявлено найменування закладів харчування, що репрезентують українську, російську, англійську, французьку, іспанську, італійську, грузинську та ін. мови: *За двома зайцями* (Київ), *Підпільний Кіндрат* (Львів), *Криївка* (Львів), *Чесне м'ясо* (Львів), *Тлустий гусак* (Львів), *Ресторан-музей „Сім поросят”* (Львів), *Остання барикада* (Київ); *Barvy* (Київ), *Salatnyk* (Київ), *Lvivski Pljacky* (Одеса) –

українська мова в латинській графіці; *Золотой теленок* (Одеса), *Пряности и радости* (Харків), *Клюква и брюква* (Київ), *Наши Блинок* (Одеса), *Версия* (Одеса) – російська мова; *Monte Cristo* (Одеса) – італійська мова; *Leto* (Київ) – російська мова в латинській графіці; *Babylon* (Львів), *Black Market* (Київ), *Just Relax* (Київ) – англійська мова; *Биг Бен Паб* (Харків) – англійська мова в російській графіці; *Fijiwara Yoshi* (Київ) – японська мова в латинській графіці.

Висновки. Відображаючи в цілому соціокультурну ситуацію України, ергоніми насамперед є позначенням загальноукраїнських реалій, які демонструють зміни щодо асоціативних пріоритетів у сприйнятті українським суспільством навколишнього світу. Ці зміни пов'язані, по-перше, з включенням українського соціуму в глобальний процес інтернаціоналізації і усвідомленням себе частиною “цивілізованого” світу; по-друге, з орієнтацією на західну систему культурних і моральних цінностей, а також на європейську й американську моделі розвитку економіки, науки і техніки. **Перспективами** подальших досліджень є залучення до зіставного аналізу назв інших установ, закладів, комерційних структур тощо.

Список використаних джерел

1. Бочегова, Н.Н. (1978). *Стилистическая функция терминов в контексте художественного произведения*. (Автореф. дисс. канд. филол. наук. Ленинград).
2. Шаклеин, В.М. (1997). *Лингвокультурная ситуация и исследование текста*. Москва: Об-во любителей рос. словесности.
3. Швейцер, А.Д. (1977). *Современная социолингвистика. Теория, проблемы, методы* (сс. 42–48). Москва.
4. Цілина, М.О. (2005). Про що розповідають ергоніми? *Українська мова в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. Київ. № 4. (сс. 149–155).

**Н.В. Швець, кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри іноземної філології,
перекладу та методики навчання
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди”**

ТРАНСФОРМАЦІЯ АНТРОПОНІМІВ У СКЛАДІ РИМОВАНОГО СЛЕНГУ

Невпинний розвиток міжкультурної взаємодії у сучасному світі *актуалізує* вивчення етноспецифічних мовних явищ, які транслюють культурні особливості певного народу чи групи людей. Англomовний римований сленг, що є предметом пропонованого дослідження, виступає одним з таких етноспецифічних явищ, глибше пізнання яких дає змогу покращити міжкультурну комунікацію шляхом усвідомлення культурної специфіки певної групи людей.

Римований сленг – найвідоміша частина діалекту кокні, що виник у VI столітті у мовленні моряків та військових, які проходили через лондонські доки, та національних меншин Лондона, котрі користувалися ним із метою маскуванню протизаконної діяльності. Ця частина соціолекту кокні знову стала популярною у кінці XX століття завдяки молодим людям, які, бажаючи показати свою індивідуальність, повернулися до його використання та почали вигадувати нові фрази (Fowler, 1984).

Мета нашого дослідження полягає у виявленні особливостей трансформації антропонімів у складі англomовного римованого сленгу. Досягнення мети передбачає виконання таких *завдань*: 1) охарактеризувати специфіку римованого сленгу; 2) згрупувати вилучені приклади римованого сленгу з антропонімами за тематичною приналежністю.

Матеріалом дослідження є римований сленг, відібраний зі словника під редакцією Е. Партріджа “Dictionary of Slang and Unconventional English” (Partridge, 2007), у складі якого зафіксовано антропоніми.

Англомовний римований сленг є специфічним поєднанням двох частин фрази, перша частина якої використовується у мовленні самостійно на позначення прихованого елемента, а друга частина (яка виступає цим прихованим елементом) римується з першою, проте набуває зовсім нового змісту. Нами відібрано приклади римованого сленгу, перша частина якого містить антропоніми, адже вони є важливою ланкою, що пов’язує людей з їх найближчим оточенням та виражає культурну інформацію. Тобто антропоніми використовуються у мовленні, проте позначають вони зовсім інші поняття, трансформуючись у лексичні одиниці, які пов’язані з ними лише римою. До прикладу, фраза *Can you give me a Tiny Tim?*, яку неможливо зрозуміти без знання римованого сленгу, насправді означає *Can you give me a flim (a five-pound note)?* Повна одиниця римованого сленгу має такий вигляд: *Tiny Tim – flim* “розм. п’ятифунтова банкнота” (*Tiny Tim* – герой “Різдвяної пісні” Ч. Діккенса).

У результаті аналізу відібраного матеріалу, було виявлено, що антропоніми у складі англомовного римованого сленгу використовуються у мовленні здебільшого на позначення предметів, явищ та осіб, які оточують людей щодня. При цьому замінюють вони в основному іменники, зрідка – дієслова чи прикметники. Було виокремлено такі тематичні групи римованого сленгу з антропонімами:

1) їжа та напої (*Acker Bilk – milk* “молоко”; *Britney Spears – beers* “пиво”; *Jay Kay – take-away* “їжа з собою”; *Mona Lisa – a pizza* “піца”; *Al Pacino – cappuccino* “капучіно”; *Lee Van Cleef – beef* “яловичина”; *Wynona Ryder – cider* “сидр”; *Becks and Posh – nosh* “їжа” (Becks and Posh – кличка футболіста Д. Бекхема та його дружини); *Billy Guyatt – a diet* “дієта”; *Don Revie – bevvy* “алкогольний напій”; *Quasimodo – soda water* “газована вода”; *Duchess of York – pork* “свинина”);

2) предмети повсякденного вжитку (*Ned Kelly – telly* “телевізор”; *Frankie Fraser – a razor* “бритва”; *Molly Malone – telephone* “телефон”; *Eisenhower – a shower* “душ”; *King Farouk – a book* “книга”; *Julius Caesar – a freezer* “морозилка”; *Enoch Powell – a towel* “рушник”; *Geoffrey Chaucer – a saucer* “чайне блюдо”);

3) частини тіла (*Donald Peers – the ears* “вуха”; *George Melly – the belly* “черевце”; *Jimmy Young – a tongue* “язик”; *Errol Flynn – the chin* “підборіддя”; *Mae West – the chest* “груди”; *Cilla Black – the back* “спина”; *Mystic Meg – a leg* “нога”; *Sebastian Coe – the toe* “палець на нозі”);

4) найменування осіб (*Edmundo Ros – a boss* “очільник”; *Frankie Howerd – a coward* “боягуз”; *Murray Walker – a talker* “базіка”; *Charlie Smirke – berk* “дурень”; *Georgie Best – a drunken pest* “п’яниця” (виникнення фрази пов’язують з алкогольною залежністю Д. Беста); *Hannibal Lecter – a ticket inspector* “кондуктор”);

5) гроші (*Tina Turner – earner* “джерело доходу”; *Ken Dodd – wad* “пачка грошей”; *Gregory Peck – a cheque* “чек”; *Oscar Asche – cash* “готівка”; *Ayrton Senna – tenner* “десятифунтова купюра”; *Nat King Cole – the dole* “допомога по безробіттю”);

6) медицина (*Damon Hill – a pill* “пігулка”; *Darren Gough – a cough* “кашель”; *Michael Caine – a pain* “біль”; *Hattie Jacques – the shakes* “лихоманка”; *Dudley Moore – a sore* “болячка”; *Goldilocks – pox* “жарг. Сифіліс”);

7) незаконна діяльність (*Billy Bragg – swag* “награбоване”; *Elton John – con* “шахрайство”; *JJ Cale – a jail* “в’язниця”; *Ronan Keating – a beating* “побиття”; *Harry Lauder – a prison warder* “наглядач у в’язниці”);

8) одяг (*Adam Ants – pants* “штани”; *Brenda Frickers – knickers* “спідня білизна”; *Seamus Heaney – a bikini* “бікіні”; *Snow Whites – tights* “колготи”; *John Prescott – a waistcoat* “жилет”);

9) погода (*Daisy Dormer – warmer* “тепла погода”; *David Bowie – blowy* “вітряний”; *Jenny Lind – wind* “вітер”; *Stevie Wonder – thunder* “грім”; *George and Zippy – nippy* “прохолодний”);

10) меблі (*Fred Astaire – a chair* “стілець”; *Peter O’Toole – a stool* “табурет”; *Cain and Abel – a table* “стіл”; *Mother Hubbard – a cupboard* “буфет”);

11) транспорт (*Peter Pan – a van* “фургон”; *Joe Baksi – a taxi* “таксі”; *Iron Mike – bike* “велосипед” (*Iron Mike* – кличка М.Тайсона); *John Wayne – a train* “потяг”);

12) час (*Barry-Whiter – all-nighter* “подія, що триває всю ніч”; *Harry Lime – time* “час”; *Gary Player – an ‘all-dayer’* “подія, що триває увесь день”; *Holyfield’s ear – a year* “рік”);

13) тварини (*Jasper Carrot – a parrot* “папуга”; *Goldie Hawn – a prawn* “креветка”; *Colonel Blimp – a shrimp* “креветка”; *Fanny Cradock – a haddock* “морський окунь”);

14) будівлі (*J. Arthur Rank – a bank* “банк”; *Mickey Mouse – a house* “будинок”; *Colonel Gadaffi – a café* “кафе”);

15) дієслова на позначення щоденних дій (*Chas and Dave – to shave* “голитися” (утворено від імен музикантів Charles Hodges та Dave Peacock) *George Michael – to cycle* “їздити на велосипеді”; *Adam and Eve – believe* “вірити”; *Bo Peep – sleep* “спати”).

Варто зауважити, що встановити етимологію конкретного римованого сленгізму не завжди можливо. Найчастіше причиною його утворення є прагнення висміяти об’єкт номінації чи просто схильність до римування. Проте така модель вторинної номінації є досить продуктивною в англійській мові, про що, зокрема, свідчить надзвичайне розмаїття проаналізованого мовного матеріалу.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що антропоніми є невід’ємною частиною англomовного римованого сленгу. Найчастіше з такою метою використовують власні назви, що позначають відомих людей з різних сфер діяльності (музикантів, коміків, спортсменів і т.д.). У складі римованого сленгу

антропоніми заміняють досить широкий спектр лексичних одиниць, що найчастіше не пов'язані з особами номінації, тому такий варіант сленгу дозволяє користуватися ним з метою шифрування сказаного.

Перспективи подальших досліджень полягають у можливості вивчення особливостей трансформації інших видів онімів у складі діалекту кокні.

Список використаних джерел

1. Fowler, J. (1984) *Cockney Dialect and Slang. Honors Theses* (pp. 7–10). Retrieved from http://scholarlycommons.obu.edu/honors_theses/191.
2. Partridge, E. (2007) *The Concise New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English*. New York: Taylor & Francis.

Ю.О. Шовкопляс, аспірант

Запорізький національний університет

КУЛЬТУРНІ МОДЕЛІ АМЕРИКАНСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ (ІСТОРИЧНА ПАРАДИГМА)

Останнім часом світова культурна система відчуває на собі масовий динамічний вплив культури США. Хоча культура США має європейське коріння й традиційно пов'язана із Західною Європою, але трансформувалася в процесі розвитку держави в культуру самостійної етнічної групи. Водночас, на різних етапах культурологічного осмислення Америки домінують різні моделі та парадигми, що дають можливість якнайкраще потрактувати її цивілізаційні елементи: від “плавильного котла” до “салатниці”.

Метою нашої розвідки є визначити культурні моделі американської цивілізації, їхні основні етапи та вплив на світову культуру. Поставлена мета вимагає розв'язання концептуальних **завдань**: окреслити категорії американської цивілізації; охарактеризувати етапи та принципи культури

США; розглянути розвиток американської культури та цивілізації на освітньо-економічному, політичному та філософсько-світоглядному рівнях.

Виникнення американської культури було пов'язано з важким і тривалим періодом освоєння нового континенту. Після перемоги в громадянській війні остаточно було визначено профіль північноамериканської цивілізації. Її головними принципами стали: *капіталізм* з його найбільш послідовною і доведеною до логічних меж форм; *рівність* стартових можливостей із лояльним ставленням до фактично існуючої нерівності; *лібералізм*, який утверджує принцип індивідуальної свободи і прав людини; *індивідуалізм*, виражений в ідеї «індивідуума як міри речей», як базового соціокультурного атома; *прагматизм*; *глобалізм*; *матеріалізм*; *принцип “плавильного котла”* (“melting pot”), згідно з яким суспільство складається з окремих індивідуумів, етнос, раса, культурна ідентичність і конфесія яких не має ніякого значення, а отже, ніяких перешкод для змішування не існує і не повинно існувати (це наслідок доведеної до своїх кордонів суворо індивідуалістичної антропології, взятої як абсолютний імператив); *децентралізація*, заснована на “договірному” характері будь-якої політичної системи; *демократія* як політична система; *соціокультурне месіанство* (Alba, 2003).

У культурній історії Америки можна виділити три *періоди*:

– *колоніальний період* – період колонізації Америки і становлення американської нації, в процесі якого відбувається формування нових моральних і політичних ідеалів, уявлень про національну ідентичність нової американської нації, трансформування колоній і поселень в самостійну державу. Саме в цей період американці стали єдиною нацією, яка має самобутнім національним характером, самостійною мовою, що відрізняється від англійської мови, власними політичними ідеалами і пантеоном національних героїв.

– *період становлення американської демократії*, проголошеної в Декларації незалежності. Демократичний досвід перетворив колоніальну Америку на демократичну державу з розвиненою системою освіти та культури.

– *період індустріалізації країни*, пов'язаний з перетворенням аграрної Америки на Америку індустріальну (Hall, 2001). Америка стала новатором масової культури, яка, незважаючи на опору, стала домінуючим типом культури ХХ століття в Європі і в інших країнах світу.

Ці історичні етапи сприяли формуванню *основних компонентів американської ідентичності*, що можуть суперечити один одному та водночас синтезуватися на рівні ідеалізму та прагматизму: *етнічна культура*, що ґрунтується на розвитку корінної американської цивілізації, європейських колоніальних поселень, афроамериканському рабстві та пізніших хвилях імміграції; *багатоконфесійна або плюралістична релігійна культура*, яка відображає вірування колоністів й іммігрантів; *політико-правова культура*, що будується на індивідуалізмі, конституціоналізмі та повазі до закону. Цей підхід прагне об'єднати людей навколо ідеальної версії “американськості”, якій притаманні егалітаризм, моральність і патріотизм, що відображені в діяльності політичних і правових інституцій; *економічна та споживча культура*, що зумовлена корпоративною та індивідуальною конкуренцією, а також розвитком виробництва, що стимулює прибуток та споживання товарів і послуг (Гаджиев, 1990).

Загалом, американська цивілізація формувалася на етапі переходу від “релігійного” до “цивілізованого” типу культури. Перехідний характер культурно-історичного типу визначив домінуючі тенденції культурної динаміки; соціально-економічні особливості господарського устрою, форми і методи американського капіталізму, а так само вектори розвитку державно-політичних інститутів (демократична форма правління, експансіонізм тощо). Сама ж культурна фрагментарність США пояснюється регіональним характером історичного розвитку американської держави, формуванням на “кордоні” регіонів. Це сприяло створенню власного культурного простору, у якому присутній оригінальний “культурний стиль”.

Необхідно зазначити, що втілення американського проекту суспільства рівних можливостей з культурною фрагментарністю спричинило появу

соціального міфу США як “плавильного казана”, де культурна політика пропагує “змішання”, “сплав” культурних і національних рис народів, що складають населення США в ХХ столітті. Але ця культурна модель американської цивілізації активно критикувалася прихильниками мультикультуралізму, які пропонували інші концепції, за допомогою яких можна сформувати суспільство, членами якого є представники різних культур або етносів, а саме “салатниця”, “калейдоскоп” або “культурна мозаїка”. У США на зміну концепції “плавильного казана” прийшла більш політкоректна концепція “салатниця”, відмінність якої полягає в тому, що етноси не позбавляються своєї ідентичності, культури не змішуються, втрачаючи свої відмінні риси, а утворюють неоднорідну культуру, зберігаючи свої особливості, подібно складникам салату. Ця концепція знаходить свою реалізацію і в мовних контактах та мовній політиці США, де спостерігається безперервна боротьба між прагненням до американізації міноритарних етнічних груп (насамперед, іспаномовних) і толерантно-орієнтованої мовною політикою, яка характеризується двомовним навчанням в школі, виданням ЗМІ, радіо- і телемовлення на мовах етнічних меншин.

Висновки. Таким чином, культурні моделі американської цивілізації репрезентовано концепціями “плавильний казан”, “салатниця”, “калейдоскоп” або “культурна мозаїка”. Концепція “салатниця” – найполіткоректніша з огляду на збереження етнічної ідентичності. На рівні мовних контактів “салатниця” яскраво представлена явищем полілінгвізму та поширенням англо-іспанського білінгвізму, що здійснює значний вплив на мовну ситуацію США, демонструючи водночас рівність мов та їхній синтез.

Список використаних джерел

1. Гаджиев, К.С. (1990). *Американская нация: национальное самосознание и культура*. Москва: Наука.
2. Alba, R. (2003). *Remaking the American Mainstream: assimilation and contemporary immigration*. Cambridge, Harvard: Harvard University Press.

3. Hall, J.A. (2001). *Is America Breaking Apart?* Princeton, NJ: Princeton University Press.

А.В. Лисак, студентка III курсу

НПУ імені М.П. Драгоманова

ПЕРЕКЛАД У ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стрімка глобалізація всіх процесів життєдіяльності суспільства та зближення мовних культур різних народів значно пожвавили інтерес багатьох дослідників та мовознавців до проблем міжкультурної комунікації. Відповідно, в сучасних лінгвістичних та перекладознавчих дослідженнях у сфері міжкультурної взаємодії мова почала розглядатися вже не лише як засіб комунікації, але і як засіб категоризації досвіду певного етносу, його соціальної й культурної взаємодії, як експлікатор його самотньої культури та концептуалізації навколишнього світу. Вагомим фактором у досягненні успішної міжнародної взаємодії є переклад, адже він постає перед нами в ролі своєрідного провідника між мовними кодами різних етносів, що допомагає нам переносити реалії вихідного тексту за допомогою лексичного складу мови перекладу з одного мовленнєвого та культурного середовища на інший. Оскільки дослідження та пошуки шляхів досягнення успішної взаємодії між представниками різних лінгвокультурних середовищ є одним із найбільш **актуальних** питань сьогодення, будь-яка наукова активність у цій галузі має перспективи.

Метою даного дослідження є вивчення проблеми міжкультурної комунікації та виявлення міжкультурних аспектів сучасного перекладу.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: розкрити сутність поняття міжкультурна комунікація, розглянути роль

перекладу в процесі міжкультурної взаємодії, проаналізувати зв'язок перекладу та культурних реалій.

Термін “міжкультурна комунікація” певною мірою співвідноситься з поняттям “діалог культур”. Найбільш вичерпний аналіз цього явища подано в працях В. Біблера, який наголошує на формуванні нового соціального соціуму культури – форми вільного спілкування людей у її силовому полі (Біблер, 1989). Діалог культур – це потреба у взаємодії, взаємному збагаченні, яке передбачає взаєморозуміння, а значить тотожність. Міжкультурна комунікація – це соціальний феномен, сутність якого полягає у конструктивній чи деструктивній взаємодії між представниками різних культур (національних та етнічних), субкультурами в межах чітко визначеного просторово-часового континууму (Подольська, 2003). Датою народження міжкультурної комунікації як академічної дисципліни можна вважати 1954 рік, коли було видано книгу Е. Хола і Д. Трагера “Culture as Communication” (“Культура як комунікація”). У даній роботі автори вперше запропонували для широкого вживання термін “міжкультурна комунікація”, що відбивала, на їхню думку, особливу галузь людських відносин. Пізніше основні положення та ідеї міжкультурної комунікації були більш докладно розвинуті у відомій роботі Е. Хола “The Silent Language” (“Німа мова”), де автор показав тісний зв'язок між культурою і комунікацією. Вважається, що Е. Холл є засновником міжкультурної комунікації як окремої дисципліни.

Переклад використовується як канал книжкової або літературної комунікації, через який відбувається діалог літератур і в ширшому розумінні – діалог цивілізацій та обмін їхніми здобутками (Чередниченко, 2007). Яскравим прикладом міжкультурної комунікації може бути переклад літературного твору іноземною мовою, коли прототекст належить одній літературній мові, а метатекст (переклад) – іншій. Відповідно, через переклад твір стає надбанням не лише національної літератури, а шедевром світової літератури. При цьому здійснюється не лише суто міжлігвістична інтеракція, а в повному обсязі, – міжкультурна комунікація. Міжмовні контакти створюють благодатний ґрунт

для взаємопроникнення культур, а отже, стимулюють розвиток кожної з них. Ґрунтовно висвітливши діахронію української міжкультурної комунікації та функцій перекладу в сучасному світі, О.І. Чередниченко висловлює впевненість у тому, що “європейська співпраця в галузі вивчення мов і культур надалі сприятиме кращому взаєморозумінню між народами, а в майбутньому – побудові Європи без кордонів” (Чередниченко, 2007).

Говорячи про особливості міжкультурної комунікації на рівні художнього тексту, правомірним буде сказати, що в такому разі ми маємо справу з цілим комплексом проблем комунікації загалом та питаннями переходу не лише з одного лінгвістичного коду на інший, а з більш глибокою та складною проблемою переходу з одного національно-культурного коду на інший. Добре відомим є той факт, що навіть при буденному комунікативному акті представників єдиного культурного простору сприйняте ніколи не буде повністю дорівнювати висловленому. Виходячи з викладеного з урахуванням докорінних відмінностей різних мов, ситуація суттєво ускладнюється ще й міжкультурними розбіжностями, в результаті чого головна комунікативна ціль – розуміння – стає досить важкою для досягання (Горощенко, 2013). Для забезпечення міжкультурної комунікації “творча діяльність перекладача має спрямовуватися на примирення двох суперечливих тенденцій: збереження мовної норми рецептивної культури у перекладі, з одного боку, та її гармонізацію з нормою оригіналу як феномена вихідної культури, з іншого” (Чередниченко, 2007).

Міжкультурна комунікація також характеризується цілим рядом особливостей, що роблять її відмінною від монокультурної комунікації. Ці чинники мають лінгвістичний та екстралінгвістичний характер. До них відносять реалії – назви об’єктів і процесів, характерних для життя певної лінгвокультурної спільноти. Наприклад, традиції, звичаї, обряди, свята (приміром, *Halloween*, що святкується в США та Великобританії, *Thanksgiving Day* – традиційне свято усіх американців, та *Bonfire Night* – одне з найулюбленіших святкувань жителів Великої Британії, а також *Good Friday* –

Страсна П'ятниця, *Palm Sunday* – Вербна Неділя, тощо); назви історичних та архітектурних пам'яток, площ, вулиць, фірм та періодичних видань (*Westminster, Mansion House, White House, Downing Street, Whitehall*); імена міфічних персонажів, національних героїв і діячів (*St. Nicholas, Santa, Дід Мороз і Снігуронька* тощо); вирази, що пов'язані з відображенням національних традицій та мовного етикету (*Not at all. Don't mention it* (BE); *You are welcome. Any time* (AE); *Mind the step* (BE); *Watch your step* (AE)); слова та вислови для позначення рис поведінки, звичок, рухів, жестів, міміки (прикладом є, типово англійське поняття “privacy”); фразеологічні звороти, вислови, прислів'я, порівняння (*Old Glory* (одна з назв американського прапора поряд з “*Stars and Stripes*”) (Введенська, 2015).

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що переклад – це вид діяльності, що стосується двох культурних поясів і є важливим аспектом міжкультурної комунікації. Переклад виступає вагомим засобом для встановлення зв'язків між комунікантами, які належать до різних лінгвокультурних ареалів. **Перспективним** вважаємо вивчення проблем перекладу за часів глобалізаційних змін, коли відбувається діалог культур, що сприяє взаємозбагаченню літератури та мови.

Список використаних джерел

1. Библер, В.С. (1989). Культура. Диалог культур (опыт определения). Журнал “*Вопросы философии*”, 6. (сс. 32; 31-42).
2. Введенська, Т.Ю. (2015). *Проблеми міжкультурної комунікації та перекладу*. Дніпропетровськ.
3. Горощенко, Т.В. (2013). *Міжкультурна комунікація в перекладі*. Взято з: <http://ua.convdocs.org/docs/index-194154.html>
4. Подольська, Є.А. (2003). *Культурологія* (с. 2). Київ.
5. Чередниченко, О.І. (2007). *Про мову і переклад*. Київ: Либідь

М.Р. Цаль, студент III курсу
І.П. Вайноренс, старший викладач
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М.П. Драгоманова

AFRICAN-AMERICAN ENGLISH IN MEDIA AND SPOKEN REGISTERS

The problem of syntactic and phonological characteristics of Black English has become *topical* over the last decades. The representation of African-American people and their way of communication has increased significantly in mainstream media in particular. The first thing that should be noted is that Black English is spoken by the most part of African Americans with the most pronounced features appearing in inner-city areas of Detroit, Washington, Chicago, Philadelphia, Miami, New York, Los Angeles. It is also widespread among adults in rural America (Alabama, Mississippi, Georgia, Texas etc.) in their everyday speech.

Though a lot of people (including researchers) still consider African American English as a “broken language” or “slang-based dialect”, it is worth remembering that slang is used by a certain group of people such as athletes, actors, teenagers etc. African-American English, in fact, is used among people of all classes and parts of the community of color and its units stay unchanged over time (Smitherman, 1995; Matjaž's, 2012) review states the following: “*The speech of African Americans carries specific grammatical and phonological features which demonstrates that it is a structured and systematic language variety rather than mere careless speech. Because of these features, there is a need among linguists to recognize AAVE as an ethnically-based communication system, and not slang or broken language*”. The research is *aimed* at analyzing the examples of “black street speech” in such pieces of mainstream media as TV series *Orange is the New Black* (2013-2016), *The Chi* (2018) and movies *Boo! A Madea Halloween* (2016), *Boyz n the Hood* (1991) and *The Help* (2013). To analyze the language of Black Community from different

perspectives we are going to present examples from comedies, historical period drama, hood drama and comedy-drama series and movies. The *objective* is to illustrate syntactic and phonological characteristics of Black English.

Considering syntactic characteristics, the first feature to discuss is the frequent use of multiple negations in the same sentence, which was found multiple times in each one of the analyzed sources. It is commonly known that it includes the widespread substitution of *am not, isn't, aren't, haven't, hasn't* by *ain't*.

Feature	Sources	Examples
Multiple negations used in the same sentence	<i>The Chi</i>	Barry: "Tracy ain't your girl no more, though."
	<i>Boyz n the Hood</i>	Doughboy: "I ain't got no brother. Got no mother, neither ."
	<i>The Help</i>	Minny: "But now I ain't gonna never get no job again."

The next feature that is spread not less than the previous one is the elimination of auxiliary verb in yes/no questions.

Feature	Sources	Examples
Elimination of 3 rd person -s in Present Simple	<i>Orange is the New Black</i>	Janae: "This go here. That go there."
	<i>The Help</i>	Minny: "I done something terrible to that woman, and now she know what I done."
	<i>The Chi</i>	Ronnie: "She know you're pregnant?"

One of the most distinctive features used by the Black Community is elimination of copula *be*. There is definitely no difficulty to find this one in any motion picture or TV show analyzed here.

Feature	Sources	Examples
Elimination of copula <i>be</i> in the Present Tense	<i>Boyz n the Hood</i>	Tre: “Like it or not, you from Africa.”
	<i>The Help</i>	Aibileen: “She always mad about something.”
	<i>The Chi</i>	Jerrika: “she gonna make it seem like I'm the reason that he dead!”

One more frequently observed feature is the substitution of *were* for *was* in Past Progressive. As we can see, this feature is represented widely too.

Feature	Sources	Examples
Substitution of the Plural <i>Were</i> with <i>Was</i>	<i>Orange is the New Black</i>	Crazy Eyes: “People forget we was all new here once.”
	<i>Boyz n the Hood</i>	Furious: “All of my friends was dropping out of high school.
	<i>Boo! A Madea Halloween</i>	Madea: “First we was colored, then we was black and now we African-Americans.

And the last syntactic feature that we are going to present is using of the aspectual marker *be* that is equivalent to *usually* or *always*.

Feature	Sources	Examples
Usually, always = aspectual <i>be</i>	<i>Orange is the New Black</i>	Janae: “She'll see what she be messing with.”
	<i>Boyz n the Hood</i>	Doughboy: “That's why fool be getting shot all the time.”
	<i>The Help</i>	Minny: “Don't be taking those women any more pies, you understand?”

Unquestionably, exploring phonological characteristics of the language deserves a full-size separate study. This is not a secret that African American pronunciation has multiple sound specificities. The researchers Thomas, E.R. and Green L.J. dedicate extended studies of the phonology to describe at least some of them. The features include “r-lessness”, replacement of the initial /ð/ with /d/ (as in “this” [dɪs]) and the initial /θ/ with /t/ (as in “think” [tɪŋk]), glide reduction (e.g., wife [wa:f], time [ta:m]), word stress shift to the first syllable (e.g., **p**olice, **h**otel, **r**evise, **p**olite, **D**etroit, **i**nsurance etc.), a final loss of /j/ after non-coronal consonants (e.g., new [nu:], **s**uit [su:t], **n**eutral [nu:trɪ], **H**ouston [hu:stn]) and many more.

In *conclusion*, the results of the study generally confirmed the wide use of the most spread syntactic features of Black English in numerous sources reflecting the culture, communication and life of African-Americans. In spite of the fact that the limited size of the article only lets us show a small part of the broad variety of characteristics “black street speech” has, the open space of Internet and television provides a free opportunity for all to study it in greater detail. To do so there is no need to go far, since different elements of AAVE are present in speech of lots of people frequently seen in public from rap artists and singers such as Missy Elliott, Jennifer Hudson, Kanye West, talk-show hosts and actresses Oprah Winfrey, Queen Latifah and Whoopi Goldberg to the former US general and Secretary of State Colin Powell and the former First Lady of the United States, Michelle Obama.

To take into consideration all mentioned above, different factors like age, gender, location etc. that make certain features of the speech more or less pronounced can be considered for in *further studies*. The topic is justly considered of interest not only in frames of linguistics, but in the cultural studies as well.

References

1. Green, L.J. (2002). *African American English. A Linguistic Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

2. Matjaž, E. (2012). *Internal Grammatical Conditioning in African-American Vernacular English [Review]* (pp. 1–18). *Maribor International Review*, 5(1).
3. Smitherman, G. (1995). *African-American English: From The Hood to the Amen Corner*. Speech presented at Conference “Linguistic Diversity and Academic Writing” (May 4) in The Center For Interdisciplinary Studies of Writing University of Minnesota, Minneapolis.
4. Thomas, E.R. (2007). *Phonological and Phonetic Characteristics of African American Vernacular English* (pp. 450–475). *Language and Linguistics Compass*, 1(5).

Sources of illustrations

5. Green, B., Columbus, C., Barnathan, M. (Producers), and Taylor, T. (Director) (2011). *The Help* [Motion picture]. USA: Dreamworks.
6. Kohan, J. (Executive producer), and Tannenbaum, N. K. (Producer) (2013 – 2016). *Orange is the New Black*. [Television series]. New York, NY: Netflix.
7. Waithe, L., Common, Reid W. (Executive producers), and Rodriguez D., Grant D. (Directors) (2018). *The Chi*. [Television series]. Chicago, IL: Showtime.
8. Nicolaidis, S. (Producer), and Singleton, J. (Director). (1991). *Boyz n the Hood* [Motion picture]. USA: Columbia Pictures Corporation.
9. Perry, T. (Director) (2016). *Boo! A Madea Halloween* [Motion picture]. Atlanta, GA: Lionsgate.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНОЇ СЕМАНТИКИ
ТА КОГНІТИВНОГО СИНТАКСИСУ /
TOPICAL ISSUES OF COGNITIVE SEMANTICS
AND COGNITIVE SYNTAX**

**О.О. Балабан, кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри загального мовознавства і германістики
НПУ імені М.П. Драгоманова**

КОНЦЕПТ-ПРОТОТИП У СПОРІДНЕНИХ МОВАХ

(на матеріалі концепту-прототипу “сучасна жінка”)

Як один із напрямів когнітивної лінгвістики прототипна семантика або теорія прототипів у мовознавстві представлена дослідженнями на різних рівнях: семантичному (О. Кубрякова, К. Рахіліна, Ч. Філлмор, А. Ченкі та ін.), граматичному (М. Болдирев, А. Бондарко та ін.), словотворчому (Г. Кустова та ін.). *Актуальність* проблеми прототипної семантики в нашому дослідженні виникла у зв'язку зі встановленням когнітивно-семантичних універсалій в споріднених мовах, а прототипи, як відомо, є однією з категорій когнітивної семантики.

Метою дослідження є виявлення універсальних рис прототипних категорій в споріднених мовах. Досягненню поставленої мети сприяло розв'язання наступних *завдань*: 1) проаналізувати прототипну семантику як тренд когнітивної семантики; 2) визначити категоріальну структуру концепту-прототипу на прикладі концепту-прототипу “сучасна жінка” в англійській, російській та українській мовах та ідентифікувати його когнітивні класифікаційні ознаки, що його концептуалізують.

На відміну від традиційної семасіології де існує “світ речей” та світ ідей, когнітологи вважають, що зовнішній світ відображається у свідомості людини у вигляді деяких категорій, які поділяються на природні та семантичні, а

всередині кожної категорії існують її типові представники, які Е. Рош і називає прототипами (Rosch, 1983). Прототип включає найхарактерніші для конкретної категорії ознаки і формується на спільних якостях, притаманних їх репрезентантам. Відповідно сукупність найважливіших ознак утворює центр категорії – на противагу периферії, де розташовані менш важливі ознаки.

Щодо визначення самого терміну “прототип”, то його дефініції знаходяться приблизно в одній площині: *еталонний варіант, еталонний образ* тощо. Так, О. Хамрай сприймає прототип як еталонний варіант певного інваріантного системного об’єкта, який характеризується найбільшою концентрацією специфічних ознак об’єкта (Хамрай, 2008). Для А. Вежбицької прототипи – ідеалізовані, еталонні образи, ментальні утворення, які не відображають суттєві властивості уявлення про об’єкт. У своєму аналізові дослідниця базується на моделі “смысл-текст” (Вежбицька, 1996). Стислий словник когнітивних термінів наголошує, що прототип “конкретний чи абстрактний розумовий образ предметів, що належать деякій категорії.., і якщо за його допомогою людина сприймає дійсність: член категорії, що міститься ближче до того образу, який буде оцінено як кращий зразок свого класу чи противніший екземпляр, ніж усі інші” (Кубрякова, 1996).

Опозиціонери цієї теорії наполягають, що цей підхід не характеризує конкретні явища, а вважають, що прототип функціонує в спілкуванні в якості лише “вдалого прикладу”. Вони також переконані, що поняття взагалі навряд чи представлені через прототипи, а люди часто оперують чіткими визначеннями (Демьянков, 1995).

Структура цих “характерних” чи “типових” категорій має радіальну структуру, на думку Е. Рош (Rosch, 1983), у якій центральну позицію займає прототип, а решта членів віддалені від нього на меншу відстань, і чим далі розташовано певний компонент, тим більш сумнівною є його категорійна приналежність, знижується міра достовірності про нього і затрачається більше ментальних зусиль на аналіз його властивостей. Відповідно структура цих категорій описується у векторі прототипів і дистанції прототипів, яка може

переходити в межі іншої категорії, оскільки чіткої межі категорій не існує. Категорії формуються в нашій свідомості на основі двох принципів: “структуризації світу” і “когнітивної економії”. Згідно до першого принципу категорії утворюються в людській свідомості не довільно, не на основі випадкового набору ознак. Комбінація визначальних для певної категорії властивостей має чітку структуру і є “емпіричним фактом, представленим світом, що сприймається” (Rosch, 1983). За другим принципом категорія фіксує світ, який сприймається людиною, у максимально стислій формі (Rosch, 1983). Зміст і структура таких категорій є універсальними, тільки варіюються в залежності від культурного осередку (Rosch, 1983). До речі прототипи вважаються найбільш варіабельною категорією, оскільки можуть змінюватися протягом певного часу в результаті набуття категорією нових репрезентантів.

Загалом концепт-прототип “сучасна жінка” інтегрується у макроконцепт “жінка” через смисловий центр засвідчений у тлумаченні цього поняття “an adult female human being” (Cambridge Advanced Learner’s Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/ru/>), “лицо, противоположное мужчине по полу” (Толковый словарь русского языка: <https://www.vedu.ru/expdic/>), “особа жіночої статі протилежна чоловіку” (Академічний тлумачний словник української мови: <http://sum.in.ua/>) як одна із ознак ідентифікації жінки у сучасному світі. Серед можливих основних номінаторів концепту в англійській мові відстежуємо *woman, female, lady, miss, misses*; в українській мові *жінка, жіночка, пані, дама*; в російській мові *женщина, дама* тощо. Слід зауважити, що використовуючи асоціативний експеримент концепт “жінка” проаналізувала І.Б. Марчук, польову структуру концепту “жінка” описала Ю.В. Вороніна, соціокультурні стереотипи концепту “жінка” представила Я.І. Каліна, пареміологічні особливості концепту “жінка” зацікавили Т.В. Рудюк, О. Куцик та М. Колечко тощо. Так, проаналізувавши категоріальну структуру концепту-прототипу “сучасна жінка” на матеріалі художнього твору сучасної англійської письменниці Сесілії Агерн “The Time of my Life” / “Время моей жизни” / “Час мого життя” та її перекладів російською та українською мовами, нами було

встановлено декілька когнітивних класифікаційних ознак, що його концептуалізують. Наведемо приклад, що відображає функціональні ознаки, які позначають вид діяльності або рід занять жінки, наприклад:

(Англ.) *It was a place more worshipped than any other in the building, more than the coffee machine, more than the exit doors at six p.m., most certainly more than the chair before the desk of Edna Larson – the boss lady – who ate good intentions like a broken dispenser that swallowed your coins but failed to spit out the bar of chocolate* (Ahern, p. 2).

(Рос.) *Место это, подобно всякому святилищу, где курят фимиам, почитаемо более, чем любое другое в нашем здании. Более, чем кофе-машина, чем дверь на улицу в шесть вечера, и много более, чем стул у стола Эдны Ларсон – нашей начальницы, которая пожирает благие намерения, как неисправный автомат, что заглатывает монеты, но отказывается выплюнуть взамен плитку шоколада* (Ахерн, с. 8).

(Укр.) *Це місце шанували більше, аніж будь-яке інше в будівлі, більше ніж кавоварку, більше аніж двері виходу, що відчинялися о шостій годині вечора, й, безперечно, набагато більше, ніж стілець перед письмовим столом Едні Ларсон, – жінки-боса, яка поглинала добрі наміри, як ото зламаний торговий автомат ковтає ваші монети, але виплюнути вам плитку шоколаду неспроможний* (Агерн, с.11-12).

У даному прикладі для опису характеру керівниці головної героїні роману в усіх трьох досліджуваних мовах використано метафору ((англ.) *to eat intentions*; (рос.) *пожирать намерения*; (укр.) *поглинати наміри*). Логіко-прагматична модель даного прикладу виглядає таким чином: *людина (риса характеру) → абстрактне поняття + логічне множення (кон'юнкція: $a \wedge b$)*. З семантичної точки зору відбувається заміна архісеми “*person*”, “*человек*”, “*людина*” на “*abstract notion*”, “*абстрактное понятие*”, “*абстрактне поняття*”, а множення забезпечується завдяки додаванню диференційних сем “*to destroy*”, “*fully*”, “*absolutelly*”, “*уничтожатъ*”, “*полностью*”, “*абсолютно*”, “*знищувати*”, “*повністю*”, “*абсолютно*”.

Підсумовуючи можна зробити **висновок**, що переосмислення значення неодмінно розширює поняття додаючи переважно нові диференційні семи. З логіко-прагматичної точки зору, найбільш вживаною є операція логічного множення (кон'юнкція: $a \wedge b$). Визначення категоріальної структури концепту-прототипу “сучасна жінка” в англійській, російській та українській мовах дозволило встановити наступні когнітивні класифікаційні ознаки, що його концептуалізують: 1) фізіологічні ознаки маркують концептуальні ознаки біологічної статі, віку, зовнішності; 2) статусно-рольові ознаки вказують на соціальне положення, статус та роль у суспільстві; 3) функціональні ознаки позначають вид діяльності або рід занять; 4) реляційні ознаки позиціонують людину по відношенню до інших осіб або групи осіб; 5) ментально-функціональні ознаки вказують на емоційний стан, розумові здібності, стан здоров'я тощо; 6) аксіологічні ознаки характеризують внутрішні властивості людини, риси характеру, манеру поведінки; 7) афективно-емотивні ознаки свідчать про емоційне відношення до суб'єкта: схвалення – осуд/невдоволення, прийняття – неприйняття, роздратування, іронія тощо, як передані повністю в досліджуваних мовах.

Список використаних джерел

1. Вежбицкая, А. (1996). *Прототипы и инварианты* (сс. 201–231). Москва: Русские словари.
2. Демьянков, В.З. (1995). *Доминирующие лингвистические теории в конце XX века* (сс. 239–320). Москва: Институт языкознания РАН.
3. Хамрай, О.О. (2008). Місце прототипів граматичного значення в арабській граматиці. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Випуск 45. (сс. 123–133). Львів.
4. Кубрякова, Е.С., Демьянков, В.З., Панкрац, Ю.Г., Лузина, Л.Г. (1996). *Краткий словарь когнитивных терминов* (с. 145). Москва: Основа.

5. Rosch, E. Prototype classification and logical classification: The two systems (pp. 73–86). *New Trends in Cognitive Representation: Challenges to Piaget's Theory*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.

Н.В. Борисова, кандидат педагогічних наук
доцент кафедри іноземної філології,
перекладу та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ УВИРАЗНЕННЯ У НОВЕЛАХ О. ГЕНРІ

Одним із дієвих способів створення іронічного образу в оповіданнях О. Генрі є метафора. Зважаючи на специфіку і проблемність передачі гумору мовними засобами, способи його відтворення залишаються **актуальними** для вивчення представниками різних лінгвістичних шкіл. **Метою** наукової розвідки є виділення й опис метафор як засобу увиразнення у новелах О. Генрі

Метафори О. Генрі різноманітні: окремі слова, словосполучення, цілі речення: *a disturber of the piano keys* – порушник фортепіанних клавіш (номінативна метафора); *demon rum* – віскі (номінативна метафора); *great Cotham* – великий Готхем (номінативна метафора); *It did not exactly beggar description, but it certainly had that word on the look-out for the mendicancy squad.* – В обстановці не те щоб **кричущі злидні**, але, **красномовне мовчання бідності** (когнітивні метафори).

Існують мовна: *poor, tired leaves; the cold breath of autumn; silly ivy leaves* та художня метафора: *On the Exchange there were hurricanes and landslides and snowstorms and glaciers and volcanoes, and those elemental disturbances were reproduced in miniature in the broker's offices* (“The Romance of a Busy Broker” О. Генрі) (Henry).

Крім простої метафори, яка необов’язково складається з одного слова, а може бути словосполученням, існує метафора розгорнута, або розширена, якої

в даній роботі буде приділено особливу увагу. Запропонований поділ є суто структурним. “Розгорнута метафора складається з кількох метафорично вжитих слів, що створюють єдиний образ, тобто з ряду взаємопов’язаних і доповнюючих один одного простих метафор, що підсилюють вмотивованість образу шляхом повторного з’єднання все тих же двох планів і паралельного їх функціонування” (Антонюк, 2006).

Таким чином, невід’ємною властивістю розгорнутої метафори можна вважати ознаку повторності. Наведемо приклад розгорнутої метафори з оповідання О. Генрі: *Vuyning made a pleasant reference to meteorological conditions, thus forming a hinge upon which might be swung the door leading from the thought repository of the other* (From Each According To His Ability, The Voice of the City) (Henry).

Новеліст часто використовує прості метафори: “The Romance of a Busy Broker” О. Генрі: *The machine sitting at that desk was no longer a man; it was a busy New York broker, moved by buzzing wheels and uncoiling springs.*

Крім простої вжитої і розгорнутої метафору, яка складається з виразів (*the machine sitting at that desk; moved by buzzing wheels and uncoiling springs*). В цьому уривку порівнюють людину з машиною за допомогою метафори.

Ще наведемо кілька прикладів розгорнутої метафори:

“A man?”, said Sue, *with a jew’s-harp twang in her voice* (Henry).

“Хлопця?” – перепитала Сью голосом, схожим на звук натягнутої струни (Генрі, 2006).

In a little district west of Washington Square the streets have run crazy and broken themselves into small strips called “places” (Henry).

В невеличкому районі на захід від площі Вашингтона вулиці показали й розбилися на вузькі смужки, що називаються проїздами (Генрі, 2006).

...but his feet trod slowly through the maze of the narrow and moss-grown “places” (Henry).

...але тут, у лабіринті вузьких, порослих мохом проїздів, насилу переставляв ноги (Генрі, 2006).

Наведемо ще приклади розкритих метафор:

This town, – said he – is a leech. It drains the blood of the country. Whoever comes to it accepts a challenge to a duel. Abandoning the figure of the leech, it is a juggernaut, a Moloch, a monster to which the innocence, the genius, and the beauty of the land must pay tribute. Hand to hand every newcomer must struggle with the leviathan. ... It has the poorest millionaires, the littlest great men, the lowest skyscrapers, the dolefullest pleasures of any town I ever saw. (The Duel) (Henry).

– Це місто – вампір, – сказав він. – Вампір, що ссе кров країни. Якщо хочеш, це навіть не вампір, а кровожерливий ідол, молах, чудище, якому краса, невинність і геній країни платять данину. Приїжджаючи сюди, всі ми приймаємо виклик на поєдинок. Кожного новачка чекає сутичка з цим Левіафаном.... В жодному іншому місті я не бачив таких бідних мільйонерів, таких дрібних великих людей, таких низьких хмарочосів, таких нудних розваг (Генрі, 2006).

Метафори-прикладки: *No, I will not bese as a model for your fool hermit-dunderhead* (Henry). *Ні, не хочу позувати для вашого йолопа-відлюдька!* (Генрі, 2006).

Перейдемо до розгляду частин мови, якими можуть виражатися метафори в новелістичному тексті американського автора:

1. Іменником, наприклад: *Bright among withdrawn blessings now appeared to him the ghosts of pot roast and the salad with tan polish dressing* (“The Pendulum”) (Henry). – Серед утрачених благ яскравими привидами йому являлися тушковане м’ясо і салат, засмачений коричневим кремом для взуття. (“Маятник”) (Генрі, 2006).

But whenever my patient begins to count the carriages in her funeral procession I subtract 50 per cent from the curative power of medicines (Henry).

Але коли мій пацієнт починає рахувати карети в своїй похоронній процесії, я скидаю з цілющої сили ліків п’ятдесят процентів (Генрі, 2006).

...when her slight hold upon the world grew weaker (Henry). ...коли зв’язок із світом у неї ще послабшає (Генрі, 2006).

2. Прикметником, наприклад: *...looking through the small Dutch window-panes at the **blank side** of the next brick house* (Henry).

...дивлячись крізь невеличкі шибки голландського вікна на глуху стіну сусіднього мурованого будинку (Генрі, 2006).

3. Дієсловом, наприклад: *The lonest thing in all the world is **a soul when it is making ready to go on its mysterious, far journey*** (Henry).

Душа, яка лаштується вирушити в далеку таємничу подорож, усе на світі стає чуже (Генрі, 2006).

4. Прислівником, наприклад: *At first she seemed overcome with amazement; then tears flowed from her wondering eyes; and then she smiled **sunnily** through them, and one of her arms slid tenderly about the broker's neck.* ("The Romance of a Busy Broker" О. Генрі) (Henry).

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зазначити, що в аналізованих творах О. Генрі найчастіше вживаються метафори-прикметники та метафори-іменники. До того ж, за нашими спостереженнями, в американському короткому оповіданні метафора активно використовується як засіб створення комічного ефекту, що у *перспективі* плануємо підтвердити кількісними підрахунками.

Список використаних джерел

1. Антонюк, М.О. (2006). Давньоанглійська метафора як засіб вербалізації теологічних понять (на прикладі пам'яток англо-саксонської мови). *Слов'янський вісник*, 6 (сс. 3–7.) Рівне: РІСКСУ.

2. Генрі, О. (2006). *Оповідання. Short Stories*. Харків: Фоліо.

3. Henry, O. *Selected Stories From O. HENRY. Forgotten Books*. Взято з: [https://www.forgottenbooks.com/it/.../Selected StoriesFromOHenry_0126103.pdf](https://www.forgottenbooks.com/it/.../Selected%20StoriesFromOHenry_0126103.pdf).

М.І. Венгринюк, кандидат філологічних наук

доцент кафедри філології та перекладу

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

**ФУНКЦІОНАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ
БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ “СВІТЛО / ТЕМРЯВА”
В РОМАНІ ЕНТОНІ ДОРРА “ВСЕ ТЕ НЕЗРИМЕ СВІТЛО”**

Бінарні опозиції як функціонально місткі семантичні конструкти неодноразово були об’єктом дослідження в соціогуманітарній науці. Їх вивчали крізь призму семіотики, онтології, аксіології, культурології та називали “універсальним засобом раціонального опису світу” (Трубецької, 2000). Дослідники наголошували на тому, що бінарні опозиції, пронизуючи все буття людини, становлять онтологічно значущі діади (життя / смерть, світло / темрява, щастя / нещастя, минуле / майбутнє, внутрішнє / зовнішнє, добре / погане, близьке / далеке тощо). Основними ознаками цього поняття є універсальність, потенційна множинність пар-протиставлень, аксіологічна маркованість.

У зв’язку з тим, що художня модель світу значною мірою будується на протиставленні, відображеному в образних антиноміях, *актуальність* дослідження бінарних опозицій в художньому тексті не викликає сумніву.

Метою наукового дослідження є розкриття функціонального потенціалу бінарної опозиції “світло / темрява” в романі Ентоні Дорра “Все те незриме світло”. Поставлена мета передбачає розв’язання таких *завдань*: виявити функції бінарної опозиції “світло / темрява” в аналізованому романі, розкрити концептуальне поле образів-протиставлень, які актуалізуються в тексті.

Роман “Все те незриме світло” лауреата Пулітцерівської премії Ентоні Дорра розповідає про труднощі, з якими довелося зіштовхнутися сліпій французькій дівчині Марі-Лор Леблан та німецькому хлопцеві Вернеру Пфеннігу у роки Другої світової війни. Чорна прірва, у яку вони потрапили,

здавалося б, не залишила жодної надії побачити світло життя. І хлопець, і дівчина намагаються вижити в нелегких умовах війни.

Бінарна опозиція “світло / темрява”, пронизуючи всю текстову канву роману, стає центром, довкола якого будується оповідь. Автор занурює читача у вир подій, де зіштовхуються життя і смерть, жорстокість і милосердя, добро і зло, любов і ненависть, віра й безнадія, безкорисливість і меркантильність.

Наративні ходи в тексті актуалізуються на фоні динамічних почергово-змінних розповідей автора про життя головних героїв. І така форма оповіді лише підсилює сюжетно-образну динаміку аналізованого художнього тексту.

Концептуальне поле першого компонента бінарної опозиції (світло) репрезентують у тексті такі ключові лексеми: *Національний музей природничої історії* (місце, де працює замкарем батько головної героїні); *мелодія з платівки “Місячне світло” Дебюссі* (символ зв’язку зі світом прекрасного і мрійливого), *книги Марі-Лор: “Навколо світу за вісімдесят днів”, “Двадцять тисяч льє під водою”* (джерело цікавої і пізнавальної інформації, яка надихає та збуджує уяву головної героїні), *листи головного героя до сестри* (засіб емоційного взаємообміну між рідними людьми), *будинок дідуся Етьєна* (місце, де збираються представники руху Опору).

Концептуальне поле другого компонента бінарної опозиції (темрява) репрезентують у тексті такі ключові лексеми: *шахта номер дев’ять у Цольферейні* (місце, де загинув батько головного героя); *Шульпфорта* (школа для вишколу арійської молоді; місце, де калічать долі німецьких юнаків, зокрема мрійника Фредеріка – друга головного героя); *окупація міста Сен-Мало* (Сен-Мало – це французьке містечко, у якому намагається вижити головна героїня); *яма під руїнами “Бджолиного готелю”* (підвал-пастка, у яку потрапив головний герой зі своїм другом); *хвороба штабс-фельдбеля Райнгольда фон Румпеля* (ракова пухлина, яка роз’їдає чоловіка зсередини, пускаючи по всьому тілу чорні стебла).

У текстовій площині концепт “світло” набуває різних маніфестацій. У ньому відображені як фізичні параметри (*світло ліхтарів, сонячне, місячне,*

сутінкове, літнє, штучне, відбите, слабке), так і метафорично-образні (світло, подароване Землі Богом, з первісного світу, не витворене уявою, металеве, буриштинове, холодне, дивне, водянисте, неземне, невидне, незримо, байдуже). Концепт “темрява” позначений значно меншою кількістю атрибутивних найменувань (*темрява передсвітанкова, холодна, цілковита, бездонна, вічна*), які корелюють на шкалі інтенсивності вияву ознаки з лексемами “напівтемрява” та “чорнота”.

Як зазначають дослідники, важливу роль під час вивчення бінарної опозиції відіграють текстові медіатори. Поняття медіації передбачає “взаємодію, взаємонейтралізацію між крайніми членами опозиції” (Сальникова, 2017). У романі Ентоні Дорра “Все те незримо світло” таким текстовим медіатором постає радіо (радіотрансляція) – ключовий конектор між світом темряви і світла.

Радіотрансляції поєднують у собі фізичний і метафізичний аспекти. З одного боку, вони є джерелом цікавої та корисної інформації, з іншого – засобом надії і порятунку, символом незримого світла. Саме завдяки радіопередачам головні герої Марі-Лор та Вернер змогли зустрітися в реальному світі, де панує не тільки зло, безока птьма, а й надія, кохання, добро.

Лейтмотивом роману є думка про те, що темрява (навіть у такому викокоградуйованому вияві, як “чорніша за чорноту”) не здатна поглинути світло.

Бінарна опозиція “світло / темрява” є одним із чинників посилення динамізму та напруження в розгортанні сюжетних колізій роману та представленні характерів героїв. На нашу думку, поглиблює динамізм викладу насамперед контактне розміщення компонентів бінарної опозиції на рівні одного текстового сегмента (пор.: *двоє дітей із волоссям кольору снігу в долині сажі...* (Дорр, 2015); *він намагається уявити, як світло їхніх ліхтарів слабне й віддаляється, як гримлять кабелі, як усі мовчать, доки спускаються в ту вічну темряву, де люди вгризаються в темряву, а над ними висить каменяка завтовшки мало не кілометр* (Дорр, 2015). На нашу думку, таке розташування

компонентів бінарної опозиції дозволяє увиразнити контрастність образних маніфестацій, підкреслити портретну деталь, глибше розкрити психологізм викладу. Якщо провести аналогію з фізикою, то можна побачити, що позитивно і негативно “заряджені” компоненти бінарної опозиції так само визначають динамізм і напруженість художнього тексту, як позитивні і негативні частинки детермінують напруженість електричного поля.

Висновки. Отже, бінарна опозиція “світло / темрява” – стрижневий компонент, довкола якого будується текст роману Ентоні Дорра “Все те незриме світло”. Вона є тим важливим силовим механізмом, що визначає сюжетні ходи у творі, допомагає глибше зрозуміти характери героїв, увиразнити контрастність образів, підсилити психологізм викладу та утримати сюжетно-образну динаміку. **Перспективою** дослідження є вивчення різнорідних бінарних опозицій на рівні сучасних перекладів тих художніх творів, які стали світовими бестселерами.

Список використаних джерел

1. Дорр, Е. (2015). *Все те незриме світло* (сс. 22; 51). Харків: Клуб Сімейного Дозвілля.
2. Сальникова, Е.Г. (2017). Бинарные оппозиции как способ концептуализации художественной картины мира в романе С. Ахерн “Там, где ты”. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія Філологія* (с. 336). Харків.
3. Трубецкой, Н.С. (2000). *Классификация оппозиций / Основы фонологии* (с. 72). Москва: Аспект Пресс.

Г.В. Ізюмцева, кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри англійської філології
НПУ імені М.П. Драгоманова

ЛІНГВОМЕТАФОРОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, СУЧАСНИЙ СТАН

Про *актуальність* лінгвістичних досліджень метафори свідчить кількість напрямків її дослідження у сучасному мовознавстві, а також виокремлення наприкінці 1990-х років вчення про метафору в самостійну міждисциплінарну науку – метафорологію, основною проблемою якої є “визначення сутності метафори і механізмів її створення” (переклад наш. – Г.І.) (Кравцова, 2014). В межах метафорології метафора отримує осмислення крізь призму інтегративних процесів, що є характерною особливістю лінгвометафорологічних досліджень на сучасному етапі розвитку мовознавчої науки.

Метою публікації є аналіз сучасних лінгвометафорологічних досліджень, що дозволить структурувати вже набуті знання та отримати свіжий погляд на метафору в контексті її еволюції як об'єкта та засобу пізнання.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: зробити огляд історії дослідження метафори; висвітлити сучасний стан лінгвометафорологічних досліджень у ракурсі інтегративних процесів.

Як показують результати численних досліджень в області лінгвометафорології, вчення про метафору сягає корінням античної думки (Аристотель, Деметрій, Квінтіліан, Цицерон), вбирає погляди мислителів середньовіччя (Преподобний Бід, Флавій Кассідор, Філіпп Меланхтон, Георгій Херобоску) та Нової доби (Дж. Віко, Р. Декарт, Д. Гартлі, Й. Герbart, Г. Лейбніц, Дж. Локк, Б. Паскаль, Б. Рассел). Протягом цього часу Аристотелівське тлумачення метафори як тропу, в основі якого знаходиться механізм переносу, утримує міцні позиції.

На етапі становлення порівняльно-історичного мовознавства (XIX – поч. XX ст.) звернення до міфологічної свідомості дозволяє науковцям подивитися на метафору під іншим кутом зору і спонукає до пошуків витоків метафори в міфологічних віруваннях, внутрішньомовних процесах та мисленні (О.М. Афанасьєв, Ф.І. Буслаєв, О.М. Веселовський, А. Дамстерер, Ф.М. Мюллер).

Слід зазначити, що в XIX столітті також спостерігається зближення мовознавчих та психологічних досліджень. При цьому, метафора розглядається як частина енергії “псайхе” і тлумачиться як вияв душевної енергії, якою є мова. У контексті теорії народного духу В. Вундт звертає увагу на метафоричність жестів людини та піднімає питання звукової метафори, вбачаючи в процесах їх формування багато спільного з мовною метафорою. Як і у випадку мовної метафори, наприклад, при створенні візуальної та звукової метафор відмітним є процес переходу уявлень в чуттєві образи.

Нв окрему увагу заслуговує науковий доробок В. фон Гумбольдта та О.О. Потебня. Щоб зрозуміти масштаб їх впливу на подальший розвиток мовознавства, досить згадати, що на концепціях цих науковців ґрунтується кожне сучасне дослідження в області лінгвометафорології, оскільки в роботах саме цих науковців прослідковується чіткий зв'язок між мовою та мисленням. І хоча в першій половині XX століття спостерігається певне уповільнення розвитку теорії метафори, адже маніпулятивність як головний постулат структурної лінгвістики зумовила операційність лінгвістичного аналізу (що було більш прийнятно для аналізу фонетичного та морфологічного матеріалу), даний зв'язок буде не тільки прослідковуватися в подальших дослідженнях метафори (М. Блек, Д. Берггрен, Х. Деламаара, Е. Китти, А.А. Річардс, Дж. Соскайс, В.Н. Телія, Е. К. Уэй та ін.) але й визначить вектор метафоричних досліджень у другій половині XX століття.

З виникненням когнітивної лінгвістики (офіційно в 1989 році) метафора трактується як засіб та процес пізнання, результат пізнавальної діяльності людини і стає тим когнітивним механізмом, що дозволяє структурувати навіть

важкі для логічного осмислення абстрактні сфери (М. Джонсон, Д. Лакофф, МакКормак, Х. Ортега-и-Гассет, А. Ортоні М.Тернер та інші).

Хоча в полі зору науковців метафора знаходиться майже дві тисячі років, самотійним об'єктом мовознавчих досліджень даний феномен стає тільки в другій половині ХХ століття. Створюється методологічна база, що дозволяє дослідити глибини семантичної будови метафори (Апресян, 1992; Арутюнова, 1978; 1990; Басилая, 1971; 1988; Булигіна, Шмелев. 1997; Ж. Вардзелашвілі, 1999, 2000; Вежбицька, Гак 1972; Складарська 1993, 1994; Стернін 1979; Телія, 1981; 1990; Нікітін, 2007; Хахалова 2014 та ін.) і визначити даний феномен як готовий самотійний елемент лексики, який вступає в семантичні зв'язки і представляє собою вторинну непряму номінацію, для якої обов'язковими є двоплановість і наявність образного елемента (Складарская, 1993).

На сьогоднішній день цілком зрозуміло, що метафора наскільки складне явище, що розгляд його в якійсь одній площині, або з якоїсь окремої позиції просто неможливий. Така поліаспектність метафори виливається в формування значної кількості міждисциплінарних напрямлень її дослідження та зумовлює необхідність проведення досліджень на стиці дисциплін з застосуванням комплексних методів, що свідчить про наявність процесів "синтезу", а значить, інтегративних процесів в сучасній лінгвометафорології.

“Гібридна теорія” метафори М. Тендаля (М. Тендаль, 2009) інтегрує сильні, на думку науковця, сторони чотирьох підходів до дослідження метафори, а саме: 1) порівняльної теорії метафори (класична теорія); 2) прагматичного підходу; 3) теорії релевантності; 4) когнітивної метафори;

У роботах Г. Стейна та співробітників Лабораторії метафори Вільного університету Амстердама знаходять своє відображення комплексні Європейські когнітивно-дискурсивні дослідження метафори.

Комплексне дослідження метафори забезпечує розроблений Ю.В. Кравцовою семантико-когнітивний підхід, завдяки якому сам об'єкт метафорології – метафора – набуває статусу інтегрованого ментально-

вербального конструкту і є результатом ментально-вербальної діяльності людини. Людина в процесі метафорогенної діяльності характеризує або називає об'єкти на основі їх аналогії або асоціативної подібності з іншими об'єктами, що вже мають найменування. При цьому мова виступає як засіб закріплення асоціативних зв'язків між предметами різних класів та їх знакового зберігання (Кравцова, 2014).

Г.С. Баранов об'єднує семантичний, культурологічний і когнітивний напрямки в “семіотичну концепцію метафори”, оскільки семіотична концепція, на думку науковця, на підґрунті семіотики як інтегрованої теорії семіозиса може узагальнити результати отримані синтактикою, семантикою, прагматикою і когнітологією окремо (Баранов, 1992).

Перспективним для метафорологічних досліджень видається когнітивно-матричний аналіз (В.В. Алпатов, М.М. Болдирєв), елементи якого також застосовуються в сучасних комплексних дослідженнях метафори (О.А. Солопова). М.М. Болдирєв вказує, що завдяки матриці, значення постає у вигляді знання особливого формату – “знання багатоаспектного” (Boldyrev, 2014).

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що результати проведеного аналізу свідчать про наявність інтегративних процесів у сучасних лінгвометафорологічних дослідженнях. Діалектично протилежним до інтегративного процесу є процес диференціації. Зважаючи на цей факт, саме дослідження метафори крізь призму процесів диференціації видається нам **перспективним** для подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Баранов, А.Н. (2014). *Дескрипторная теория метафоры* (с. 85). Москва: Языки славянской культуры (Studia philologica).
2. Кравцова, Ю.В. (2014). *Метафорическое моделирование мира в художественном тексте: семантико-когнитивный анализ* (сс. 3; 16–19). Киев: Изд-во НПУ им. М.П. Драгоманова.

3. Склярєвська, Г. Н. (1993). *Метафора в системі мови* (с. 35). СПб.: Наука.
4. Boldyrev, N.N. (2014). *Cognitive semantics. Introduction to cognitive linguistics: lectures* (p. 58). Tambov: Izd. Dom TGU im. G.R. Derzhavina. (in Russian).
5. Tendahl, M. (2009). *A Hybrid Theory of Metaphor: Relevance Theory and Cognitive Linguistics* (с. 193). Palgrave Macmillan.

**І.К. Кобякова, доктор філологічних наук, професор
заїдувач кафедри германської філології
Сумського державного університету**

LINGUISTIC MECHANISM OF HUMOUR

The language of humour was regarded as a useful tool for orators, provided that its use was prudent and balanced. Aristotle himself, in *Rhetoric*, stated that the comic effect only supervenes if language contains novelties of expression and deceptive alterations in words in face of which “the hearer anticipates one thing and hears another” (Aristotle, 1959). In fact, for a long time literary studies absorbed much of the scholarly input into the *problem* of linguistic forms of humor that still remains *topical*.

The subject matter of this research is humour, its semantic charge in the English discourse. Humour is a thinking category specifically represented in an original text. For a foreigner it is very difficult to comprehend humour as a cross-cultural category. Limited thesaurus does not allow understanding humour as it is. A translator is supposed to be a highly educated person of a broad thesaurus, deep knowledge in many spheres of life, in terms of its political, economic and cultural background of the ethnic community.

Humour as a complicated phenomenon covers more than one sphere. No wonder that it is dealt with by psychologists and psycholinguists. Recently, several

theories of humour have been proposed (Pretence Theory by Clarc and Gerring deals with humour and irony in a psychological aspect) (Clark, Gerrig, 1984). But up dated the significant questions: “How should humour be rendered into other languages? Is it possible to render it from original texts into translation ones? Can all types of humour be successfully rendered into foreign language?”

Some people take it for granted, the others try to exaggerate advantages or hyperbolize drawbacks; emphasising timidly unattractive and even ugly side of life, expressing amusing and funny. But it is important to keep humour fresh and original. There are reasons to state, that humour is relevant to an artistic and aesthetico category which is of prime significance (Angeleri @ Airenti, 2014). Humour (as a means of creative subjective modality) is a form of the author's appraisal opinion. Practically in modern Englishes and American prose, humour is presented as an original way of world view.

Before dealing with the translation of humour one should acknowledge the meaning of this category and subcategories, the ways of their verbalization.

Humour arises amusement, laughter, the capacity of recognizing something funny. Humour is a means of cheerful and puzzling treatmen of reality. The attempts of defining humour were made by philosopher Agnes Repplier (1858-1950), a social critic, who assumed that humour was associated with tolerance and a deep and friendly understanding.

Humour is the form of paradox. Paradox is good, great and unexpected at the same time. Alongside with linguistics new and specific definitions of humour appeared. Humour presupposes a highly developed intellect and can exist within the framework of specific sociolinguistic conditions; the most important among this is love of the mother tongue and aesthetic pleasure derived from its use.

The problem of translation of humour has not been paid proper attention yet. It is enormously important and significant. The loss of humour in translation can lead to the loss of information and the author's style's, make work in a target language uninteresting and faked.

The universal properties of humour open discussion on territorial and language deviations. Some people take reality as it is, some of them try to exaggerate its advantages, hyperbolize its drawbacks. It is he who uses timid humor to emphasize gently unattractive ugly sides of life. Humour alive is valid for communicative purpose. Humour is charged with artistic and aesthetic charm – comfortable, timid and gentle. It is an aestheticothinking category.

Humour as a subjective modality is English discourse an author's positive appraisal of the world. In modern Canadian discourse humor is expanded to a particular world perception. This phenomenon is of great significance for scientific world picture. Canadian humour is an integral part of the *Canadian Identity*. The primary characteristics of Canadian humour are irony, parody, and satire.

Humour befriends language units in contrastive vicinity. It gives a ground for an addressee to get information with a humourous hint. It is the context that serves a humor marker and objectivizes its dimension. Thus, humour actualizes words in an ambiguous context expressing duality of information and funny amusing effect.

Humour presupposes a developed intellect on the part of readers. Urgent is love of the mother tongue, its aesthetic values. The things aren't easy to cope with translation. The loss of humour doesn't make a target translation go. Situational humour works on the discrepancy of referents.

Situational humour provides to create vivid details and sketches. Associative humour is very significant into that. An interpreter follows the principle of creativeness, analogy, provokes the adequate reaction on the part of a reader. With a great effort he gains his aim, resorting to different language means. He isn't expected to keep all stylistic devices alive, but he is supposed to reproduce function of relaxation.

The diversity of languages, their structures and systems presuppose the diversity of perception. Transformations (both lexical and grammatical) are at work to convert original language units into target language ones. Humour is being rendered at the deep structure level for the surface structure adequacy may fail for

social and linguistic properties. Deviations of the predicted word order do not diminish humour appreciation in either verbal jokes or cartoons.

In humorous contexts preferable is play on words and situations. Communicative units are of diverse nature – narration and dialogues.

What matters much is the descriptive analysis. A lexical unit of a source text may be exchanged by an unequivocal word / word combination. Humour is hidden; it lies deep in a language structure. That is why an equivalent translation does not always work humour like. It may go alongside with a descriptive one, as a team. They say, humour is rendered in a congruent and adequate way.

Translator's activities extend far beyond them. Translator's task is not only to convey the thoughts of the author but also to keep intact the laws of related languages. The process of rendering consists in creating linguo-cultural parity. The translation is bilateral, i.e., interlingual and intercultural. The aim of any rendering is to reach adequacy in information and pragmatic purposes, to do away with overlooked in undervalued things.

Humour is of secondary derivation: it is generated by situations and language units. It is made by, of and for people. Humour renders emotions in contacts with irony and sarcasm, latter either irritate people or strike them hard at weak points.

Riddles, maxims, puzzles belong to the linguocognitive zone. As an aestheticothinking category humour is subtle, evasive, difficult to describe. Humour works with horrorhows within the framework of specific sociolinguistic conditions. Selective nature of humour is observed in both authorized and unauthorized humorous texts. Comprehension of humour depends not only on the quality of the jokes, their witticism but also on the quality of the recipient, his sense of humour. Humour is based mostly on play of thoughts, concepts and previous experience. Humour involves addressant, addressee and text, this triad includes a translator who makes communication go. We distinguish two types of humour: situational and linguistic. Situational humour is usually realized in some sentences contexts that rarely exceed a paragraph.

The research of linguistic mechanism of humour enables the analyst to discover many relevant items of language structure and semantics overlooked in previous linguistic researches and to give new assessment to facts. Humour is always implicit, the context serves as a marker of it. While achieving the humorous effect authors use both verbal and non-verbal means involved in the play on social/linguistic experience.

Humorous effect is verbalized by traditional and non-traditional means, actualizing the adaptive principles of language. Linguistic means of humour vary and translation of humour is rather a complicated task. Translation consists in rendering information from one language into another. The assignment of the translator extends far than a mere translation. Translator's task is not only to convey the meaning, the thoughts of an author but also to keep intact the laws of both languages (Kobyakova, 2013). The process of transformation results in creating linguocultural equality of the text. The translating is assumed to be both interlingual and intercultural.

In *conclusion*, the aim of any rendering is to reach adequacy, i.e. to make a text matching to standards of the target language preserving as many peculiarities of the author's style and the work of literature as possible. Humour is the use of words in a context to express something illogical and to provoke laughter. The lack of knowledge on the part of the translator deprives the text of the national colouring. This should be taken into account for a translator to render humour in a proper way. Consequently the next step in humour translation is to convey it into the target language. Among all the ways of transformation syntax flexibility comes into the foreground.

Consequently, *future research* should investigate humor across a broader range of humor originators and audiences and in various cultural and contextual situations. Additional studies should also look at other types of humor and examine whether the strategies applied as well.

References

1. Aristotle IV BC. (1959). *Rhetoric* (p. 1). English translation by W.D. Ross, Oxford: O.U.P.
2. Angeleri, R., Airenti, G. (2014). The development of Joke and Irony Understanding: A study with 3 – to 6-year-old children. *Canadian Journal of Experimental Psychology* (pp. 133–146). *Revue canadienne de psychologie expérimentale*, 68 (2). Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1037/cep0000011>
3. Clark, H., Gerrig, R. (1984). On the Pretense Theory of Irony. *Journal of Experimental Psychology: General*, Vol. 113, No. 1. (pp. 121–126).
4. Dynel, M. (2013). *Developments in Linguistic Humour Theory* (p. 125). John Benjamins Publishing: Lodz Univeresity.
5. Kobyakova, I. (2013). *Verbalization of Humorous Texts*. GISAP: Philological Sciences. № 2. (p. 50). London.

**Н.О. Стефанова, кандидат філологічних наук, доцент
докторант кафедри загального мовознавства і германістики
НПУ імені М.П. Драгоманова**

АСОЦІАТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ЗАГАЛЬНА ПРОГРАМА І НОВІ ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ, РЕСУРСНІ ВИТРАТИ, КЛАСИФІКАЦІЇ АСОЦІАЦІЙ

Психолінгвістика на сучасному етапі її розвитку продовжує досліджувати як традиційні інструменти дослідження мовної свідомості (Д.І. Терехова, Р.М. Фрумкіна та ін.), так і робить спроби застосувати нові комп'ютерні можливості для проведення асоціативних експериментів з носіями різних мов, які є більш мобільними й ефективними (О.І. Горошко, О.Ф. Загородня). Але для того щоб переконатися, що нові форми проведення й опрацювання результатів асоціативних експериментів є більш ефективними, слід спершу розуміти, що передбачає загалом традиційна програма

експериментального дослідження. Така постановка проблеми зумовлює *актуальність* запропонованої для дискусії теми.

Метою виступу на конференції є характеристика загальної програми експериментального дослідження, а також необхідності й доцільності розробки нових форм його проведення.

Для вирішення цієї мети сформульовано такі *завдання*: проаналізувати ресурсні витрати на проведення експерименту та на розробку класифікацій отриманих від респондентів асоціацій; обґрунтувати доцільність проведення асоціативних експериментів за допомогою мережі Інтернет та комп'ютерних програм для аналізу асоціацій.

Р.М. Фрумкіна у своїх дослідженнях представила етапи проведення будь-яких асоціативних експериментів (з деякими уточненнями – Н.С.), які є загальними для різних наук і за якими можна передбачити (уявити) обсяг ресурсних витрат на виконання кожного з них: “а) пошук наукової проблеми для проведення експерименту, постановка мети і загальних завдань дослідження; б) формулювання наукових гіпотез (припущень, які треба експериментально перевірити); в) формулювання основної робочої гіпотези і подальше виведення з неї експериментально передбачуваних результатів; г) формулювання висновків та коригування перших гіпотетичних припущень: <...> або <...> вихідна гіпотеза підтверджується, або експеримент не надає <...> впевненості у правильності вихідного припущення” (Фрумкіна, 2001).

Кожен етап, у свою чергу, передбачає застосування різноманітних процедурних методик та інструментів для їх виконання й опрацювання результатів. І наразі вочевидь стають зрозумілими переваги комп'ютеризованого шляху проведення асоціативних експериментів та опрацювання їх результатів. Те, що традиційна методика й умови проведення асоціативних експериментів, а, головне, механічне опрацювання їх результатів в умовах потужних можливостей комп'ютерних технологій і мережі Інтернет певною мірою вичерпали себе, намагалася обґрунтувати у своїх нових працях О.І. Горошко (2018). В одній зі своїх найновіших праць “Психолінгвістика

Інтернет-комунікацій” вона пропонує “проведення психолінгвістичних експериментів через мережу Інтернет <...> і перевірку достовірності одержуваних результатів”. За об’єкт дослідження було обрано асоціативну методику, а предметом – особливості проведення цієї методики через мережу Інтернет, тобто форму її проведення (Горошко, 2018).

“Дослідження проводилося у двох групах студентів, одна група студентів брала участь очно, інша – дистанційно через мережу Інтернет (бланки були розміщені на дистанційному сервері університету). Заповнювати анкети студенти мали можливість самостійно у вільний час” (Горошко, 2018). І, як пише О.І. Горошко, “аналіз обробленого асоціативного матеріалу показав, що тип проведення експерименту – *вільний, спрямований або ланцюговий* впливає набагато більше, ніж форма його проведення (через Інтернет або усна). Найцікавіші й найрізноманітніші реакції було отримано за результатами ланцюгового експерименту, який вважається найскладнішим як у плані інтерпретації матеріалу, так і щодо первісного оброблення його результатів. І ось у цьому випадку форма проведення – через Інтернет – значно полегшує роботу і скорочує час, що витрачається на опрацювання його результатів” (Горошко, 2018).

Отримані результати надали підстави О.І. Горошко для спростування колишніх критичних тверджень про неможливість взагалі проведення асоціативних експериментів опосередковано (тим більше через електронний канал). Дослідниця показала значні перспективи подальшої роботи у цьому плані, адже за ресурсними витратами дистанційна форма є незрівнянною з очною формою проведення експериментів.

І ще одна важлива проблема, дискусія навколо якої і досі триває, – це ступінь достовірності здобутих результатів, який, на думку Р.М. Фрумкіної, можна перевірити, наприклад, збільшенням стимульного списку для подальшого опрацювання нових отриманих реакцій або збільшенням кількості опитуваних. І, якщо, наприклад, при збільшенні кількості реципієнтів

результати суттєво не змінилися, то вони є науково доведеними (Фрумкіна, 2001).

До важливого об'єктивного наукового параметру дослідниця відносить час надання реакції, тобто період, що триває між моментом пред'явлення слова-стимулу і моментом початку відповіді (так званий латентний період асоціативної реакції). На нашу думку, ця процедура є більш ефективною при автоматичній фіксації відповіді. Чому ця процедура є такою важливою? Як вважає Р.М. Фрумкіна, саме “поняття асоціативного процесу засноване на припущенні про те, що при наданні слова-стимулу реципієнт відповідає першим словом, що спало йому на думку. З цього випливає, що поняття асоціативного процесу виключає ідею відбору відповідей. Якщо є відбір – то немає асоціативного процесу” (Фрумкіна, 2001), бо він нівелює спонтанність як основну його характеристику. Автоматично організована процедура зменшить ризики отримання спотворених асоціативних реакцій на відповідний стимул.

Загалом Р.М. Фрумкіна розглядає асоціацію як “зв'язок між об'єктами або явищами, заснований на особистому, суб'єктивному досвіді, що може як збігатися з досвідом тієї культури, до якої належить реципієнт, так і бути суто особистим, укоріненим в минулому досвіді окремої людини (Фрумкіна, 2001). Асоціації можуть показати ті неусвідомлювані структури (архетипи колективного несвідомого, або константи), якими людина мислить у процесі пізнання явищ буття. А тому глибинні й, насамперед, ціннісні установки мовної особистості можна вивчати за спостережуваною її поведінкою, в якій вони так чи інакше виявляються. Саме це гіпотетичне припущення Р.М. Фрумкіної, з яким слід цілком погодитися, зумовлює доцільність застосування таких методик, як опитування, інтерв'ювання й анкетування. І, звісно, їхнє проведення в автоматичному режимі, наприклад, за допомогою комп'ютерних систем.

Щоправда, тут слід розуміти, що, звертаючись до відповідей в анкетах, дослідник має справу, як правило, зі стереотипами, тобто з усвідомлюваними

реакціями на той чи інший стимул. Проте, ядром стійких стереотипів є все ж таки архетипи (див. Є. Бартмінський, О.В. Тищенко, С.М. Толстая та ін.). Це означає, що відповіді інформантів залежать від раціонального усвідомлення того, про що в них запитують, й аналізуючи яке дослідник так чи інакше зможе реконструювати й неусвідомлювані шари їхньої психіки (Фрумкіна, 2001). Це можна виявити, якщо асоціативні реакції класифікувати за такими типами відношень: 1) за смисловою близькістю, де в межах асоціативної відповіді є слово-синонім; 2) за смисловим протиставленням, де в межах відповіді є слово-антонім; 3) за співзвучністю (очевидно, йдеться про омоніми); 4) за опозиціями, наприклад, “вищий-нижчий”; 5) за партитивністю (“частина-ціле” і “ціле-частина”) та ін.

Але проблема класифікації отриманих асоціативних реакцій продовжує дискутуватися серед психолінгвістів, переважна більшість з яких аналізує їх за двома типами відношень: парадигматичними і синтагматичними. Стимул і реакція, за словами Л.В. Сахарного, в парадигматичних асоціаціях можуть бути пов’язані відношеннями координації (якщо вони перебувають на одному рівні абстракції <...>) чи субординації (від роду до виду <...> або від виду до роду <...>) (Сахарный, 1989). У координованих парадигматичних асоціаціях можуть бути виділені відношення синонімії й антонімії. Тимчасом синтагматичні реакції можна розділяти за граматичними частиномовними категоріями, наприклад: іменник – дієслово <...>, іменник – прикметник тощо. Л.В. Сахарний підтримує доцільність виділення також тематичних асоціацій, які або можуть скласти разом зі стимулом граматично мотивоване поєднання слів (при граматичній зміні слова-стимулу, або слова-реакції) в рамках тематично обмеженого контексту.

Висновки. Отже, підсумовуючи, зазначимо, що для об’єктивності моделювання асоціативних полів стимулів психолінгвісти пропонують застосовувати комп’ютерне програмне забезпечення, проводити як анкетування, так і аналіз групових/масових, а не індивідуальних відповідей-асоціатів і,

переважно, в мережі Інтернет. Така форма значно полегшує роботу і скорочує час, що витрачається на опрацювання результатів експерименту.

Це сприятиме подальшій роботі з укладання асоціативних норм кожної мови й асоціативних словників. Норми, як правило, складаються на основі масових/групових опитувань і називаються так саме тому, що фіксують очікувані в даній культурі і типові для неї відповіді.

Список використаних джерел

1. Горошко, Е.И. (2008). Психолінгвістика Інтернет-комунікацій. *Вопросы психолінгвістики* (сс. 6; 8; 10; 11). Изд-во Образовательное частное учреждение высшего образования “Московская международная академия”. Взято с: <https://cyberleninka.ru/article/v/psiholingvistika-internet-kommunikatsiy>
2. Сахарный, Л.В. (1989). *Введение в психолінгвістику: Курс лекцій* (сс. 92–93). Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та.
3. Фрумкина, Р.М. (2001) *Психолінгвістика: [учебник]* (сс. 19–20; 31; 189; 195). Москва: Издательский центр “Академия”.

О.Ю. Титаренко, кандидат філологічних наук, професор
професор кафедри англійської філології
НПУ імені М.П. Драгоманова

ГРАМАТИЧНІ ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЄСЛОВА В АНГЛІЙСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Міждисциплінарний та комплексний характер дослідження мови як складного утворення в якому відбувається взаємодія мовних одиниць різних рівнів сьогодні є визначальною рисою лінгвістики. Дієслово займає важливе місце у даній системі англійської мови так як для нього характерна більш рухоме, в порівнянні з іншими частинами мови, коло значень та набагато більша ємність змістовної структури. При цьому дієслово виступає

розгалуженою і складною парадигмою словозмінних форм з достатньо широким колом сполучуваності.

В останній час, наряду з лінгвістичними, когнітивними, комунікативно-функціональними, прагматичними та системно-структурними, можна знайти цілу низку досліджень, які розглядають відношення між мовними одиницями та їх властивості в квантитативному аспекті. Серед авторів даних досліджень можна виділити таких науковців як: С.С. Нагорна, І.М. Калиновська, М.Л. Борковська, М.М. Лучак, Т.О. Бунтіна, В.В.Левицький та інші. Властиві мові кількісні ознаки та внутрішня взаємозалежність між кількісними та якісними особливостями мови спричинило до використання статистичних методів в лінгвістичних дослідженнях. Такими науковцями як: О.О. Печеніна, В.С. Горева, були проведені статистичні дослідження на матеріалі різних функціональних стилів. В цих дослідженнях доводиться думка про те, що в англійських художніх текстах друге місце за вживаністю після іменника займає дієслово. На сьогодні існує велика кількість праць з лінгвостатистики у вивченні функціональних і системних характеристик англійського дієслова (С.С. Хідекель, Є.І. Гороть, І.В. Тименко, В.І. Перебийніс). Але семантична класифікація дієслівної лексики конкретного твору, жанротвірний потенціал певної семантики дієслів в художніх текстах ще досі залишаються нерозкритими питаннями.

Метою нашого дослідження є розкриття жанрових параметрів англійського художнього тексту з точки зору лінгвостатистичного опису функціонування дієслів та визначення жанротвірного потенціалу дієслів художньої семантики.

Результатом дослідження є встановлення взаємозв'язку між синтаксичними та морфологічними характеристиками дієслова. Завдяки представленому взаємозв'язку можна дійти до висновку, що для певних словозмінних форм є характерними певні моделі граматичної сполучуваності. Результатом даного дослідження також є підтвердження залежності реалізації

граматичних властивостей англійського дієслова на синтаксичному рівні від семантики.

Для подальших наукових розвідок *актуальним* є системний опис особливостей функціонування дієслова на синтаксичному, морфологічному та семантичному рівнях, тобто вивчення зв'язку характеристик дієслова в художніх творах за допомогою статистичних методів. За допомогою отриманих результатів доступним стане новий рівень типологічних узагальнень, порівняння стилів мовлення та визначення особливостей функціонування в них різних частин мови.

Список використаних джерел

1. Архелюк, В. (1989). Статистичні закономірності вживання лексико-семантичної групи слів у авторському стилі. *Науковий вісник*.
2. Білинський, М.Е. (1999). *Синоніміка англійського дієслова: Словник семантичних відстаней*. Львів: ЛДУ ім. І. Франка. XXXVI.
3. Вихованець, І.Р. (1988). *Частини мови в семантико-граматичному аспекті*. Київ: Наукова думка.
4. Кантемір, С. (2004). Застосування статистичних методів до вивчення взаємовідношень між елементами мови. *Науковий вісник Чернівецького університету* (сс. 79–84). Чернівці: Рута. Вип. 188–189: Германська філологія.
5. Прагматична залежність реалізації значень ергативних дієслів сучасної англійської мови. *Семантика, синтактика, прагматика мовленнєвої діяльності: Матеріали Всеукр. наук. конференції*. (1999). Львів. (сс. 317–320).
6. Brainerd, B. (1974). Weighing evidence in language and literature: A statistical approach. *Mathematical Expositions*. University of Toronto Press. No. 19.
7. Butler, Chr. (1985). *Statistics in linguistics*. Oxford: Blackwell.

L. Popova, PhD, Associate Professor
Department of Foreign Languages and Methods of Teaching
National Pedagogical Dragomanov University

**ENGLISH AND UKRAINIAN VOCABULARY IN THE FIELD
OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGY**

The *topical* issue of nomination of new technological processes, which is a characteristic feature of modern life, remains relevant and requires its research. The tendency of functional rethinking of English vocabulary in the field of modern Information Technology is examined in the article. It is analyzed the patterns of changing in the meanings of words and their leading role in the nomination of modern technological processes in the English and Ukrainian languages. The phenomenon of semantic rethinking all aspects of this linguistic problem, actually stimulates the sharp increase of language diversity and provides unparalleled opportunities for personal creativity, forms new ideas about mechanism of their formation.

The aim of this paper is to study the nature of the impact that the Information Technologies and the Internet are making on language. There are already widespread statements that the linguistic processes are going to be dramatically ruined in the future as the world globalization imposes their sameness and changes of natural standards. The argument of the article is to analyze the idea multifariously, because, in fact, the technological innovations stimulate dramatic expansion of psycholinguistical processes, which take place in the range of variety of languages and provide unprecedented opportunities for language creativity. The achievement of this goal involves solving the following tasks: to analyze semantic approaches to determination of new technological processes; to describe the ways of rethinking commonly used vocabulary in English and Ukrainian for the description of the field of modern information technology.

In the 50s-70s of the 20th century, it became obvious that humanity was entering a new era, characterized by the rapid development of technologies. According to the definition adopted by UNESCO, Information Technologies (IT) is a complex of interrelated scientific, technological, engineering sciences that study the methods of efficiently organizing work of people involved in the processing and storing information, using computer technology and equipment, their practical applications, as well as social, economic and cultural problems associated with all of these aspects. The development of computer technology has allowed users to approach the global tasks of informatization associated with integration processes, penetrating into all areas of our life, such as: science, culture, education, production, management and, above all, the language of society, which needs to be described.

The aim of linguists is to turn the “terminological explosion” bearing largely spontaneous nature, in a controlled process (Bidnenko, 2013). V.S. Vinogradov in his paper also highlights a semantic way to the nomination, when common word becomes the name of a scientific or technical concept by rethinking, metaphorization of one or more of its values (Katsnelson, 2011). In accordance with the logic theory proposed by G. Paul (Hermann Otto Theodor Paul) in the 19th century, it is understood that changes in meaning can occur in various ways, emphasizing: 1) expansion of meaning; 2) narrowing the value; 3) offset (shift or offset) values. With the expansion of meaning, a peculiar generalization of the concept takes place, in other words, the inherent concept of a detached form in the denotate (the subject of thought that reflects the object or phenomenon of objective reality and forms the conceptual content with which this linguistic unit correlates) is developed into a generalized generic concept. The expansion of the meaning of the word mostly often occurs when a new denotation appears or a change in the concept of an already existing object, action or phenomenon. Narrowing the meaning, on the contrary, suggests a reverse process. Changes of the third type, unlike the first two types, do not go gradually; as a rule, such a transfer is carried out by the speaker consciously and in a short time period (Katsnelson, 2011). The qualification transfer type is based on the presence of a common feature in several denotates and includes metaphor,

synesthesia and functional transfer, with an emphasis on the development of the meaning of the word in the language system, rather than on stylistic techniques whose action is limited to a specific text. The metaphorical translation is clearly seen on the example of the multivalued word “*cloaking*”, the variants of its meaning (*cloak, mantle, cover, face, mask*), and the new value used in the computer lexicon (*optimizing the search for which information that is given to the user of the computer on the same page*).

The condition for fixing the result in the language is the formation of certain stable collective associations, which, with the possibilities of the Internet, occur in record time. The analysis of the word meaning phenomenon, the flexible interrelation of its components (denotation, concept and form) makes it possible to correlate one name with several denotations, emphasizing that “the main thing in the meaning of the word is the generalized nature of the reflection of reality contained in it” (Vinogradov, 1975). Investigating this phenomenon of semantic rethinking of the vocabulary in English and Ukrainian for the description of the field of modern information technology, we can notice “being the result of the reflection of complex cognitive thinking processes, the fundamental essence of rethinking the meaning of a word is that the name of one denotation extends to another if their concepts have similarities in certain aspects” (Popova, 2015). It should be also noticed that the word continues to exist in its original form (prototypical) along with a rethought variant (non-prototypical) or loses its original meaning. The process of the emergence, development and rethinking of the meaning of the word, traditionally considered from the standpoint of diachrony and synchrony, is determined by linguistic laws both within the language system itself and by extra-linguistic factors that continually take place in the surrounding reality, which promotes the emergence in the life of a society in a new form of object or concept. Finding common features among different objects perceived by the different sensory organs (for example, organs of vision, hearing, sensation, smell of perception of taste) provides us to obtain primary analysis of information from the surrounding world. In the field of information technology, such lexical units became elements of associative series. Thus, the

external appearance was the same as the word “mouse” (*mouse – a small furry animal with a pointed nose and a long tail that lives in people's houses or in the fields*) and a small device for working with the computer (*mouse – a small object connected to a computer by a wire, which you are moving with your hand to give instructions to it*) that has been reflected in their general name. The word “window” (*window – a space or a glass of space in the wall of a building or vehicle that lets in light*) transforms its original meaning and is used to describe *a part of the process in the work of the computer. computer screen where different programs are operating*). A more complex example of synesthesia is portable values.

The functional transfer of the value is based on such a generality, when two different denotates receive a common denominator because they perform the same or similar function. The notion of “net”, applicable to catching animals and fish (*net – something used for catching fish, insects, or animals that are woven over each other with regular spaces between them*), displays the functional features of a new type of communication (*net – the system that allows millions of computer users around the world to exchange information*).

Radical transformations in the life of society lead to significant changes in the vocabulary of modern literary languages. A quick process of vocabulary upgrade is often due to borrowing from English. The term “borrowing” is used in linguistic literature in two meanings. Given the theory of linguistic contacts, the interaction of language systems, borrowing is called one of the ways to enrich the vocabulary of the language (Bloomfield, Bulakhovskiy). As for the Ukrainian language, here we are witnessing the existence of a large number of borrowings from the English language, which is due to the emergence and development of high technology, primarily in the United States of America. The scientific significance of the research is in the determination of the structural and semantic features of IT terminology. This research allows expanding understanding of the functioning of the analyzed lexical units in modern English.

Analysis of the most common lexical units of the field of modern information technology allows making conclusion that the emergence of a new denotation in the

terminology layer most often occurs at the using of common-literary language words under the influence of extra-linguistic reasons. Shift, or offset of the value based on the transferring of the name occupies a central position among the linguistic causes of rethinking and changing of the word' meaning. Thus, the meaning may change both quantitatively and qualitatively under the influence of the causes of both linguistic and extra-linguistic nature, accumulating a variety of options that leads to ambiguity (polysemy) and extending of the functionality of the vocabulary.

Conclusions. Language of information technology, as well as information technology itself, is not static, it is constantly evolving, and enriched with new terms and terminological expressions. The fact that some of the terms are not included in specialized dictionaries, allows talking about the fact that this layer of lexicon is little-studied and its research is promising, making *prospects* for further research.

References

1. Bidnenko, N.P. (2013). *Novitni tendencii' suchasnogo terminotvorennja*. [Modern Tendencies in the Process of Term Formation] (pp. 205–210). News of Dnepropetrovsk University named after Alfred Nobel, No 1(5).
2. Katsnelson, S.D. (2011). *Soderzhanie slova, znachenie i oboznachenie*. [Contents of the word, meaning and designation] (112 p.). [Under common ed. V.M. Zhirmunsky]. Moscow: Editorial URSS.
3. Popova, L.N. (2015). Functional rethinking of English vocabulary in the field of Modern Information Technologies. “*European Journal of Literature and Linguistics*” (pp. 8–12.). Vienna, Austria: “East West” Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, No 3.
4. Proidakov, E.M. (2006). *Anglo-ukrai'ns'kyj tlumachnyj slovnyk z obchysljuval'noi' tehniky, Internetu i programuvannja*. [English-Ukrainian Interpretative Dictionary of Computing Technology, Internet and Programming] (824 p.). [2nd form.]. K.: SoftPres.
5. Vinogradov, V.V. (1975). Slovoobrazovanie v ego otnoshenii k grammatike i leksikologii. *Issledovanija po russkoj grammatike. Izbrannye trudy*.

[Word formation in its relation to grammar and lexicology. *Selected works. Research on Russian grammar*] (186 p.). ML: Uchpedgiz.

**О.В. Швець, кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри іноземної філології,
перекладу та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»**

НОМІНАТИВНІ РЕЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТИВНОЇ ДІЙСНОСТІ ІНДИВІДОМ

Дослідження ролі концептуалізації у пізнанні об'єктивної реальності людиною є одним із визначальних завдань сучасної когнітивної лінгвістики поряд із проблемою репрезентації цього процесу мовними засобами різних рівнів. З огляду на зазначене, *актуальною* залишається проблема відбору адекватних мовних засобів для вербалізації результатів процесу концептуалізації оточуючої реальності індивідом.

Метою цієї роботи є виявлення специфіки вербалізації результатів концептуалізації дійсності людиною номінативними реченнями англійської, французької та української мов.

Окреслена мета передбачає вирішення таких *завдань*: виявити структури репрезентації знань на ментальному рівні та синтаксичні засоби вербалізації результатів концептуалізації дійсності людиною.

Питання про способи концептуалізації дійсності та засоби мовної репрезентації знань про оточуючу реальність привертають увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників (див. роботи М.М. Болдирєва, Р. Джекендоффа, С.А. Жаботинської, О.С. Кубрякової, Дж. Лакоффа, Р. Ленекера, Т.В. Радзієвської, Л.О. Фурс та інших).

Результати проведених наукових розвідок засвідчують, що об'єктивація мисленнєвого образу в мові здійснюється лексичними, фразеологічними і

синтаксичними засобами. Центральне місце у граматичній системі мови вчені відводять синтаксису, оскільки у сфері його дії перебувають ті мовні одиниці, які безпосередньо співвідносять повідомлюване з реальною дійсністю, включаючи як зовнішню, так і внутрішню, інтелектуальну й емоційну сферу життя (Шведова, 1980).

Віднесення одиниць синтаксису до найважливіших структурних компонентів мовної особистості пов'язане з тим, що саме за допомогою синтаксичних одиниць здійснюється власне процес комунікації, до того ж у синтаксисі дуже наочно виявляється багато тенденцій, під впливом яких формуються мовні одиниці різних рівнів.

Синтаксичні структури речень містять матриці, що заповнюються певним набором слів, вважає Р.О. Якобсон (1998). А отже, оптимальне функціонування синтаксичного ярусу мови ґрунтується на використанні типізованих структурних схем для зв'язування слів і формування смислу у вигляді певних конструкцій.

Значну роль у поясненні суті категоризації у сфері синтаксису відіграють положення концептуальної семантики Р. Джекендоффа (Jackendoff, 2012), в якій порушується проблема не лише взаємодії семантики та синтаксису, а й співвідношення лексично і синтаксично репрезентованих концептуальних структур. На його думку, “концепти, що репрезентуються реченням, можуть бути описані на основі певного набору ментальних примітивів та певного набору принципів комбінування цих примітивів. Разом вони складають граматику синтаксично репрезентованих концептів (grammar of sentential concepts)” (Jackendoff, 2012).

Синтаксично репрезентований концепт визначають як певний понятійний субстрат, в якому сконцентровано у структурованому вигляді знання про світ і мову, та який зорієнтований на репрезентацію цих знань синтаксичними засобами (Фурс, 2004). Синтаксичний концепт – це інформація про тип ситуації (сукупності предметів і відношень, що їх пов'язують), що виражається структурною схемою речення, і представлена у вигляді типової пропозиції

(структурованої сукупності смислів), до якої мислення людини відносить фрагмент дійсності, що спостерігається нею, наголошує С.Є. Кузьміна (2012).

Пропозиційний зміст, втілений у різних типах речень, моделюється за ментальними схемами, узагальненими у свідомості мовців і визначеними як типові пропозиції, що є чисто смисловим концептуальним набором компонентів, які відображають не індивідуальну ситуацію, а певний тип ситуації – один із виділених свідомістю людини класів відношень, на позначення якого у мові вироблена конкретна структурна модель речення.

У процесі комунікації мовець оперує певними моделями речень. Наявність моделей є гарантією взаєморозуміння, оскільки мовленнєва діяльність включає в себе створення структури висловлювання та її відбір мовцем. Конфігурування смислів у структури речень забезпечує адекватність втілення та передачі замислу мовця. Усе різноманіття реальних ситуацій у ході пізнавально-мовленнєвої діяльності зводиться людським мисленням до певних зразків – типових ситуацій, отже цілком логічно можна припустити, що результат цієї компілятивної роботи повинен закріпитися у синтаксичних моделях. Такими моделями у мові є структурні схеми речень, що вербалізують синтаксичні концепти.

На нашу думку, особливим потенціалом у плані репрезентації результатів пізнавальної діяльності індивіда володіють номінативні речення, звернення до яких спричинене інтенсивністю процесу міжособистісної комунікації та стрімким ритмом сучасного життя. Використання у мовленні номінативних речень забезпечує учаснику процесу комунікації дотримання принципу економії мовних засобів, що є надзвичайно актуальним в умовах сьогодення.

Співвідносячись із позамовною дійсністю або мислимою ситуацією, номінативне речення вичленовує з дійсності той чи інший її фрагмент і подає його як розчленовану і разом із тим цілісну єдність, представлену у вигляді синтаксичного концепту, тобто інформації про тип ситуації, вираженої ментальною схемою речення, до якої людське мислення відносить фрагмент дійсності, що спостерігається нею.

Залежно від ситуації, в якій перебуває учасник процесу комунікації, він може передавати свої думки різними за структурою номінативними реченнями: (англ.) *Douglas; The Snow Queen; A dish of lime-vanilla ice* (Bradbury, 1976); (фр.) *Saint-Clair...; Voici monsieur et Mlle Clara; Campagne trempée d'aurore* (Mauriac, 1927); (укр.) *Святвечір; Стінгазета на місці; Слов'янська Мадонна, шедевр невідомого майстра* (Гончар, 1988).

Як очевидно із наведених вище фрагментів, номінативні речення здатні не лише позначати ситуації навколишньої дійсності, а й моделювати інформацію онтологічного плану про об'єкти, їх властивості, просторову та часову співвіднесеність, стан об'єктів тощо:

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що абстраговані значення ментальних схем, в яких сфокусовані екзистенційно-буттєві смисли, реалізуються в мовленні номінативними реченнями, що зумовлено їх лаконічністю. Залежно від комунікативної ситуації, мовець обирає необхідні синтаксичні форми відповідно до мети висловлюваної думки, яку найчастіше виражає за допомогою номінативних речень.

Перспективи подальших розвідок полягають у можливості залучення до дослідження матеріалу інших мов.

Список використаних джерел

1. Гончар, О.Т. (1988) *Твори: В 7-и томах*. Т. 7. (сс. 122; 390; 494). Київ: Дніпро.
2. Кузьмина, С.Е. (2012) Понятие «синтаксический концепт» в лингвистических исследованиях. *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение* (сс. 87–90). Челябинск: Изд-во ЧГУ.
4. Фурс, Л.А. (2004) Синтаксически репрезентируемые концепты. (Дисс. докт. филол. наук. Тамбов).
5. Шведова, Н.Ю. (1980) Простое предложение. Основные понятия. *Русская грамматика*. Т. 2. (сс. 3–85). Москва: Наука.

6. Якобсон, Р.О. (1998) *Избранные работы по лингвистике*. Благовещенск: БГК им. И.А. Бодуэна де Куртенэ.
7. Bradbury, R. (1976) *Dandelion wine* (pp. 39; 154; 156). New York: Bantam Books.
8. Jackendoff, R. (2012) What is a Concept? *Frames, fields, and contrasts: new essays in semantic and lexical organization* (pp. 191–208). New-York: Routledge.
9. Mauriac, F. (1976) *Thérèse Desqueyroux* (pp. 63; 121; 139). Paris: Bernard Grasset.

Н.В. Шеверун, кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
М.Л. Ткаченко, студентка
Національний транспортний університет

METAPHOR AS REFLECTION OF THE NATIONAL VIVID THINKING IN ENGLISH

The problem of metaphor in English remains *relevant* given the ambiguity of the representation of the metaphor as a linguistic unit.

The *purpose* of the intelligence is to analyze the use of metaphorical constructions.

Achievement of the set goal involves solving the following *tasks*: to determine the peculiarities of the transmission of metaphor in the English language; to identify the main features of the metaphor.

English is known for the diversity of metaphors, a few languages can be compared to English with so many metaphorical expressions. Metaphor is an expression in which certain words and phrases reveal the essence of some phenomena and objects through others in similarity or contrast. And the further are the opposing

disks of objects, the brighter the metaphor, which tends to contrast with the symbol, to concentrate in a figurative shell (Moon, 2005).

Metaphor is one of the main methods of knowing objects of reality, their names, creating artistic images and generating new meanings. Everyday English has a very large number of expressions that form a vocabulary as a whole or metaphorical content from various fields that have a wide influence on metaphorical development such as navigation, the world of art, sports, the military, and generate the most acute and most descriptive statements. Metaphorical expressions synonymous in meaning often come from different professions.

The Englishmen, like other nationalities, use metaphorical expressions without thinking about their origin and the fact that their meaning may be just random. Reasonable, rational explanation of some such statements is impossible. Thus, to know the case when taking one or another metaphor is also important as its interpretation (Slobodyanyuk, 2011). For example, if we say that someone “*flies past on a bicycle or in a car*”, we do not mean that he really was flying in the air, but the speed of his movement reminds us of a plane or a bird. This is the usual way of developing the meanings of words, and when a word has several different meanings, some of these meanings are metaphorical. For example, when we talk about communication between people, we often use words whose literary meanings remind us of journey – travel, or movement: *Let’s go back to what you were saying earlier; we eventually arrived at a conclusion; the conversation drifted aimlessly.*

The key idea in this case is that communicating is like travelling from one place to another and many words we use to describe a conversation express this idea. As soon as we understand this key metaphorical idea, it’s easier to understand or remember the words and phrases used to talk about communication. That’s why the metaphor is so important.

The metaphor is very common. Sometimes it’s almost impossible to speak special topics in English without using words that are metaphorical. For example, many of the most common words that relate to arguments and disagreements are metaphorical. In this case, the key idea is that when two people have evidence – an

argument, it is similar to how two countries are fighting each other in the war. Therefore, when we talk about arguments, many words we use are related to military topics: *the President defended his decision to abandon the talks; she shot down all my ideals*. Usually we do not even realize that we are talking metaphorically, but the main metaphorical idea has influenced the way in which the English language expresses a certain meaning.

The connection between the main word and the words in the examples may not be obvious at once. However, if we look at the dictionary explanation of the word, we will find both literary and metaphorical meaning. It helps us to understand the connection.

The difference between *quantities* and *amounts* is similar to the *movements up and down*. People are thinking of a large number, holding high positions and a small number, taking low positions: *temperatures are very high here in summer; profits were up on the previous year's figures; there has been a sharp rise in the number of unemployed; prices soared after the strike*.

A large quantity is something like large amounts of water or rain and a small amount is similar to small amounts of water: *there was a storm of protest when the decision was announced; the speech was met with torrents of abuse; they were showered with praise* (Moon, 2005).

Conclusions. It should be considered whether we could express a quantity without using their metaphorical meaning. So the English people are aware of this and are pleased to use metaphors to add piquancy to their language, using words close to their daily activities what can be the *prospect* of our further investigation.

References

1. Слободянюк, А.А. (2011). *Метафоризація в англійській мові* (сс. 12–18). Вінниця.
2. Moon, R. (2005). *Dictionaries and metaphor, metaphor in dictionaries*. (pp. 23–29). London.

**І.П. Вайноренє, аспірант, старший викладач
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М.П. Драгоманова**

**СЛОВОВІРНЕ ГНІЗДО З ВЕРШИНОЮ “ЕФЕКТ” В УКРАЇНСЬКІЙ
ТА ВЕРШИНОЮ “EFFECT” В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ:
ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ**

Дослідження словотвірних гнізд (далі – СГ) у вітчизняній та зарубіжній дериватології посідають значне місце завдяки тому, що СГ, будучи комплексною структурованою одиницею мови, надає можливість дослідити синтагматичні та парадигматичні аспекти дериваційних процесів у неблизькоспоріднених мовах, виокремити лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори, які впливають на утворення та функціонування СГ (І.В. Арнольд, К.Г. Городенська, Н.Б. Іваницька, Є.А. Карпіловська, О.С. Кубрякова, О.О. Селіванова, L. Bauer, L. Feldman, R. Lieber, Н.-J. Schmid та інші). У цьому зв'язку дослідження СГ залишаються *актуальними* і на сучасному етапі розвитку лінгвістики.

Метою розвідки є моделювання словотвірних гнізд з вершиною “ефект” в українській та вершиною “effect” в англійській мовах з їх подальшим зіставленням. Поставлена мета передбачає виконання таких *завдань*: уточнити дефініцію СГ; визначити, описати та зіставити параметри, що характеризують СГ з вершиною “ефект” у досліджуваних мовах.

При вивченні словотвірних гнізд часто виникають певні труднощі у встановленні їх меж. У сучасному мовознавстві “в дослідницькій практиці поширюється використання синхронно-діахронного методу, який дозволяє описати ціле гніздо від його витоків до сучасного стану” (Ширшов, 2005), тобто найбільш точно визначити межі синхронного СГ, віднести до одного гнізда похідні, що етимологічно пов'язані з вершиною або між собою та спрямовані

до вершини внутрішньою формою, не втративши мотиваційних зав'язків з твірними елементами.

Наразі існує розмаїття дефініцій СГ. Загально визнано, що СГ репрезентує собою складну цілісну систему, котра є наслідком упорядкування взаємозв'язків і відношень між спільнокореновими словами. У сучасній українській мові СГ інтерпретують як багаторівневу одиницю, що становить сукупність словотвірних ланцюжків (у синтагматичному плані) та парадигм (на парадигматичному рівні), об'єднання словотвірних типів і категорій (Русанівський, 2000).

О.М. Тихонов тлумачить СГ як “упорядковану відносинами похідності сукупність слів, що характеризуються спільністю кореня” (Тихонов, 2003). В процесі еволюції СГ може утворитись одне чи декілька нових СГ, набуто нових складових ланцюжка, або навпаки, втратити певні складники, ланцюжки та навіть гнізда. “Словотвірний ланцюжок – ряд однокоренових слів, побудованих відповідно до слів, побудованих відповідно до їхньої послідовності й мотивованості” (Селіванова, 2003). Необхідною умовою для включення дериватів до СГ є встановлення “живих” синхронічних зв'язків між похідними одиницями. Синхронічне та діакронічне співвідносяться таким чином, що вони є певними формами існування мовних явищ. У синхронії – “відносини між існуючими елементами”, у діакронії – “відносини наступності або відносини заступу” мовних елементів у часовому дослідженні (Немченко, 1985).

Словотвірна парадигма найбільш наочно ілюструє системну упорядкованість словотворення, виявляє реалізовані й нереалізовані можливості кожного твірного слова з урахуванням його семантичного потенціалу.

Походження номінацій на позначення лексеми “ефект” в українській та “effect” в англійській мовах є спільним. В англійській мові “effect” є похідною одиницею з латини через старофранцузьку мову (зафіксована у тринадцятому сторіччі): спочатку зі значенням “*execution or completion (of an act)*” (виконання або завершення (дії / акту)), у значенні “*impression produced on the beholder*”

(враження, справлене на спостерігача) використовується з 1736 року, а як “*sense in stage effect, sound effect, etc.*” (відчуття від сценічного, звукового ефекту тощо) вперше зафіксовано у 1881 році (OED). В українській мові “ефект” походить від латинського *effektus* “виконання, дія, вплив, результат”, пов’язане з дієсловом *efficio* “виготовляю, виконую, призначаю, доводжу” (*efficere* – “робити, спричинювати”), утвореним за допомогою префікса *ex-* (>*ef-* внаслідок асиміляції) “з-” від дієслова *facio* “роблю” (ЕСУМ, 1982). Праформа для обох лексем (“effect” і “ефект”) є спільною, оскільки складається з префікса *ex, ē, ec-* (“з, віддалений, далеко”) < PIt. **ez, *eks* (“з”) < PIE **h₁egh, *h₁eghs* (“з”) та дієслова *facere* (faciō “робити”) < PIt. **fak-i, *fek / *fak* (“зробити, зробив”) < PIE **d^heh₁-* (“зробив”); **d^hh₁-k-* (“робити”), **d^hh₁-k-i* (Леміш, 2013). Саме етимон демонструє частиномовний потенціал лексичної одиниці. Цікаво, що в англійській мові лексема “effect” має подвійну частиномовну приналежність, тобто є як іменником, так і дієсловом, а в українській мові – лише іменником, що також має особливий вплив на структуру СГ.

У складі СГ із вершиною “ефект” в українській та “effect” в англійській мовах між похідними спостерігаються синтагматичні та парадигматичні зв’язки, які оформлено у словотвірні пари, словотвірні ланцюжки (далі – СЛ) та словотвірні парадигми (далі – СП).

В українській мові обсяг СГ з вершиною “ефект”, до якого входять слова різних частин мови, загалом дорівнює чотирнадцяти (14) елементам:

Словотвірне гніздо з вершиною “ефект” в українській мові

вершина	I парадигма	II парадигма	III парадигма	IV парадигма
ефект	ефектний	ефективний	неефективний	неефективність
			ефективно	
			ефективність	
		ефектніший	ефективніший	наїефективніший
		ефектно		
	неефектний			
ефектор	ефекторний			

Серед них іменників – чотири (4), прикметників – вісім (8), прислівників – два (2); 7 (сім) СЛ і 4 (чотири) парадигми.

В сучасній англійській мові вершиною зв'язного гнізда в більшості випадків є зв'язаний корінь, що можна виділити в запозичених словах, яким також є вершина “effect”, а його обсяг складають слова різних частин мови загальною кількістю 25 (двадцять п'ять) складових елементів:

Словотвірне гніздо з вершиною “effect” в англійській мові

вершина	I парадигма	II парадигма	III парадигма
<i>effect</i>	<i>effective</i>	<i>effectiveness</i>	<i>ineffectiveness</i>
		<i>ineffective</i>	<i>ineffectively</i>
		<i>effectively</i>	
	<i>effectible</i>	<i>ineffectible</i>	
	<i>effectual</i>	<i>ineffectual</i>	<i>ineffectually</i>
		<i>effectually</i>	
		<i>effectuality</i>	
	<i>effectuate</i>	<i>effectuation</i>	
	<i>effector</i>	<i>effectrix</i>	
	<i>effecter</i>		
	<i>effection</i>		
	<i>effecting</i>		
	<i>effected</i>		
	<i>effectless</i>		
<i>after-effect</i>			
<i>by-effect</i>			

Серед них іменників – одинадцять (11), прикметників – дев'ять (9), прислівників – чотири (4), дієслів – одне (1/2); 16 (шістнадцять) СЛ і 3 (три) парадигми.

Решту дериватів в досліджуваних мовах складають термінологічні номінативні утворення (наприклад, *ефект Зейгарник*, *гало-ефект*, *плацебо*

ефект, ефект метелика, ефект очікувань, side effect, greenhouse effect та інші), що створюють поле для окремого дослідження.

Висновки. Отже, словотвірні гнізда з вершинами “ефект” та “effect” мають розбіжності за загальною кількістю дериватів та їх частиномовною приналежністю (наприклад, відсутність дієслівних утворень в українській мові, більша кількість іменникових утворень в англійській мові тощо). Типовим засобом творення є суфіксальний в усіх досліджуваних мовах.

Таким чином, дослідження зіставного аспекту СГ в подальшому видається *перспективним*, оскільки дозволяє виконати декілька завдань: встановити межі та склад СГ у неблизькоспоріднених мовах, виявити словотвірні та мотиваційні відносини між складовими елементами гнізда, визначити та описати їх семантичну наповненість.

Список використаних джерел

1. ЕСУМ = *Етимологічний словник української мови*: у 7 т. (т.2) [уклад. О.С. Мельничук та ін.] (1982). Київ: Наукова думка.
2. Леміш, Н.Є. (2013). Категорія каузальності та специфічність її лінгвістичної реалізації. *Studia Linguistica: [зб. наук. пр.]*. (с. 87).
3. Немченко, В.Н. (1985). О синхронии и диахронии в словообразовании. *Филологические науки, № 5* (с. 49).
4. Русанівський, В.М., Тараненко, О.О. Зяблюк, М.П. та ін. (ред.). (2000). *Українська мова: енциклопедія* (752 с.). Київ: Українська енциклопедія.
5. Селіванова, О.О. (2003). *Сучасна лінгвістика і термінологія* (с. 565). Полтава: Довкілля.
6. Тихонов, А.М. (2003). *Словообразовательный словарь русского языка*: в 4 т. [3-е изд.]. (с. 42). Москва: Просвещение.
7. Ширшов, И.А. (2005). Явление декорреляции и синхронная производность. *Проблемы описания словообразовательных гнезд: [коллект. моногр.]* (с. 9). Москва.

8. OED = *Online Etymology Dictionary*. Retrieved from <http://www.etymonline.com>.

**Ю.В. Орлова, старший викладач
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
А.А. Зернецька, доктор філологічних наук, професор
декан факультету іноземної філології
НПУ імені М.П. Драгоманова**

**АРХЕТИПНО-СИМВОЛЬНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ
КОНЦЕПТУ *ВІК ЛЮДИНИ* У СВІДОМОСТІ НОСІЇВ
УКРАЇНСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ**

Когнітивна лінгвістика досліджує концепти як одиниці свідомості людини за допомогою лінгвістичних методів, а їх зміст – через семантику мовних знаків (Н. Арутюнова, Ю. Апресян, В. Карасик, В. Левицький, Р. Павільоніс, З. Попова, Й. Стернін та ін.). *Актуальними* стають дослідження питань зіставлення мовних одиниць, у змісті яких акумульовано соціально і культурно значимий досвід кожного етносу (*лінгвокультурологічний підхід*) (А. Вежбицька, С. Воркачов, В. Воробйов, В. Колесов, Ю. Степанов, М. Скаб, Т. Радзієвська та ін.). Одним з таких соціокультурних феноменів є вік людини (далі – ВК) (Ф. Ар'єс, Р. Батлер, Д. Бромлей, Є. Головаха, Е. Еріксон, І. Кон, О. Кронік, М. Мід, Н. Смелзер, М. Стельмахович, З. Фройд та ін.), що і кваліфікується як відповідний лінгвокультурний концепт (далі – ЛК) (А. Бабаєва, Ван Венцьзюань, І. Калюжна, Н. Крючкова, Ф. Марзук, Н. Мелехова, Н. Попова, К. Токко та ін.). Останнім часом лінгвоконцептологи роблять припущення, що ЛК має архетипно-стереотипну структуру (А. Корольова, О. Селіванова, Н. Стефанова та ін.), яка може бути досліджена шляхом реконструкції як архетипних уявлень етносів про вік людини

(М. Алефіренко, Н. Коч, С. Кримський та ін.), так і сучасних стереотипних (А. Баранов, Є. Бартмінський, М. Шутова та ін.).

Метою даної розвідки є визначення архетипно-символьних ознак концепту ВІК ЛЮДИНИ, збережених у свідомості носіїв української, російської та англійської мов. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: сформулювати теоретичні положення, пов'язані з теорією архетипів; проаналізувати етимологію слів *вік, возраст, age* – імен концепту, їх синонімів, ключових лексем на позначення вікових періодів і осіб за віком в українській (далі – укр.), російській (далі – рос.) та англійській (далі – англ.) мовах; схарактеризувати закономірності / відмінності у відображенні архетипно-символьних образів ВЛ у свідомості носіїв укр., рос. та англ. мов.

Попри різноаспектні вивчення феномену *архетипу* у різних гуманітарних науках, спільними його характеристиками визначені такі: 1) інваріантно-варіативна мисленева структура, що організовує і спрямовує когнітивні та емоційно-поведінкові процеси людини, актуалізується у свідомості людини, набуває комунікативної функції (К. Юнг), ретранслюється у вигляді *культурних символів* (Р. Ассанджиолі, Т. Пуларія, К. Юнг) та *стереотипів* свідомого (В. Арбеніна, С. Кон, В. Красних, А. Ручка, Ю. Сорока, В. Серeda, М. Шутова, Н. Яковенко) і репродукує колективний досвід культуро- та етногенези (Л. Белехова, О. Добродум, А. Забіяко, С. Кримський, Ю. Лотман, О. Сліпушко, Ю. Степанов, В. Топоров); 2) стійкість архетипів та архетипних образів (символи природи, людські символи, образи природного циклу тощо) визначається метафоричністю мислення (Е. Будаєв, Е. Мелетинський, М. Осборн, А. Чудинов) і пов'язані з афективними повторюваними моментами (народження, смерть тощо) та станами (статева зрілість тощо) з життєвого досвіду людини (Е. Мелетинський, К. Юнг); 3) більшість архетипів постає у вигляді бінарних опозицій, що відтворює бінарну природу людського мислення – *дихотомій* (А. Гуревич, М. Еліаде, М. Іванова, Х. Кафтанджиев, А. Пінтова, Т. Цив'ян, К. Юнг), як-то: фізичних (Світло / Темрява, Кольоровий / Білий), просторових (Верх / Низ, Ліво / Право), біологічних (Молодий / Старий,

Здоровий / Хворий), психологічних (Чесний / Злодій), соціальних (Багатий / Бідний) та культурних архетипів (Рай / Ад); 4) відображений у свідомості архетип має *концепт* або *символ* (Н. Медведева).

На переконання Ю. Степанова, структура ЛК складається з первинної форми (етимології), історії, що відбита в основних концептуальних ознаках змісту концепту, сучасних асоціацій та оцінок (Ю. Степанов, 1997). У процесі аналізу етимології стає можливим встановити словотвірні елементи (архетипи), визначити найбільш давню словотвірну структуру слова (*етимон) (В. Левицький, В. Маслова, С. Проскурін, Ю. Степанов), разом “образи, символи або зв’язки з предметами матеріальної культури” (М. Маковський, 1989), на основі яких виникло його значення. Онтологічна сутність феномену віку людини пов’язана з соціокультурною мотивацією його об’єктивації в різних мовах (Н. Арутюнова, А. Бабаєва, Ван Венцьюань, К. Токко та ін.) і відповідно потребує аналізу віку як інтердисциплінарного явища.

У результаті дослідження зроблено такі **висновки**:

Процедура лінгво-філософської та історико-генетичної легітимації досліджуваного явища (А. Гуревич, Д. Лихачов, Л. Чернова, О. Чуприна) довела, що процес наївно-мовної концептуалізації ВЛ у слов’ян та германців ґрунтується на синкретизмі понять *час*, *простір* (А. Бергсон, М. Гайдеггер, А. Ейнштейн, І. Кант, Ф. Ніцше.), *рух* та *системність* (Д. Лихачов), зокрема, *час циклічний, лінійний* (Ю. Степанов), *астрономічний, історичний* (Ф. Ар’єс, Л. Виготський, Е. Гідденс, І. Кон, М. Мід), *соціальний* (М. Ахундов, А. Гуревич) та *біологічний* (В. Вернадський, В. Гак, В. Карасик). Передконцептуальним підґрунтям даного концепту встановлено архетипи ЧАС (ВЛ є персоніфікацією часу), ПРОСТІР / РУХ та архетипові ситуації (обрядові (сакральні) дії, зокрема *ініціалізації*, жертвоприношення) (З. Болтарович, А. Корінфський, М. Стельмахович, С. Черепанова, І. Франко). *Прототипною моделлю* даного концепту є переживання лінійно-циклічного ходу часу (О. Шпенглер) – рух уздовж прямої лінії та кругове обертання, що сформувалось внаслідок спостережень за онтологічно заданими параметрами

буття: повторювані космологічні (ритмічність небесних явищ) та природні цикли (зміна пір року), поступово антропоморфізовані (В. Афанасьєв, О. Воропай, Піфагор). Чотириактний природний ритм, при цьому, психічно забезпечує стабілізуючу орієнтацію та відчуття статичної вічності (архетип ЧЕТВЕРИЦІ) (К. Юнг). Такий різновид просторово-часового колооберту відображений у семантиці індоєвропейських (далі – і.-є.) коренів **uert* “рушити, обертатись”: рос. *верста*, давньоруське *въерста* “возраст”, рос. *сверстник* “одного возраста”, укр. *покоління*, рос. *поколение* “одного кола”, англ. *turn* (укр. *оберт*) *of life* “перехідний вік”, *life cycle* (від лат. *cyclus* “коло”) та давньоісландської лексеми *veröld* “людський світ, люди” (англ. *world*) > *verr* “людина” + *öld* “час, століття”.

На основі етимологічних свідчень щодо зовнішньої та внутрішньої форм лексем із семантикою віку людини зафіксовано: 1) діахронічно спільне і.-є. походження слів-імен концепту *вік, age* в укр. та англ. мовах від і.-є. **ueik- / uoik* “бути сильним”, **ueik-t- / *uik-t-* “життєва сила” та праслов’янське походження слова *возраст*-імені концепту ВІК ЛЮДИНИ від **orstь > *ord-to-*, споріднене з латинським (далі – лат.) *arduus* “високий, крутий”, в рос. мові ”; 2) генетичну спорідненість між ключовими номінаціями на позначення таких вікових періодів та осіб за віком в трьох мовах, як *юний, юный, juvenile, young* від і.-є. **iuun* “молодий”, *зрілість, зрелість* від загальнослов’янського і.-є. характеру **zьreti* “ставати стиглим” та *maturity* від лат. *mātūritas* “ripeness” (укр. “зрілість”), *немовля* від цслов. *не мълвити* “не говорити”, *отрок* від праслов. **ot(ь)β rokь* “той, що не має права говорити”, *boy* від дв.-англ. *boian* “базікати, теревенити”, *infant* від лат. *infantem* (nominative *infans*) “not able to speak”, *літа, лета* від дв.-слов. **lěto* “рік, пора року, чудовий час, пора дощів”, *время* від праслов. **vьrteti* “обертати, повертати” запозичене з цслов. замість **веремя* “погода”, *year* від і.-є. **ei* “здійснювати (повний цикл)” > **yer-* “пора року, весна”, *старість, старость* від і.-є. **st(h)a* “міцно стояти” та *old* від і.-є. **al* “зростати, набирати сили”, *молодість, молодість, мальчик* від і.-є. **mol-* “м’яти, розтирати, робити м’яким, ніжним”, *младенець* від і.-є. *meldh*

“послабляти, спадати”, *ребенок* від і.-є. **orb* “слабкий, безпомічний”, *senile* від і.-є. **sen* “слабкий, немічний через вік”; *реконструйовано* архетипну основу ключових лексем-вербалізаторів на позначення віку людини та їхніх синонімів в трьох мовах, зважаючи на паралелі в інших і.-є. мовах: семи “життя / життєва сила / “здоров’я / енергія / бадьорість” (укр. *вік, старість*, рос. *век, старость*, англ. *age, adolescence, adult, young*), “мати / жінка” (укр. *дитина, діти, дівчина*, рос. *дитя, дети, девушка*, англ. *child, baby, infant*), “людина / тіло” (укр. *життя*, рос. *жизнь, человек*, англ. *life*), “простір / рух” (укр. *період*, рос. *период, время*, англ. *period, year, time*), “рост” (укр. *зрілість*, рос. *возраст, зрелость*, англ. *maturity*), “дерево” (укр. *літо*, рос. *ветхий, лета* – у пол. / чеськ. *літо* “річні кільця, річні шари у стовбура дерева, рос. *год*), “тварина” (укр. *юний*, рос. *дитя, юный*, англ. *young*), “пора року, весна / погода” (укр. *пора, літа, час*, рос. *год, пора, лета, время*, англ. *year*), “сильний” (укр. *старий*, рос. *старый*, англ. *old*), “слабкий” (рос. *младенец, мальчик, молодой*, англ. *senile*), “говорити” (укр. *немовля*, укр., рос. *отрок*, англ. *boy, infant*), “соціальний статус” (укр. *хлопець*, рос. *хлопец, мужчина*, англ. *man*), “стать” (англ. *girl, woman, man*), “герой” (англ. *man*).

Встановлено, що ключовими архетипно-символьними образами ВЛ, відображеними у її свідомості є: універсальні просторові архетипи (ВЕРХ / НИЗ, ПРАВО / ЛІВО, ЦЕНТР / ПЕРИФЕРІЯ), часові (ЛІТО), біологічні (СИЛЬНИЙ / СЛАБКИЙ, МАТИ / ЖІНКА), соціально-категоріальні (ЖИТТЯ / СМЕРТЬ), архетип ДЕРЕВА ЖИТТЯ та етноспецифічні гендерно обумовлені (ЧОЛОВІК / ЖІНКА в англ. мові), соціально-категоріальні (ГЕРОЙ в англ. мові). Універсальну символічну основу номінацій віку людини становлять образи природних явищ, тварин-тотемів (птахи-символи (горобець, курча) / тварини-символи (кінь, віл / бик, теля / корова, собака, вовк, більшість з яких є амбівалентними символами), фізичних дій / станів людини (вміння говорити, працювати, зростати, бути здоровим) та етноспецифічні символи: одяг (в англ. мові), символи природи (зокрема йдеться про властивість слов’янських мов позначати часовими назвами явища природи (М. Кочерган, М. Онишкевич,

О. Селіванова). Уявлення про вік людини також оперують власною колористикою (білий, чорний, червоний, жовтий, золотий, зелений, срібний, сірий, рожевий кольори) та нумерологією (числа 3, 4, 10, 20), вміщують релікти язичницьких вірувань (Бог Род, Ярило, Богині Рожаниці, Жива, Мара), міфологічні (Кронос / Хронос, Фурія, Мегера, Гарпія, Ювента, Геба, Сенектута, Мокош, Трійця, бик (віл)), християнські образи (Божич, птах, Христос, Трійця) та мотиви (прядіння на веретені, варіння в молоці, створення Всесвіту через посадження Дерева життя).

Перспективи подальших досліджень передбачають висвітлення сучасного / актуального стереотипного відображення концепту ВІК ЛЮДИНИ у свідомості носіїв української, російської та англійської мов.

Список використаних джерел

1. *Етимологічний словник української мови* (1982). В 7 т. Київ: Наукова думка.
2. Маковский, М.М. (1989) *Удивительный мир слов и значений: Иллюзии и парадоксы в лексике и семантике* (с. 294). Москва: Высшая школа.
2. Степанов, Ю.С. (1997) *Константы. Словарь русской культуры* (с. 41). Москва: Школа “Языки русской культуры”.
3. Фасмер, М. (2004). *Этимологический словарь русского языка*: В 4-х т. Москва: Астрель.
10. *Online Etymology Dictionary*. Retrieved from <http://www.etymonline.com>.

Л.Ф. Вдовиченко, старший викладач
кафедри іноземних мов за професійним спрямуванням
НПУ імені М.П. Драгоманова

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ОМОНІМІЯ

(на матеріалі французької філософської термінології)

Традиційне поняття омонімії відіграє важливу роль у науковому контексті термінології. У сучасних описових термінологічних дослідженнях, що розглядають семантичні особливості галузевих терміносистем, омонімія фіксується тільки як окреме явище, факультативно допустиме.

Актуальність теми дослідження визначається, перш за все, недостатньою вивченістю питань омонімії, що стосуються філософської термінології французької мови. Питання про існування омонімії в термінології є одним із складних і дискусійних. *Мета* розвідки – дати визначення поняття «омонімії», визначити основні види термінів-омонімів, розглянути та узагальнити принципи розмежування полісемії та омонімії.

Проблеми термінологічної омонімії досліджували О.С. Ахманова, Р.О. Будагов, Л.А. Булаховський, Л.В. Малаховський, А.І. Головня, О.Г. Борисова, О.А. Шаблій, Н.В. Новоселова та інші.

Омонімія – це одне з явищ, які притаманні усім мовам та характеризують лексико-семантичну систему та будь-яку окрему підсистему кожної з них. Під «омонімією» ми маємо на увазі «звуковий збіг двох або більше різних мовних одиниць» (Ахманова, 1966). Омоніми (грец. *homos* — однаковий; *опута* — ім'я) – це слова, однакові або подібні за звучанням, але різні за лексичним значенням. Омонімія встановлюється між термінами, що мають тотожність звучання, написання, збіг граматичних і відмінність термінологічних значень, в дефініціях яких виявляється і загальний семантичний компонент. Отже, омоніми мають однаковий звуковий склад, але зовсім різні за значенням, це різні слова, а не різні значення одного й того ж слова.

Відповідно до способу функціонування, терміни поділяються на міжгалузеві або міжсистемні терміни-омоніми та на внутрішньогалузеві або внутрішньосистемні терміни-омоніми.

Міжгалузеві терміни-омоніми – це терміни з такими значеннями, які були переосмислені і ввійшли у терміносистему філософії з іншої науки. Найчастіше міжсистемна омонімія є результатом повного розходження значень лексико-семантичних варіантів полісемної мовної одиниці. Терміни-омоніми одночасно можуть передавати декілька відмінних номінацій.

Наприклад, міжсистемна омонімія простежується в семантичних межах лексеми *Canon*, *n., m.* – 1. *ARMURERIE. Partie d'une arme à feu portative, en forme de tube, dans laquelle on met la charge et servant à lancer le projectile. (ВИРОБНИЦТВО ЗБРОЇ. Частина портативної вогнепальної зброї, у формі труби, в якій розміщено заряд, і використовується для запуску снаряда).* 2. *RELIGION: Texte consignnant une décision de l'autorité religieuse et fixant la règle de la foi et de la discipline religieuse. (РЕЛІГІЯ: Текст, що містить рішення релігійної влади і встановлює символ віри і релігійної дисципліни).* 3. *PHILOSOPHIE. Critère de la vérité. (ФІЛОСОФІЯ. Критерій істини).* 4. *MUSIQUE. Méthode pour mesurer l'intervalle des sons. (МУЗИКА. Метод вимірювання інтервалу звуків).* 5. *BEAUX-ARTS. Norme de proportionnalité appliquée à la figure et au corps de l'homme et déterminant le type idéal de la perfection physique. (МИСТЕЦТВО. Стандарт пропорційності, що застосовується до фігури та тіла людини і визначає ідеальний тип фізичної досконалості).*

Отже, лексема “*Canon*” представлена 5 значеннями в різних галузях знання. Для міжсистемної омонімії властиве закріплення різних дефініцій у словнику, тому що вони функціонують в різних терміносистемах.

До групи прагматичних властивостей термінів включені такі функціональні характеристики, як стислість, впровадження, хронологічний і нормативний статус; одиничність (відсутність синонімів) і неповторність (відсутність омонімів) (Гринев-Гриневич, 2012). Більшість термінів не

відповідають критеріям системності і вимогам, що пред'являються до будь-якого терміну. Варто згадати, що однією з основних властивостей терміна є його однозначність. Ця властивість виникає з самої природи терміна як знака, тобто неподільної єдності плану вираження і плану змісту. На практиці постійно спостерігається порушення цього принципу, яке виражається явищами полісемії та омонімії.

Філософські терміни в функціональному і семантичному планах істотно відрізняються від інших наукових міжгалузевих термінів. Вони досить самотні і складні в прямому розумінні цього слова. Як зазначає Н.В. Козловская: “Об’єктами референції філософського терміна є непередметні недискретні об’єкти (наприклад, свобода, істина, дух, буття, сенс). Сигніфікативна семантика і інтенціональна невизначеність вживання філософського терміна як знака створюють особливу складність вивчення даних одиниць. <...> Крім того, до філософського терміну не варто застосовувати вимогу однозначності в межах терміносистеми. Семантичний обсяг філософського терміна значно перевищує семантичний обсяг терміна іншої спеціальної галузі знання. <...> Кожен філософ наділяє філософський термін суто індивідуальним, авторським змістом, тому розуміння філософського терміна можливе лише в контексті усієї творчості філософа. При цьому дослідник часто має справу не з явищем полісемії, а з наявністю декількох інтерпретаційних варіантів” (Козловская, 2011).

Наприклад, у *Великому філософському словнику* лексема *CANON* представлена двома дефініціями:

CANON, PHILOS. 1. Chez Épicure, critère de la vérité. (У Епікура, критерій істини). – 2. Chez Kant, ensemble des principes a priori de l’usage légitime de certaines facultés de connaître. (У Канта “сукупність апіорних принципів законного використання певних здібностей пізнання”).

Явище омонімії достатньо тісно пов’язане з явищем полісемії, тому питання про їх розмежування залишається дискусійним, Л.А. Булаховський зазначав: “абсолютної межі між багатозначністю та омонімією слів немає,

оскільки й багатозначні за своїм походженням слова з плином часу фактично, з утратою мовцями чуття колишнього зв'язку значень, можуть перетворюватися для нас в омоніми” (Булаховский, 1953).

Часто неможливість позитивного ставлення до омонімії зумовлена й тим, що між явищами омонімії та полісемії важко провести чітку межу: перша є граничним випадком іншої.

Учені пропонують застосовувати для розмежування омонімів і полісемантичних слів безліч критеріїв, і, зокрема, такі, як: різні словотворчі ряди, зв'язки з іншими лексичними групами (підбір синонімів, антонімів), синтаксичні зв'язки (дистрибутивний метод), відмінність в управлінні (у дієслів). Багато лінгвістів вважають, що якщо омоніми можна розмежувати, залучаючи, крім семантичного критерію, будь-який ще із зазначених, то в цьому випадку можна говорити про “виявлену омонімію”. У тих випадках, коли значення омонімів неможливо розрізнити на жодному рівні, крім смислового, то омонімію слід вважати “невиявленою”. При розмежуванні омонімії та полісемії в мові визначальними повинні бути одночасно три критерії: 1) семантичний; 2) лексичний (синонімічні ряди) і 3) морфологічний (словотвірний) (Головня, 2007).

Дослідниця О.С. Ахманова чітко визначає концепцію розрізнення полісемії й омонімії в терміносистемі. Вона вважає, якщо два терміни збігаються у плані вираження, але відрізняються у плані змісту, це явище потрібно розглядати як приклад полісемії в межах однієї терміносистеми і як омонімію в різних терміносистемах.

Висновки. Аналіз досліджуваного матеріалу свідчить, що явище омонімії у французькій філософській термінології представлене здебільшого на міжгалузевому рівні. Мова йде про ті терміни, які можуть входити у різні термінології певної мови.

Джерельний матеріал дослідження

1. *Grand Dictionnaire de la philosophie*. (2003). Paris, sous la dir. de Michel Blay, Larousse et CNRS éditions. (p. 132).

Список використаних джерел

1. Ахманова, О.С. (1966). *Словарь лингвистических терминов* (с. 275). Москва: Советская энциклопедия.
2. Булаховский, Л.А. (1953). *Введение в языкознание*: [уч. пособ. для гос. ун-тов и пед. ин-тов] (с. 48). Москва: Учпедгиз.
3. Головня, А.И. (2007). *Омонимия как системная категория языка*. (с. 13). Минск.
4. Гринев-Гриневиц, С.В. (2012). *Основы семиотики*: учеб. пособие (с. 179). Москва: ФЛИНТА: Наука.
5. Козловская, Н.В. (2011). Особенности русской философской терминологии конца XIX – начала XX веков. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина*. №3. (с. 387).

**Я.В. Маслова, викладач
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М.П. Драгоманова**

КОРЕЛЯЦІЯ ПОНЯТЬ “ПРОПОЗИЦІЯ”, “ПРЕДИКАТ”

І “АРГУМЕНТ” В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Не зважаючи на те, що *пропозиція* неодноразово була об’єктом мовознавчих студій, серед науковців не існує одностайної думки з приводу дефініції цього поняття та його кореляції з поняттями “предикат” і “аргумент”. *Актуальність* дослідження зумовлена невичерпним інтересом науковців до вивчення пропозиційного центру речення та висловлювання.

Мета розвідки полягає в узагальненні підходів до визначення понять “пропозиція”, “предикат” і “аргумент”. Досягнення мети передбачає розв’язання таких *завдань*: проаналізувати основні підходи науковців до вивчення пропозиції, предикатів та аргументів; встановити їх співвідношення в сучасній лінгвістиці.

У мовознавстві *пропозиція* досліджується в межах семантики речення та висловлювання. За визначенням Н. Арутюнової, *пропозиція* – це “семантичний інваріант, спільний для всіх членів модальної та комунікативної парадигм речень та похідних від речень конструкцій (номіналізацій)” (Арутюнова, 1990).

Натомість, у книзі “Жінки, вогонь і небезпечні речі” когнітивний лінгвіст Дж. Лакофф розглядає пропозиційні структури як тип ідеалізованих когнітивних моделей, що “містять сутності з їх властивостями та відношеннями, які реально існують”, та протиставляє їх образно-схематичним, метафоричним, метонімічним та символічним (Лакофф, 1996). Українська дослідниця О. Селіванова дефінує пропозиційні структури як “мисленнєві аналоги ситуацій, що характеризуються відносною об’єктивністю, внутрішньою несуперечливістю й позначаються мовними одиницями у прямих значеннях” (Селіванова, 2011). Резюмуючи наведені визначення, у нашому дослідженні розглядаємо *пропозицію* як когнітивну структуру, яка виражає буквально значення мовних одиниць у формі предикатно-аргументної рамки.

Розглянемо детальніше складові частини пропозиції – поняття предикату та аргументів (актантів, термів). За Н. Арутюновою, “предикат (від пізньолат. *praedicatum* – сказане) – термін логіки та мовознавства, який позначає конститутивний член судження – те, що висловлюється (стверджується або заперечується) про суб’єкт”. (Арутюнова, 1990)

Значення терміну *предикат* варіюється залежно від мови. Наприклад, у західноєвропейських мовах ним позначають склад речення та його ядерний компонент. Натомість, у слов’янських мовах для позначення цих понять використовують два терміни: *присудок* (формальний аспект) і *предикат* (змістовий аспект). Відповідно виділяють формальні типи присудка та

семантичні типи предиката. В рамках нашого дослідження інтерес становлять саме семантичні типи предиката. Наведемо деякі з найпоширеніших семантичних класифікацій предиката.

Н. Арутюнова говорить про такі типи: (1) таксономічні (вказують на входження предмета в клас); (2) реляційні (позначають відношення даного об'єкта до інших об'єктів); (3) характеризуючі (вказують на динамічні, статичні, постійні та минущі ознаки об'єкта).

Окрім того, дослідниця зазначає, що залежно від типу суб'єкта існують: (1) предикати нижчого порядку (відносяться до матеріальних сутностей); (2) предикати вищого порядку (характеризують види нематеріальних об'єктів) (Арутюнова, 1990).

“Фундаментальну семантичну класифікацію предикатів” пропонує Ю. Апресян. Основи класифікації були закладені Ю. Масловим та З. Вендлером, а її розвиток – Дж. Міллером, Т. Булигіною, О. Селіверстовою, М. Гіро-Вебер, М. Гловинською, Н. Арутюновою, Ю. Князевим, О. Падучевою та ін. У класифікації дослідник виділяє класи та підкласи предикатів. Наведемо класи верхнього порядку: (1) дії (*писати, йти*); (2) діяльності (*торгувати, воювати*); (3) заняття (*грати, гуляти*); (4) впливу (*розмивати, прогрівати*); (5) події (*зустріти, знайти; відбуватися, ставатися*); (6) процеси (*рости, падати, горіти*); (7) прояву (*світити, звучати, пахнути*); (8) положення (*стояти, сидіти*); (9) стану (*знати, хотіти*); (10) властивості (*запинатися, витися*); (11) здібності (*говорити російською, їздити верхи*); (12) параметра (*містити, нараховувати*); (13) існування (*бувати, водитися*); (14) відношення (*дорівнювати, відповідати*); (15) оцінки (*перевершувати, поступатися*); (16) інтерпретації (*помилятися, підводити*) (Апресян, 2003).

Українським мовознавцем Ф. Бацевичем була розроблена “функціонально-ономасіологічна типологія предикатів”, у якій виділено сферу агентивних відношень та сферу неагентивних відношень. До першої сфери належать: (1) предикати фізичної діяльності (трудова, специфічна фізична дія; характерні заняття; фізіологічні дії і процеси); (2) предикати інтелектуальної

діяльності (мисленнєва діяльність; мовленнєва діяльність); (3) предикати психічної діяльності; (4) предикати соціальної діяльності (соціальні дії та процеси; соціальні / міжособистісні, міждержавні та ін. відношення; поведінка). До другої сфери науковець зараховує: (1) предикати виявлення (буття, існування; відношення; стану; властивості; причинності; впливу; прояву життя; (2) предикати функціонування; (3) предикату перебігу; (4) предикати перебування (Бацевич, 1997).

Слід також зазначити, що серед способів вираження пропозиції виділяють як предикативні (виражені дієсловом), так і непередикативні конструкції (виражені дієприкметником, дієприкметниковим зворотом, дієприслівником, дієприслівниковим зворотом, віддієслівними іменниками, прикметниками тощо, тобто словами з пропозиційною семантикою).

Визначивши зміст терміну *предикат* та його типи, розглянемо другу складову пропозиції – *аргумент*. У науковій літературі поряд із терміном *аргумент* зустрічаються його синоніми – *семантична роль*, *тематична роль*, *тета-роль*, *терм*, *актант*, *глибинний відмінок*.

Згідно з визначенням В. Гака, “актант (від лат. *ago* – дію, приводжу в дію) – будь-який член речення, позначений дієсловом” (Гак, 1990). Автор “відмінкової граматики” Ч. Філмор виділяє такі аргументи (“глибинні відмінки”): *агенс* (ініціатор події), *контрагент* (сила проти якої здійснюється подія), *об’єкт* (учасник, який змінюється в ході події), *результат* (учасник, який з’являється в результаті події), *інструмент* (стимул емоції, або учасник, який справляє безпосередній фізичний вплив), *джерело* (місце з якого здійснюється рух), *ціль* (місце до якого здійснюється рух), *експерієнцер* (учасник, на якого подія справляє певний ефект) (Филлмор, 1999).

Висновки. Узагальнивши здобутки досліджень, присвяченим аргументам, виділимо найпоширеніші з них: “агенс” (“агентив”, “суб’єкт”) – істота, яка виступає виконавцем дії, або носієм властивості; “експерієнсер” (“експерієнсив”) – істота, яка виступає суб’єктом сприйняття або носієм емоцій; “бенефактив” (“бенефіціатив”) – істота, на користь (або на шкоду) якої

виконується дія; “контрагент” – активний діяч, який передбачає обов’язкову присутність активного суб’єкта; “елементатив” (“елементив”, “природний каузатор”) – стихійна сила як джерело зміни в стані речей; “інструментатив” (“інструмент”) – предмет, за допомогою якого здійснюється дія; “медіатив” (“засіб”) – об’єкти, які витрачаються для досягнення певної мети; “об’єкт” (“об’єктив”) – істота або неістота, яка бере участь у дії, але не піддається змінам у якості; “пацієнтив” (“патиєнтив”, “датив”) – істота, яку зачіпає стан або дія; “комітатив” – учасник ситуації, супровідний предмет або явище; “результатив” (“результат”, “фактитив”) – істота, або неістота, яка виникає в результаті дії або стану; “перцептив” – предмет сприйняття; “локатив” – місце, де відбувається дія; “аблатив” – місце, з якого починається дія; “директив” (“фінітив”) – місце, яке виступає кінцевим пунктом призначення; “транзитив” – місце, через яке пролягає шлях; “квалітатив” – якість або ознака агенса; “квантитатив” – кількість об’єктів; “темпоратив” – час, у який відбувається дія, або стан; “трангесив” – результат перетворення; “дестинатив” – призначення предмета; “каузатив” – причина дії або стану.

Перспективи подальших досліджень полягають у застосуванні теоретичних узагальнень про *пропозицію, предикати та аргументи* в аналізі мовного матеріалу.

Список використаних джерел

1. Апресян, Ю.Д. (2003). Фундаментальная классификация предикатов и системная лексикография. Грамматические категории: иерархии, связи, взаимодействие. *Материалы международной научной конференции*. (сс. 7–21). Российская академия наук, Санкт-Петербургский научный центр РАН, Институт лингвистических исследований РАН, Петербургское лингвистическое общество.
2. Арутюнова, Н.Д. (1990). Предикат, Пропозиция. *Лингвистический энциклопедический словарь* (сс. 392; 401). Москва: Сов. Энциклопедия.

3. Бацевич, Ф.С., Космеда, Т.А. (1997). *Очерки по функциональной лексикологии* (сс. 118–125). Львов: Свит.
4. Гак, В.Г. (1990). Актант. *Лингвистический энциклопедический словарь* (с. 22). Москва: Сов. Энциклопедия.
5. Лакофф, Дж. (1996). Когнитивное моделирование. *Язык и интеллект* (сс. 143–184; 176–177). Москва: Прогресс.
6. Селіванова, О.О. *Когнітивна концепція словотворчої мотивації*
Взято з: <http://selivanova.net/ru/publications/>.
7. Филлмор, Ч.Дж. (1999). Дело о падеже. *Зарубежная лингвистика*. Вып. 3 (сс. 127–258). Москва.

**М.О. Нечитайло, аспірантка
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ТИПОВЕ ЗНАЧЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ КРИТЕРІЇВ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ СИНТАКСИЧНИХ МОДЕЛЕЙ

Процес іншомовної підготовки спеціалістів чи то філологічних спеціальностей, чи будь-яких інших передбачає роботу з іншомовними фаховими текстами, пошуку необхідної інформації, її розуміння та опрацювання. Науковому стилю притаманне послідовне викладення думки, інформаційна насиченість, значна кількість ускладнених синтаксичних конструкцій, зокрема з вказанням причинно-наслідкових зв'язків або номінальності, якісних характеристик предмету тощо, що може створювати неабиякі труднощі у виокремленні та сприйнятті головної думки речення у науковому тексті, зокрема китайською мовою. Проблемі навчання наукового мовлення присвячено роботи таких дослідників, як О.А. Бобер, С.А. Бронікова, Г.С. Онуфрієнко, О.М. Семенов, Є.С. Троянська, І.І. Черненко Т.В. Яхонтова;

роль наукових текстів у процесі вивчення іноземної мови також стала предметом численних обговорень (Г.А. Деркач, Т.А. Іванова, Є.М. Пушкарьова, О.Б. Тесаловська, К.С. Якубаєва та ін.) тощо. Однак науковий стиль в різних мовах (у т.ч. типи синтаксичних конструкцій) продовжує бути у фокусі уваги лінгвістів, що й зумовлює *актуальність* пропонованої розвідки.

Мета наукової праці полягає у виокремленні груп конструкцій, найбільш характерних для наукового стилю, на основі взаємозв'язку понять “інтенція”, “типове значення” та “синтаксичні моделі”, з подальшим дослідженням та практичним застосуванням у процесі іншомовної підготовки, зокрема при перекладі.

Вивчення будь-якої мови нерозривно пов'язане з мисленнєвою діяльністю, свідомістю, пізнанням. Сучасні дослідження мовних явищ характеризуються антропоцентричним і, як правило, ще й міждисциплінарним підходом. Очевидно, що розробка різноманітних методик, посібників з іноземної мови базується на теоретичних описах мови, що, у свою чергу, здійснюються із застосуванням різних підходів (як-от функціональний або когнітивний), або з використанням деяких надбань концепцій мовної діяльності у лінгвопсихологічному аспекті. Скажімо, І.А. Зімня, аналізуючи роботи Л.С. Виготського, С.Д. Кацнельсона, О.О. Леонтьєва, О.Р. Лурії та ін., сформулювала свою схему процесу формування думки за допомогою мови, де виділяються спонукальний, формувальний та рівень реалізації (Зімня, 2001). Нас цікавлять саме початкові етапи, де мова йдеться про так званій комунікативний намір або інтенцію, коли зароджується тема висловлювання, а потім у свідомості людини відбувається пошук потрібних мовних конструкцій. Але у всіх схемах вищезазначених дослідників наголошується на важливості граматико-синтаксичного оформлення думки, глибинно-семантичного синтаксичного структурування.

У той же час ми можемо зазначити необхідність функціонального підходу у процесі навчання іноземної мови, де синтаксичні одиниці (синтаксичні форми слова) систематизуються з точки зору функцій, формуючи речення, або

відіграють важливу роль для розуміння речення. Питанню синтаксичних моделей, або структурних схем, присвятили свої наукові доробки Й.Л. Вайсгербер, М.В. Всеволодова, Ф. Данеш, Р. Зіmek, Т.П. Ломтев, Б.Ю. Норман. Основні моделі речення – це не лише деякі узагальнені конструкти, хоча можливий і такий їх розгляд, але перш за все структурні схеми реальних речень (Зеленщиков, 1997). Б. Норман справедливо зазначає, що “багато речень у нашому мовленні будуються за одним і тим самим зразком” (Норман, 2013). Загальновідомо, що предметом глибинного синтаксису є сукупність таких структурних схем, а вже з них, у свою чергу, утворюються реальні висловлювання (речення). Дані синтаксичні моделі і відображають об’єктивну дійсність, певний стан справ. *Типове значення* – це загальне значення множини речень, що представляють модель, і разом з тим – загальне значення кількох синонімічних моделей, що включають рівнозначні, але різноформлені компоненти (Жуковская, 1979). Впливаючи з такого розуміння типового значення та враховуючи особливості наукового тексту ми могли б виділити такі групи найбільш характерних конструкцій (моделей):

- визначення предмета;
- склад і кількісна характеристика предмета;
- класифікація та віднесення предмета до класу;
- якісна характеристика предмета;
- порівняння властивостей (ознак) предмета;
- зміна властивостей предмета (явища, речовини);
- зв’язки і залежності предметів та явищ;
- застосування (використання предметів).

Висновки. Отже, синтаксичні моделі цілком логічно систематизувати за типовим значенням, закладеним в їх глибинній структурі. Відсутність морфологічного розмаїття у китайській мові на відміну від української чи російської зумовлює додаткові труднощі у розумінні речень наукового тексту через складність виокремлення граматичної основи речення та його головної думки. *Перспективу* подальших наукових розробок вбачаємо у пошуку

типових конструкцій рівнозначних (тобто з однаковим типовим значенням) пропозицій в китайській мові, їх систематизації, відслідковування їх можливих трансформацій.

Список використаних джерел

1. Жуковская, Е.Е., Леонова, Э.Н., Мотина, Е.И. (1979). Функциональный синтаксис как лингвистическая основа практической грамматики русского языка для студентов-иностранцев. *Русский язык за рубежом*. 4 (60). (с. 57–61). Москва.
2. Зеленщиков, А.В. (1997). *Актуализация предложения*: В 2 т. Том 2: *Синтаксические модели и их варианты* (с. 3). СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та.
3. Зимняя, И. А. (2001). *Лингвopsихология речевой деятельности* (с. 255–267). Москва: Московский психолого-социальный институт.
4. Норман, Б.Ю. (2013). *Когнитивный синтаксис русского языка: [учеб. пособие]* (с. 36). Москва: ФЛИНТА.

**О.М. Дуброва, кандидат педагогічних наук, докторант
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ВІДОКРЕМЛЕНЕ УЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ ЯК РІЗНОВИД УСКЛАДНЕННЯ РЕЧЕННЯ

У синтаксичній теорії на сьогодні не напрацьовано однозначного трактування терміна “ускладнене речення”, що й не знімає *актуальності* з вивчення різних типів ускладнень. У другій половині XIX ст. ускладнені структури М. Осадца називає *стягненими* (Осадца, 1876), цю ж традицію продовжено в працях П. Дячана, О. Огоновського, С. Смаль-Стоцького,

Г. Шашкевича. Проблему частиномовної перехідності (транспозиції) опрацьовано в роботах О.О. Шахматова, О.М. Пешковського, І.І. Мещанінова, В.В. Виноградова, Л.В. Щерби. Зокрема О.О. Шахматов висунув тезу про те, що одні частини мови можуть переходити в інші, не змінюючи своєї форми (Шахматов, 1941). Широке розуміння транспозиції в лінгвістиці репрезентовано Ш. Баллі й набуло подальшого розвитку в мовознавчих студіях О.С. Кубрякової, В.Г. Гака, Ю.С. Степанова та інших дослідників. Функції відокремлених означень в англійській мові проаналізовано в працях М.Я. Блоха, І.П. Іванової та ін., де наголошено, що це синтаксичний процес виділення членів речення, який є одночасно семантичною актуалізацією цих членів. Причому таке підкреслення досягається просодичними засобами (паузацією, логічним наголосом, інтонацією) (Іванова, 1981).

Тільки з 50-х років ХХ ст. термін *просте ускладнене речення* стає активновживаним у вітчизняній лінгвістиці. Відсутність загальноприйнятої дефініції пояснюємо різноаспектністю тих синтаксичних явищ, які охоплені поняттям “ускладнення”.

До *ускладнених* інколи відносять речення з відокремленими другорядними членами та речення з однорідними членами (див. праці Г. Ф. Прияткіної та ін.). В окремих граматиках поняття “ускладнення” розширено, зокрема В.В. Бабайцева констатує, що до ускладнених речень необхідно зараховувати 1) речення з однорідними членами; 2) речення з відокремленими членами; 3) речення зі вставними та вставленими і приєднувальними компонентами; 4) речення зі звертаннями (Бабайцева, 1979). Включаючи в ускладнене речення перераховані конструкції, автор наголошує на їхній різноманітності, а також відсутності єдиних класифікаційних ознак. Зазначеним різновидам ускладненого речення притаманна потенційна предикативність різною мірою, що залежить від їхніх лексико-граматичних ознак. Якщо ці різновиди розглянути на шкалі перехідності, то очевидно, що вони займають зону перехідності між простими і складними реченнями. Центром ускладнених речень є відокремлені члени речення; периферійними

для складного речення є структури зі вставними, вставленими, приєднувальними компонентами й звертаннями; периферійними для простого речення є структури з однорідними присудками (В.В. Бабайцева та ін.). Окремі автори в описі відповідних синтаксичних явищ поняттям “ускладнене речення” взагалі не користуються (див. праці Н.С. Валгіної, В.Л. Каушанської та ін.).

Метою розвідки є комплексний аналіз відокремлених узгоджених означень як одного з різновидів ускладнення речення в сучасній українській та англійській мовах. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*: встановити закономірності відокремлення означень у сучасній українській та англійській мовах; з’ясувати семантичні вияви відокремлених означень в аналізованих мовах.

Ускладнення пов’язують насамперед із напівпредикативністю – особливим синтаксичним значенням, близьким до предикативного. Проте термін “напівпредикативний зв’язок” у сучасній лінгвістиці тлумачиться неоднаково. Напівпредикативність відокремленого означення є ідентичною статусу напівпредикативної відокремленої обставини, постійною властивістю якої є зв’язок з іншим дієсловом того ж речення. Тимчасом прихована предикативність будь-якого відокремленого звороту окремої частини речення не збігається з напівпредикативністю, що є ускладнювачем речення. Це спонукає до необхідності в якомусь загальному терміні для всіх виявів того значення, що не є справжньою предикативністю, але має її певні ознаки, формалізовані синтаксичні показники. Прийнятним, на нашу думку, у цьому випадку є термін “аддитивна предикативність” (тобто додаткова). Однак зводити поняття ускладнення простого речення виключно до аддитивної предикативності, і тим більше до одного його різновиду, немає підстав. Однорідні члени також ускладнюють речення, оскільки між ними встановлювані семантичні й синтаксичні відношення. Сурядний зв’язок у таких структурах вносить додаткові семантико-синтаксичні значення, ускладнюючи речення. Зовсім інший статус вставних, вставлених, приєднувальних конструкцій, звертань та вокативних одиниць.

Відокремленим означенням притаманні такі диференційні ознаки: двочленна структура, утворена поєднанням головного члена, вираженого іменником (займенником), і атрибутивного звороту, що складається з головного слова і залежних від нього слів або тільки з одного слова, конституюючи певний вид конструкції з його особливостями; граматична категорія аддитивної предикативності, що репрезентує своє значення через залежний таксис і засоби, які дозволяють вступити в таксисні відношення з предикатом основної частини.

У сучасній українській та англійській мовах активно вживаними є речення, ускладнені відокремленими означеннями. Залежно від позиції означення щодо антецедента їх поділено на два різновиди: препозитивні й постпозитивні означення. У кожній із цих груп є своя специфіка вираження.

Група препозитивних означень репрезентована контактними відокремленими означеннями, напр.: (укр.) *Заглиблена в спогади, Ніна не почула, як розчинилися двері і мати переступила через хатній поріг* (А. Шиян).

У препозиції щодо антецедента дистантне розташування відокремленого означення зафіксовано тільки в сучасній українській мові, напр.: *Осяяний сонцем, перед нами розкрився зовсім новий світ* (О. Довженко), проте постпозитивне дистантне означення зустрічається як в українській, так і в англійській мовах, напр.: (укр.) *Село ще спало, намокле, змерзле, ховалося під білу ковдру квітучих садків і ждало сонця, щоб обігрітися* (М. Карплюк); (англ.) *He felt lost, alone there in the room with that pale spirit of woman* (J. London).

Препозитивне означення, виражене дієприкметниками та прикметниками (як із пояснювальними словами, так і без них), виокремлюємо, якщо воно має обставинний відтінок або відділене від іменника іншими членами речення, напр.: (укр.) *Дезорганізований раптовістю нічної атаки, ворог не встиг учинити скільки-будь сильного опору* (О. Гончар); (англ.) *Stunned, Sam sat back on Iris haunches* (G. Archer).

Активно вживаними є відокремлені означення, що стосуються особового займенника, які є відокремлюваними незалежно від позиції, напр.: (укр.)

Утомлені своїм довічним рабством, вони жадають розірвати пута і скинути ярмо з своєї шиї (Леся Українка); *Clever, this man!* (J. Galsworthy). В сучасній українській мові відокремлюємо означення, якщо в реченні відсутнє слово, якого воно стосується, напр.: *Невідомий нікому, сідаю на лавку, слухаю і дивлюся* (М. Стельмах). – сідаю [я].

Постпозитивні означення, виражені прикметником чи дієприкметником (із залежними словами чи без них) щодо антецедента відокремлюють, якщо вони стоять після означуваного слова, вираженого іменником, коли перед ним є своє означення або головне слово виражене іменником: *Лукаш – дуже молодий хлопець, гарний, чорнобривий, стрункий, в очах ще є щось дитяче* (Леся Українка); *But now he had seen that world, possible and real, with a flower of a woman ...* (J. London).

Висновки. Отже, під терміном “ускладнення речення” розуміємо синтаксичну одиницю з одним предикативним центром, якій притаманні синтаксичні й семантичні зв’язки, які доповнюють відношення між членами простого неускладненого речення. Важливою особливістю відокремлених означень є суб’єктно-предикатна розчленованість, що в комплексі актуалізує цю аддитивну предикативність. Відокремлене означення – другорядне висловлення в межах ускладненого речення, котре входить до семантико-синтаксичних відношень з атрибутивними утвореннями різних рівнів, актуалізуючи свої семантичні й функціональні особливості. *Перспективу* подальшої роботи вбачаємо у визначенні специфіки інших типів відокремлених членів речення в сучасній українській та англійській мовах.

Список використаних джерел

1. Бабайцева, В.В. (1979) *Русский язык. Синтаксис и пунктуация* (235 с.). Москва: Просвещение.
2. Иванова, И.П., Бурлакова, В.В., Почепцов, Г.Г. (1981) *Теоретическая грамматика современного английского языка* (228 с.). Москва: Высшая школа.

3. Осадца, М. (1876). *Граматика руського языка* (202 с.). Львів: Ставропіг. ін-т.

4. Шахматов, А.А. (1941). *Синтаксис русского языка* (427 с.). Москва: Учпедгиз.

Olexander Liulka, a post-graduate student
English Philology Department
National Pedagogical Dragomanov University

THE *TIME* CONCEPT ORGANIZATION IN THE ENGLISH LITERATURE DISCOURSE

For the quite long time people were interested in the problem of time, its origin and interaction with the objects in the world. The issue has been studied by a great number of researchers, remaining *topical* till nowadays. The writers of the different historical periods represented time differently. Postmodernists were interested in the transformation of the Present Tense into the Past Tense. Such expression as “internal present” appealed in that period of time. The expression meant the combination of all three types of time. The idea that the Past is closely related to the Present became quite popular those days. It is well-known that for a long time, different nations had their own understanding and interpreting of time. It became more general later, when time gained such signs as linearity and vector direction.

The first one, who showed the connection between time and space, was A. Einstein. He believed that time as a whole could exist only in the light of the world’s conditions in which it exists. Literary texts of the literature discourse have their own unique worlds and laws. Thus, it can be argued that, depending on the conditions of a particular literary world, the conditions of the time existence and its qualities would change. The general theory of probability might be the confirmation of that fact. According to the theory, the time space might change if alien matter is

present in it. In this case, the attention is drawn to the interaction of the time concept in the real and imaginary worlds.

In addition, a large number of scholars considered the interaction of concepts in literature discourse, among them Ya.F. Askin, Y.G. Birenbaum, R. Bogrand, O.V. Bondarko, I.S. Bull, T. van Dyck, N. Ferlagh, B. Fraser, L. Grenoble, J. Hobbs, T. Hukkin, I.P. Ivanovab, I.B. Khlebnikov, A.K. Korsakov, A.V. Kravchenko, R.Kverk, J. Lyons, E.Ya. Morokhovskaya, O.I. Smirnitsky, P. Vers, O. Yespersen, G.A. Zolotov, J. Ward, etc.

The object of the study is the English literature discourse and subjective understanding of the time concept in different historical periods of human existence. The research is mostly based on the modern English literature discourse texts and on the literary work of a small form. The *purpose* of the paper is analysing such time aspects as the existence in a limited space, the dynamics and statics of time, and the explanation of the basis for creating time and space in the literature texts of a small form.

It is common knowledge that the texts of the literature discourse have its own structure of the reality. The structure directly depends on the author's world perception and the author's idea. In other words, the reality in the literature texts has its own laws. Therefore, the reality is always characterized by such parameters as time and space. These parameters might have different characteristics. The representation of these parameters is due to metaphorization, the usage of epithets, comparisons, etc. Artistic texts of the small form, as a rule, require from the authors the use of complexes of occasional and traditional techniques and methods of narrative modeling of external reality. The literature texts of a small form, as a rule, require the complex author's usage of the occasional and traditional techniques, methods of the external reality narrative modeling. The complexes provide the creation of the time and space frames in the literature text. One of the time and space functions is to ensure the holistic perception of the text by readers. The functions play a key role in the creation of the plot unity of the literature work. The condition of the literary text characters or their actions is the basis of the plot. The semantic structure

of the text is formed by the plot basis. The existence of characters may be active and passive. The active condition is the character's action. The passive condition is the condition of the characters. These two conditions combine the fact that they exist in the temporal and spatial frames of the literature work. The author uses a complex of time and space localization to set the time and space frameworks in the literary text.

The authors of the English literature texts often use the fact of time and space complex coexistence. Sophie Kinsella is one of such authors. In her novel “The Secret Dream World of a Shopaholic”, Past and Present Tenses are combined into a complex unity. The author conducts an analogy of two periods of time with the light and shadow. They are the main images throughout the novel and they are disclosed in certain circumstances. Time and space are closely related to each other in this novel. The TIME concept is metaphorically implemented as an abstract idea, built on information about a specific world around us. This kind of metaphorical realization is due to space and movement. The inclusion of these parameters enables the creation of a more real world in the English literature discourse text.

Conclusions. Thus, the TIME concept might be found in the English literature discourse texts in different forms. Every subject and object of the author's world have their own time feature. The metaphorical realization of time takes place in the space of the literary text, forming the conscious in the man. The presented approach gave the opportunity to define the complex of semantic relations in the space and time structures of the literary text, effecting the reader.

References

1. Goljanych, M.I. (1997). *Vnutrishnja forma slova i hudozhnij tekst* [The internal word form and the literature text] (178 p.) Ivano-Frankivs'k, Plaj (in Ukrainian).
2. Goshylyk, N.S. (2008). *Osnovni parametrychni vlastyvosti konceptu chasu v anglijs'kij movi* [The main parametric features of the time concept in English language] (pp. 179–183). Luc'k: Vezha. (in Ukrainian).

3. Pryhod'ko, A.M. (2008). *Koncepty i konceptosystemy v kognityvno-dyskursyvnij paradygmi lingvistyky* [The concepts and concept systems in the cognitive and discourse linguistic paradigms] (332 p.). Zaporizhzhja: Prem'jer, s, (in Ukrainian).
5. Shvec', N.S. (2007). *Leksyko-semantychna aktualizacija konceptu chasu* [Lexical and semantic actualization of the time concept] (pp. 162–166). Luc'k: Vezha, (in Ukrainian).
6. Boldyrev, N.N. (2004). *Kontseptual'noye prostranstvo kognitivnoy lingvistiki* [The conceptual space field of the cognitive linguistics]. *Vopr. Kognitivnoy lingvistiki*. № 1. (pp. 18–36). (in Russian).
11. Kubryakova, E.S. (2004). *Yazyk i znaniye: Na puti polucheniya znaniy o yazyke. Chasti rechi s kognitivnoy točki zreniya. Rol' yazyka v poznanii mira* [Language and knowledge: on the path of getting the knowledge about the language. The part of speech from the cognitive point of view] (560 p.). Moscow: Yazyki slavyanskoy kul'tury, (in Russian).
12. Evans, V. (2005). *The Meaning of Time*, Cambridge University Press, № 41. (pp. 33–75).
13. Kinsella, S. (2000). *The Secret Dreamworld of a Shopaholic*. (320 p.). London, Transworld Publishers.
14. Talmy, L. (1983). How Language Structures Space. *Spatial Orientation. Theory, Research and Application* (pp. 225–281). New York.
15. Tóibín, C. (2011). *The Empty Family*. (224 p.). London: Penguin Books Ltd.

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИКМЕТНИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ МАГІЧНИХ ОЗНАК УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Проблема, пов'язана з вживанням англійських прикметників на позначення магічних ознак та специфікою їх відтворення українською мовою, залишається *актуальною* з огляду на активний розвиток такого літературного жанру, як фентезі. *Фентезі* (з англ. *fantasy* – “ідея”, “вигадка”) – “жанровий різновид фантастики, в якому використовуються ірраціональні мотиви чарівництва, магії, рицарського епосу, поєднані з реалістичною нарацією, змальовуються віртуальні світи із середньовічними реаліями, нетехнічною психологією” (Ковалів, 2007).

Метою даної розвідки є визначення особливостей відтворення англійських прикметників на позначення магічних ознак, відібраних з роману Joanne Rowling “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone”, в україномовному перекладі Віктора Морозова “Гаррі Поттер і філософський камінь” як яскравого репрезентанта сучасного епічного фентезі.

Основоположним фреймом творів фентезі є чарівництво та магія, тобто деякі концепти-міфологеми, в змісті яких інтегруються компоненти ‘магічний’, ‘чарівний’, ‘незвичайний’ з ознакою ‘уміння використовувати магію та наводити чари’. Проте нерідко можна зустріти й негативні компоненти, на кшталт ‘зловісний’ або ‘темний’, які також є прикметниками на позначення магічних ознак. Дж. Роулінг використовує класичну магію заклять та паличок, які можна поєднати у єдиний концепт МАГІЯ.

З англomовного тексту роману “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone” нами було виявлено такі прикметники на позначення магічних ознак:

для характеристики позитивних / нейтральних явищ:

magic(-al) – магічний (*magic wand* – чарівна паличка, *magical substance* – магічна субстанція, *magic carpets* – килими-літаки, *magical world* – чарівний світ, *magic words* – магічні слова, *magical discoveries* – магічні відкриття, *magic creatures* – чарівні істоти, *Magical Herbs* – магічні трави та гриби);

wizard(-ing) – чаклунський (*wizarding families* – чаклунський рід, *wizarding folk* – чаклунський рід, *wizard money* – чародійні гроші, *wizard brothers* – брати-чарівники, *wizarding events* – чаклунські явища, *wizard chess* – чарівні шахи, *wizard crackers* – чарівні хлопавки, *wizard law* – чарівничий закон, *wizard photographs* – магічні фотографії, *wizard robes* – чарівницькі мантиї);

charm(s) – чарівний (*charm work* – паличка для чаклування, *charms teacher* – учитель замовлянь, *charms corridor* – клас заклинань);

на позначення негативних ознак:

dark – темний (*Dark Days* – темні часи, *Dark Side* – бік Темної Сили, *Dark Arts* – Темні Мистецтва, *Dark Magic* – чорна магія, *Anti Dark Force spell* – закляття від темних сил);

evil – зловісний (*evil curse* – зловісне прокляття, *evil face* – зловісне обличчя, *evil git* – мерзотник).

Наголосимо, що для англійської мови властивим є використання іменників у функції означення за умов їх використання у препозиції до іншого іменника, тому й в деяких ілюстраціях позицію прикметників займають іменники, як-от: *wizard*, *charm* тощо.

Трансформаційний аналіз відтворення зазначених вище словосполучень виявив наявність таких типів трансформацій, які були застосовані Віктором Морозовим:

дослівного перекладу (word for word reproduction / zero transformation):

[*A magic wand*] <...> *this was what Harry had been really looking forward to.* → [**Чарівна паличка**] – ось чого Гаррі прагнув найдужче. Як бачимо, для передачі значення перекладач буквально передав словосполучення, не використавши жодної трансформації;

граматичної трансформації випущення (omission):

[*evil git*] – [мерзотник];

комплексної лексико-семантичної трансформації диференціації значення (differentiation) **та граматичних трансформацій перестановки** (transposition) і **заміни** (replacement):

If Quirrell's told him how to break his [Anti Dark Force spell]. → *I тепер він, мабуть, знає, як зняти Квірелове [закляття від темних сил];*

граматичної трансформації додавання (addition) і **комплексної лексико-семантичної трансформації диференціації значення** (differentiation) **та генералізації значень** (generalization):

[*Dark days*], *Harry*. → [*Темні часи були*], *Гаррі*. – В україномовному перекладі додано дієслово “були” з одночасною генералізацією слова “*days*” до “*часи*”;

граматичної трансформації перестановки (transposition) і **комплексної лексико-семантичної трансформації диференціації значення** (differentiation):

[*charms teacher*] – [учитель замовлянь]; [*charms corridor*] – [клас заклинань];

граматичної та комплексної лексико-семантичної трансформації, як перестановка та модуляція, або змістовний розвиток (transposition + modulation):

[*Magic carpets*] *all got punctures, have they?* – *A* [килими-літаки] міль поточила, еге?

Висновки. Узагальнюючи, зазначимо, що значення англійських прикметників на позначення магічних ознак в українській мові відтворюються через використання аналогів, зміст в яких зберігається за допомогою різного роду граматичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних трансформацій, а саме: заміни (replacement), перестановки (transposition), генералізації значень (generalization), додавання (addition), модуляції (modulation) та випущення (omission). З огляду на зацікавленість серією романів Дж.К. Роулінг «Гаррі Поттер» вже протягом більш ніж двадцяти років,

сучасного розвитку літератури та новітніх технологій, *перспективу* подальшого наукового дослідження вбачаємо у застосуванні до вивчення мовних явищ корпусного підходу.

Список використаних джерел

1. Жуковська, В.В. (2013). *Вступ до корпусної лінгвістики: [навчальний посібник]* (142 с.). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
2. Кенжебалина, Г.Н. (2012). *Лингвопрагматика: учебное пособие для студентов и магистрантов филологических специальностей* (121 с.). Павлодар: Кереку.
3. Ковалів, Ю.І. (2007). *Літературознавча енциклопедія* (624 с.). К.: ВЦ “Академія”. Т. 2.
4. Максимов, С.Є. (2012). *Практичний курс перекладу (англійська та українська мови)*. Київ: Ленвіт.
5. Селіванова, О.О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми: [підручник]* (712 с.). Полтава: Довкілля-К.

Ю.В. Сергієнко, студентка IV курсу

НПУ імені М. П. Драгоманова

МОРФОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Проблема прикметника та його морфологічного складу залишається *актуальною* з огляду на активність використання цієї частини мови для створення нових слів за допомогою різних способів словотвору.

Метою розвідки є дослідження теоретичних засад вивчення прикметника та його морфологічного складу. Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких *завдань*: розглянути загальну класифікацію прикметників; сформулювати теоретичні засади вивчення морфологічного складу прикметників у сучасній лінгвістиці.

Ще в давні часи люди помічали, що слова, які вони використовували у рідній мові, означають різне. Одні слова називають предмети, інші – дію, процес, треті – якість та особливість предметів.

В елліністичну епоху (III-II ст. до нашої ери) утворилась так звана олександрійська школа граматики, яка на чолі з Аристархом Самофракійським розробила першу в історії класифікацію. У ній прикметник відсутній, що в цілому відображує типову особливість грецької мови.

Незважаючи на численні недоліки системи класифікації частин мови, яку запропонували олександрійські граматики, ця класифікація міцно закріпилася в науці та використовується зараз з певними змінами (Аракін, 1989).

В українській мові частини мови досить чітко виділяються за трьома критеріями: семантичним, морфологічним та синтаксичним. В.Д. Аракін зазначає: “Семантичний критерій – це відношення певного слова до широкої категорії понять. Слова зі значенням предметності створюють семантичний розряд іменників, слова зі значенням ознаки чи особливості предмета створюють семантичний розряд прикметників і т.д. Цей критерій був давно встановлений і служить одним із диференційованих ознак для розподілу частин мови” (Аракін, 1989).

Аналізуючи різні розряди слів, ми можемо побачити, що не всі слова поєднуються між собою в певному граматичному відношенні. Наприклад, прислівник ніколи не поєднується з іменником та займенником, чого не можна сказати про дієслово та прикметник. Тому синтаксичний критерій також є надзвичайно важливим при розрізненні частин мови.

Щодо морфологічних категорій роду, числа і відмінка прикметників в українській мові варто відзначити, що вони мають словозмінний характер. Значення певного числа, роду та відмінка суто граматичне (тобто ніякого реального значення не виражає) і використовується для узгодження, граматичного зв'язку прикметника з іменником: чоловічий рід – *безкінечний степ*, жіночий рід – *безкінечна розмова*, середній рід – *безкінечне море*. Форму однини чоловічого роду розглядають як початкову. Категорія роду

прикметника змінює певною мірою свою природу, указуючи відповідними формальними показниками на рід іменників, наприклад: *веселе Тбілісі* (місто), *далека Чилі* (країна), *загадкове Лох-Несс* (озеро) (Єрошенко, 2012). Проте на відміну від українського прикметника, англійський не має узгодження з іменником і в цьому плані наближається до аглютинативних мов (Аракін, 1989).

В англійській мові за морфологічним складом прикметники поділяються на три групи: прості, похідні та складні. Прості прикметники – це прикметники у своїй початковій формі, без суфіксів та префіксів: *big, tall, red, small* і т.д. Ширшу групу становлять похідні – “прикметники, що утворені за допомогою префіксів або суфіксів від інших частин мови або від основи інших прикметників” (Хоменко, 2003). Наприклад, *beefy, impressed, irregular* та ін. Зазвичай вони також утворюють і ступені порівняння. Складні – прикметники, утворені шляхом поєднання двох окремих слів: *open-mouthed, high-heeled, long-fingered* і т.д.

Як стверджує Ю.Д. Пономарів: “Основним джерелом творення нових прикметників української мови є самі прикметники, іменники, дієслова і зрідка прислівники. Творяться нові прикметники, як правило, морфологічним способом за допомогою суфіксів, префіксів, префікса та суфікса, шляхом осново складання” (Пономарів, 2001). Одним із найпродуктивніших способів творення в українській мові є суфіксальний. Існує два види суфіксів для творення якісних прикметників: суфікси-модифікатори (формотворчі суфікси) та суфікси-кваліфікатори (словотворчі суфікси). За допомогою перших творяться ступені порівняння та ступені якості від первинної форми: *малесенький, численний, більший* та ін. Функція суфіксів-кваліфікаторів – утворювати прикметники від іменників, дієслів та інших прикметників: *фронтний, передовий, фальшивий* і т. д. У префіксальному способі творення також виділяють два типи префіксів: префікси-модифікатори та префікси-кваліфікатори. Перші важливі для творення ступенів якості прикметників. До них належать префікси: пре-, архі-, ультра-, естра-, над-, все-, за- (*надзвичайний,*

ультрамодний, архіважливий). Для творення прикметників з новим лексичним значенням використовуються префікси-кваліфікатори: без-, не-, а-, анти- (*безболісний, антинародний, нерозумний, аритмічний*).

Також існує особливий спосіб творення прикметників, який поєднує обидва способи в один єдиний. Прикметник, утворений таким способом, не існує без однієї з морфем: *підземний, безкоштовний, міжконтинентальний*.

Менш вживаним способом творення прикметників можна назвати основоскладання. За словами С.О. Карамана, “основоскладання полягає в утворенні складного слова шляхом поєднання основ двох або більше слів. Складними є слова, що складаються з кількох коренів (основ), оформлених одним закінченням чи суфіксом і закінченням” (Караман, 2011), наприклад, *жовтогарячий, світло-зелений, багатогранний* та ін.

Висновок. Таким чином, з огляду на зацікавленість людства прикметником уже протягом більш як двох тисяч років, дослідження його різними мовознавцями, формування та використання людством нових прикметників, можна з упевненістю говорити про наявну *перспективу* подальшого наукового розроблення теми прикметників та їх морфологічного складу.

Список використаних джерел

1. Аракін, В. Д. (1989). *Сравнительная типология английского и русского языков* (с. 101). Москва: Просвещение.
2. Єрошенко, О.О., Шабельникова, Л.П., Мясоєдова, С.В., Гісем, О.В., Мартинюк, О.О. (2012). *Сучасний новітній довідник школяра* (с. 48). Донецьк: Глорія Трейл.
3. Караман, С.О., Караман, О.В., Плющ, М.Я. (2011). *Сучасна українська літературна мова* (с. 167). Київ: Літера.
4. Пономарів, О.Д., Різун, В.В., Шевченко, Л.Ю. (2001). *Сучасна українська мова* (с. 63). Київ: Либідь.
5. Хоменко, Е.Г. (2003). *Грамматика англійської мови* (с. 69). Київ: Знання-

Прес.

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВНОЇ ГРИ НА ФОНЕТИЧНОМУ РІВНІ (на матеріалі англомовної реклами)

Дослідження функціонування мовної гри є *актуальним* передусім тому, що воно звертається до опису та виявлення прихованих механізмів мовленнєвого впливу, тоді як апельтивна функція мовної гри в рекламному корпусі відіграє провідну роль поряд з мовотворчою, естетичною і розважальною.

Метою розвідки є аналіз засобів створення мовної гри на фонетичному рівні в рекламних текстах англійською мовою. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: розглянути поняття “мовна гра” в мовознавстві; розкрити статус мовної гри як явища мови; охарактеризувати особливості творення мовної гри на фонетичному рівні.

Мовна гра – це багатосигментне явище: з одного боку, воно розкриває творчі можливості учасників спілкування, а з іншого – виявляє потенції мови. Автором терміну “мовна гра” є австрійський філософ Людвіг Вітгенштейн. Філософ вперше відмітив, що у процесі спілкування особи не тільки передають інформацію, але й віддають розпорядження та виконують їх, характеризують об'єкти навколишньої дійсності, грають у театрі, співають хором, жартують, вирішують арифметичні завдання, прохають, дякують, проклинають тощо. На думку Л. Вітгенштейна, мовна гра – це діяльність носіїв мови, яка має на меті створення змістів, що демонструють зв'язок мови із законами природи та логіки (Витгенштейн, 1999).

Надалі вчені-лінгвісти пропонували свої визначення термінів “мовна гра”, “гра слів”. Наприклад, відомий мовознавець В.С. Виноградов вважав, що “гра слів” створюється завдяки вмілому використанню різноманітних співзвуч з метою досягнення комічного ефекту, повних або часткових омонімів, паронімів

і таких мовних феноменів, як полісемія та зміна сталих лексичних зворотів” (Виноградов, 2004).

У монографії “Мовна гра в парадигмі інтерпретативної лінгвістики” дослідники розглянули основні теоретичні положення щодо розуміння феномена гри, що послідовно виявляється у мові, своєрідно моделюючись за допомогою одиниць усіх мовних рівнів, репрезентуючись у всіх стилях мовлення. Науковці акцентували на тому, що на сьогодні аналізоване явище найповніше досліджено на фонетичному, лексико-семантичному, фразеологічному рівнях, менше – у морфеміці і словотворі й зовсім мало в граматиці (Космеда, 2013). На нашу думку, мовна гра – це така гра, в якій мова є головним об’єктом уваги і в якій завжди присутнє зумисне порушення мовних або естетичних норм. Досягнутий результат завжди є унікальним.

У мовній грі на фонетичному рівні практично завжди присутні орфографічні помилки або помилки іншого характеру. Цей ігровий прийом має дві основні функції: створювати додаткові конотації навколо предмета або підтримувати фонетичне і ритмічне звучання фрази. Прийоми мовної гри дозволяють тонко обігравати додаткові відтінки рекламованого товару.

Наприклад, у рекламі кави однієї з американських кав’ярень використано такий заклик: *Espress yo-self*. Заклик супроводжується зображенням двох чашок з різними малюнками тістечок на кожній. У наведеному прикладі спостерігається зумисне пропущення літери *x* у слові *express*, та літери *o* у слові *espresso*. Використовуючи пароніми *exspress* (українською *виражати*) та *espresso* (українською *еспресо кава*), автор фрази трансформує предметність рекламованого товару *espresso* в дієслово *express*. Таким чином, у результаті фонетичної мовної гри сутність рекламованого товару підсилена асоціаціями свободи виявлення почуттів, поглядів, думок та інших позитивних асоціацій дієслова *виражати*.

Оригінальність мовної гри у даному тексті також підсилюється другою частиною звороту. Залишивши слово *your* без двох останніх літер *u* та *r*, автор

трансформує присвійний займенник *your* у жартівливий вигук-склад *yo*, надавши фразі більш розмовного жартівливого характеру.

Наведемо за приклад наступну рекламу доставки товарів:

NO TIME TO LOUSE

8 30 am next day delivery across Europe.

У порівнянні з попереднім прикладом, автор трансформує дієслово в іменник протилежним способом, тобто додаванням голосної літери *u* до дієслова *lose* (українською *втрачати*). Тут також використано зумисну орфографічну помилку, а саме об'єднання інфінітивної частки *to* до дієслова, яка за правилами правопису завжди пишеться окремо.

Оригінальний та влучний вибір автора власної назви надає реципієнту додаткових естетичних асоціацій, оскільки Тулузу часто називають “рожевим містом” через теракотовий колір його будівель. У цьому прикладі, як і в попередньому, навіть первинній формі висловлювання без стилістичного варіювання властива висока апелятивність. У силу свого лексичного значення фраза *No time to lose* вже заохочує людину бути активною, цінувати життя. Трансформація з використанням мовної гри надає рекламному тексту ще більшої експресивності, наголошуючи на такому семантичному аспекті, як швидкість виконання послуг доставки.

Висновки. На сьогоднішній день спостерігаємо посилення зацікавлення проблемою створення, моделювання та реалізації мовної гри у рекламних текстах. Однією з головних умов генерування мовної гри визначають лінгвістичну креативність мовця, що виявляється в індивідуальній здатності продукування нових дотепних ідей. Така творча діяльність особистості може бути яскраво виражена в рекламних закликах, котрі є засобом досягнення прагматичної мети, найчастіше придбання товару або користування послугами. **Перспективу** подальших досліджень вбачаємо в поглибленому розгляді засобів створення мовної гри на інших мовних рівнях у рекламних текстах англійською мовою.

Список використаних джерел

1. Виноградов, В.С. (2004). *Общие и лексические вопросы* (с. 83). Москва: Книжный дом “Университет”.
2. Витгенштейн, Л. (1999). *Голубая и коричневая книга* (с. 158). Москва: Дом интеллектуальной книги.
3. Космеда, Т.А. (2013). *Мовна гра в парадигмі інтерпретативної лінгвістики* (с. 21). Дрогобич: Коло.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ / CHALLENGES AND PROSPECTIVES IN LINGUISTIC PRAGMATICS

О.М. Алексєєва, кандидат філологічних наук
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекаду

Р.В. Губань, доктор юридичних наук, доцент
професор кафедри правознавства
та галузевих юридичних дисциплін
НПУ імені М.П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТЕРМІНІВ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ДОНАЛЬДА ТРАМПА

Політика завжди займала чи не найважливіше місце в суспільному житті людства. Сьогодні вона характеризується такими реаліями, як *свобода слова, право людей на вибір* тощо, а це свідчить про зацікавленість пересічних громадян не лише політичним життям своєї країни, особливостями політичної сфери, а й особистостями політиків, які відіграють в ній головну роль. З огляду на те, що будь-яка особистість реалізується в мовленні, об'єктом дослідження все частіше виступає політичний дискурс, в якому поряд з іншими задля досягнення комунікативної мети використовуються і соціальні терміни. Все це зумовило велику кількість досліджень різних аспектів політичного дискурсу, які проводили зокрема такі лінгвісти, як Н.В. Кондратенко, О.В. Мішкова, О.І. Шейгал. Однак праць, присвячених вивченню ролі соціальних термінів у політичному дискурсі, запропоновано наразі не було, що й зумовлює *актуальність* даного дослідження.

Мета розвідки полягає у визначенні особливостей функціонування англійських соціальних термінів в політичному дискурсі.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких *завдань*:

- 1) уточнити поняття “політичний дискурс” і “соціальний термін”; 2) виявити соціальні терміни в передвиборчих політичних промовах Дональда Трампа;
- 3) систематизувати ідентифіковані одиниці за сферами вживання.

Слідом за Н.В. Кондратенко, *політичний дискурс* тлумачимо як один з видів дискурсу, що охоплює певну сукупність текстів та екстралінгвістичних чинників, тісно пов'язаних з політичною діяльністю, спрямованою на досягнення певної поставленої мети (Кондратенко, 2007). Метою політичного дискурсу є не опис, а створення ґрунту для переконання адресатів, спонукання до дії (переконати людей обрати “правильну” політичну силу та підтримувати її). Суспільне призначення політичного дискурсу полягає в тому, щоб навіяти адресатам – громадянам необхідність “політично правильних” дій та оцінок, від чого безпосередньо залежить його ефективність (Заблоцький, 2015). Досягнення мети в політичному дискурсі реалізується через використання спеціальних лінгвістичних одиниць, у т.ч. соціальних термінів.

Соціальні терміни – це слова або словосполучення, що позначають суспільні явища дійсності, формуючи суспільну тематику. Серед функцій будь-яких термінів виділяють загальноприйняті головні (репрезентативну, сигніфікативну та комунікативну) і вторинні / факультативні (прагматичну, когнітивну, класифікаційну) (Кондратенко, 2007). Для соціальних термінів так само характерні зазначені вище функції.

Джерельною базою нашого дослідження слугували 74 передвиборчі промови Дональда Трампа, з яких методом суцільної вибірки було вилучено 496 соціальних термінів. За результатами аналізу виявлено 13 тематичних груп/класів соціальних термінів в політичному дискурсі американського президента (див. табл.).

**Тематичні групи соціальних термінів в промовах Дональда Трампа:
кількісний розподіл**

	Найменування тематичної групи	Кількість термінів	Сумарна кількість терміновживань	%
1	Економіка	155	15890	6.7
2	Політика	87	4635	2
3	Освіта	29	2678	1.1
4	Військова тематика	53	2547	1.1
5	Навколишнє середовище	28	1985	0.8
6	Наука і техніка	37	1069	0.4
7	Суспільна тематика	17	1280	0.5
8	Охорона здоров'я	29	308	0.13
9	Сільське господарство	4	36	0.015
10	Мас-медіа	8	351	0.15
11	Спорт	27	473	0.2
12	Юридична тематика	25	184	0.08
13	Релігія	7	13	0.005
	Усього:	496	31449	13.18

Так, загальна кількість термінів складає 496 одиниць, середній якісний показник вживання соціальних термінів в політичних промовах становить 13,18%. Не зважаючи на малу кількість вживаних вузькоспеціальних соціальних термінів – 17, сумарна кількість становить 1280. З 13 виявлених тематичних напрямків соціальних термінів сферами перетину стали політика, економіка, освіта, юридична тематика.

Найважливішим тематичним напрямом політичних промов Д. Трампа є економіка. Кількість вжитих термінів складає 155 одиниць. Кількісний показник соціальних термінів економічної спрямованості від сумарної кількості вжитих слів загалом становить 6.7%.

Дональд Трамп вживає такі соціальні терміни, як *business, economy, companies, unemployment, mortgage, devaluation* тощо. Політик часто звертається

до проблем бізнесу, банкрутства та безробіття, тобто зазвичай використовує терміни задля підсилення емотивного впливу на аудиторію, наприклад: *I don't know if you've been watching what's happening with the **devaluations** of so many countries. The Euro, China is going crazy with the **devaluation**. I have never thought that they'd have the guts to do what they're doing. They are **devaluing** down to nothing.*

Друге місце займає політика. Кількість вжитих термінів складає 87. Якісний показник соціальних термінів політичної сфери від сумарної кількості вжитих слів загалом становить 2%. Були вжиті такі соціальні терміни, як: *election, politician, opposition, referendum, presidency* тощо. Терміни *politician* і *government*, як правило, мають негативний відтінок, тим самим виконують прагматичну функцію, наприклад: *That's what **politicians** do, all talk, no action, believe me. Frankly our **government** has no idea what they're doing on many, many fronts, folks.*

Третьою тематичною групою соціальних термінів є терміни освітньої галузі. Кількість вжитих термінів складає 29. Якісний показник соціальних термінів освітньої сфери від сумарної кількості вжитих слів загалом становить 1.1%. Були вжиті такі соціальні терміни, як *assessment, education, scholarship, academy, school* тощо. У своїх промовах політик часто звертається до таких проблем освіти, як її якість, державні школи, отримання грантів та стипендій тощо, наприклад: *We're going to provide **school** choice and put an end to **Common Core**.*

Четверте місце займає військова тематика. Кількість вжитих термінів складає 53. Якісний показник соціальних термінів військової тематики від сумарної кількості вжитих слів загалом становить 1.1%. Були вжиті такі соціальні терміни, як *veteran, warfare, weapon, officer* тощо. У своїх промовах політик часто звертається до проблем війни в Сирії та на Близькому Сході, підтримки ветеранів війни тощо, наприклад: *Nuclear today, it's not like **soldiers** in uniforms shooting **rifles**. You can take out the East Coast of this country, you can take out large sections of the Midwest, you can take out things that were unthinkable.*

Базуючись на результатах дослідження О.В. Мішкової про зв'язок риторичних прийомів з мовними (Мішкова, 2012), нами було підтверджено, що функціонування англійських соціальних термінів залежить від використання мовних прийомів. На основі промов було виявлено такі мовні прийоми, як: прийом єдності, протиставлення, контрасту, співставлення, ототожнення, персоніфікації, зв'язок з іншими словами та термінами з подальшим проявом другорядних функцій як основних. Також було створено класифікацію щодо використання мовних прийомів. Найбільш розповсюдженими мовними прийомами є прийом єдності, зв'язок з іншими словами, персоніфікація, а найменш – прийом контрасту.

Висновки. Таким чином, соціальні терміни в американському політичному дискурсі, виконуючи репрезентативну, сигніфікативну та комунікативну функції, представлені 13 тематичними групами: економіка, політика, освіта, військова тематика, навколишнє середовище, наука і техніка, суспільна тематика, охорона здоров'я, сільське господарство, мас-медіа, спорт, юридична тематика, релігія. Проте в політичному дискурсі, разом з вищевказаними функціями, реалізується і прагматична функція (демонстрація емоційно-експресивного ставлення суб'єкта до чогось / когось). **Перспективи** подальшого дослідження можуть бути пов'язані з вивченням функціонування соціальних термінів в інших типах дискурсу.

Список використаних джерел

1. Заблоцький, Ю.В. (2015). Аналіз передвиборчих промов кандидатів у президенти США у 2012 році (М. Ромні та Б. Обама). *Одеський лінгвістичний вісник*. № 2. (сс. 57-62).
2. Кондратенко, Н.В. (2007). *Український політичний дискурс: [монографія]*. (156 с.). Одеса: Чорномор'я.
3. Мішкова, О.В. (2012). *Особливості перекладу американського політичного дискурсу*. Взято з: http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2012_42_1/134_141.pdf

4. Шейгал, Е.И. (2000). *Семиотика политического дискурса* (367 с.). Волгоград: Перемена.

**Кравченко Н.К, доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
і філософії мови імені професора О.М. Мороховського
Київський національний лінгвістичний університет**

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ПРАГМАЛІНГВІСТИКИ

Актуальність наукової розвідки визначається загальною тенденцією сучасної лінгвістики до осмислення категорій і вивчення різнорівневих прагматичних параметрів, що впливають на смислотворення і інтерпретацію мовленнєвих і комунікативних одиниць.

У зв'язку з цим, *метою* дослідження є узагальнення і інтерпретація нових понять, категорій і напрямків розвитку сучасної прагмалінгвістики.

Усвідомлення лінгвістичною прагматикою предмету свого дослідження здійснюється відповідно до таких основних векторів наукових розвідок:

1. Стратифікації і диференціації прагматичних параметрів із встановленням їхнього ієрархічного зв'язку.
2. Виявлення універсальних тенденцій щодо кореляції прагматичних феноменів.
3. Обґрунтування нових напрямів / галузей прагмалінгвістики.

Розвідки у першому з зазначених напрямів фокусуються на диференціації прагматичних параметрів на різні підгрупи. Зокрема, пропонується класифікація параметрів на *інформаційно-прагматичні*, що здійснюють семіотико-прагматичну функцію, використовуючи здатність знакових форм інтегрувати додаткові смисли під впливом контексту, ситуації і конвенцій спілкування, та *інтераційно-прагматичні*, орієнтовані на комунікативно-прагматичну функцію, що втілюють взаємну орієнтованість учасників

спілкування на інтеракцію, фіксують процес і результати їхньої комунікативної діяльності (Кравченко, 2017).

У свою чергу, перша група параметрів включає такі прагматичні феномени, як імплікатура (конвенційна, неконвенційна: часткова, загальна, скалярна), експлікатура, інференція, інтертекстуальність, пресуппозиція (прагматична: міжособистісна ситуаційна, комунікативно-конвенційна, і семантична: категорійна, контрафактивна, фактивна, нефактивна, структурна, лексична, екзистенційна, граматична), референція (ідентифікаційна, інтродуктивна, неозначена, фактуальна, інтерпретаційна, змодельована, внутрішньо-текстова, культурно-семіотична соціосеміотична).

Друга група параметрів, означених як *інтеракційно-прагматичні*, включає три підгрупи: а) *комунікативно-особистісні* параметри, що визначаються соціопсихологічними аспектами інтеракції (адресант, адресат, комунікативна роль); б) *інтенційно-стратегічні*, що пов'язані з оптимізацією інтерактивності і включають комунікативні конвенції, стратегії, тактики, мовленнєві ходи; в) *ситуаційні*, які охоплюють референційні чинники, що опосередковують інтеракцію, – обставини, час, місце, простір комунікації (ор. cit).

Інтеракційно-прагматичні параметри є ієрархічно пріоритетним по відношенню до інформаційно-прагматичних – адже стратегічний аспект інтеракції і особливості її учасників визначають особливості індексації і вилучення будь-яких додаткових смислів.

Розвідки у другому з зазначених напрямів сучасної прагматики здійснюються у форматі пошуку взаємозв'язків між однорівневими прагматичними параметрами. Традиційний приклад, у цьому зв'язку, – зв'язок стратегій негативної ввічливості як ввічливості дистанціювання і пошани з непрямими мовленнєвими актами і порушенням максими кількості інформації.

У ракурсі інформаційно-прагматичних параметрів науковцями досліджується зв'язок між компонентами складної іллокуції прямих мовленнєвих актів (*Illocution-Expander*, *Illocution-Intensifier* і *Assessment*

Illocution), конвенційними імплікатурами і семантичними пресуппозиціями (Кравченко, 2017), а також між іллокуцією непрямих мовленнєвих актів, конверсаційними імплікатурами і прагматичними пресуппозиціями – на основі збігу їхніх тригерів і процедур інференції. При цьому тип відношень між конверсаційними імплікатурами і іллокуцією непрямих мовленнєвих актів залежить від критерію ідіоматичності (*idiomaticity*) або інференційності (*inferentiality*), а також від ступеню трансформації іллокутивної сили (Кравченко, 2017). Такі корелятивні зв'язки розглядаються як вияв прагматичної аттракції. У європейській і американській лінгвістиці зазначеному аспекту присвячені переважно розвідки у галузі формальної прагматики і прагмасемантики. Дослідників цікавлять прагматичні феномени, що базуються на спільних лінгвістичних показниках і через це виявляють певну спільність в процесах інференції. Зокрема, в такому ракурсі показані відповідності між конвенційними імплікатурами і семантичними пресуппозиціями.

Нарешті, третій вектор розвитку сучасної лінгвістичної прагматики фокусується на обґрунтуванні її нових напрямів / галузей – когнітивної прагматики, прагматики соматикону (невербальних засобів комунікації), міжкультурної прагматики, нейропрагматики, екопрагматики.

Зокрема, екопрагматика як один із нових напрямів сучасної прагмалінгвістики вивчає два типи стратегій: універсально-типологічні і інституційно-дискурсивні. Перший тип охоплює ту частину стратегій і максимум ввічливості, кооперації, конверсаційної релевантності, “які умотивовані зміщенням вектору центрованості на іншого, подоланням екоцентризму за рахунок збільшення комунікативних прав і свобод співрозмовника і зменшення власних” (Кравченко, 2018). Другий тип (інституційно-дискурсивних стратегій) залучає дві підгрупи: власно природоцентричні стратегії, що пов'язані з наданням природи, її об'єктам і живим істотам певної правосуб'єктності, а також стратегії, що є прагматичним планом реалізації концепту “компенсаційна справедливість” – із наданням переваг і преференцій (в політичному,

правовому, міжнародно-правовому та ін. дискурсах) “тим, хто потребує допомоги, визнанням важливості інтересів інших” (op. cit) за рахунок ущемлення власних інтересів – на індивідуальному, державному, міждержавному рівнях.

Висновки. Отже, сучасна лінгвопрагматика розвивається у декількох напрямках – визначаючи власний категорійний апарат, виявляючи корелятивні зв’язки між різними прагматичними феноменами, розвиваючи нові міждисциплінарні галузі прагматичних досліджень. **Перспективним** для подальших наукових розвідок є визначення нової міждисциплінарної методології для вивчення предмету означених напрямів лінгвопрагматичних пошуків.

Список використаних джерел

1. Кравченко, Н.К. (2018). Екопрагматика як нова сфера дослідження сучасної лінгвістики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. Т. 1. № 34. (сс. 98–101).
2. Кравченко, Н.К. (2017). *Дискурс и дискурс-анализ: краткая энциклопедия* (сс. 51–86). Киев: Интерсервис.
3. Kravchenko, N. (2017a). Illocution of direct speech acts via conventional implicature and semantic presupposition. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The Journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. Vol. II (1). (pp. 128–168).
4. Kravchenko, N.K. (2017b). Indirect speech acts via conversational implicatures and pragmatic presuppositions. *Cognition, communication, discourse*. Vol. 14. (pp. 54–66).
5. Shtyrov, Y., Pulvermüller, F. (2013). Early and parallel processing of pragmatic and semantic information in speech acts: neurophysiological evidence. *Frontiers in human neuroscience*. Vol. 7. (pp. 1–13).

**І.А. Блинова, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов за професійним спрямуванням
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ОСОБЛИВОСТІ ВІДБИТТЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГУМОРУ В ХУДОЖНІЙ ПРОЗОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Проблема комічного полишається *актуальною* з огляду на особливу значущість цієї категорії для гуманітарної парадигми другої половини ХХ – початку ХХІ століть: комічне є сутнісною ознакою сучасної художньої літератури.

Метою розвідки є розгляд особливостей національного гумору художньої прозової комунікації. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: надати визначення поняття “комічне”; виокремити провідні ознаки британського, американського та слов'янського (українського) комізму; проаналізувати засоби створення сміхових традицій на матеріалі сучасних художніх творів.

Зазначимо, що поняття “комічне” в джерелах довідкового характеру набуває абстрактного (незважаючи на відсутність денотата воно має місце в наших проявах – у художньому моделюванні ментальної, естетично ускладненої, дійсності) філософського визначення й потрактовується як *культурологічне, соціальне й естетичне* явище, наприклад: *комічне* (від грецьк. *komikos* – веселий, смішний) – філософська категорія, що позначає культурно оформлене, соціально й естетично значиме смішне (Wikipedia).

Наведена дефініція комічного як культурно оформленого, соціально й естетично значимого смішного дозволяє простежити за характером *комунікативної* ефективності сміху. З соціальної точки зору така комунікація являє собою соціальну взаємодію, націлену на спільні й узгоджені дії учасників спілкування, що супроводжується діяльнісним характером сміху за дружньої участі та неформальної рівності. З огляду на естетичну сторону така

комунікація опосередкована загальною оцінкою комунікантів з позиції діючих моральних/соціально встановлених норм, звичаїв, суспільної думки, реакції інших людей, як такої, що виступає проти несправедливості, зла. Культурна складова цієї комунікації враховує глибокі знання, тонкощі, суспільно значимі елементи культури, залучені до смислової сфери смішного, що визначають специфічність гумору певної групи, суспільства, народності в цілому та сприяють її єдності.

Кожний з досліджуваних нами авторів є мовною особистістю, яка належить до представників певної лінгвокультури з притаманними для нього особливостями етнічного характеру, що мають враховуватися при створенні письменниками комічного: *Мюріел Спарк і Роальд Даль* – до англійської, *Курт Воннегут, Ірвін Шоу, Раймонд Карвер* – до американської, *Кевін Баррі* – до ірландської.

Позитивний ефект сміхової комунікації у межах художнього тексту ґрунтується на засаді обопільного соціокультурного досвіду (цілісного усвідомлення традицій, звичаїв, цінностей тієї чи іншої спільноти) учасників комунікації: автора (як представника, наприклад, американської лінгвокультури) – читача (як представника, наприклад, слов'янської лінгвокультури), персонажа (як представника, наприклад, британської лінгвокультури) – персонажа/персонажів (як представника, наприклад, американської лінгвокультури).

Британський гумор передбачає: стриманість, відсутність прямих випадів, велику кількість напівжартівливих натяків і недомовленостей; приховану посмішку; симпатію до об'єкта, що висміюється; усвідомлювальну як апріорі тактичність; вуалювання різких висловлювань негативної оцінки через опис і порівняння; традиційність та консервативні звички в якості предмета для жартів; дотепність і перевага інтелектуальних гумористичних форм; руйнування правил логіки; відсутність табу в тематиці жартів; “нездоровий” інтерес до тілесних покарань; ексцентричність; культивування дивацтв, незвичних хобі, абсурдності; осміяння англійцями шотландців (через їхні торгові нахили,

незвичайну скупість, надмірну чепурність), ірландців (через поведінку дзеркально протилежну від англійців щодо дотримання законів) або інших складників населення країни; отримання морального задоволення від усвідомлення своєї власної значущості.

Зазначені ознаки британського комізму знаходимо в діалозі персонажів оповідання Р. Даля “Уільям і Мері”: *відсутність табу* в тематиці жартів лікаря про смерть пацієнта-друга Уільяма Перла (*But, conscious or not, you'd be in a rather interesting position, wouldn't you? You'd have a cold dead body and a living brain*); *абсурдність* ідеї лікаря Джона Ленді запропонувати пацієнтові проведення наукового експеримента над ним, точніше над тілом після смерті останнього, за аналогією до експерименту над твариною (собакою) (*I'd be like that Russian dog. – I don't think you would*) (до речі, у читача слов'янської культури виникають асоціації до подібних експериментів над собакою в повісті М. Булгакова “Собаче серце”); завдяки опису деталей всієї процедури *натяк* на жорстоке ставлення лікаря до смертельно хворого пацієнта через бажання здобути визнання в медицині (*For one thing, you'd certainly lose consciousness when you died, and I very much doubt whether you would come to again for quite a long time – if indeed you came to at all*):

“All right,” I said. “Imagine that I've just died. Now what would you do?”

“I should immediately open your neck and locate the four arteries, the carotids and the vertebrales. I should then perfuse them, which means that I'd stick a large hollow needle into each. These four needles would be connected by tubes to the artificial heart.”

“Then, working quickly, I would dissect out both the left and right jugular veins and hitch these also to the heart machine to complete the circuit. Now switch on the machine, which is already primed with the right type of blood and there you are. The circulation through your brain would be restored.”

“I'd be like that Russian dog.”

“I don't think you would. For one thing, you'd certainly lose consciousness when you died, and I very much doubt whether you would come to again for quite a

long time – if indeed you came to at all. But, conscious or not, you'd be in a rather interesting position, wouldn't you? You'd have a cold dead body and a living brain” (Даль, 1996).

Для американського гумору типовим є набір таких особливостей: розумність, відчайдушність, відкритість; схильність до перебільшення/гіперболізації; міфологізація сміхових ситуацій і персонажів; обігрування певних хобі/роду занять (колекціонування); грубе нанизування нісенітниць, дурниць, тобто комізм алогічного, що переходить у “чорний гумор”; осміяння таких індивідуальних/суспільних рис як працелюбність, підтримання порядку, дотримання законності; перевертання повсякденного; неповажне ставлення до традицій; тенденція до зменшення формальності.

У фрагменті з оповідання К. Баррі “Атлантик-Сіті”, що являє собою глузування Джеймса над підготовкою Кармоді до вечора знайомства з жінкою, виокремлюємо: перебільшення (*He's had the first bath of the year*), грубе нанизування нісенітниць (*He has the hair slicked back with strong tea. He's dragged a comb through his teeth*), неповажне ставлення до професії фермера та людини похилого віку (*You're like an auld farmer hitting off to a matchmaking festival*):

'You're practicing on the sly in the barn, aren't you? You're like...' He put the cue down and danced a two-step. *'You're like an auld farmer hitting off to a matchmaking festival. He's had the first bath of the year. He has the hair slicked back with strong tea. He's dragged a comb through his teeth...'*

'You're a fucking lunatic, James,' said Carmody, and tapped the butt of his cue three times on the concrete floor.

'Sure I know that.' (Баррі, 2007).

Слов'янський, зокрема український, гумор відзначається: сміхом над собою; самоіронією та несаркастичністю; елементом драматургії, контрастом; сюжетністю та несподіваним поворотом (цікава історія); незлостивістю, відсутністю руйнівної рефлексії, добродушністю; поєднанням тонкого “розумного” гумору та гумору “з перцем”; доброзичливим фіналом у

гострому жарті; викликом тільки приємних емоцій; особливою кмітливістю як культурною рисою української вдачі, делікатністю почувань; народністю; особливістю тем, пов'язаних з побутом, подіями та явищами історії; своєрідним відгуком на актуальні життєві події та зміни.

Наведений за приклад фрагмент з твору Ю. Винничука “Місце для дракона” містить несподіваний поворот – прояв людяності у ставленні до дракона Грицька (*Бідний-бідний, навіть пательні не має, аби собі всмажити. Мусить сиру дівку їсти... А від сирої дівки живіт болить. От коли він сирої дівки нажереться, то де йому з вами битися?*):

Ти от розкажи нам про цього дракона. Що він їсть?

– Що їсть? – наморщив лоба шинкар.

– Ага.

– Або я знаю, що він їсть? Він у мене не обідав.

– Але ти тут живеш, то мусиш знати.

– А що я можу знати? – розвів руками. – Може, він ковбасу їсть, може, голубці, а може, кльоцки... Я його не питав.

– А дівок їсть? – втрутився Юхно.

– Дівок?.. Гм... – шинкар знову наморщив лоба. – На картині намальовано, що їсть... Бідний-бідний, навіть пательні не має, аби собі всмажити. Мусить сиру дівку їсти... А від сирої дівки живіт болить. От коли він сирої дівки нажереться, то де йому з вами битися? (Винничук, 2016).

Висновки. Таким чином, зосередження уваги на загальних рисах національного гумору є вагомим аспектом при розгляді різниці сміхових традицій кожної з націй, що є наслідком особливостей національного характеру, менталітету, світоглядних позицій, територіального місцезнаходження, політичного устрою, психології життєвих позицій, історичного та вікового розвитку культури, стереотипів етносу тощо. **Перспективу** подальших досліджень вбачаємо у вивченні засобів створення комічного в різних лінгвокультурах.

Список використаних джерел

1. Винничук, Ю. (2016) *Місце для дракона* (с. 53). Чернівці: Чорні вівці.
2. Dahl, R. (1996). *The Collected Short Stories: in 2 volumes*. V. 1 (p. 33). L: Penguin Books Ltd.
3. Комическое *Wikipedia*. Взято з: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0>.
4. Barry, K. (2007) *There are Little Kingdoms*. Retrieved from <http://www.rulit.me/author/barry-kevin/there-are-little-kingdoms-get-383819.html>.

**О.О. Литвинов, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов хіміко-фізичних факультетів
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**

SPEECH-ACT PROPERTIES OF EYE BEHAVIOUR LABELS

Eye behaviour labels (EBL) constitute an integral part of both classical and contemporary English fiction. During the recent decades the phenomenon of eye behaviour as a component of human body language in discourse has been a subject of interdisciplinary investigation in psychology, non-verbal communication studies, sociolinguistics, linguistic pragmatics and discourse analysis. The *problem* of language representation of human non-verbal behaviour in discourse by means of EBL remains *topical* in today's linguistic studies.

The research is *aimed* at revealing speech-act properties of EBL in the corpus of modern English fiction with regard to the speaker's intentions, locution, illocution and communicative behaviour style. The *objectives* are: to define EBL; disclose their semiotic nature, identify their structure regarding form and content; determine their pragmatic functions and distinguish their types in terms of speech act theory.

In the course of analysis, we defined EBL as language units that convey a wide range of emotive, cognitive, sociocultural and pragmatic meanings relevant to the non-verbal module of a speech act. Being an essential part of human communication,

eye behaviour constitutes a non-verbal communication subsystem, which, according to Krejdlin (2002), is "interaction between interlocutors through meaningful muscular kinemes and visual organs' reactions." This subsystem manifests itself via numerous language means, which include verbs and nouns of vision, e.g.: *to look, to see, to gaze, a gaze, to glance, a glance, to stare, a stare, to wink, to squint, to watch etc.*); free word combinations and collocations, e.g.: *to glance quickly / superciliously / angrily, an anxious / critical / sharp look / stare, watchful / suspicious / piercing eyes, to catch a glimpse, to keep one's eyes open / fixed etc.*; set phrases and idioms, e.g.: *to make eyes at someone, to give someone the eye, to look someone in the eye etc.*; compound adjectives, e.g.: *round-eyed, lynx-eyed etc.*; sentences and clauses, e.g.: *eyes twinkle / twitch / move, eyes with a lift to the lower lids as if hiding a joke etc.*

In literary discourse, EBL operate within the corpus of language units that represent meaningful "non-verbal communication signs added to a speech act based on their functional relevance" (Seriakova, 2012). In this sense, EBL convey speakers' emotions, feelings, attitudes, desires, needs, perceptions, sensations, intentions, illocutions, as well as their social statuses and roles, age, state of health, mental processes etc., which inevitably produce a perlocutionary effect, explicit or implicit, as part of a speech act in any communicative situation. In terms of semiotics, we have defined EBL as bilateral signs of body language that possess their own form and content, and perform a set of pragmatic functions in discourse.

With regard to content, we have distinguished the following types of EBL: 1) confirmative – non-verbal signs concomitant with the speech-act verbal module to confirm the message; 2) emphatic – non-verbal signs concomitant with the speech-act verbal module to emphasize the message or transmit additional information; 3) contradictory – non-verbal signs concomitant with the verbal module but contrary to the message; 4) meta-communicative – signs to indicate establishing, maintaining, interrupting, terminating or ending a speech act, monitoring feedback etc.; these can be: a) culturally determined (conventional) signs and b) biologically determined, unintentional signs, which indicate various physiological and psychological reactions; 5) substitutional – non-verbal substitutes for verbal messages, which are frequently

used instead of words to provide extra information or fill lacunae in a speech act. In this connection, we have differentiated between dependent EBL, which are inherently linked with the verbal module, and independent (autonomous) EBL. The latter, often employed as vehicles of additional information about literary characters, are highly informative and even more eloquent than words, e.g.:

“Good night, Mother,” Freddie said, looking at her as if she were planning to stay up all night, dancing over her good fortune (Krantz, 202).

The EBL under analysis have been found to depict characters' eye behaviour relevant to the speech-act situations in fictional discourse, thus performing a number of pragmatic functions: 1) emotive (to indicate the speaker's emotions, feelings, reactions, attitudes etc.); 2) cognitive (to show the speaker's mental processes, states and actions); 3) meta-communicative (to mark establishing, maintaining, terminating or ending a contact, control feedback, regulate a conversation etc.); 4) performative (to express volition, request, interrogation, order, injunction, pressure, influence on the addressee etc.); 5) sociocultural (to show the interlocutors' interpersonal relations, social statuses etc.); 6) ethnic-cultural (to indicate communicative norms and conventions acceptable or unacceptable in society); 7) depictive (EBL as a tool of portraying a character's inward and outward peculiarities). These functions have been found to correlate with three communicative behaviour styles, in particular assertive, aggressive and submissive, which, according to Gamble & Gamble (2013), are closely associated with the respective communicative types of personality.

Based on the existing speech act taxonomies elaborated by J. Searle, B. Fraser, G. Leech, G.G. Pocheptsov etc. (Hladush, 2005), taking into account the situational illocutionary force and perlocutionary effect of EBL in fictional discourse, we have distinguished the following three speech-act types of EBL: 1) assertive, 2) directive and 3) expressive. Assertive EBL have been subdivided into representative EBL (which signify conventional or typical eye behaviour) and expositive EBL (which portray its peculiar features). Directive EBL, aimed to affect the addressee in one way or another, include requestive, interrogative, injunctive and commissive (promissive

and menacing) EBL. Expressive EBL indicate the speaker's emotional and/or mental state and implicate personal attitude towards the addressee.

The fragments below illustrate the aforementioned speech-act types of EBL in contemporary fictional discourse. Assertive EBL can be exemplified as follows:

*For a moment he didn't seem to have heard me: **he got a faraway look in his eyes and said, "He's too good for me now..."*** (Sublett, 78).

Representing assertive eye behaviour of a person who is lost in thought, the EBL under analysis has been qualified as expositive due to the descriptive component *faraway* in its structure. To compare, the EBL below represents assertive eye behaviour with no additional description:

*At noon Mr. Gonzalez **looked over** the stack of papers on which he was working and said, "I wonder where Miss Trixie can be."* (Toole, 93).

The given EBL is employed autonomously, i.e. irrespective of the verbal module; and suggests assertive communicative style and typical eye behaviour – therefore it has been classified as representative.

Directive EBL can be demonstrated in the following fragment:

*Miss Trixie **glared at him** for a moment. Then she sank her teeth into his hand* (Toole, 329).

Comprised of the verb *to glare* that means "stare angrily or fiercely," the EBL portrays the character's mental and emotional state blended with strenuous physical exertion to influence the addressee. In this case it is menacing as it implies a hostile communicative climate, the speaker's eye behaviour being aggressive.

The following discourse fragment illustrates an expressive EBL composed of an extended syntactical complex containing a relative subordinate clause:

*She was a hearty pink and plump blonde somewhere in the middle of twenties, **with blue eyes that looked curiously at me and had jokes in them*** (Hammett, 69).

This autonomous EBL, containing a vivid and detailed description of assertive eye behaviour that conveys a blend of emotion, expectation and intention, is an eloquent substitute for an expressive speech act.

It should be noted that in numerous cases EBL have revealed mixed speech-act properties relevant to different pragmatic types, e.g.:

Mr. Gonzalez pretended to look for something in his desk to avoid the terrible eyes that Ignatius had turned on him (Toole, 130).

In this fragment, which portrays two opposite eye behaviour styles – submissive and aggressive – EBL *pretended to look for something* is simultaneously representative as it portrays conventional eye behaviour, directive – as a silent and subtle request to leave you alone, and expressive – as a sign of fear, which is an unpleasant emotion caused by threat, danger etc. Correspondingly, EBL *the terrible eyes that <...>* is, on one hand, expressive and, on the other hand, menacing, i.e. directive, as a sign of potential threat to the addressee.

In *conclusion*, EBL under investigation have been defined as language units that denote non-verbal signs to convey emotive, cognitive, sociocultural and pragmatic meanings within a speech act. EBL have been analyzed with regard to their structure, content and functions, based on which there have been distinguished five semiotic types, seven pragmatic functions and three basic speech-act types of EBL in modern English fictional discourse. Speech-act properties of assertive, directive and expressive EBL have been revealed based on speakers' intentions, locution, illocution and communicative behaviour style. The given taxonomy is not finalized and open for revision and updating.

Further investigation will include revealing quantitative characteristics of EBL in the corpus of modern English fiction, as well as representation of EBL and their speech-act properties in English-Ukrainian and Ukrainian-English translation.

References

1. Gamble, T.K., Gamble M. (2013). *Communication Works* (512 p.). N.Y.: McGraw-Hill.
2. Hladush, N.F. (2005). *Prahmatychni aspekty vyslovlennya i dyskursu [Pragmatic aspects of utterance and discourse]* (200 p.). Kyiv: Vyd. centr KNLU.

3. Krejdlin, G.E. (2002). *Neverbal'naja semiotika: yazyk tela i estestvennyj jazyk [Non-verbal semiotics: body language and natural language]* (592 p.). Moscow: Novoe literaturnoe obozrenie.

4. Serjakova, I.I. (2012). *Neverbalnyj znak kommunikacii v anglojazychnyh diskursivnyh praktikah [Non-verbal sign of communication in English-language discursive practices]* (p. 14). Kyiv: Vyd. centr KNLU.

Sources of illustrations

5. Hammett, D. (1968). *The Dain Curse* (189 p.). N.Y.: Dell Publishing Co.
6. Krantz, J. (1989). *Till We Meet Again* (580 p.). N.Y.: Bantam Books,
7. Sublett, J. (1990). *Tough Baby* (208 p.). U.S.: Penguin Books,
8. Toole, K.J. (1996). *A Confederacy of Dunces* (462 p.). N.J.: Wings Books,

**Н.В. Павлик, кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ПОВТОРИ ЯК АДРЕСАТНО-СПРЯМОВАНІ ФАТИЧНІ МОВЛЕННЄВІ АКТИ ПІДТРИМКИ КОНТАКТУ АДРЕСАТА

Центральний етап комунікації є найбільш тривалим у процесі спілкування та характеризується найбільшою кількістю фатичних мовленнєвих актів, оскільки мовці користуються ними протягом всього процесу підтримки комунікації. Фатичні мовленнєві акти (далі – ФМА) підтримки контакту вживаються невіддільно від інформативних мовленнєвих актів, відображаючи при цьому характер стосунків та взаємодію між адресантом і адресатом та уможлиблюючи продовження спілкування.

Адресантно-спрямовані ФМА підтримки контакту, що йдуть від адресата, часто є лише пасивними сигналами, що використовуються для підтримання

комунікативного ланцюга “стимул – реакція”, та дають адресату можливість показати адресанту, що його чують, сприймають, спонукають до продовження мовлення, а інформацію, що він передає, – переробляють та аналізують (дет. див. Павлик, 2018). Дослідження, спрямовані на вивчення таких комунікативних ходів, є *актуальними* не лише в лінгвістичному, а й в дидактичному плані, оскільки мають практичне застосування у перекладацькій діяльності, а також на заняттях з практики мови для навчання діалогічного мовлення.

Мета розвідки полягає у визначенні й описі окремого різновиду фатичного мовленнєвого акту, а саме лексико-семантичних повторів адресата, що вживаються з метою підтримки контакту зі співрозмовником на центральному етапі комунікації. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких *завдань*: 1) виокремити граматичні різновиди повторів як ФМА підтримки контакту на центральному етапі вербальної взаємодії між комунікантами; 2) виявити та описати лексико-семантичні характеристики повторів, що відображають оцінні реакції мовця.

Наукові результати. Повтор, як зазначає Н.Ю. Шведова, є “побудована за правилами розмовної мови репліка, що виражає експресивно забарвлену реакцію на сказане, має в своїй структурній основі різні елементи словникового складу першої репліки та підпорядковується її формі” (Шведова, 1956), наприклад: (укр.) – *І брехню. – І брехню...;...наслухатись п'яної твоєї правди! Далі! – Ага – п'яної!* Таким чином, варто розглянути граматичні особливості ФМА-повторів та лексико-семантичне наповнення, що відображає експресивно-емотивну оцінку мовця.

Лексико-синтаксичні повтори, або ФМА підтримки контакту адресата за допомогою повторення останніх реплік чи слів адресанта, відносимо до граматико-структурного способу підтримки контакту зі співрозмовником, оскільки вони повторюють структуру та словниковий склад попереднього висловлювання (Чхетиани, 1987), наприклад: (англ.) – *Hungarian. – Hungarian!; – A young woman wants to see you, sir. – A young woman! What does she want?;*

(укр.) – Чув?! – **Чув**; – А з нашого життя одноманітні, безідейні; флірт – і більш нічого. – **Одноманітні, аж нудить, безідейні; флірт – і більш нічого...**

Структурною основою таких одиниць завжди є повторення елементів словникового складу першої репліки (Шведова, 1956). Беручи за основу класифікацію Н.Ю. Шведової, виділяємо такі різновиди реплік-повторів, які були зафіксовані в досліджуваному матеріалі:

1) *повторюється одне слово* зі складу попередньої репліки, наприклад: (англ.) – ... *but also the culture they bring.* – **Culture!**; – *Don't oppose it, father, please! I've always wanted to earn my own living.* – **Living! Living!**; (укр.) – *А, певно, його підхопили хвилі й гоїдають десь у морі.* – **Море, море, море!...**;

2) *повторюється словосполучення*, або ж *прійменниково-іменникове словосполучення*, наприклад: (англ.) – *You've no right to turn on me now and refuse to do your duty as a daughter.* – **My duty as a daughter!**; (укр.) – *Хоча тепер драми зі сучасного нашого життя нема, все більше переводні.* – **Переводні, всі переводні**; – *Як вийдеш заміж зараз же за кого-небудь там, приміром, то вони простять тобі, ще й придане добре дадуть, – пару волів, корову, овечат там і грошей на весілля, щоб значиться, гріх твій покрити; тільки щоб після шлюбу і не смердіти тут, щоб і духу вашого не було!* – **Щоб духу...**;

3) *повторюється предикативна основа* першої репліки (Шведова, 1956), наприклад: (укр.) – *Куди? Ху! Від совісти, як і від своєї тіні, не втечеш.* – **Не втечеш!**; – *Горілка – ласий напитек; а, окрім того, вона звеселяє дух і надає одваги чоловікові і смілості...* – *О, ще й як надає!*

Слово або словосполучення можуть повторюватися в тій же формі, що в першій репліці: (укр.) – ...*разом усе; і мій спектакль – фарс, скінчився!* – **Ваш? Скінчився!**; або ж можуть змінювати “свою форму, в деяких випадках можлива заміна словом з тим же коренем” (Шведова, 1956), наприклад: (укр.) – *Й сам не знаю...трудно то, трудно; якось усе не випада...* – **Ох! Не випада... і не випаде!**; – *Ви артист, ви благородний чоловік, у вас чула душа й серце, ви розумієте чужі страждання, як свої!...* – **О, розумію, розумію.**

Повтори, що використовуються адресатом, можуть складатися не тільки зі слів та словосполучень, що їх вживає адресант. Так, були зафіксовані репліки-повтори, що доповнюються або граматично поширюються другорядними членами речення, тобто адресат, підтримуючи розмову з адресантом, виражає свою думку, додає ще якусь інформацію, наприклад: (англ.) – *Yes, I imagine there must have been a frightful waste of time. Especially women's time.* – **Oh, waste of life, waste of everything**; (укр.) – *На-половину; я мужа не бачу пів року, а тут прикована тільки обов'язком матері... – О, обов'язок матері – приятний обов'язок: він над усім панує в жіночому серці, для нього все можна в жертву принести, все віддати!*

Фатичні мовленнєві акти повтори виражають різноманітні експресивні, оцінні відповіді на те, що було сказано раніше (Шведова, 1956; Чхетиани, 1987).

За дослідженнями Т.Д. Чхетіані, повтори наділені позитивними емоціями (Чхетиани, 1987). Фактичний матеріал аналізу дав змогу визначити такі емоції: 1) захоплення: (укр.) – *Доволі. Зате я восени вашу голову оливою гарно помастю.* – *Ха-ха-ха! Олифа – еті да! Корошо!..*; 2) схвалення та запевнення: (англ.) – *I wouldn't do it again for the same money.* – **The same money!**; (укр.) – *Ви мене вчіть, то я вже буду як слід, по-мужичому, коли вам хочеться... – Хочеться!*; – *Не прикрутить. Годі! Урвалася панам нитка.* – **Урвалася**; 3) здивування: (англ.) – *You've no right to turn on me now and refuse to do your duty as a daughter.* – **My duty as a daughter!** (укр.) *Здається, дядько Терешко.* – **Уже й здається!**

Окрім ФМА-повторів з позитивними оцінками, були зафіксовані також і повтори для вираження негативних емоцій та переживань, зокрема: 1) гніву, роздратування, наприклад: (англ.) – *Oh, sir, don't let him lay a charge agen me for a word like that. You ...* – **Charge! I make no charge!**; – *Oh! ma'am, please, Miss, I want to go home.* – **She wants to go home--she wants to go home!**; (укр.) – *Добрий вечір, Луне Луничу! Сьогодні приймають дуже добре.* – **Приймають, приймають! На чорта мені їх прийом?**; 2) несхвалення: (англ.) – *I don't want*

to be accused of stealing. – Stealing! You shouldnt have said that, Eliza; – You must have frightened her. – Frightened her! Nonsense!

Висновки. Таким чином, сигнали повторення, що вербалізуються шляхом відтворення деяких або всіх елементів попередньої репліки адресанта, вважаємо граматико-структурним способом підтримки вербальної комунікації на центральному етапі спілкування. ФМА-повтори дають можливість адресату підтримати контакт, засвідчити адресанту свою увагу до нього, проявити свою зацікавленість у продовженні спілкування та, в той же час, виразити позитивні або негативні емоції чи оцінки. **Перспективи** подальших досліджень вбачаємо у можливості визначення та зіставлення динаміки фатичних мовленнєвих актів на матеріалі інших неблизькопоріднених мов.

Список використаних джерел

1. Павлик, Н.В. (2018). *Комунікативна та структурно-семантична організація фатичних мовленнєвих актів в англійській та українській мовах (на матеріалі драматичних творів кінця XIX – початку XX століть)* (Автореф. дис. канд. філол. наук. НПУ імені М.П. Драгоманова).
2. Чхетиани, Т.Д. (1987). *Лингвистические аспекты фатической метакоммуникации (на материале английского языка)* (с. 146). (Дис. канд. філол. наук. Киев).
3. Шведова, Н.Ю. (1956). К изучению русской диалогической речи. Очерки по синтаксису русской разговорной речи. Реплики-повторы. *Вопросы языкознания*. № 2. (сс. 69–71).

О.І. Юденко, доцент

завідувач кафедри іноземних мов

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури України

ІМПЛІКАТУРА І ПРЕСУПОЗИЦІЯ: ДО ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ І ВЗАЄМОДІЇ

Проблема імпліцитного, його категорій, засобів актуалізації, функцій у тексті, дискурсі і комунікації залишається однією з *актуальних* у сучасній прагматиці і дискурсивній лінгвістиці. Зважаючи на це, установлення взаємозв'язку і, водночас, розмежування таких важливих прагмалінгвістичних понять, як імлікатура і пресупозиція, є одним з пріоритетів лінгвістики у розрізі актуальної дискурсивної парадигми.

Метою цієї наукової розвідки є встановлення спільного і відмінного в імплікатурі і пресупозиції. Мета конкретизується в *завданнях* дефініції зазначених феноменів, визначенні їхніх підтипів, конститутивних ознак, що дозволяють диференціювати зазначені імпліцитні смисли із встановленням можливостей їхньої кореляції і збігу.

Поняття імплікатури впроваджується в науковий обіг філософом Г.П. Грайсом в форматі його відомої концепції принципу кооперації і конверсаційної імплікатури (Grice, 1989). Імплікатура є додатковим смислом, який нашаровується на буквальне значення висловлення і виводиться у відповідності до інференційної прагматичної моделі комунікації, механізм якої описаний Грайсом і деталізований у нео-прагматичних дослідженнях. Відповідно до цієї моделі, інтенція мовця є складною, включаючи кілька компонентів. Відповідно, і інференція слухача (адресата) також передбачає різні компоненти, в тому числі вилучення імпліцитних смислів.

Г.П. Грайс розмежовує конвенційні і неконвенційні імплікатури. Перша група імпліцитних смислів базована на семантичних і граматичних характеристиках висловлення, на структурах і словах, що є носіями скритої

предикативності і містять додаткове значення, що коментує експліцитно виражену інформацію. У такому разі, “імпліковану частину інформації визначає конвенційне значення використаних слів, завдяки якому визначається, що саме сказане” (Grice, 1989). Отже, можна сказати, що конвенційна імплікатура базується на мовному коді висловлення, у якому вона актуалізована як додатковий смисл.

Зокрема, маркерами такої імплікатури є експресивні модифікатори, деякі частки, сполучники та інші слова, у семантиці яких закладена можливість інференції додаткового значення. Наприклад, у висловленні “*I happened to meet him yesterday*”, окрім основного смислу стосовно того, що зустріч відбулася вчора, актуалізується додатковий смисл – про випадковість зустрічі, її певну неочікуваність для мовця. Такий смисл базується на семантиці дієслова “*happened to*” і є додатковим смислом всього висловлення, частиною складної інтенції мовця – отже, конвенційною імплікатурою.

На відміну від конвенційної, конверсаційна імплікатура завжди є контекстуально залежною, вона актуалізується “не стільки конвенційним значенням певних слів, скільки певними загальними властивостями дискурсу” (Grice, 1989). Отже, така додаткова частина інформації корелює з контекстуально-прагматичним висновком на основі того, що сказано мовцем (тобто мовного коду), принципу і максим кооперації (тобто припущення стосовно того, що мовці продовжують дотримуватись принципу кооперації навіть якщо роблять це в імпліцитний спосіб), лінгвістичного і нелінгвістичного контексту (тобто фонових знань), а також такої передумови, що всі наведені чинники актуалізації (код, контекст, знання принципу і максим кооперації) відомі як мовцю (адресанту), так і слухачу (адресату).

Зазначені вище умови вилучення конверсаційної імплікатури сформульовані Г.П. Грайсом як механізм “обчислення” (calculation) такого типу імпліцитних смислів. Отже, серед обов’язкових тригерів конверсаційної імплікатури є наявність нелінгвістичного контексту або фонових знань, які (або, принаймні, частина яких) є спільними для комунікантів і, відповідно,

можуть стати підґрунтям актуалізації однакового додаткового значення у мовця (конверсаційна імплікатура) і слухача (її інференція).

У такому ракурсі виявляється один з аспектів кореляції конверсаційної імплікатури з пресупозицію, якщо усвідомлювати останню у широкому смислі – як елемент спільного знання мовця і слухача, фонових уявлень, що конституують “спільність поглядів” (common ground) комунікантів, набори знань і уявлень, упорядковані у сукупність когнітивних контекстів (Dijk, 2012; Kravchenko, 2017b). Такі пресупозиції отримали у лінгвістиці назву прагматичних, на відміну від семантичної пресупозиції як компоненту смислу висловлення, що має бути істинним для того, щоб інформація не сприймалась як семантично аномальна. Серед семантичних пресупозицій диференціюються сучасною лінгвістикою такі підтипи, як категорійні, граматичні, контрафактивні, лексичні, нефактивні, структурні, фактивні, екзистенційні (Кравченко, 2017). Зокрема, семантичною (нефактивною за типом) пресупозицією висловлення *“Він мріяв про те, щоб побувати у Японії”* є *“він не був у Японії”*. Така пресупозиція активується значенням нефактивного дієслова *“мріяти”*.

На думку деяких дослідників, семантична пресупозиція (принаймні, такий її тип, як лексичні пресупозиції) ототожнюється з конвенційною імплікатурою – зважаючи на “спільні структурні маркери таких імпліцитних смислів” (Кравченко, 2017; Kravchenko, 2017) у вигляді часток (*“лише”*, *“навіть”*, *“хіба”* та ін.), сполучників (*однак*, *незважаючи на*, *проте* та ін.), імплікативних дієслів тощо. Лексичні пресупозиції *“містяться”* в семантиці зазначених одиниць, додаючи висловленню локальних додаткових смислів. Отже, у цьому сенсі вони дійсно нагадують конвенційні імплікатури.

Що стосується прагматичних пресупозиції або спільних фонових знань, наявність яких є обов’язковою умовою вилучення конверсаційних (неконвенційних) імплікатур, то спосіб взаємодії таких категорій імпліцитних смислів має скоріше умовно-наслідковий характер. Так, із висловлення *«I am tired»* можуть вилучатися різні конверсаційні імплікатури залежно від спільних

пресупозицій учасників про ситуацію спілкування. Якщо пресупозицією є знання про те, що від одного з комунікантів (від того, хто каже про свою втому) очікується у чомусь допомога, то така відповідь актуалізує конверсаційну імплікатуру “відмови”. Якщо частина “спільного знання” стосується роботи, то така пресупозиція може ініціювати конверсаційну імплікатуру “у мене знову проблеми (тобто втомився від нескінченних проблем)”. Якщо пресупозиції пов’язані з особистим життям, то “*I am tired*” може інтерпретуватися із вилученням конверсаційної імплікатури “дайте мені спокій”. Водночас, прагматична пресупозиція не може виникнути у “вакуумі”, для її залучення необхідним є лінгвістичний контекст, насамперед, контекст діалогу – принаймні, елементарний мовленнєвий обмін у вигляді ініціюючої репліки – реакції не неї. Не менш важливим компонентом для вилучення конверсаційної імплікатури є, за Грайсом, знання і мовцем, і слухачем принципу і максим кооперації. Адже само відхилення від максим кількості, якості, релевантності і стилю (або одночасно від декількох максим) є основним тригером конверсаційної імплікатури. Але, у свою чергу, такий тип спільного знання також є одним із видів прагматичних пресупозицій – а саме, комунікативно-конвенційного типу (Кравченко, 2017) – знань про правила і конвенції комунікативної поведінки, властиві певній лінгвокультурі.

В теорії Грайса конверсаційні (в іншій термінології – неконвенційні, мовленнєві або дискурсивні) імплікатури, своєю чергою, диференціюються на загальні (із підвидом скалярної імплікатури) і часткові (партикуляризовані). Проте завдання нашої наукової розвідки і її обсяг не передбачають заглиблення у проблему розмежування таких підтипів конверсаційної імплікатури, хоча можна прогнозувати наявність певної кореляції між деякими видами семантичної пресупозиції і скалярною імплікатурою, яка асоціюється із квантитативною шкалою, маркованою словами *all – some, and – or, certain – probable, cold – fresh, necessary – possible* та ін. Наприклад, скалярною імплікатурою на основі висловлення “*Some researchers regularly participate in international conferences*” (Деякі дослідники регулярно беруть участь в

міжнародних конференціях) буде “Не всі дослідники регулярно беруть участь в міжнародних конференціях”. У свою чергу, такі слова є, завдяки своєму значенню, тригерами семантичних (лексичних) пресупозицій.

Розмежування пресупозицій і імплікатур традиційно здійснюється за критеріями “відоме – нове”, “позатекстове-текстове / дискурсивне”.

Висновки. Отже, і семантична, і прагматична пресупозиція певним чином корелюють, відповідно, з конвенційною і конверсаційною імплікатурою. Наявність різних видів прагматичних пресупозицій є необхідною умовою вилучення конверсаційних імплікатур. Кореляція семантичної пресупозиції і конвенційної імплікатури може бути зумовлена спільними тригерами їхньої актуалізації. **Перспективним** напрямом подальших досліджень вбачається вивчення кореляції інших видів імпліцитних смислів: ілокуції мовленнєвих непрямих актів, інференції, експлікатури у зіставленні із феноменами пресупозиції і імплікатури.

Список використаних джерел

1. Кравченко, Н.К. (2017). *Дискурс и дискурс-анализ: краткая энциклопедия* (сс. 67; 60–62; 64). Киев: Интерсервис.
2. Dijk, T.A. van (2012). *Discourse and Knowledge. Handbook of Discourse Analysis* (pp. 587–603). London: Routledge.
3. Grice, H.P. (1989). *Studies in the way of words* (pp. 25; 26). Cambridge, MA: Harvard University Press.
4. Kravchenko, N. (2017a). Illocution of direct speech acts via conventional implicature and semantic presupposition. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The Journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. Vol. II (1). (pp. 128–168).
5. Kravchenko, N.K. (2017b). Indirect speech acts' via conversational implicatures and pragmatic presuppositions. *Cognition, communication, discourse*. Vol. 14. (pp. 54–66).

Л.М. Мошковська, старший викладач
кафедри іноземної філології та перекладу
Є.І. Проскурін, студент IV курсу
Національний транспортний університет

LINGUO-PRAGMATIC ASPECTS OF THE TRUE INFORMATION REALIZATION IN NARRATIVE DISCOURSE

At the present stage discourse is one of the most important research objects as it covers a range of the humanities, the subject of which directly or indirectly involves the study of the language functioning. Discourse in its various manifestations, being conveyed by speech and linguistic means, indicates the interaction of people for achieving a common goal or persuading the opponent of the validity of his information through a set of speech strategies, tactics, techniques and communicative patterns of interlocutors' behavior.

Traditionally, this term is considered an integral speech act in the diversity of its cognitive-communicative functions. The investigation of scientific sources has shown that scientists focus on the delimitation of the “discourse”, “text” and “speech act” concepts. Linguist I. A. Bekhda believes that discourse is a broader concept than a text; it is related to the categories of logic, psychology, philosophy and is directed at a person, his experience, knowledge, intellectual level, and the way of knowledge expression about the surrounding world (Бехта, 2001). Scholar V. Cherniavska distinguishes two main directions: on the one hand, discourse refers to a particular communicative event recorded in written and verbal speech act and is carried out in a certain cognitively and typologically fixed communicative space; on the other hand, discourse can be treated as a collection of thematically correlated texts; the discourse content is revealed not by a single text, but in the complex interaction of many separate texts (Комиссаров, 1990).

Thus, the *topicality* of the research is stipulated by the observed issues of the true information realization in the narrative discourse in scientific and technical

topics. The research *objective* is revealing linguo-pragmatic means of the true information proving in the narrative discourse through a number of *tasks*: description of the narrative discourse structure, analysis of linguistic units in the utterances of the speech acts to be identified and their pragmatic effect on the addressee.

In the monologue “Narrative Discourse”, G. Genette describes three main interrelated definitions of “narrative”, which denote it as a discourse component: 1) a narrative statement, oral or written discourse, which conveys an event or a range of events; 2) a sequence of events, real or fictional, which are the object of discourse and the relations between them; 3) the act of storytelling (narration). To the obligatory components of the narrative discourse functioning, the scientist relates the situation (a set of events, characters, time-space details) and the discourse, which is a tool of a communicative function implementation. In other words, the situation is *what* is reflected in the narrative, and the discourse is *how* the narrative is reflected (Почепцов, 2001).

E. Abbot highlights a step-by-step structure of the narrative implementation to follow the precise order of events with the corresponding degree of coincidence of a current event with the stable state, to which non-standard methods have already been applied. However, in the narrative discourse any event may have many narrative reasons and a lot of narrative effects. As a result, the whole network of narrative connections can be observed (Чернявская, 2001).

The pragmatic aspect of true information proving underlies the ability to use certain ways to convince of the truth of ideas. According to the scientist, this is the justification of any position (a single judgement, system of judgements) through a range of statements and logic means.

The true information implementation in the narrative discourse is realized by the presence in the text of such set of linguistic means that have a certain pragmatic effect on the addressee. It can be represented by a system of appropriately arranged speech acts, which takes into account the communicative situation that is aimed at achieving the ultimate communicative goal (pragmatic effect) – to reassure the audience of the true information in the author’s idea, theory.

The interrelations of language and speech components in the structure of the true information realization can be shown by:

1) references to one's own knowledge, observations, facts from personal experience, etc.: *As far as I know, Denmark will withdraw gasoline motorcars in 2025.* The expression of the subjective point of view is conveyed by the parenthetical construction "As far as I know...", which is at the beginning of the sentence and is separated by a comma.

2) References to current statistic figures: *More than 60% of the cars are produced in Asia and Oceania, whereas Europe produces about 26%.* In this sentence, the expression of reliable statistical information is provided by the comparative construction "More than ... whereas ..." in a complex sentence with the adverbial clause of place with the quantitative values expressed by the interests' correlation.

3) Fact exposition: *However, given the fact that automobile usage pollutes our environment, in order to reduce the influence of chemical elements emissions, various projects are created nowadays for overcoming such a problem.* The author uses the conditional clause, the infinitive phrase of purpose, the passive construction and the gerundial phrase in the utterance denoting cause/effect relations.

4) The viewpoint's confirmation through some examples: *For example, traffic restrictions need to be put into 15th place if reflective prisms are used.* Using the parenthetical construction "For example", the author cites information that indicates the truth of facts.

5) The argument can be realized in the form of the appeal to one's personal authority: *In my opinion, they do not devote enough research for finding decisions that are aimed at reducing car body corrosion.* In this example, the parenthetical element "In my opinion" is used to contradict the opponent's action expressed by the negative structure "they do not devote".

6) An appeal to the authoritative source: *Scientists at Dundee University say they have discovered that common gut bacteria could hold the key to the efficient capturing and even recycling of carbon dioxide.* The author bases his argument on

the verified data, being one of the ways of the true information realization. The author applies a complex sentence to clarify the fact.

Hence, the choice of linguistic means for the true information realization in the narrative discourse is based on the pragmatic effect they carry taking their semantic and functional peculiarities into account.

It has been found that there are a specific number of text pragmatic aspects related to the choice of linguistic means in the communication process: “The first aspect is the decision itself to create a text in the form of succession of judgements, arguments, thought-provoking questions, motives or claims ... The second aspect is determined by the choice of the text content with regard to the environment and the nature of communicants ... The third pragmatic aspect is related to the way of speech reproduction, that is the choice of the language units on which the text is constructed <...> The fourth type is determined by the selection of specific linguistic means which can be referred to the content plane” (Chatman, 1995).

Conclusions. Having investigated linguo- pragmatic aspects, the true information realization process can be regarded as a set of speech acts that contain the utterances denoting approval or disapproval of some viewpoints or beliefs, acceptability or falsity of judgements, references to facts and statistic figures, appeals to primary or authority sources, comparison of the past experience with the present achievements. The linguistic means of the true information realization can be represented by simple affirmative or negative sentences, complex sentences with the adverbial clauses of cause, concession, of time, of condition, attributive clauses, parenthetical elements, comparative structures, infinitive and gerundial structures in the function of the adverbial modifier of purpose, of time, participial phrases.

The *prospect* of further credible information realization development within the narrative discourse can be grounded on the basis of more detailed lexico-grammatical analysis of linguistic units, functional characteristics of utterances in the chain of speech acts, their pragmatic peculiarities, extra-linguistic parameters such as: mentality, background knowledge and intentions of addressees. These factors will

play a crucial role in choosing the most effective communicative strategy with the appropriate tactics to influence the target audience.

References

1. Бехта, І.А. (2004). *Дискурс наратора в англомовній художній прозі* (с. 304). Київ: Грамота.
2. Комиссаров, В.Н. (1990). *Теория перевода (лингвистические аспекты)* (с. 253). Москва: Высшая школа.
4. Почепцов, Г.Г. (2001). *Теория коммуникаций* (с. 656). Москва: Рефлбук.
5. Чернявская, В.Е. (2001). *Дискурс как объект лингвистических исследований* (с.105). Санкт-Петербург: Издательство СПбГУЭФ.
6. Chatman, S. (1995). *Story and narrative. Literature in the modern world. Critical essays and documents.* (p. 144). New York: Oxford university press.

І.Р. Сорочинська, аспірантка
НПУ імені М.П. Драгоманова

КАТЕГОРІЯ ЗАГАЛЬНОЧАСОВОСТІ В ПЕДАГОГІЧНИХ АФОРИЗМАХ

Дослідження афоризмів, їх характеристик та функцій в науково-художній літературі поглиблює розуміння реципієнтом контекстної складової та передає авторське світобачення. Через семантичну структуру комплексу педагогічних афоризмів (далі – ПА) транслуються дидактичні умовиводи, повчальні настанови та пізнавальні процеси. Вони відтворюють когнітивні механізми, подають розгорнуті судження про навколишню дійсність та наділені експліцитною/імпліцитною семантикою.

Актуальні наукові праці звернені на дослідження афористичних одиниць (далі – АО) з точки зору їх семантико-стилістичних характеристик та

структурно-семантичних модифікацій. Незважаючи на це, багато питань афористичної проблематики і досі потребують ґрунтовного висвітлення у науково-теоретичній літературі. Особливості репрезентації модально-часових параметрів (теперішній, минулий, майбутній час) у афоризмах досліджувались багатьма науковцями (В.А. Белошапкова, Ж.В. Колоїз, М.Н. Малюга, Н.М. Шарманова та ін.). Проте питання щодо розгляду зазначених часових форм у межах власне ПА та виділення категорії загальночасовості як їх базової характеристики залишається дискусійною у лінгвістичних працях, що й зумовлює *актуальність* запропонованої розвідки.

Мета розвідки полягає у визначенні категорії загальночасовості як однієї з основних логіко-семантичних характеристик афоризмів та розгляді її реалізації у часових формах ПА мовами дослідження.

Для досягнення поставленої мети були поставлені такі *завдання*: уточнити дефініцію поняття загальночасовості у сучасних лінгвістичних студіях; розглянути реалізацію зазначеної категорії відповідними граматичними формами та її найбільш частотне виявлення у межах ПА.

Афоризми за своєю семантико-синтаксичною будовою виступають одиницями еквівалентними реченню. Зазначимо, що речення є предикативною (лат. *praedicatum* – сказане) одиницею, оскільки його внутрішній зміст співвідноситься з дійсністю через модально-часові параметри (теперішній, минулий, майбутній час та ін.) (Шульжук, 2004). Таким чином, надалі розглядаємо афоризм як еквівалент предикативної структури.

У працях з пареміології та афористики побудова АО здійснюється за вже існуючими формулами пареміологічних одиниць. О.О. Потєбня зазначає, що будова паремій є досить схожою з алгебраїчною формулою (Шарманова, 2005). Підтримують це судження й використовують поняття опозицій основних дескриптивних елементів для опису одиниць пареміологічного рівня у своїх працях такі вчені, як: Н. Барлі, А. Дандис, В.К. Петров, Г.Г. Садова та А.С. Тяпкіна. При аналізі структурно-семантичної будови афоризмів науковці використовують маркери бінарних опозицій пар конструктивних центрів АО

(А та В) (Садова, 1976; Тяпкіна, 1975). У нашому дослідженні класифікуємо ПА як одиниці, еквівалентні простому (ПР), складному реченню (СР) та надфразовій єдності (НФЄ), що характеризуються наявністю протиставлень конструктивних центрів (А, В, С та ін.) та побудовані за відповідними моделями на основі логічних індексів. Залежно від характеру взаємодії конструктивних елементів (А, В, С і т.п.) у межах афоризму визначається і його семантична структура.

Однією з основних логіко-семантичних характеристик афоризмів науковцями виділяється загальночасовий характер відтворюваних явищ. Афористичний час у лінгвістиці позначається як часова форма у переносному (метафоричному) плані (В.В. Виноградов, В.А. Белошапкова, Ж.В. Колоїз та ін.). На думку дослідниці М.Н. Шарманової, поняттям *загальночасовість* прийнято позначати теперішній час – розширений/абстрактний, або ж, як зазначає В.В. Виноградов, – теперішню позачасову форму (Шарманова, 2005). Це пояснюється тим, що вагома частина афоризмів-еквівалентів як ПР/СР, так і НФЄ на формально-граматичному рівні виражена теперішнім часом дієслова.

Часовими відповідниками форми теперішнього-абстрактного часу в англійській / італійській мовах виступають такі часові форми, як *Present Indefinite* (англ.) та *Presente Indicativo* (італ.). Проілюструємо: (італ.) *Quanto spreco d'intelligenza per capir cose che non meritano d'esser capite* (Carlo Dossi), (англ.) *Anyone who stops learning is old, whether at 20 or 80. Anyone who keeps learning stays young. The greatest thing in life is to keep your mind young* (H. Ford). Використання ж форми теперішнього часу збільшує частоту відтворення афористичного судження.

У формах майбутнього та минулого часу теж може виявлятися зазначена вище форма загальночасовості. В українській афористиці майбутній час часто виражений за допомогою імперативної семантики, а за метою висловлювання репрезентує спонукальний тип з відповідним емоційним забарвленням (Колоїз, 2012; Шарманова, 2005). Сюди ми можемо віднести і тип окличних речень, що характеризуються домінантним ступенем емоційної напруги, наприклад: *Tu*

зможеш! – повинен нагадувати вчитель учневі (В. Шаталов). У педагогічних афоризмах італійського та англійського походження властивою буде відповідна форма майбутнього часу: *Future Indefinite* (англ.) та *Futuro Indicativo* (виражене в італ. мові двома часовими формами: *Futuro Semplice / Futuro Anteriore*). Проте відповідно до граматичних норм, для позначення майбутньої дії в англійській та італійській мовах можливе використання модальних дієслів та дієслівних конструкцій: *be going to – Future Intentional* в англ. мові, *stare per* – в італ. мові.

Вчений А.В. Бондаренко стверджує, що дієслівну форму майбутнього часу можна трактувати і як вираження теперішнього (абстрактного, метафоричного) часу (Шарманова, 2005). Таким чином, *Present Indefinite* та *Presente Indicativo* можуть бути задіяні для вираження значення у майбутньому часі, оскільки за допомогою вживання стандартних форм теперішнього часу автор може репрезентувати дію такою, що відбувається реально. Наявність малої частки афоризмів з використанням форм майбутнього часу пояснюється намірами авторів максимально наблизити АО до дійсності, у якій перебуває реципієнт. Наведемо декілька прикладів ПА, де дія виражена майбутнім часом дієслова: (італ.) *Chi trascura lo studio per sette anni, sara' sicuramente ignorante per settanta* (Р. Сінесе); (англ.) *He who studies alone will know how things ought to be, and he who studies men will know how they are* (С. Колтон).

Форма минулого часу (гномічний минулий), на думку О.С. Ахманової, також містить загальночасову ознаку, позаяк афористична семантика репрезентується висловленням усталених норм та ідеалів, констатує загальновідомі/вічні цінності, які не можна обмежити часовими рамками й відмітити як завершений момент мовлення (Колоїз, 2012; Шарманова, 2005). Проте частка АО з досліджуваної нами тематики досить обмежена з точки зору використання у ній форм минулого. Проілюструємо використання минулого часу в ПА: (укр.) *Хто намагався розібратися в хорошому й поганому на своїх уроках, той вже досягнув половини успіху* (В.О. Сухомлинський).

Як зазначає М.Н. Шарманова, загальночасовість може знаходити відображення і в взаємозалежності складових компонентів афоризму, тобто

одна АО може вміщувати декілька композиційних центрів, що матимуть різну часову характеристику (Колоїз, 2012; Шарманова, 2005). Щодо ПА, то на матеріалі відібраних нами одиниць дане судження можна представити двома найбільш вживаними структурними схемами:

- А (теп. ч.) ↔ В (мин. ч.): (укр.) *Хто намагається розібратися в хорошому й поганому на своїх уроках, у своїх взаєминах з вихованцями, той уже досяг половини успіху* (В.О.Сухомлинський);

- А (теп. ч.) ↔ В (майб. ч.): (англ.) *He who studies without passion will never become anything more than a pedant* (S. Zweig).

Висновки. Таким чином, відповідно до заявлених завдань розвідки доходимо висновку, що три часові форми (у більшій / меншій мірі) репрезентують у ПА загальночасовий характер відтворюваних суджень. У формально-граматичному аспекті форма теперішнього (абстрактного) часу є домінуючою серед одиниць досліджуваного нами класу ПА, а вияв у них критерію загальночасовості досягає максимального рівня. Це пояснюється тим, що концепт ЧАС як елемент мовної картини світу трансформується разом із розвитком людини, а граматична форма теперішнього часу виражає максимальну близькість афористичного судження до реципієнта. Вживання декількох часових форм у межах одного афоризму можемо також розглядати як ознаку позачасовості. У трьох мовах дослідження (укр. / англ. / італ.) найбільш часта кореляція композиційних центрів для вираження категорії загальночасовості прослідковується в українській та англійській мовах. **Перспективою** подальших досліджень можна вважати побудову логіко-семіотичних моделей ПА з використанням кореляцій категорії загальночасовості у виділених конструктивних центрах.

Список використаних джерел

1. Колоїз, Ж.В. (2012) *Українська пареміологія: [навчальний посібник]* (сс. 145–176). Кривий Ріг: ТОВ Центр-Принт.
2. Садовая, Г.Г. (1976) *Языковая природа и стилистические функции*

сентенции (на материале английского языка). (Автореф. дис. канд. филол. наук. Московский гос. пед. ин-т иностр. языков) (с. 10).

3. Тяпкина, А.С. (1975) *Устойчивые дефинитивные афоризмы английского языка (функционально-семантический аспект)*. (Автореф. дис. канд. филол. наук. Москва) (сс. 8–10).

4. Шарманова, Н.М. (2005) *Українська афористика: структурно-семантичний та функціональний аспекти*. (Дис. канд. філол. наук. Кривий Ріг) (сс. 60–65).

5. Шутьжук, К.Ф. (2004) *Синтаксис української мови: [підручник]*. (сс. 43–44). Київ.

О.М. Народовська, магістр, викладач

Національний технічний університет України

“Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського”

DETERMINING THE MAIN CHARACTERISTICS OF FUNCTIONAL LANGUAGE STYLES PROBLEM IN THE MODERN LANGUAGE SPACE

The problem of mapping the world remains *topical* in modern linguistic studies. The research is *aimed* at regarding such forms of social consciousness as science and art. Being the forms of social consciousness, science and art have their own specific forms of mastering the world. Art reveals what is essential in the form of a specifically-sensitive character, while science does it with the help of concepts and laws that are of a generalized nature. In other words, in scientific thinking, the researcher goes from the concrete to the abstract in thinking. At the same time, in art, the artist strives for a concrete embodiment of phenomena and gives them an emotionally vivid and unique expression.

A variety of means of artistic verbal expression and standardization of scientific speech, allegoricalness, multiplicity, general multiplicity, characteristic of

artistic speech, and uniqueness, a high degree of certainty (nonvariance) of linguistic characteristics in scientific speech – these are the main differences determining the popular opposition of these two speech systems that are basic in each developed literary language.

This opposition was aimed mainly at revealing the opposite linguistic characteristics of the two functional systems, which became difficult in the modern rapidly developing linguistic space. That shows the relevance of the issue.

Right to note that science and art use different methods of cognition and accuracy criteria, stylists expressed the idea that the fact of novelty and stylistic ingenuity is always characteristic of fiction, while the scientific language does not tend to search for new speech means and their original use at all. What became the main issue in this article.

The integrity of the functional style is far beyond the scope of individual works. It is created by typing a selection of language tools in each text, which is peculiar to a particular functional style. The problem of integrity is a kind of ontological and aesthetic as applied to the functional style, which finds its embodiment in a number of specific linguistic phenomena. Thus, one integrity is easily converted to another integrity. This article views this as the relationship between such concepts as a functional style and the genre varieties it contains (Gazen, 1974).

In such an extended approach, the concept of integrity comes closer to the concept of the essence of a phenomenon. In turn, an in-depth understanding of the integrity of the object is associated with an in-depth understanding of its aesthetic value.

The concept of integrity plays a key role when the task of the research is to obtain synthetic knowledge about the object and when the object itself is quite complex. Transferring this provision to the question considered in the article, we conclude that the frigid stratification of the functional style is one of the indicators of its complexity. The concept of genre differentiation is one of the most relevant for the

study of the state of styles of literary language in modern conditions of linguistic blending.

The degree of stability of the genre and the nature of their combination and interpenetration are historically variable, but their subordination to the main communicative task of the functional style is unchanged. Thus, over the centuries, the role and interaction of such genres of scientific English prose as a monograph and journal article changed, but their subordination to the main communicative task of style still remains unchanged.

The concept of harmony has become widespread in both art and science. In order for an object to realize its qualities of a harmonious whole, it must have a number of properties. These include: the repeatability of the whole in its parts, the subordination, the principle of unity in the system of means of composition.

Of all the newly-established functional styles of developed literary languages distinguished by linguists, existing and recently been discovered, perhaps, only officially-business prose functions and continues to exist in its most “pure” form. The remaining functional styles are characterized by inevitable contacts and particularly bright mixing at the present stage of speech development. What is more, the “contact” and “mixing” do not fully reveal the nature of the processes of linguistic units lying in the process of organic synthesis only in the theory assigned to this or that functional style by tradition (Koshuna, 1987).

With this approach, we can get an idea of the functional style, not as a phenomenon characterized by an inventory of signs, but as a living, dynamic phenomenon. It is fair to say that the doctrine of functional styles pertains to the field of language variation. Not a listing of linguistic means characteristic of a functional style, but a comprehensive and detailed description of its qualities and variability of manifestation – is currently the main task of linguists dealing with problems of the functional stratification of the language and reveals the prospects for the future issue (Naera, 1981).

In *conclusion*, we note the following: the approach to the functional style from the point of view of the variable processes taking place in it and at the same time

shaping it in a slightly different way raises the question of the adequacy of the selection of means to the goal of expressing in other words about the effectiveness of the performance of a specific task by these means. It is known that each functional style implies an organizing principle in the selection and use of elements of the language, which gives it distinctiveness and distinguishes it from other styles. This principle, if understood as the “prescription” of a certain set of language means, provides a static picture of the language style. If we consider in terms of the possibilities of variation, it appears in a dynamic aspect.

The combination of retrospective and *prospective* tendencies makes it possible to deviate from the interpretation of the functional style as an education distinguished by the presence of predetermined characteristic means and approach it as a kind of integral system which is extremely (but not limitless) variable in its specific language manifestations (Kostomarov, 1970).

References

1. Gezen, V.A. (1974). *Vospriyatie tselostnyih ob'ektov [Perception of coherent objects]*. Leningrad: Vysshaya shkola.dlya perekladu.
2. Naera, V.L. (1981). *K opisaniyu funktsionalno-stilevoy sistemy angliyskogo yazyika: Voprosy differentsiatsii i integratsii [To the description of the functional-style system of the English language: Issues of differentiation and integration]*. Moscow: Nauka.
3. Kozhina, M.N. (1987). *O zakonomernykh svyazyakh funktsionirovaniya yazykovykh sredstv s ekstralingvisticheskimi osnovami stiley [Regarding regular links of the functioning of language means with the extralinguistic basics of styles]*. Perm: Lira.
4. Kostomarov, V.G. (1970). *O razgranichenii retrospektivnogo i prospektivnogo aspektov funktsionalnoy differentsiatsii [Regarding the distinction between retrospective and prospective aspects of functional differentiation]*. Perm: Lira.

ЗАСОБИ МОВНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ В ЗАГОЛОВКУ НОВИННОЇ СТРІЧКИ

(На матеріалі американських та британських новинних порталів)

Поняття мовної стратегії прихованого впливу відправника тексту на його одержувача займає ключове місце в теорії прагмалінгвістики. Питання використання засобів впливу мовної маніпуляції новинних заголовків на читача та їх недостатня розробленість зумовили *актуальність* даної проблеми.

Мета дослідження полягає у виявленні, інтерпретації й поясненні методів маніпулятивного впливу, що застосовуються в заголовках англomовних новинних репортажів. Поставлена мета зумовлює вирішення наступних *завдань*: на прикладі семи пропагандистських методів, схарактеризувати кожний з них; навести приклад в якості новинного заголовка до кожного з методів; проаналізувати засоби створення мовної маніпуляції.

Передача інформації може бути як нейтральна, так і цілеспрямована на завчасно заплановану емоцію або враження від читача. Найчастіше за все саме журналістів та кореспондентів засобів масової інформації звинувачують в упередженості подачі новин, тому в даному дослідженні ми пропонуємо розглянути класифікацію мовних видів впливу та управління аудиторією. На нашу думку, маніпуляція – це психологічний вплив на людей з навмисним представленням недостовірних фактів задля впровадження в психіку жертви певних емоцій, бажань та настроїв. За основу класифікації засобів мовної маніпуляції ми взяли сім пропагандистських методів впливу на людську свідомість, які були розроблені американським Інститутом аналізу пропаганди (1937-1942). Метою Інституту було навчити людей критично мислити, оцінювати новини, його девіз – “*To teach people how to think rather than what to think*” (McClung, 1939). За основу складання семи методів пропаганди вчені

інституту Альфред МакКлунг Лі й Елізабет Бріанте Леї взяли радіо-проповіді преподобного отця Кафлін, які були націлені на пропаганду важливості релігії та віри в суспільстві. Пізніше були виокремлені такі прийоми (McClung, 1939):

1) “Закріплення певних ярликів” (*Name calling*). Цей прийом включає в себе підбір образливих назв, імен, метафор, прізвиськ, аби навісити певні ярлики частіше за все на негативні явища та події. Ці ярлики мають викликати негативні емоції та негативне ставлення до тієї чи іншої ситуації; асоціації мають бути пов’язані тільки з проявами низького та безчесного. Цей прийом дуже широко використовується в політиці, під час виборів та інше. Наприклад, під час політичного конфлікту між Турцією та Росією, коли російський безпілотник порушив кордон з Турцією і був збитий, спостерігався великий емоційний спалах з російської сторони: “*Putin says Turkey stabbed his country in the back in shooting down its plane, but de-escalation is in his interest, experts say*” (The Guardian, 2015) (“stab in the back” позначає “ніж у спину”). Президент Росії під час інтерв’ю використав яскраву метафору, яка формує певні негативні асоціації щодо репутації Турції у світі.

2) “Емоційна забарвленість” (*Glittering generalities*) – емоційно забарвлені фрази. Цей прийом складається із заміни загального явища, ідеї, почуття на конкретне явище. Це прийом-експлуатація людських почуттів та емоцій щодо певних понять, наприклад, таких як “freedom”, “world”, “health”, “happiness”. Наприклад “*The Brits Who Built the Modern World: The Freedom of the Future*” (BBC, 13 Feb 2014)

3) “Техніка проектування певних емоцій” (Transfer). Ця техніка широко використовується, як в рекламі, так і в пропаганді певних об’єктів або суб’єктів. “*US President Donald Trump take a photo while visits US-Mexico border*” (CNN, 2019) (“Президент США Дональд Трамп знімає фото під час візиту американо-мексиканського кордону”). Іншими словами, це спонукає до проектування певних емоцій, тому що дана новина з’явилась у часи конфлікту Америки та Мексики, який стимулював читача перебувати в курсі останніх подій та цікавитися новинами.

4) “Тестемониум”, “приклад для наслідування”, “за рекомендацією” (Testimonial). Читачу пропонується мінімум одна відома особистість, за якою буде цікаво спостерігати. Або діаметрально протилежна реальність, сенсаційна подія, яка зацікавить читача. Наприклад, улюбленець всіх актор, телеведучий, режисер, сценарист, благодійник Джекі Чан: “*Jackie Chan on responding to world's disasters*” (BBC, 2016) “Джекі Чан допомагає людству”. У заголовку після ім’я “героя” одразу йде позитивна оцінка вчинкам героя “*on responding to world's disasters*”, дослівно “*відповідає на світові катастрофи*”. Стаття присвячена Джекі Чану, який став посланником доброї волі ЮНІСЕФ та допомагає дітям зі всього світу. Або ще один приклад наслідування за сучасною азіатською співачкою Джені, яка дуже популярна серед підлітків: “The 'Chanel Ambassador' BLACKPINK's JENNIE Melted France Down with Her Beauty”(voomvooom, 2018). Вжитті емоційно забарвлені слова, такі як “*Chanel ambassador*” (офіційний представник Шанель) та “*melted down*” – дієслово зі стійкою емоційно-оцінної конотацією (Поуви, 1990).

5) “Своя людина”, “свій хлопець”, “простак” (*Plain folks*). Головною метою є встановлення довіри з читачем, адже “своїй людині”, “простаку” будуть довіряти ще більше. Цей прийом часто використовують для створення позитивного іміджу конкретної людини задля формування до нього довіри та позитивного ставлення. Частіше за все використовують такі фрази: “*I may not be you*”, “*It didn't take me back/ held back*”. Наприклад: “*Jamie Oliver: Dyslexia hasn't held me back*” (BBC, 7 Mar 2019). Один із найвідоміших кухарів та улюбленець у всьому світі Джеймс Олівер розповів, що хвороба не зламала його життя і не зупинила на шляху до популярності. Він повністю підтримує те, що хвороба не може вплинути на повноцінне життя дітей, і запевняє їх вірити у свої сили.

6) Вибіркове представлення фактів або черрі-пікінг “*Card stacking*” (Мицич, 1987). Це вибіркове представлення фактів, які, на думку автора, можуть бути найпридатнішими для тієї чи іншої аудиторії або події. Дуже

широко використовується в рекламі різних продуктів, обов'язково використовуються фразеологічні дієслова такі як “Give up; come in”.

7) Ефект підкорення більшості “*Bandwagon*”. Цей прийом націлений на привертання уваги читача з метою спонукання його до певної дії. Зазвичай використовується пряме питання до читача. Наприклад “*I vote and you?*”(San Antonio Current 2018). Стаття в якій йдеться мова про американську актрису, яка заохочує всіх піти на вибори президента.

Висновки. Підсумовуючи, можемо зазначити, що лінгвістичні засоби мовної пропаганди є дуже розповсюдженим та популярним явищем сьогодення. Існує достатньо велика кількість прийомів та методів, за допомогою яких можна пригорнути увагу читача, найпопулярнішими з них є: “приклад для наслідування”, “черрі-пкінг”, “закріплення певних ярликів”. *Перспективу* подальшої наукової розвідки передбачаємо в дослідженні інших видів та прийомів маніпуляцій у заголовках американських та британських новинних порталів.

Список використаних джерел

1. Мицич, П. (1987). *Как проводить деловые беседы: пер. с серб.-хорв* (с. 273). Москва: Экономика.
2. Поуви Джейн. (1990). *Английские фразовые глаголы и их употребление* (с. 29). Москва: Высшая школа
3. Alfred McClung Lee, Elizabeth Briant Lee (1939). *The Fine Art of Propaganda: a study of Father Coughlin's speeches* (P.140). Harcourt: Brace and Company.
4. “*Jackie Chan on responding to world's disasters*” Retrieved from <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-38323670/jackie-chan-on-responding-to-world-s-disasters>.
5. “*Jamie Oliver: Dyslexia hasn't held me back*” Retrieved from <https://www.bbc.co.uk/newsround/47474014>.

6. *Putin says Turkey stabbed his country in the back in shooting down its plane*". Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/24/russia-emotive-talk-military-action-turkey-deescalation>.

7. *The Brits Who Built the Modern World: The Freedom of the Future*. Retrieved from <https://www.bbc.co.uk/programmes/b03vrz4f>.

8. *"The 'Chanel Ambassador' BLACKPINK's JENNIE Melted France*. Retrieved from <https://mnews.joins.com/article/22724597?IgnoreUserAgent=y>.

9. *"US President Donald Trump take a photo while visits US-Mexico border*". Retrieved from <https://edition.cnn.com/2019/01/17/politics/gallery/trump-second-year/index.html>.

Т.С. Василенко, студентка ІV курсу

НПУ імені М.П. Драгоманова

МАРКУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ

Проблема маркування граматичних категорій прикметників вищого і найвищого ступенів в англійській та українській мовах залишається **актуальною** з огляду на широке їх використання у художній літературі та виникненні чималих труднощів при відтворенні оригінальних форм в мові перекладу. Це здебільшого пов'язано з морфологічними особливостями мов вивчення, різним ступенем аналітичності англійської (більш аналітична) та української (більш синтетична) мов, а отже й відмінностями у маркуванні ступенів порівняння.

Метою наукової розвідки є виявлення маркерів вищого та найвищого ступенів англійських та українських прикметників на позначення характеру та зовнішності героїв на матеріалі англomовного роману Joanne Rowling "Harry Potter and the Sorcerer's Stone" і його відповідника українською мовою в перекладі Віктора Морозова "Гаррі Поттер і філософський камінь".

Усі науковці погоджуються, що прикметник як самостійна частина мови називає ознаку предмета і відповідає на питання *який? яка? яке? які?* та *чий? чия? чий? чий?* (англ. *what?/which? and whose?*). Як одна з мовних категорій прикметник становить окремий клас морфологічних одиниць, специфіка яких полягає в тому, що, називаючи абстрактну ознаку безвідносно до її носіїв, вони передають її тільки через конкретний предмет (Безпояско, 1993), наприклад: (англ.) *a white house, a red rose, a wide way, a green street*, (укр.) *біла хата, червона троянда, широкий шлях, зелена вулиця*. Прикметник не функціонує без іменника, оскільки його ознаки залежать від власне іменника, а саме реальних ознак предметів, які становлять план змісту цієї категорії, про що писав Л. Щерба ще в 1957 р. Отже, аналізуючи прикметники завжди необхідно враховувати, до якого іменника той чи інший прикметник відноситься (Щерба, 1957).

Основною граматичною категорією прикметників, як в англійській, так і українській мовах, є категорія ступенів порівняння. Зазначимо, що не всі прикметники мають здатність до утворення цієї категорії, позаяк в обох мовах виділяють якісні та відносні, а останні ніколи не утворюють ступенів порівняння, що зумовлюється їх значенням. Таким чином маркери вищого та найвищого ступенів можна виявити лише для якісних прикметників (хоча і не всіх).

Як в англійській, так і в українській мовах прикметники мають 3 ступені порівняння (нульовий, вищий і найвищий), але маркуються лише вищий і найвищий, хоча й по-різному.

Вищий ступінь прикметників (англ. *the comparative degree*) в англійській мові утворюється за допомогою суфікса **-er** та слів **more** (більш) або **less** (менш) залежно від кількості складів та наголосу у прикметника. Для односкладових слів спосіб творення є суфіксальним і відповідно маркується за допомогою суфіксу **-er**, напр.: *cheap* → *cheaper*, *fast* → *faster*, *large* → *larger*, *thin* → *thinner*. Той самий спосіб використовуємо й для двоскладових прикметників, які закінчуються на **-y**, **-er**, **-ow**, **-le**, або мають наголос на другому складі,

наприклад: *lucky* → *luckier*, *clever* → *cleverer*, *shallow* → *shallower*, *simple* → *simpler*, *com'plete* → *com'pleter*. Для усіх інших дво- або більше складових прикметників використовуються маркери **more** або **less**, наприклад: *serious* → **more serious**, *often* → **less often**, *expensive* → **more expensive**, *comfortable* → **less comfortable**. Також існують двоскладові прикметники, вищий ступінь яких може маркуватися як за допомогою суфіксу **-er**, так і слів **more** (більш) / **less** (менш), наприклад: *narrow*, *quiet* та ін. – *It's too noisy here. Can we go somewhere quieter / more quite?* (Murphy, 1997). Тих самих правил дотримуються й автори художніх творів. Проілюструємо на матеріалі англomовного роману Joanne Rowling “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone”: *He looked even smaller and skinnier than he really was because all he had to wear were old clothes of Dudley's, and Dudley was about four times bigger than he was.* У цьому реченні вищий ступінь порівняння прикметників *small* і *skinny* утворено за допомогою одного й того самого маркера, тобто суфіксу **-er**, оскільки перший прикметник є односкладовим *small* → *smaller*, а другий – двоскладовим, що закінчується на **-y**: *skinny* → *skinnier*. *That's the biggest myst'ry, see... he was gettin' more an' more powerful – why'd he go?* На прикладі даного речення можна бачити, як вищий ступінь порівняння утворюють багатоскладові прикметники, тобто за допомогою маркера **more**: *powerful* → **more powerful**.

Найвищий ступінь прикметників (англ. *the superlative degree*) утворюється за допомогою суфікса **-est** та слів **most** (найбільш) або **least** (найменш). Правила утворення найвищої форми такі ж самі, як і для вищої, тобто за допомогою суфікса для всіх односкладових прикметників і двоскладових, що закінчуються на **-y**, **-er**, **-ow**, **-le**, або мають наголос на другому складі, наприклад: *long* → *longest*, *hot* → *hottest*, *easy* → *easiest*; *famous* → **most famous**, *difficult* → **least difficult**, *boring* → **most boring**, *expensive* → **least expensive**. Зазвичай найвищий ступінь порівняння в англійській мові ще маркується й означеним артиклем **the**, що дозволяє виокремлювати предмети / особи / події із загальної маси: *the longest*, *the most famous* тощо. На матеріалі англomовного роману Joanne Rowling “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone”

утворення найвищого ступеню відповідає всім правилам: *An' it's your bad luck you grew up in a family o' **the biggest** Muggles I ever laid eyes on.* Даний приклад показує, що найвищий ступінь утворений маркерами **the** та **-est**: *big → the biggest*, як і для всіх односкладових прикметників. *Perched on top of the rock was **the most miserable** little shack you could imagine.* У поданому реченні чотирискладовий прикметник *miserable* утворює найвищий ступінь порівняння за допомогою маркерів **the** та **most**: *miserable → the most miserable*.

Деякі прикметники утворюють ступені порівняння не за правилами, тому необхідно добре їх знати, використовуючи для аналізу текстів корпусний підхід: *good → better → the best*, *bad → worse → the worst*, *little → less → the least*. Наприклад, для того щоб виявити форму вищого ступеня порівняння у реченні *Even worse than Peeves, if that was possible, was the caretaker, Argus Filch*, треба розпізнати форму вищого ступеня прикметника *bad → worse*.

Вищий ступінь прикметників в українській мові, як в англійській, означає, що в одному предметі чи суб'єкті є більше певної якості, ніж в іншому, йому подібному, напр.: *Мій брат **сильніший** за мене* (Ющук, 2012). Як запевняє О.К. Безпояско та ін. (1993), за структурно-морфологічним типом творення існує проста, або *синтетична*, і складена, або *аналітична* форма вищого ступеня. *Проста* форма зазвичай утворюється додаванням суфіксів **-іш-** або **-ш-** до основи перед закінченням, наприклад: *густий → густіший*, *твердий → твердіший*, *теплий → тепліший*, *молодий → молодший*, *довгий → довший*. На думку Л.А. Булаховського, впливовість суфікса **-іш-** говорить за себе наявністю в літературній мові варіантів: *багатий / багатіший*, *грубий / grubіший*, *здоровий / здоровіший* (Безпояско, 1993). У перекладі англomовного роману Joanne Rowling "Harry Potter and the Sorcerer's Stone" Віктор Морозов при відтворенні форм ступенів порівняння прикметників чітко дотримується правил української мови: *З наближенням матчу Гаррі ставав дедалі **нервовіший**.* – *нервовий → нервовіший*. **Аналітична** форма вищого ступеня інтенсивності ознаки утворюється додаванням до прикметника із семою помірної ознаки слів **більш** або **менш**, наприклад: *більш розвинений*, *більш світлочутливий*. – *У вас*

у родині всі чарівники? – запитав Гаррі, якому Рон був не **менш цікавий**, ніж він Ронові. – цікавий → **менш цікавий**.

Найвищий ступінь прикметників означає, що в одному предметі є найбільше певної якості в порівнянні з усіма іншими подібними, наприклад: Київ – *найдавніше* місто в Україні (Ющук, 2012). Його *синтетична* форма утворюється додаванням префікса **-най** до форми прикметника вищого ступеня, як-от: *меткіший* → **найметкіший**, *густіший* → **найгустіший**, *глибший* → **найглибший**, *потужніший* → **найпотужніший** (Безпояско, 1993). Рідко, але все ж таки використовують префікси *-щонай*, *-якнай*, наприклад: *тепліший* → **найтепліший** / **щонайтепліший** / **якнайтепліший**. Проілюструємо на матеріалі україномовного перекладу Віктора Морозова роману “Гаррі Поттер і філософський камінь”: *Він так тішився, що його все ж обрано і він не потрапив до Слизерину, що навіть не помічав, як його вітали **найбурхливішими** оплесками*. Отже, маркерами найвищого ступеню порівняння прикметника *бурхливий* у реченні є префікс **-най** та суфікс **-іш-**: *бурхливий* → **найбурхливіший**. Аналітична форма найвищого ступеня утворюється шляхом поєднання прислівника *найбільш* з формою не ступеневого прикметника, наприклад: **найбільш** *характерний*, **найбільш** *освоєний*, **найбільш** *досконалий*, **найбільш** *вивчений*. Вияв спадної якості ознаки, за Безпояско (1993), передають сполучення ад’єктивів помірною рівня ознаки з прислівником *найменш*, наприклад: **найменш** *шанований*, **найменш** *врівноважений*, **найменш** *категоричний*, **найменш** *обізнаний*.

Висновки. Таким чином, різне маркування ступенів порівняння прикметників в англійській та українській мовах потребує коректного їх відтворення при здійсненні перекладів текстів різних жанрів. **Перспективним** видається подальше вивчення маркерів різних граматичних категорій в мовах для навчання не лише учнів, а й машин.

Список використаних джерел

1. Безпояско, О.К., Городенська, К.Г., Русанівський, В.М. (1993). *Граматика української мови. Морфологія*: [підруч.]. (336 с.). К.: Либідь.
2. Щерба, Л.В. (1957). *Избранные работы по русскому языку* (188 с.). Москва: Учпедгиз.
3. Ющук, І.П. (2012). *Практикум з правопису і граматики української мови*: [посіб.] (288 с.). К.: Видавничий дім “Освіта”.
4. Murphy, R. (1997). *English Grammar in Use*: [a self-study reference and practice book for intermediate students] (350 p.). [2-nd ed.]. Cambridge: Cambridge University Press.

В.А. Гришкова, студентка IV курсу

НПУ імені М.П. Драгоманова

КЛАСИФІКАЦІЯ ВСТАВНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Проблема, пов'язана з перекладом англійських вставних конструкцій та специфікою їх відтворення в українській мові на основі корпусу двох текстів, є **актуальною** з огляду на активний розвиток методу порівняльного корпусного аналізу.

Метою даного дослідження є аналіз теоретичного вивчення вставних конструкцій у сучасному мовознавстві та їх кількісне обчислення у романі Дж. К. Роулінг “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone”.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних **завдань**: формулювання теоретичних засад вивчення вставних конструкцій у сучасній лінгвістиці; розгляд вставних конструкцій як самостійної частини мови та визначення принципів їх класифікації; аналіз специфіки відтворення вставних конструкцій в українській мові.

Вставна конструкція – синтаксична конструкція, що характеризується специфічною інтонацією включення (при якій не порушується цілісність

основного речення) і виражає додаткові зауваження, пояснення, уточнення і поправки, які стосуються змісту основного речення. Для виділення вставної конструкції використовуються коми, тире і дужки. Зв'язок вставних конструкцій з основним реченням (при безсполучниковому включенні) має не граматичний, а змістовно-асоціативний характер.

Слід почати з того, що більша частина зарубіжної граматики англійської мови до сих пір не акцентує увагу на різниці між вставними і вступними конструкціями, об'єднуючи їх в групу, іменовану "parenthesis".

Відповідно до словника під ред. Ю.Д. Апресяна, даному слову відповідає переклад "вступне слово або речення". Однак найбільш повні визначення зустрічаються в граматиці англійської мови і, супроводжувані прикладами, говорять про те, що поняття "parenthesis" – це не тільки вступні речення, які розглядаються окремо в вітчизняній лінгвістиці. Англійське слово "Parenthesis" (маємо на увазі і вставну конструкцію в тому числі) – це слово або цілий вираз, яке "зазвичай пояснює або уточнює, вставлене в відрізок тексту, з яким воно граматично не пов'язане, і відокремлюваний дужками, тире, комами, і т.д. ".

Більш диференційований підхід до вивчення даного явища запропонований лінгвістами М.А. Ганшиною і Н.М. Василевською. У своєму підручнику "English Grammar" автори виділяють групу незалежних елементів речення, які називаються "parenthesis": "модальні слова, фрази і цілі речення".

Дані конструкції виражають "ставлення мовця до змісту висловлювання" і включаються в структуру речення, не формуючи з ним граматичної зв'язку. Модальні слова зазвичай розташовуються на початку пропозиції, рідше – у кінці. Вони завжди відокремлюються від основної частини пропозиції паузою, але, що привертає особливу увагу, не завжди відокремлені знаком пунктуації. За словами авторів, з модальними словами тісно пов'язана група елементів, що має назву "appended sentences". Вона також відображає суб'єктивну модальність, але дані елементи розташовуються в середині або кінці речення. Важливо відзначити, що деякі приклади з даної групи розширюють і інформаційну складову пропозиції та є уточненнями або поясненнями.

Корпусна лінгвістика є одним із найбільш перспективних напрямків сучасного теоретичного і прикладного мовознавства. Ця відносно нова лінгвістична галузь розпочала своє активне становлення у 60-х роках ХХ століття у зв'язку з інтенсивним розвитком комп'ютерних технологій. Сам термін “корпусна лінгвістика” міцно ввійшов до наукового вжитку лише в останні десятиліття ХХ століття з публікацією у 1983 році збірника наукових праць “Corpus Linguistics: Recent Developments in the Use of Computer Corpora in English Language Research” за матеріалами конференції ICAME “Conference on the Use of Computer Corpora in English Language Research”.

Сьогодні дані корпусів масштабно використовуються в лексикографії, стилістиці, судовій лінгвістиці, лінгвістичній варіантології, перекладознавстві, соціолінгвістиці, методиці навчання і вивчення іноземної мови та в багатьох інших лінгвістичних дослідженнях.

Матеріалом даного дослідження є фентезійна книга Дж.К. Роулінг “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone” і його відповідник українською мовою в перекладі Віктора Морозова та Івана Малковича “Гаррі Поттер і філософський камінь”.

Проаналізувавши текст, ми помітили, що найчастіше авторка відокремлює вставні конструкції за допомогою тире та дужок. Наведемо тільки деякі з усіх можливих варіантів.

- *As he pulled into the driveway of number four, the first thing he saw — and it didn't improve his mood — was the tabby cat he'd spotted that morning.*

- *Заїжджаючи на подвір'я будинку номер чотири, Дурслі відразу зауважив (і це не поліщило його настрою) смугасту кицьку, яку бачив уранці.*

У цьому випадку були поставлені два тире у середині речення для відокремлення пояснювального додатку.

Розглянемо інший приклад:

- *“You could just leave me here,” Harry put in hopefully (he'd be able to watch what he wanted on television for a change and maybe even have a go on Dudley's computer).*

• — *Можна лишити мене тут, — з надією мовив Гаррі (він міг би напевно дивитися по телевізору все, що захоче, а може, й погрався б Дадловим комп'ютером).*

Представлену нам вставну конструкцію виділили лапками, тому що вона також містить пояснення.

Висновки. Таким чином, ми бачимо, що специфіка вставних конструкцій полягає у використанні українських аналогів із застосуванням при цьому різного роду граматичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних трансформацій.

З огляду на всесвітній інтерес широкої аудиторії до читання серії романів Дж.К. Роулінг “Гаррі Поттер” протягом більш ніж двадцяти років та розвитку комп'ютерних технологій можна з упевненістю говорити про наявну **перспективу** подальших наукових досліджень у напрямку вивчення трансформацій прислівників способу дії при перекладі.

Список використаних джерел

1. Жуковська, В.В. *Вступ до корпусної лінгвістики*. Взято з: http://eprints.zu.edu.ua/18909/1/korpusna_lingv.pdf.
2. Камянова, Т. *English Grammar. Грамматика англійського мови: теорія і практика*. Взято з: <https://books.google.com.ua/books?id=y1LHDgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
3. Чистова, К.О. *Особенности передачи вставных конструкций при переводе с англійського мови на російський*. Взято з: <http://www.thinkaloud.ru/grad/chistova-grad.pdf>.

СПЕЦИФІКА АНГЛІЙСЬКИХ ВИГУКІВ ЯК ЗАСОБІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙ

Зважаючи на особливість вигуків виражати широкий спектр емоцій, не називаючи їх, *актуальною* залишається проблема вживання англійських вигуків та специфіка їх відтворення українською мовою, зокрема при перекладі художньої літератури (Ш. Баллі, А. Вежбицька, В. Виноградов, О. Германович, О. Єсперсен, О. Пешковський, О. Потебня, Л. Щерба, Р. Якобсон).

Метою даної розвідки є вивчення перекладацьких трансформацій для відтворення англійських вигуків на позначення емоцій та наказів українською мовою.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: сформулювати теоретичні положення щодо вивчення вигуків у сучасній лінгвістиці, а саме: розглянути принципи класифікації вигуків в англійській та українській мовах; проаналізувати актуалізоване у корпусі функціонування та вживання вигуків; описати специфіку відтворення вигуків на позначення емоцій та наказів на матеріалі англійського роману Дж. К. Роулінг “Harry Potter and the Sorcerer’s Stone” і його відповідника українською мовою в перекладі Віктора Морозова “Гаррі Поттер і філософський камінь”.

Емоції є найважливішою складовою людського існування (П. Анохін, Ч. Дарвін, К. Ланге, П. Симонов та ін.). Багатий світ емоцій, почуттів, переживань й бажання реалізовано у мові й мовленні через вигуки. Термін “вигук” (лат. *interjectio*, в якому *inter* – “між”, а *jectio* – “мимовільне висловлювання”) уперше було введено у науковий обіг у 1619 році Мелетієм Смотрицьким у його праці “Граматика” (Даниленко, 2009). З того часу вивченню вигуків приділяли увагу чимало відомих лінгвістів, різноманіття поглядів яких, висловлених у різні часи, можна схарактеризувати таким чином:

вигуки посідають особливе місце в системі частин мови (О. Шахматов, В. Виноградов), є службовою частиною мови (О. Єсперсен), не є окремою частиною мови (О. Потебня, О. Пешковський); це “короткі звуки, слова чи фрази, що вимовляються зненацька, щоб виразити емоції, не називаючи їх” (В. Каушанська).

Вигуки поділяють на 2 групи: емоційні та імперативні.

Емоційні вигуки виражають різноманітні почуття мовця. Серед вигуків цієї групи найбільш розповсюдженими є *ah, oh, bravo, etc.* (укр. *Ах! Ох! Браво!*). Такі вигуки зазвичай стоять на початку висловлення та спрямовують увагу співрозмовника на зміст його основної частини.

Імперативні вигуки виражають волевиявлення (команди, накази, заборони, прохання, заклики, вимоги тощо). Наприклад: *here, hush, sh-sh, come, now, etc.* (укр. *Сюди! Тихо! Ти-Ти! Ходи сюди! Зараз ж!*).

За способом утворення всі вигуки поділено на первинні та вторинні (похідні).

Первинні вигуки (*Ah! Aha! Bah! Hush! Ouch! Ugh!*) походять від коренів мимовільних вигукувань та звуків, що репрезентують раптову реакцію мовця на певну подію. На противагу рефлексивним звукам, які не належать до мови, вигуки – це мовні знаки певного мовного середовища з певним значенням. До них належать також вигуки, що є сполученням двох чи кількох первинних вигуків, як-то: *Ah-a-a-ah! M-m-m! Er-er-er* (Каушанська, 2000).

Вторинні вигуки побудовано від лексичних слів або словоформ (*Christ, dear, goodness, my, there, why*). Такі лексичні словоформи зазнали фонетичних трансформацій протягом тривалого вживання та поступово перетворилися на засіб вираження емоційних вражень (*bejabbis, blimey, jeeps, jeez, ray*): **Blimey, it's hot today!** (Каушанська, 2000).

Однією з важливих особливостей вигуків англійської мови є їхня здатність до прагматичного варіювання, що пов'язане з потенційною й синхронною прагматичною багатозначністю вигуків. Прагматичне коливання в основному властиве вигукам з конвенційно-обумовленим значенням, оскільки

вони, як правило, є однозначними мовними одиницями. Але за певних ситуацій в контексті вони можуть прагматично варіювати, не змінюючи свого первинного значення, а лише модифікувати його залежно від середовища спілкування, емоційного забарвлення. Прагматичне змінювання вигуків пов'язане в деяких випадках з їх позиційним варіюванням. Так, вигуки *Now! Now then!* передують, як правило, висловленням, що виражають питання, пропозицію, прохання, а після зухвалого висловлення думки чи наміру стоять у постпозиції.

Вигукам властивий також іллокутивний синкретизм, тобто здатність виражати одночасно кілька прагматичних значень. Це явище можна часто спостерігати при транспонуванні іллокутивної сили одиниць мовленнєвого етикету однієї групи в іншу: *Excuse me! What time will you be checking out today?* Так, за допомогою вигуку *Excuse me!* мовець, з одного боку, привертає увагу адресата, а з другого, просить пробачення за те, що забирає увагу й час (Каптюрова, 2000)

Вигуки в англійській мові є особливим розрядом мовленнєвих знаків.

Вони безпосередньо пов'язані з прагматичною інформацією, тобто їх комунікативна функція є найбільш значущою, оскільки семантика більшості вигуків відображається в мовленнєвому процесі.

Висновок. Особливість прагматики вигуківих висловлень, їхня здатність вступати у відношення прагматичного узгодження чи неузгодження з іншими частинами дискурсу має істотне значення з точки зору закономірностей організації міжособистісного спілкування, опис якого правомірно проводити з урахуванням не тільки комунікативно-прагматичних типів висловлювань, але й інтеракціональних дій.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення реалізації вживання англійських вигуків на позначення емоцій та наказів у романі Дж.К. Роулінг “Гаррі Поттер і філософський камінь” та специфіки їх відтворення українською мовою, застосовуючи корпусний підхід.

Список використаних джерел

1. Блох, М.Я. (2004). *Практикум по теоретической грамматике английского языка: [учебник]*. (сс. 17–45). Пособие. Москва: Высшая школа.
2. Даниленко, В.П. (2009). *Ономасиологическое направление в грамматике* [3-е изд.] (344 с.). Иркутск: Изд-во Иркутского университета.
3. Каптюрова, О.В. (2005) *Вигуки сучасної англійської мови (системний та дискурсивний аспекти)*. (Автореф. дис. канд. філол. наук. Київ). (21 с.).
4. Каушанская, В.Л. (2000) *Грамматика английского языка: пособ.* [для студ. пед. ин-тов и ун-тов]. [7-е изд.] (320 с). Москва.

О.В. Черняк, студентка IV курсу

НПУ імені М.П. Драгоманова

ЗАЙМЕННИКИ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ

ОЗНАЧЕНОСТІ-НЕОЗНАЧЕНОСТІ

Проблема займенників залишається *актуальною*, адже завдяки різноманітності своєї семантики та широким функціональним особливостям вони є одними з найчастіше вживаних мовних одиниць.

Мета наукового дослідження полягає у дослідженні теоретичних засад вивчення українських та англійських займенників на позначення різного ступеня означеності / неозначеності.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: порівняти класифікацію займенників в українській та англійській мовах; проаналізувати наукові підходи до вивчення займенників; визначити особливості семантики та вживання займенників на позначення категорії означеності-неозначеності.

Займенники є не лише самостійною частиною мови, що виконує дійкличну (вказівну функцію), а й важливим засобом комунікації. Зокрема вони слугують для економії зусиль мовця. Без їх участі навіть найпростішу лексичну

одиницю довелось б передавати цілими реченнями, а в деяких випадках взагалі не можна було б виразити мовними засобами.

У сучасній українській літературній мові виділяють дев'ять розрядів займенників за лексичним значенням і морфологічними ознаками (ядро кожного такого розряду становлять слова, які мають спільне походження):

1) особові – вказують на особу, іншу істоту, предмет, явище, поняття (*я, ми, ти, ви*);

2) зворотні – вказують на того, хто виконує дію (*себе*);

3) присвійні – вказують на приналежність предмета першій особі (*мій, наш, твій, ваш, свій*);

4) вказівні – вказують на предмет, ознаку, кількість (*цей, той, такий*);

5) означальні – вказують на узагальнену ознаку (*сам, самий, весь, всякий*);

6) питальні – містять у собі запитання про особу, предмет, ознаку, кількість і вживаються лише з іменними частинами мови (*хто, що, який, чий, котрий, скільки*);

7) відносні – виконують роль сполучного слова, переважно ідентичні уже наведеним питальним (*хто, що, який, котрий*);

8) неозначені – вказують на неозначену особу, предмет, якість, кількість (*абихто, будь-що, якийсь*). Вони утворюються від питальних додаванням часток казна-, хтозна-, будь-, -небудь, аби-, де-, -сь. Неозначені займенники мають ті самі морфологічні ознаки, що й питальні займенники, від яких вони утворені;

9) заперечні (*ніхто, ніщо, жодний*) – утворені за допомогою частки ні- (Горпинич, 2004).

Перейдемо до класифікації за тим же принципом в англійській мові. За В. Л. Каушанською займенники поділяють на такі розряди:

1) особові (personal pronouns): *I, he, she, it, we, you, they*;

2) присвійні (possessive pronouns): *my, his, her, its, our, your, their; mine, his, hers, ours, yours, theirs*;

3) зворотні (reflexive pronouns): *myself, himself, herself, itself, ourselves, yourself (yourselves), themselves*;

4) взаємні (reciprocal pronouns): *each other, one another*;

5) вказівні (demonstrative pronouns): *this (these), that (those), such, (the) same*;

6) питальні (interrogative pronouns): *who, whose, what, which*;

7) відносні (relative pronouns): *who, whose, which, that, as*;

8) сполучникові (conjunctive pronouns): *who, whose, which, what*;

9) означені (defining pronouns): *each, every, everybody, everyone, everything, all, either, both, other, another*;

10) неозначені (indefinite pronouns): *some, any, somebody, anybody, something, anything, someone, anyone, one*;

11) заперечні (negative pronouns): *no, none, neither, nobody, noone, nothing* (Каушанська, 2008).

Таким чином, ми бачимо, що у своїй граматиці В.Л. Каушанська виділяє одинадцять розрядів (удвічі більше, ніж в українській класифікації), серед яких окреме місце займають взаємні (reciprocal pronouns) та сполучникові (conjunctive pronouns) займенники, а означені (definite pronouns) в українській класифікації представлені означальними і вказують на узагальнену ознаку (Каушанська, 2008).

Оскільки займенники характеризуються певним ступенем узагальненості і активізуються лише в певному контексті, вони позбавлені предметного реального змісту поза контекстною ситуацією. Це дає змогу стверджувати, що займенники виступають засобом вираження категорії означеності-неозначеності. Найвищим ступенем вираження цієї категорії володіють означені і неозначені займенники.

Останні десятиліття характеризуються зростанням цікавості науковців до вивчення означених і неозначених займенників. Лінгвісти розглядають дані розряди з позицій прагматичного підходу, визначаючи залежність семантики займенників від наявності інформації у мовця, з урахуванням різного ступеня

означеності/неозначеності (А.М. Овешкова); прескриптивного аналізу, намагаючись звести значення займенників до правил їх синтаксичного застосування (Л.Я. Маловицький); значна кількість робіт спирається на теорію референтності (О.В. Падучева, О.В. Черникова, Л.В. Сергієнко).

Серед сучасних досить поширеними є когнітивний та функціональний підходи при дослідженні означеності/неозначеності займенників. Перший базується на вивченні мови через пізнання, діяльність людської свідомості: займенники розглядаються як засіб вербалізації ментальних категорій. Другий – передбачає виявлення закономірностей, за якими здійснюється вибір та адекватне вживання того чи іншого займенника у конкретному комунікативному акті.

І.П. Іванова і Я.М. Казанцева, на відмінну від В.Л. Каушанської, об'єднують англійські означені, неозначені, а також заперечні займенники в єдиний розряд – неозначені займенники (*indefinite pronouns*). Ядро цих займенників утворене за допомогою *some, any, no*, а похідними є: *something, anything, nothing; somebody, anybody, nobody; someone, anyone, no one* (Іванова, 1981; Казанцева, 2015).

Оскільки їх значення (на відміну від артиклів) виражається повнозначними словами, ці займенники ускладнені додатковими семантичними ознаками. Вони передають ствердження, заперечення, а також протиставлення людини (*-body*) та предмета (*-thing*). Іноді це протиставлення розглядається як прояв категорій істоти/неістоти. Проте таке твердження не є цілком вірним, адже займенники з компонентами *-body, -one* зазвичай не застосовуються для тварин. Наприклад, якщо у кімнаті знаходиться собака або кішка, то на питання “*Is there anybody in your room?*” відповідь буде “*There is nobody there*”, якщо в кімнаті немає людини (Іванова, 1981).

У працях присвячених семантиці та функціонуванню означених і неозначених займенників, зауважується, що їх функції цим не обмежуються: вони виступають в якості уточнювальних компонентів; узагальнювальних слів;

катафоричної вказівки на те, про що буде іти мова далі (Дудко, 2010). Розглянемо кожну з цих особливостей окремо разом з наведеними прикладами.

Займенники можуть виступати: а) у ролі уточнювального компонента (при цьому в реченні наявні вставні слова зі значенням гіпотетичної модальності типу *здається, можливо, напевно, імовірно тощо*): *І щось в мені таке велить збіліти в гнів до сотого коліна! І щось в мені таке болить, що це і є, напевно, Україна* (Л. Костенко); б) у ролі узагальнювального слова при однорідних членах речення: *Сусід до сусіда ходив рідко, хіба що зимою в довгі, смертельно нудні вечори на перекур та побрехенцію, а виходячи з чужого двору, так і норувив що-небудь украсти: хоч поламане колесо, хоч залізяки шматок, – все ж таки прибуток господарству* (Г. Тютюнник) (Дудко, 2010).

Характеризуючись вказівною функцією, означені й неозначені займенники репрезентують катафоричний (препаративний) тип указівки, який відсилає до того, про що далі буде йти мова: *Дівчина у сні, не маючи сили тримати голову, обіперлась об щось (то були Григорієві груди, але звідки їй про те знати? – і так спала* (І. Багряний) (Дудко, 2010).

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можна стверджувати, що неозначені та означені займенники української й англійської мови репрезентують свої значення у декількох лексико-семантичних варіантах. Реалізація функції вираження означеності-неозначеності цими займенниками здійснюється за допомогою контексту, що вказує на відповідне значення, тобто дозволяє відрізнити один лексико-семантичний варіант від іншого.

Отже, означені й неозначені займенники виконують ряд функцій, серед яких вираження категорії означеності-неозначеності, що набуває особливого значення при дослідженні їх функціонально-семантичного аспекту і становить безперечний інтерес науковців, окреслюючи **перспективу** подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Горпинич, В.О. (2004) *Морфологія української мови: [підручник для студентів ВНЗ]* (с. 147). Київ: Академія.

2. Дудко, І.В. (2010) Неозначені займенники в українській мові: історія та сучасний стан. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. (сс. 105-111).

3. Іванова, І.П., Бурлакова, В.В., Почепцов, Г.Г. (1981) *Теоретическая грамматика современного английского языка* (сс. 40–46). Москва: Высшая школа.

4. Казанцева, Я.Н., Немчинова, Н.В., Семенова, Н.В. (2015) *Теоретическая грамматика английского языка* (с. 73). Красноярск.

5. Каушанська, В.Л. (2008). *A grammar of English language* (с. 65). Москва: Айрис пресс.

